

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 442
Παρασκευή
13 Ιουλίου 1990
Δρχ. 200

*Των αφρόνων τα παιδιά
πριν διψάσουν, πλατσουρίζουν...*

- **ΑΛΒΑΝΙΑ:**
Στα πρόθυρα
αιματοχυσίας;
- **ΚΚΣΕ:**
Ο Γκορμπατσώφ
σε λάθος κόμμα
- **ΝΑΤΟ:**
Ο πόλεμος τελείωσε
- **ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ:**
Λειψυδρία και ατονία
- **ΑΥΡΙΑΝΗ:**
Το μυστικό χαρτί
του Ανδρέα

ΕΛΑΙΩΝΑΣ 1990:

Συναντήσεις το Σάββατο 14 Ιουλίου και την Κυριακή 15 Ιουλίου

Κυκλοφορεί στα βιβλιοπωλεία
Λογοτεχνία τέχνη και θεωρία

ΑΝΟΙΞΗ - ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1990

ΤΕΥΧΟΣ

1

ΔΡΧ. 700

ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ • ΤΕΧΝΗ • ΘΕΩΡΙΑ

ΤΖΕΗΜΣ ΤΖΟΥΣ • ΦΕΡΝΑΝΤΟ ΠΕΣΟΑ • ΚΩΣΤΑΣ ΤΑΧΤΗΣ • ΝΙΚΟΣ ΚΑΧΤΙΤΣΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΛΑΣ • ΡΟΜΠΕΡΤ ΡΑΟΥΖΕΝΜΠΕΡΓΚ • ΧΡΥΣΑ ΡΩΜΑΝΟΥ

ΜΑΝΤΩ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ • ΜΑΝΟΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ • ΑΝΤΡΕΑΣ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ • ΚΩΣΤΑΣ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ • ΠΙΕΡ ΓΚΟΝΤΙΝΙΕΡ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΧΙΝΑΣ • ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ • ΣΤΗΛΙΟΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ • ΜΠΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ • Ζ.Ι. ΣΙΔΟΛΕΚΗΣ

ΕΞΑΝΤΑΣ

ΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΩΝ

Η ΚΡΙΣΗ του σταλινικού καθεστώτος της Αλβανίας βρίσκεται σε εξέλιξη με απρόβλεπτη έκβαση, μολονότι είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι το τελευταίο προπύργιο του ολοκληρωτισμού στα Βαλκάνια μπορεί να παραμείνει όρθιο μέσα στη θλιβερή του απομόνωση και κάτω από τη διεθνή κατακραυγή.

ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ για μετακινήσεις ελληνικών στρατευμάτων στα αλβανικά σύνορα και η ενημέρωση των πολιτικών αρχηγών από την κυβέρνηση δείχνουν ότι η κατάσταση είναι περισσότερο σοβαρή απ' όσο παρουσιάζεται.

ΤΟ ΤΥΡΑΝΝΙΚΟ καθεστώς των επιγόνων του Εμβέρ Χότζα καταπιέζει και δολοφονεί εν ψυχρώ όχι μόνο τον αλβανικό λαό αλλά ιδιαίτερα την ελληνική μειονότητα που στερείται βασικών δικαιωμάτων.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ κυβέρνηση θα πρέπει να χειριστεί το θέμα με σύνεση και προσοχή ασκώντας όλες τις πιέσεις που της προσφέρονται για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης της μειονότητας.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ όμως θα πρέπει να κωφεύσει στα εξτρεμιστικά εθνικιστικά στοιχεία και να μην συρθεί σε περιπέτειες που θα βλάψουν και τα εθνικά συμφέροντα γενικότερα, αλλά και τις τύχες της μειονότητας.

ΟΙ ΟΡΕΣ αυτές, όπου στην Κύπρο δυσχεραίνονται ακόμα περισσότερο τα πράγματα με τον επεκτατισμό του Ντενκτάς που επιχειρεί τον εκτουρκισμό της Αμμοχώστου, είναι κρίσιμες για τον Ελληνισμό. Ερείσματα και ευρύτερες συμμαχίες είναι περισσότερο αναγκαίες από ποτέ.

Η ΑΡΧΗ της μη επέμβασης είναι σεβαστή αλλά η τύχη του αλβανικού λαού που στενάζει κάτω από το ζυγό του δικτατορικού καθεστώτος δεν είναι «εσωτερική υπόθεση», όπως δεν ήταν εσωτερική υπόθεση η εφτάχρονη δικτατορία στην Ελλάδα, όπως δεν ήταν εσωτερική υπόθεση της Ρουμανίας ο εξανδραποδισμός ενός ολόκληρου λαού από τον Τσαουσέσκου όπως δεν είναι βέβαια «εσωτερική υπόθεση» του ψευδοκράτους τα πραξικοπήματα του Ντενκτάς.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ εφτάχρονη δικτατορία, ζητούσαν τότε τα κόμματα και οι αντιστασιακές οργανώσεις την ενεργό συμπαράσταση και βοήθεια όλων των πραγματικών φίλων της Ελλάδας και της δημοκρατίας από Δύση και Ανατολή. Το αυτό δικαιούται τώρα ο δύσμοιρος αλβανικός λαός —αλλά εξειδικευμένα και η Ελληνική μειονότητα— από όλους όσους πιστεύουν και αγαπούν πραγματικά την ελευθερία και την δημοκρατία. ΚΑΙ ΑΠ' ΑΥΤΗ την άποψη προκαλεί κατάπληξη η ανακοίνωση της Πολιτικής Γραμματείας του Συνασπισμού που αφενός κόπτεται υπέρ των «πάγιων αρχών» (sic) του ΣΥΝ περί «ανεμπόδιστης άσκησης των δικαιωμάτων του αλβανικού λαού» αλλά δε βρίσκει ούτε μια λέξη συμπάθειας για τη σφαγή που υφίσταται. Ούτε όμως μια λέξη διαμαρτυρίας για την τύχη της ελληνικής μειονότητας —ούτε καν μνεία, δεν γίνεται. Ανύπαρκτο θέμα για τον ΣΥΝ.

ΑΥΤΗ η «μικρή παράλειψη» θυμίζει μειοδοτικές νοοτροπίες. Στην ουσία αρνείται να υπερασπίσει την χειμαζόμενη ελληνική μειονότητα που ασχέτως αν επιβιώνει σε άλλα κρατικά όρια, αποτελεί συστατικό τμήμα του ελληνισμού: πολιτιστικά, γλωσσικά, εθνικά τέλος.

ΕΙΝΑΙ κι αυτό ένα ακόμα δείγμα των αγκυλώσεων του ΣΥΝ που μόνο θλίψη προκαλεί. Όταν όμως οι τύραννοι των Τυράνων πέσουν, τότε θα διαπιστώσουμε και το μέγεθος της υποκρισίας —εκ των υστέρων πάλι.

αντί

ΠΕΡΙ
ΕΧΟ
ΜΕΝΑ

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 17ος
• Τεύχος 442
Παρασκευή 13 Ιουλίου 1990
δρχ. 200

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ

Πόσα πρόσωπα έχετε, Μιχαήλ Σεργκέγιεβιτς; _____ 30

ΜΠΟΣΤ

Απίστευτα και όμως αληθινά _____ 34

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Τα καλά παιδιά του Ταύρου _____ 36

ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Λεχ Βαλέσα: «Πρέπει να προκαλέσω θύελλες» _____ 40

Π. ΜΟΥΤΟΥΛΑΣ

Βουκουρέστι: Η άλλη όψη _____ 42

Μ. ΒΑΛΙΑΝΑΤΟΣ

Οι καταλήψεις στην ΑΣΚΤ _____ 48

Τ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τεχνοκρατική και ριζοσπαστική οικολογία _____ 50

Δ. ΣΑΡΑΦΙΑΝΟΥ - Α. ΛΟΒΕΡΔΟΥ

Από τη δικτατορία μέχρι σήμερα _____ 54

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Κ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Το πολιτικό μας βαρόμετρο _____ 4

ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ

Το δόκανο ενός νομοσχεδίου _____ 7

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 10

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ _____ 13

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ _____ 38

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 44

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Αφιέρωμα στον Εμμ. Κριαρά _____ 58

ΒΙΒΛΙΟ _____ 64

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ _____ 66

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Μ. ΔΟΥΝΤΑΣ

Ο ελληνισμός υπό την απειλή «λύσεων» _____ 8

ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΝΔΡΟΥ

Ρεμούλα στις προβληματικές _____ 12

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ

Το πρόβλημα της ύδρευσης _____ 14

ΠΟΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ

Ελαιώνας 1990: Να αλλάξουμε την πόλη μας _____ 16

Κ.Α. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΟΥ

Επιπτώσεις στην υγεία από τη ρύπανση _____ 18

Λ. ΠΟΛΚΑΣ

Το «δράμα» και οι πρωταγωνιστές του _____ 20

ΙΩΑΝΝΑ ΜΑΝΔΡΟΥ

Ο πατριωτισμός καταφύγιο των παρανομούντων _____ 22

ΣΤ.Π. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ

Επί ορισμένων τυφλών σημείων της δικαιοσύνης _____ 23

Γ. ΠΕΔΙΝΟΣ

Το λυκόφως της πολιτικής _____ 24

Β. ΖΗΣΗΣ

Ο πόλεμος τέλειωσε _____ 26

ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Η Αλβανία στο δρόμο των πρεσβειών _____ 28

Λόγω έκτακτης απασχόλησης του Αντήνω-
ρα και των συνεχιζόμενων διακοπών του Α-
ΦΑΝΤΟΥ ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗ οι αντίστοιχες σελίδες
αντικαθίστανται από ένα πολυ-ρεπορτάζ (για
το πολυ-νομοσχέδιο κλπ.) με άξονα τις 100 η-
μέρες της κυβέρνησης, τις απεργιακές κίνητο-
ποιήσεις και τη συμπεριφορά της αντιπολίτευ-
σης. Όπως επίσης και τα οξυμένα προβλήμα-
τα της λειψυδρίας και του νέφους.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΜΑΣ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ

του Κ. Βασιλείου

Η πολιτική λειψυδρία των
κομμάτων της αντιπολίτευσης
έχει αφήσει ανοιχτό το έδαφος
στην κυβέρνηση για πολιτικές
πρωτοβουλίες και για επιβολή
των δικών της κανόνων στο
πολιτικό παιχνίδι.

Κι ενώ αυτήν την εβδομάδα
συζητείται στη Βουλή το
«αναπτυξιακό νομοσχέδιο» του
κ. Σουφλιά, οι αποσπασματικές
αντιδράσεις των συνδικάτων
δεν μπορούν να ανατρέψουν το
σκηνικό.

ΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ πρόσφατης δημο-
σκοπήσης της εταιρείας MRB ΕΛΛΑΣ
που δημοσιεύτηκαν στις 7 και 8 Ιου-
λίου στην «ΑΥΓΗ» μπορεί να θεωρηθούν
ότι καταγράφουν τη σημερινή διάθεση
του εκλογικού σώματος και ανταποκρί-
νονται σε μια διάχυτη αίσθηση για την
κατάσταση των πολιτικών μας πραγμά-
των.

ΜΟΛΟΝΟΤΙ ο αντίκτυπος των πρώτων
ταμειακών μέτρων της κυβέρνησης δεν
έχει γίνει ακόμα πλήρως αισθητός και οι
συνέπειες του «αναπτυξιακού νομοσχε-
δίου» είναι νωρίς ακόμα να προβλεφθούν
με ακρίβεια τουλάχιστον ως προς τις α-
σθενέστερες οικονομικά τάξεις, η κοινή
γνώμη φαίνεται αρκετά κατατοπισμένη

και ρεαλιστική στις εκτιμήσεις της.

ΘΑ ΗΤΑΝ περιττή η παράθεση δημο-
σιευμένων ήδη στοιχείων. Θα πρέπει ό-
μως να συγκρατήσουμε δυο βασικά συμ-
περάσματα που αφορούν τις γενικές αν-
τιλήψεις του εκλογικού σώματος για τη
σημερινή πολιτική κατάσταση.

Πρώτον, ότι μια συντριπτική πλειοψη-
φία θεωρεί ότι έπρεπε να ληφθούν σκλη-
ρά οικονομικά μέτρα, αλλά ταυτόχρονα
μια εξίσου συντριπτική πλειοψηφία τα
θεωρεί και κοινωνικά άδικα, και

Δεύτερον, ότι παρά το γεγονός ότι ορι-
σμένες κυβερνητικές επιλογές τυγχά-
νουν της αποδοκιμασίας του εκλογικού
σώματος εν τούτοις πιστεύεται σαφώς ό-
τι τα κόμματα της αντιπολίτευσης στε-
ρούνται ακόμα περισσότερο της ανα-
γκαίας αξιοπιστίας και στον τομέα της οι-
κονομικής πολιτικής για να προσφέρουν
πειστική κυβερνητική εναλλακτική λύση.

ΟΙ ΓΕΝΙΚΕΣ αυτές τάσεις αποτυπώνο-
νται και στις διαπιστούμενες μετακινή-
σεις του εκλογικού σώματος που δεί-
χνουν μικρή κυβερνητική φθορά —απώ-
λειες δηλαδή προς ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ— και
μεγάλο ποσοστό αναποφάσιστων.

ΕΙΝΑΙ επίσης ενδεικτικό ότι ο ΣΥΝ, πα-
ρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό συσπεί-
ρωσης των ψηφοφόρων του σε σχέση με
τα άλλα δυο κόμματα και απελπιστικά
χαμηλά ποσοστά αξιοπιστίας ως προς ο-
ρισμένους κρίσιμους δείκτες που αφο-
ρούν π.χ. την αντιμετώπιση της οικονομι-
κής κρίσης, την ικανότητα οδήγησης της
χώρας προς την ενωμένη Ευρώπη και
την υποστήριξη των ελληνικών συμφε-
ρόντων στο εξωτερικό. Και να φανταστεί
κανείς ότι η δημοσκοπήση έγινε πριν την
«πλατεία Ολομέλεια» του ΚΚΕ και τις εξε-
λίξεις που διαμορφώθηκαν από τη σύγ-
κρουση «ανανεωτικών» και «συντηρητι-
κών» στους κόλπους του κόμματος.

Το μικρότερο κακό

ΟΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ της δημοσκοπήσης αυ-
τής έρχονται να ενισχύσουν απόψεις
που υποστηρίζουν ότι η κυβέρνηση δεν
έχει ακόμα απωλέσει την εικόνα του «μι-
κρότερου κακού», αντίληψη που κυριάρ-
χησε στην κρίσιμη μάζα των μετακινή-
θέντων ψηφοφόρων που έδωσε την ε-
κλογική νίκη στη Νέα Δημοκρατία.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ διατηρεί προς το παρόν
την πολιτική πρωτοβουλία, νομοθετεί κα-
τά το δοκούν, έστω και με συνοπτικές
διαδικασίες, επιβάλλει την πολιτική της
χωρίς σθεναρή αντιπολίτευση και παρέ-
χει το πικρό φάρμακο του καπιταλιστι-
κού εκσυγχρονισμού δια μιας, χωρίς σο-
βαρές κοινωνικές αντιστάσεις.

ΤΟ «ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ» είναι το κρίσι-
μο πεδίο για τη Νέα Δημοκρατία. Οι δυ-
σκολίες εδώ είναι προφανείς όχι μόνο
γιατί το «κοινωνικό προφίλ» του κόμμα-
τος είναι ασθενές αλλά γιατί η αποκрати-
κοποίηση δεν θίγει τα ισχυρά εργατικά
συνδικάτα του δημόσιου τομέα. Επομέ-
νως το πρόβλημα θα παραμείνει και η

ΕΥΤΥΧΩΣ
ΠΟΥ Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ
ΒΑΡΑΕΙ ΤΟΥΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ
ΚΑΙ ΞΕΣΠΑΕΙ...
ΚΑΙ ΓΛΥΤΕΝΟΥΜΕ
ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ!...

Νέα Δημοκρατία δεν μπορεί να ελπίζει
παρά μόνο στη διαμόρφωση μιας «σιωπη-
ράς πλειοψηφίας» στην κοινή γνώμη ε-
ναντίον των «συντεχνιών και των προνο-
μιών της» για να προστατεύσει την εισο-
δηματική της πολιτική.

Ο παράγοντας χρόνος

Ο ΠΙΟ ΚΡΙΣΙΜΟΣ παράγοντας για την κυ-
βέρνηση είναι ο χρόνος. Χρειάζεται χρό-
νο για να αποδείξει ότι η οικονομική της
πολιτική «δουλεύει»· χρειάζεται έμπρα-
κτα αποτελέσματα που μεταφράζονται
σε μείωση του πληθωρισμού, συγκράτη-
ση των δημοσίων ελλειμμάτων, αποκατά-
σταση της ισορροπίας στο ισοζύγιο πλη-
ρωμών, μείωση του εξωτερικού δανει-
σμού, αύξηση των επενδύσεων, της απα-
σχόλησης, των πραγματικών εισοδημά-
των.

ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ αυτοί συνηγορούν υπέρ
της απομάκρυνσης του ενδεχομένου
πρόωρων εκλογών γιατί η κυβερνητική
φθορά δεν αποκλείεται να αυξηθεί, οπό-
τε μόνο μια βελτίωση της οικονομίας
μπορεί να δώσει στην κυβέρνηση την ά-
νεση της επιλογής της χρονικής στιγμής
διεξαγωγής των εκλογών προβαίνοντας
στις αναγκαίες οικονομικές προεκλογι-
κές παροχές —που αποτελούν πλέον σι-
δηρούν νόμο της πολιτικής οικονομίας.
Διαφορετικά, σημαντικό μέρος της εκλο-

γικής της υποστήριξης θα καταρρεύσει, έστω και αν η οικονομία βελτιωθεί, όταν κρίσιμες μάζες ψηφοφόρων των χαμηλών και μεσαίων στρωμάτων πεισθούν ότι ο εκσυγχρονισμός βλάπτει τα συμφέροντά τους. Οι εκλογείς δυσπιστούν συνήθως στα «μακροπρόθεσμα οφέλη» και ζητούν άμεσα, χειροπιαστά αποτελέσματα μετά από κάποια περίοδο χάριτος.

ΕΙΝΑΙ, λοιπόν, η Νέα Δημοκρατία υποχρεωμένη από τα πράγματα αλλά και από τη φύση της πολιτικής της να παραμείνει στην εξουσία μέχρις ότου η οικονομία της δώσει ορισμένα περιθώρια διορθωτικών και βελτιωτικών κινήσεων υπέρ των κοινωνικών στρωμάτων που η ψήφος τους θα καθορίσει την επανεκλογή της. Καμιά αλλαγή του εκλογικού νόμου δεν πρόκειται να ανατρέψει αυτό το δεδομένο. Η Νέα Δημοκρατία, παρά τα ρεύματα άκρατου φιλελευθερισμού, και παλαιοκομματισμού που εμπεριέχει, διαθέτει επαρκή λαϊκιστική παράδοση και διακρίνεται από ισχυρό ένστικτο επιβίωσης, ώστε να μην αυτοκτονήσει πολιτικά. Τα όσα, επομένως, λέγονται περί αγνόησης του «πολιτικού κόστους» έχουν περιορισμένη αξία και χρονική διάρκεια.

ΕΙΝΑΙ φανερό ότι η κυβέρνηση καθορίζει προς το παρόν το πλαίσιο της πολιτικής διαμάχης και επικρατεί, ρυθμίζοντας σε μεγάλο βαθμό το βηματισμό της.

Παραπαίουσα αντιπολίτευση

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη πλευρά η αντιπολίτευση παραπαiei. Το ΠΑΣΟΚ διέρχεται βαθεία κρίση και είναι αστείο να υποστηρίζεται ότι το Συνέδριο με το νέο Καταστατικό και τη Νέα Διακήρυξη —επί το σοσιαλδημοκρατικότερον, θα λύσει την κρίση αυτή. Όλα τα δείγματα αντιπολιτευτικής συμπεριφοράς του ΠΑΣΟΚ και του προέδρου του μέχρι στιγμής υποδηλώνουν ακριβώς το αντίθετο: παρωχημένη ρητορεία και πολιτική.

ΟΣΟ για το Συνασπισμό, τα πράγματα είναι ακόμα πιο δύσκολα. Έχουν κατ'επανάληψιν αναλυθεί στο «ΑΝΤΙ» μιας και μας ενδιαφέρει απόλυτα η πορεία και η τύχη της ελληνικής αριστεράς.

ΕΑΝ τα κόμματα της αντιπολίτευσης δεν καταφέρουν να βγουν από την κρίση και την καλοκαιρινή τους νάρκη, αν δεν επιτύχουν τη ριζική εσωτερική τους ανασυγκρότηση σε δημοκρατικές κατευθύνσεις και δεν εκσυγχρονίσουν την πολιτική και την κουλτούρα τους, τότε το πολιτικό παιχνίδι θα ελέγχεται και θα κυριαρχείται μέσα στις συντεταγμένες που καθορίζει η Νέα Δημοκρατία.

ΓΙΑΤΙ μια άλλη άκρως ενδιαφέρουσα διαπίστωση της δημοσκοπήσης που αναφέραμε είναι ότι η πλειοψηφία της κοινής γνώμης δεν ενδιαφέρεται αν η οικονομική πολιτική είναι σοσιαλιστική ή φιλελεύθερη αλλά αν είναι ρεαλιστική ενώ το ήμισυ σχεδόν των ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝ τάσσονται υπέρ της ήπιας αντιπολίτευσης. □

ΝΔ: Η υπεροχή του κ. Προέδρου

ΣΤΙΣ εκατό πρώτες ημέρες της κυβέρνησης Μητσοτάκη ο μόνος διακριθείς είναι ο πρόεδρος της. Όλοι οι άλλοι —με εξαίρεση ίσως τον κ. Αντώνη Σαμαρά, ο οποίος ήταν όλο αυτό το διάστημα «ένας επιμελής υπουργός Εξωτερικών»— άλλοι υπουργοί επικρίνονται από την ηγεσία της ΝΔ για την ανεπάρκειά τους, άλλοι για την απουσία τους από οποιοδήποτε κυβερνητικό έργο και άλλοι μόνο για την επίδοσή τους στις «κεντροδεξιές» ιντριγκες διαδοχής.

Τελευταίο δείγμα της κυβερνητικής ανεπάρκειας ο υπουργός ΠΕΧΩΔΕ κ. Στέφανος Μάνος η «επίδοση» του οποίου στο θέμα της αντιμετώπισης του νέφους οδήγησε το πρωθυπουργικό περιβάλλον στο συμπέρασμα ότι «καλύτερα να τον είχαμε αντίπαλο».

Ούτε ο κ. Μιλτιάδης Έβερτ δεν φαίνεται να διασώθηκε, αφού ήδη του καταλογίζεται μια «αναποτελεσματικότητα στην κυβερνητική προπαγανδιστική μηχανή», την οποία έχει «χρεωθεί», προσωπικά και μια «υπέρμετρη ενασχόληση με τη συγκρότηση της προσωπικής του κομματικής πελατείας, σε βάρος της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα», τον οποίο επίσης έχει χρεωθεί.

Βέβαια, ο κ. Έβερτ δεν δείχνει να ανησυχεί από τις πρωθυπουργικές εκτιμήσεις για την απόδοσή του, εκτιμώντας ότι μακροπρόθεσμα υπερέχει του κ. Μητσοτάκη στο παιχνίδι των δημόσιων σχέσεων και της προβολής λόγω του καλού «μηχανισμού» που διαθέτει στο χώρο των μέσων ενημέρωσης. Συνεχίζει έτσι να κάνει δηλώσεις επί παντός, προβάροντας επίμονα το ρόλο του μελλοντικού πρωθυπουργού.

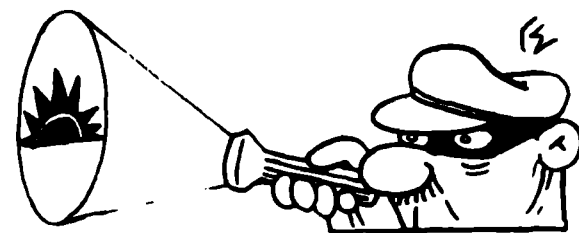
Αντίθετα, άλλες πληροφορίες είναι πολύ ανησυχητικές για τον κ. Έβερτ. Επειδή, αν αυτός διαθέτει το προβάδισμα σε επιρροή στο δημοσιογραφικό χώρο, ο κ. Μητσοτάκης αντεπιτέθηκε στο χώρο των εκδοτών όπου σήμερα μπορεί να ισχυριστεί ότι διαθέτει ήδη σημαντικά ερείσματα. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τις επαφές του με τον κ. Χρ. Λαμπράκη και την ευμενώς ουδέτερη στάση του «Βήματος», την περίεργη παθητικότητα της «Ελευθεροτυπίας», την προσαρμοστικότητα της «Επικαιρότητας» του κ. Κόκκαλη, λόγω «ψηφιακών» του ΟΤΕ, το «Έθνος» του κ. Μπόμπολα κ.ά. Μόνο η «Καθημερινή» και ο «Ελ. Τύπος» φαίνεται να εξακολουθούν να αποτελούν σοβαρό πρόβλημα για τον κ. Μητσοτάκη, αν και οι τελευταίες πληροφορίες αναφέρουν ότι και αυτό το πρόβλημα βαίνει προς λύση, με τον κ. Αλαφούζο να διαδίδει ότι θα πουλήσει την πρώτη και στελέχη της δεύτερης να δηλώνουν ότι «εμείς στηρίζουμε ΝΔ και Μητσοτάκη».

Η ενίσχυση των θέσεων του κ. Μητσοτάκη στο χώρο του Τύπου και οι διπλωματικές του πρωτοβουλίες σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια που έδειξε η υπόλοιπη κυβέρνηση κατά τη διάρκεια της πολυήμερης απουσίας του στο εξωτερικό, την πολιτική ομηρία του Ανδρέα Παπανδρέου και τη μακρόχρονη περίοδο εσωτερικών ανακατατάξεων στην οποία εισήλθε πλέον η αντιπολίτευση οδηγούν στην αρκετά ασφαλή πρόβλεψη ότι αυτό το φθινόπωρο θα είναι περίοδος είτε ανασχηματισμού, είτε εκλογών.

Η επιλογή από τον κ. Μητσοτάκη της μιας ή της άλλης λύσης εξαρτάται από την κατάληξη που θα έχει η «υπόθεση Κατοίκης». Σύμφωνα με καλά πληροφορημένες πηγές ο κ. Μητσοτάκης έχει ήδη συμφωνήσει με τον πρόεδρο της Δημοκρατίας Κων. Καραμανλή ότι η «καλύτερη λύση για την παράταξη και τον τόπο», θα ήταν η επανένταξη του κ. Στεφανόπουλου και της ΔΗΑΝΑ στη ΝΔ, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί προσωρινά η κοινοβουλευτική αστάθεια της κυβέρνησης, να αποφευχθεί νέα προσφυγή στις εκλογές και να ενισχυθεί ο κ. Μητσοτάκης απέναντι στον κ. Έβερτ.

Αλλά ο κ. Στεφανόπουλος φαίνεται να αντιδρά και να αποποιείται τις προσφορές του κ. Μητσοτάκη για μια «τιμητική επιστροφή σε ηγετική θέση», παίζοντας το τελευταίο προσωπικό χαρτί του. Ένα «χαρτί» όμως το οποίο δεν είναι σε καμιά περίπτωση «ατού», αφού όπως επίσης διαδίδεται μετ'επιτάσεως, «η ενσωμάτωση του κ. Κατοίκης στη ΝΔ βρίσκεται εν εξέλιξη», λύση η οποία θεωρείται και η πιθανότερη.

Η ενσωμάτωση του μοναδικού βουλευτή της ΔΗΑΝΑ στη ΝΔ θα δώσει επίσης την αφορμή στον κ. Μητσοτάκη να πραγματοποιήσει τον αναμενόμενο ανασχηματισμό της κυβέρνησής του, με σημείο εκκίνησης αυτή τη φορά όχι την ανάγκη λεπτών εσωκομματικών ισορροπιών, αλλά την ευμενή πλέον για τον κ. Μητσοτάκη ουδετερότητα του κ. Καραμανλή στην εσωκομματική διαμάχη και την αναμφισβήτητα θετική εικόνα που έχουν σχηματίσει τα λαϊκά στρώματα για τον πρωθυπουργό λόγω κυρίως της σταθερής στάσης που κράτησε μέχρι σήμερα. □

ΠΑΣΟΚ: προ δικών και συνεδρίων

ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που πέρασε επιβεβαιώθηκαν για μια ακόμη φορά δυο παλαιότερες διαπιστώσεις: Πρώτον, η παντοδυναμία του Ανδρέα Παπανδρέου στο ΠΑΣΟΚ και δεύτερον, η υποταγή όλης της αντιπολιτευτικής τακτικής του Κινήματος στις δίκες για την κάθαρση και τις προτεραιότητες που θέτουν για την υστεροφημία του ηγέτη του.

Βοηθητικό όργανο της παντοδυναμίας του Ανδρέα είναι αυτή τη φορά ο κ. **Γεράσιμος Αρσένης**, ο οποίος προωθείται σταθερά εναντίον των κ. **Γεννηματά** και **Σημίτη**, μέχρις ότου υπερφαλαγγισθεί κι αυτός από κάποιον άλλο «δελφινό» και έπεται συνέχεια. Όσο για τον κ. **Κώστα Λαλιώτη** έχει τεθεί για μια ακόμα φορά στο περιθώριο λόγω της σπουδής του να διαρρεύσει στον Τύπο ότι το Συνέδριο θα εκλέξει και Γραμματέα ο οποίος θα ήταν φυσικά ο ίδιος.

Σε ό,τι αφορά ειδικά το Συνέδριο συμβαίνει το πρωτοφανές: το επιθυμεί ο κ. Α. Παπανδρέου και δεν το θέλουν οι διεκδικητές της εξουσίας του. Αφού κατέληξε —και ορθώς— στη διαπίστωση ότι το Συνέδριο θα είναι μια μεγάλη αποτυχία, ο κ. Παπανδρέου άρχισε ήδη να στέλνει τις προσκλήσεις στα «αδελφά» κόμματα, τα οποία αναμένεται να κατακλύσουν την Αθήνα για να χειροκροτήσουν τον κ. Παπανδρέου, μαζί με τις έξι χιλιάδες περίπου Έλληνες αντιπροσώπους, από τις 20 μέχρι τις 23 Σεπτεμβρίου. Ειδικά για τους έξι χιλιάδες αντιπροσώπους λέγεται ότι ο αριθμός αυτός αρκεί για να εξασφαλίσει την επιβεβαίωση του υπόδικου κ. Παπανδρέου στην ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης.

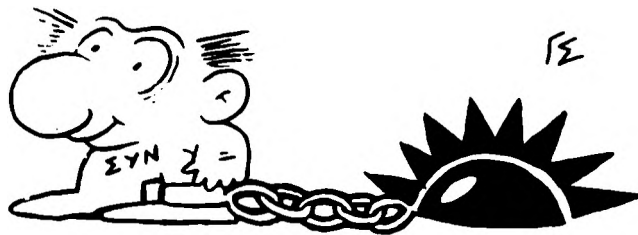
Ως «λοιπαί δυνάμεις»...

Η ίδια βεβαιότητα επικρατεί και για τη συνεργασία ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού στους μεγάλους δήμους της χώρας εν όψει των δημοτικών εκλογών. Βέβαια, μέχρι την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές το ΠΑΣΟΚ περίμενε ακόμα την αντιπροσωπεία του Συνασπισμού για τις σχετικές συνομιλίες, η σύνθεση της οποίας άλλαξε το περασμένο Σάββατο προκειμένου να αποκλεισθεί από τη σύνθεσή της ο κ. **Πιτσιώρας** ο οποίος και παραιτήθηκε γι' αυτό τον λόγο και όχι για αυτούς που επικαλέσθηκε δημοσίως.

Αλλά παρά τις αντιρρήσεις της πλειοψηφίας του ΕΓ της ΕΑΡ και του κ. **Κουβέλη** προσωπικά και την καταρράκωση του ηθικού της κ. **Μερκούρη**, η συνάντηση των δυο αντιπροσωπειών θα γίνει και η συνεργασία θα προχωρήσει για να παρακολουθήσουμε το φθινόπωρο τους κοινούς υποψηφίους των δυο κομμάτων να εκφωνούν αντικυβερνητικούς λόγους από τα μπαλκόνια, την ίδια στιγμή που οι κατήγοροι εκ μέρους του κυβερνητικού κόμματος και του Συνασπισμού θα αναφέρουν ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου τα εγκλήματα κατά του δημοσίου που διέπραξε ο κ. Παπανδρέου.

Κατά τα άλλα τα γκάλοπ που είδαν αυτήν την εβδομάδα το φως της δημοσιότητας έδειξαν, μια τάση επιστροφής στο Συνασπισμό των ψηφοφόρων του που προτίμησαν στις τελευταίες εκλογές το ΠΑΣΟΚ και μια τάση όχι αύξησης, αλλά συσπείρωσης των οπαδών του τελευταίου. Διαπιστώσεις που οι υπέρμαχοι της συνεργασίας στις δημοτικές από την πλευρά του Συνασπισμού θέλουν να ερμηνεύουν ως «δικαίωση» της πολιτικής τους. Ενώ ο κ. Παπανδρέου φαίνεται ότι τα ερμηνεύει διαφορετικά και για αυτό το λόγο «διαπιστώνει» στις συνομιλίες του «έναν διαφορετικό τόνο στις τελευταίες δηλώσεις των ηγετών της αριστεράς σε ό,τι αφορά τη συνεργασία».

Με άλλα λόγια, είναι πλέον βέβαιο ότι η «νύκτα της αντιπολίτευσης» θα κρατήσει πολλούς μήνες ακόμα. Και οι ηγεσίες του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού, θα συνεχίσουν να οριοθετούν τις διαχωριστικές γραμμές, κατά πως τους αρμόζει κάθε φορά, αφήνοντας ουσιαστικά ανενόχλητο τον κ. Μητσοτάκη στην επιβολή της πολιτικής του.

ΣΥΝ: Τα «αγκάθια των δημοτικών

Όλα δείχνουν ότι στις δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου ΠΑΣΟΚ και Συνασπισμός θα συγκροτήσουν κοινά ψηφοδέλτια με συμφωνία για τις μεγάλες πόλεις παρά τις αντιρρήσεις που υπάρχουν στο Συνασπισμό για τη διαδικασία που ακολούθησε το ΠΑΣΟΚ, η οποία θεωρείται ότι φέρνει προ τετελεσμένων τους εταίρους της συνεργασίας.

Η πρώτη συζήτηση μεταξύ των εκπροσώπων των δύο κομμάτων θα δείξει και ποια σημεία «τριβής» υπάρχουν. Προς το παρόν ο Συνασπισμός υποστηρίζει ότι η συμφωνία πρέπει να γίνει με φερέγγυα πρόσωπα ευρείας αποδοχής και ένα μίνιμουμ πρόγραμμα για τα τοπικά προβλήματα, ενώ φαίνεται να μην επιδιώκει μια συμφωνία - πακέτο. Προφανώς ο Συνασπισμός επιθυμεί να μειώσει τον πολιτικό χαρακτήρα της συμφωνίας στις δημοτικές αποδεσμεύοντάς τον από τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ ενώ παράλληλα με μια τέτοια στάση ισορροπεί τις αντίθετες απόψεις που έχουν διατυπωθεί. Χαρακτηριστική ήταν και η απάντηση των **Γρ. Φαράκου** και **Φ. Κουβέλη**, μετά τη συνάντησή τους, σε σχετική ερώτηση. Και οι δύο τόνισαν ότι οι δυνάμεις που συγκροτούν το Συνασπισμό εφαρμόζουν τις αποφάσεις του.

Η συνεργασία συνεπώς με το ΠΑΣΟΚ στις δημοτικές όπως έχουν τα πράγματα

θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Και φυσικά έχει πολιτικό χαρακτήρα ανεξάρτητα με το αν εμφανισθεί ως συμφωνία - πακέτο ή συμφωνία σε τοπικό επίπεδο. Μια τέτοια επιλογή δημιουργεί όμως και σωρεία ερωτηματικών. Πώς ο Συνασπισμός μπορεί να συμπράττει με τυχοδιωκτισμούς, όπως στελέχη του χαρακτηρίζουν πολιτικές του στυλ «πωλείται η Ελλάδα», που επαναφέρει ο κ. Παπανδρέου; Πώς σε διάστημα έξι μηνών ανατρέπονται όλα όσα έλεγε ο Συνασπισμός προεκλογικά για το ΠΑΣΟΚ και μπορεί από κοινού τώρα να υποστηρίξει μια πολιτική —έστω για την Τ.Α.— την οποία ο ίδιος κατήγγειλε ως συντηρητική την προηγούμενη οκταετία; Γιατί το ΠΑΣΟΚ όπως δείχνουν οι μέχρι τώρα αποφάσεις του δεν άλλαξε πολιτική, ούτε και για την Τ.Α. Απλώς διαφοροποίησε την τακτική του. Ποια τέλος αυτοκριτική έκανε το ΠΑΣΟΚ για το θέμα της κάθαρσης; Μήπως την «εθνική αποστολή» που υποστηρίζουν στη δίκη για το καλαμπόκι οι τέως υπουργοί και επίλεκτα στελέχη του ως μάρτυρες υπεράσπισης του κ. Ν. Αθανασόπουλου; Ο ΣΥΝ ταυτίζεται με τη λογική των μαρτύρων υπεράσπισης του κ. Αθανασόπουλου;

Εκτός όμως από τα «αγκάθια» των δημοτικών εκλογών ο Συνασπισμός έχει και τα «αγκάθια» των εσωτερικών προβλημάτων στα κόμματα που τον συγκροτούν των οποίων η σημασία είναι καθοριστική για το μέλλον όχι μόνο το δικό του, αλλά και της Αριστεράς. Οι «συντηρητικοί» στο ΚΚΕ ετοιμάζουν ουσιαστικά νέες θέσεις για το συνέδριο στηριζόμενοι στην πλειοψηφία της ΚΕ που ελέγχουν επιμένοντας στα «εικονίσματα» του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, του μαρξισμού - λενινισμού και του προλεταριακού διεθνισμού. Ένας πιθανός συμβιβασμός που θεωρείται από ορισμένους ως μια λύση μετά και τις εξελίξεις στο συνέδριο του ΚΚΣΕ δεν φαίνεται ότι θα διαταράξει την παραδοσιακή λογική και τα συστήματα αξιών του ΚΚΕ τη στιγμή που γίνονται εξελίξεις απροσδιορίστων συνεπειών στις χώρες που κάποτε αποτελούσαν το Α και το Ω της «κομμουνιστικής ορθοδοξίας».

Η συνέπεια θα είναι η πολιτική αφυδάτωση του Συνασπισμού και μια πορεία αναδίπλωσης του ΚΚΕ στην πεπατημένη της ιστορικής Αριστεράς. Και μια τέτοια προοπτική δεν μπορούν να την ανακόψουν ούτε η ΕΑΡ ούτε η «Νέα Πορεία».

Μέσα σε ένα τέτοιο σκηνικό, αν ο Συνασπισμός δεν αντιμετωπίζεται ως «σανίδα σωτηρίας» από τα κόμματα που τον συγκροτούν, οφείλει να αντιμετωπίσει το μέλλον του με διαφορετικό προσανατολισμό από αυτόν της συμπάραταξης δυνάμεων της Αριστεράς —τη λογική δηλαδή, Τσολάκη. Και συνεπώς να μιλήσει για τη δική του προοπτική, αλλά και για τις πολιτικές συμμαχίες, επί της ουσίας όχι για τη διαδικασία.

ΤΑ ΔΟΚΑΝΑ ΕΝΟΣ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

Το πολυνομοσχέδιο του Σουφλιά βρίσκεται πλέον προς συζήτηση στην Ολομέλεια της Βουλής. Εκεί τοποθετούνται τα κόμματα. Στον κοινωνικό χώρο η κυβέρνηση υποχρεώνεται σε έναν διάλογο με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων. Οι αντιδράσεις όμως συνεχίζονται και τη Δευτέρα έχουμε τη δοκιμασία των Γενικών Εξετάσεων. Το πώς διαμορφώνεται το πεδίο των αντιπαραθέσεων που έχει πλέον ως επίκεντρο το νομοσχέδιο με τις πολυσχιδείς ρυθμίσεις του αναλύεται στο άρθρο που ακολουθεί.

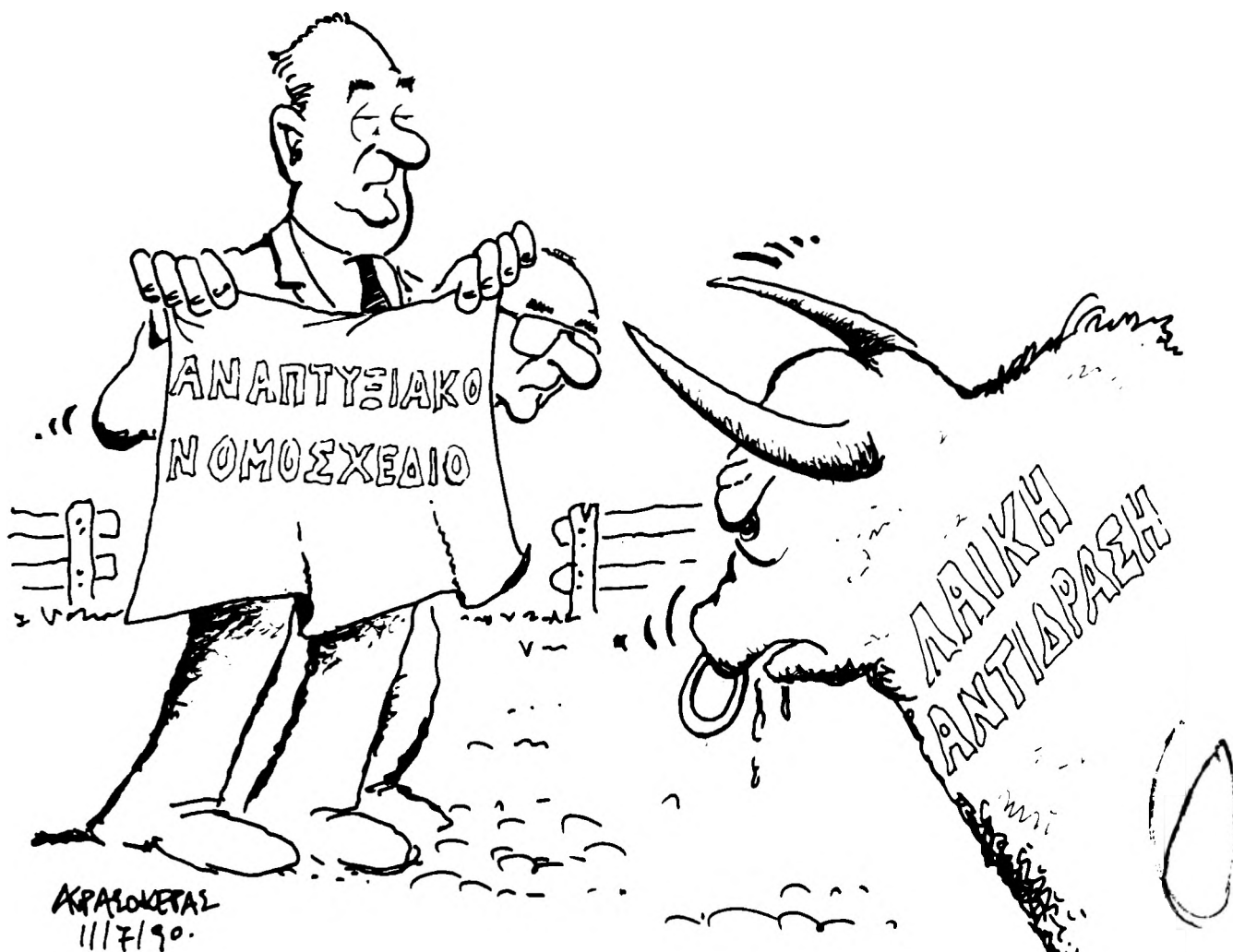
του Αρ. Ψάλτη

Η μάχη μέσα και έξω από τη Βουλή για το «αναπτυξιακό» νομοσχέδιο των 115 άρθρων και 110 τροπολογιών περιέχει δυο νέα στοιχεία. Το πρώτο αφορά την τακτική της κυβέρνησης. Την Τρίτη, πρώτη ημέρα της συζήτησης του πολυνομοσχεδίου στη Βουλή, η κυβέρνηση υιοθετεί την τακτική της αναδιπλώσης. Υποχωρεί στην αδιάλλακτη στάση και εγκαινιάζει τον —μη δεσμευτικό— διάλογο με τη ΓΣΕΕ. Το δεύτερο αφορά το συνδικαλιστικό κίνημα. Η ΓΣΕΕ με πρωτοβουλία των συνδικαλιστικών παρατάξεων που πρόσκεινται στο Συνσπισμό αντιδρά στην αντίληψη του «ξεσπάσματος» και υιοθετεί με την πρωτοβουλία της αναστολής της απεργίας την τακτική της «ευθύνης» και των εναλλακτικών προτάσεων.

Οι εξελίξεις αυτές επιτρέπουν στην κυβέρνηση να προετοιμάσει το έδαφος για την αποδοχή ορισμένων τροποποιήσεων από την αντιπολίτευση. Ουσιαστικά όμως πρόκειται για έναν ελιγμό που ήταν μονόδρομος για την κυβέρνηση αφού είχε να αντιμετωπίσει εκτός από τις απεργίες της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ και την απεργία της ΟΛΜΕ. Μια πιθανή «έκρηξη» των απεργιακών μετώπων ήταν φυσικό να δημιουργήσει τεράστιο πολιτικό πρόβλημα και κοινωνικές εντάσεις με απρόβλεπτες συνέπειες με τη συμπλήρωση των πρώτων 100 ημερών διακυβέρνησης από τη ΝΔ.

Έτσι και με την παρέμβαση Καραμανλή ο οποίος συνέστησε να μην επιμείνει η κυβέρνηση στη στάση απόρριψης κάθε διαλόγου αλλά να επιδιώξει μια «γέφυρα» με τα συνδικάτα η όλη κυβερνητική τακτική αναπροσαρμόστηκε χωρίς να αναπροσαρμοστεί και η πολιτική της.

Η αναπροσαρμογή της κυβερνητικής τακτικής δεν σημαίνει ωστόσο ότι στο κυβερνητικό στρατόπεδο υπάρχει η μεγίστη ομοθυμία για την τακτική που ακολουθεί και τα μέτρα που λαμβάνονται. Η απεργία π.χ. των καθηγητών έχει πάρει ευρύτερες διαστάσεις και υποκρύπτει

αντιθέσεις χρόνιες στον εκπαιδευτικό χώρο που δεν πρόκειται να λυθούν με την επιβολή της επιτήρησης της Αστυνομίας και των εισαγγελιών στα εξεταστικά κέντρα αν τελικά γίνουν οι εξετάσεις. Αναλογίες υπάρχουν και στο «σχέδιο εκσυγχρονισμού» που φαίνεται να διαμορφώνει η κυβέρνηση.

Με το πολυνομοσχέδιο π.χ. επιχειρείται η τακτοποίηση εκκρεμοτήτων αλλά και ο σχεδιασμός λειτουργίας της αγοράς που όπως ελέγχθη «αλλάζει τη ζωή μας» αλλά σε σειρά θεμάτων όπως π.χ. η Δημόσια Διοίκηση, οι εργασιακές σχέσεις, ως κίνητρα επανέρχονται οι κλασικές συνταγές της παραδοσιακής Δεξιάς, οι οποίες ευνοούν την κομματικοποίηση, τη συναλλαγή και την αυθαιρεσία.

Και όλα αυτά επενδύονται με το φιλελεύθερο «μανδύα» όπως π.χ. η απελευθέρωση του ωραρίου, που μπορεί να είναι εκσυγχρονιστικές από μια άποψη αλλά επιβάλλονται με διοικητικό τρόπο. Αλλά και η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός που επιδιώκει η κυβέρνηση με την αποκρατικοποίηση της οικονομίας και την απελευθέρωση της αγοράς στηρίζονται σε μια αντίληψη που υποτιμά τον κόσμο της εργασίας, περιορίζει δικαιώματα των εργαζομένων —και δεν αναφερόμαστε επ' ουδενί στα προνόμια— και υποβαθμίζει το περιβάλλον.

Η καταγγελία του «σχεδίου εκσυγχρονισμού» της κυβέρνησης με μόνο όπλο την ιδεολογική αντίθεση στη ΝΔ επιτρέπει στην κυβέρνηση να ηγεμονεύσει πολιτικά, αλλά και ιδεολογικά. Από αυτή την άποψη η αλλαγή της στάσης της ΓΣΕΕ και οι προβληματισμοί που διατυπώνονται στο συνδικαλιστικό κίνημα για την ανάγκη χάραξης μιας «αγωνιστικής τακτικής με χρονικούς ορίζοντες και στόχους, όπου θα πείθει τη συντριπτική πλειοψηφία των εργαζομένων» πιθανόν να σηματοδοτήσουν και μια διαφορετική πολιτική υπεύθυνης και μακράς αντιπολίτευσης από το συνδικαλιστικό κίνημα που να στηρίζεται στην προβολή λύσεων, να προβάλλει τα ώριμα αιτήματα και να επιτρέπει τη διατύπωση εναλλακτικών λύσεων από θέσεις του προοδευτι-

κού εκσυγχρονισμού.

Κάτι τέτοιο προϋποθέτει όμως ότι τα κόμματα της αντιπολίτευσης θα πρέπει να αναπροσαρμόσουν την πολιτική τους. Το «σχέδιο εκσυγχρονισμού» της κυβέρνησης —μίγμα παραδοσιακών και νεοφιλελεύθερων συνταγών— διαμορφώνει τους όρους που ορισμένοι είχαν ήδη δρομολογηθεί και από την οκταετία του ΠΑΣΟΚ για την εφαρμογή μιας συντηρητικής πολιτικής που θα επιτρέψει στις κυρίαρχες κοινωνικές τάξεις να αντεπεξέλθουν στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται με την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Και φυσικά αυτόν τον «εκσυγχρονισμό» θα πληρώσουν και πάλι οι εργαζόμενοι. Η περιπέτεια π.χ. των προβληματικών θα πρέπει να είναι διδακτική για πολλούς. Όπως και τα κίνητρα που θεσμοθετούνται και αλλάζουν κατά καιρούς, αλλά και πολιτικές που εγκαινιάστηκαν με το άρθρο 4 στο παρελθόν.

Η αντιπολίτευση αντί των ιδεολογικών αφορισμών οφείλει να εκπονήσει το δικό της σχέδιο εκσυγχρονισμού και να προβάλει συγκεκριμένες εναλλακτικές λύσεις.

Όσον αφορά το ΠΑΣΟΚ είναι θλιβερή η διαπίστωση ότι επανέρχεται ξανά στο παρελθόν με εκφράσεις και τοποθετήσεις που θυμίζουν άλλη εποχή και που προσπαθούν να αποκαταστήσουν τη διαχωριστική γραμμή δεξιά-αριστερά. Ο Α. Παπανδρέου όχι μόνο ξέχασε τα «ρετιρέ» και το δικό του πρόγραμμα μονόπλευρης οικονομικής λιτότητας της περιόδου 1985-87 αλλά έχει εναγγαλιστεί πλήρως όλα τα συντεχνιακά συμφέροντα ενθαρρύνοντας αλόγιστα κάθε «αγωνιστική» διεκδίκηση. Αυτή είναι η υπεύθυνη αντιπολίτευση που υποσχέθηκε να κάνει.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο «σοβαρός» κ. Αρσένης, εισηγητής του ΠΑΣΟΚ στη συζήτηση της Βουλής για το νομοσχέδιο Σουφλιά, ο «ντάρλινγκ» της Αυριανής και κάποτε τσάρος της οικονομίας, ενώ δέχτηκε όλους τους νόμους της αγοράς, έβγαλε και μερικές κορώνες για «εθνικούς κινδύνους», για «εθνική στρατηγική» και «αφελληνισμό της ελληνικής πα-

ραγωγής». Οι κακοί ξένοι έρχονται να μας τα πάρουν όλα. Μα που νομίζει ότι ζούμε τέλος πάντων ο κ. Αρσένης;

Για την Αριστερά θα πρέπει να πούμε ότι καταβάλλει προσπάθειες να τηρήσει μεγαλύτερη υπευθυνότητα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο και να συζητήσει επί της ουσίας του νομοσχεδίου. Υποστηρίζει τους αγώνες των εργαζομένων, γιατί καλούνται και πάλι να πληρώσουν τα σπασμένα, αλλά ταυτόχρονα μέσα από τις δικές της αντιφάσεις και ταλαντεύσεις προσπαθεί να υποδείξει δρόμους και θα επιτρέψουν στο συνδικαλιστικό εργατικό κίνημα να βρίσκεται σε συνεχή επαφή με την κοινωνία και να επιλέγει μορφές δράσης και διεκδίκησης των αιτημάτων του που δεν θα το απομονώνουν από την κοινή γνώμη. Γιατί μόνο έτσι, όντας σύγχρονο, προοδευτικό, εκσυγχρονιστικό, πνέοντας με τους ανέμους των σημερινών αναγκών αλλάγών και προστατεύοντας τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του κινήματος μπορεί να συνδράμει στη δημιουργία ενός κοινωνικού μετώπου που δεν θα αφήσει τον νεο-δημοκρατικό νεο-φιλελευθερισμό να επικρατήσει και να επιβάλει τη λογική του.

Είναι ενδεικτικές από αυτήν την άποψη τόσο οι δηλώσεις του κ. Κύρκου για την ανάγκη εκσυγχρονισμού και υπευθυνότητας του συνδικαλιστικού κινήματος όσο και του κ. Δραγασάκη, αναπληρωματικού μέλους του ΠΓ του ΚΚΕ που τόνισε την αυξημένη ανάγκη επαφής της συνδικαλιστικής ηγεσίας με τη βάση της αλλά και τη σχέση της με την κοινωνία. Αλλά εξίσου ενδεικτικές είναι οι δηλώσεις του κ. Κωστόπουλου, γενικού γραμματέα της ΓΣΕΕ, βουλευτή και ηγετικού στελέχους του ΚΚΕ εναντίον των δηλώσεων Κύρκου. «*Λάθος πόρτα χτύπησε*», του απήντησε η ΕΑΡ, γιατί βέβαια το να υπερασπίζεσαι το συνδικαλιστικό κίνημα από τις επιθέσεις που δέχεται δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να του ασκείς κριτική ή να μην υποδεικνύεις τρόπους για τον εκσυγχρονισμό του.

Αλλά και οι τοποθετήσεις του ΣΥΝ στη συζήτηση της Βουλής ήταν εμπεριστατωμένες και συγκεκριμένες και αποκάλυψαν και την ιδεολογία του νομοσχεδίου και τον κρυμμένο αναχρονισμό του.

Στο μεταξύ, η αναβολή της 24ωρης γενικής απεργίας της ΓΣΕΕ υπήρξε μια σωστή ενέργεια εφόσον η κυβέρνηση έδειξε διαθέσεις διαλόγου - καθ' υπόδειξιν του κ. Καραμανλή στον κ. Μητσοτάκη όπως γράφτηκε.

Τα αποτελέσματα του διαλόγου αυτού είναι αβέβαια και άγνωστα. Το βέβαιο είναι ότι το νομοσχέδιο, που ενδέχεται να υποστεί ορισμένες τροποποιήσεις θα ψηφιστεί.

Θα χρειαστεί όμως αρκετός χρόνος μέχρι να δικαιωθούν ή να διαψευστούν οι διάφοροι προφήτες - μέχρις ότου διαπιστωθεί αν θα έχουμε την αυγή μια νέας δυναμικής καπιταλιστικής ανάπτυξης ή το σκότος της γνωστής στασιμότητας και συνεχούς καταβύθισης της οικονομίας και της κοινωνίας μας. Αν το όλο εγχείρημα καταλήξει σε μια κοινωνία πιο βίαια με μεγαλύτερη ανεργία με υποβαθμισμένες κοινωνικές υπηρεσίες, με μηδενική κοινωνική αλληλεγγύη, με μεγαλύτερη φτώχεια και ανισότητα. □

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΥΠΟ

Επιβάλλεται ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας της χώρας, καθώς και κάθε ερείσματος ισχύος, στο εσωτερικό και διεθνώς. Η συγκυρία είναι πάντως η πιο ακατάλληλη για «λύσεις». Είτε στην Κύπρο, είτε στο Αιγαίο, είτε στη Θράκη.

Α. Η απόφαση 649/12.3.90 του συμβουλίου Ασφαλείας επί του Κυπριακού ανέθετε στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να υποβάλει, μέχρι της 31 Μαΐου, έκθεση στο Συμβούλιο για το αποτέλεσμα των προσπαθειών του προς επανάληψη των δικοινοτικών συνομιλιών. Ωστόσο, ο κ. Ντε Κουεγιάρ ανέβαλε την έκθεσή του, προφανώς αναμένοντας τις τυχόν επιπτώσεις στο Κυπριακό του ελληνο-τουρκικού διαλόγου, η έναρξη του οποίου έκτοτε προβλεπόταν. Ήδη, η έκθεση υπολογίζεται ότι θα κυκλοφορήσει πριν από το τέλος Ιουλίου.

Β. Αλλά πριν αναφέρθουμε στις προοπτικές ας δούμε τα γεγονότα που σημειώθηκαν περί το κυπριακό μετά την απόφαση 649. Είναι τα ακόλουθα:

1. Αναπτύχθηκε εργώδης δραστηριότητα του ειδικού για το Κυπριακό εκπροσώπου του State Department. Ο κ. Ledsky περιέφερε ακαταπόνητος την σοφία και τις «ιδέες» του στις τρεις ενδιαφερόμενες πρωτεύουσες. Στην Άγκυρα δήλωσε ότι είναι ουσιώδες να βρεθεί νομική και συνταγματική κατοχύρωση της παρουσίας τουρκικού στρατού στην Κύπρο... Στην Αθήνα είπε, μιλώντας σε πολιτικές προσωπικότητες, ότι η απόφαση 649/90 του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και η προηγηθείσα εναρκτήρια δήλωση του Γ. Γραμματέα των Ην. Εθνών, θα έπρεπε να βελτιωθούν ώστε να παρέχουν ικανοποίηση στον κ. Ντενκτάς.

Σημειωτέον, εν παρενθέσει, ότι και τα δυο αυτά κείμενα μαζί με την απολογιστική των δικοινοτικών συνομιλιών δήλωση Ντε Κουεγιάρ της 2.3.90, καθώς και τη συνοδευτική προς το Συμβούλιο έκθεσή του Γ. Γραμματέα είναι από τα χειρότερα που παρουσιάστηκαν ποτέ για την ελληνική πλευρά. Ικανοποιούν το μέγιστο των τουρκικών απόψεων. Σχεδόν όλα εκτός από την απαίτηση για αναγνώριση τουρκοκυπριακής κρατικής οντότητας και δικαιώματος αυτοδιάθεσης της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Υιοθέτηση των προτάσεων Ντε Κουεγιάρ θα μετέβαλε την Κύπρο σε προτεκτοράτο της Άγκυρας.

Αν η Τουρκία, για λόγους που δεν είναι του παρόντος να εκτεθούν, δεν ακολουθούσε στο Κυπριακό απαρεγκλήτως μαξιμαλιστική γραμμή θα τα είχε δεχθεί τα κείμενα Ντε Κουεγιάρ. Και οι Έλληνες - Κύπριοι και Ελλαδίτες, θα έκλαιγαν την ανεπανόρθωτη μοίρα τους...

Ο κ. Ledsky έδρασε, βεβαίως, και στην Κύπρο. Είδε τόσους πολλούς και πρότεινε τόσα πολλά που είναι δύσκολο να βγει άκρη. Πάντως επέμεινε να γίνουν δεκτά από την Κυπριακή κυβέρνηση διάφορα πρακτικά μέτρα, που επανειλημμένως είχε προτείνει υπό την επωνυμία «*μέτρα εμπιστοσύνης*» και που στοχεύουν ήδη στην αποκατάσταση δικοινοτικής εμπιστοσύνης.

Στην πραγματικότητα επιδιώκεται να παγιδευθεί η ελληνική πλευρά για να αναγνωρίσει, από την πίσω πόρτα, de facto, τα τετελεσμένα της κατοχής. Στους πιο «επιλεκτούς» συνομιλητές του ο κ. Ledsky φαίνεται ότι επίσης μίλησε για *ανάγκη περαιτέρω βελτίωσης των κειμένων Ντε Κουεγιάρ προς ικανοποίηση του κ. Ντενκτάς*. Και να σκεφθεί κανείς, μεταξύ των τόσων άλλων θλιβερών, ότι αυτόν τον διπλωμάτη - πραρατευτή «ιδεών» τον δέχονται ο πρωθυπουργός της Ελλάδος, οι αρχηγοί κομμάτων, ο υπουργός των Εξωτερικών και ο ίδιος ο πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, ο τελευταίος μετά θερμότητας μάλιστα αισθημάτων. Όμως, στην Τουρκία συνομιλήσε με τον υφυπουργό Εξωτερικών, ενώ ο υπουργός Εξωτερικών τον δέχθηκε σε εθιμοτυπική απλώς επίσκεψη...

2. Ο πρόεδρος Bush, στις 22.6.90, απηύθυνε προς το Κογκρέσο τη διμηνιαία έκθεσή του για το Κυπριακό. Πρόκειται περί κειμένου πραγματικά θλιβερού. Ο Ντενκτάς αναβαθμίζεται. Αφθονούν οι εκφράσεις που υποδηλούν αναγνώριση πολιτικής ισοτιμίας των δυο κοινοτήτων. Οι πράξεις των Κυπρίων εφήβων που προσπάθησαν να υποστείλουν την τουρκική σημαία χαρακτηρίζονται *μικροβανδαλισμοί*. Προτείνονται, επισημότατα πλέον, όλα τα προαναφερθέντα «μέτρα εμπιστοσύνης» του κ. Ledsky. Η έκθεση αναφέρεται και στην ανάγκη αλλαγής του status quo. Η φράση αυτή, που δεν είναι νέα, χαροποίησε κάποτε ορισμένους αφελείς Έλληνες, ή προσποιούμενους τους αφελείς. Αλλά ο κ. Bush δεν υπονοεί την επάνοδο στο status quo ante. Υπαινίσσεται τη νέα δομή της Κυπριακής πολιτείας, αυτήν δηλαδή, που ενδεχομένως θα διαμορφωθεί με την τουρκική συγκατάθεση...

Είναι, βεβαίως, πλέον παράδοση οι διμηνιαίες εκθέσεις του Αμερικανού προέδρου προς το Κογκρέσο να πλαστογρα-

Η ΑΠΕΙΛΗ «ΛΥΣΕΩΝ»

του Μιχάλη Δούντα

φούν ασύστολα την πραγματικότητα στην Κύπρο, για να μην εκτεθεί η Τουρκία στο Κογκρέσο, οπότε θα ανέκυπτε, ίσως, θέμα διακοπής της προς την Άγκυρα στρατιωτικής βοήθειας. Η τελευταία όμως έκθεση είναι η χειρότερη. Αναγκάστηκαν να οργισθούν ακόμη και οι «ρεαλιστές».

3. Η έκθεση Bush μαζί με την αποτυχία της δικοινοτικής συνάντησης κορυφής του Μαρτίου, συνέβαλαν καθοριστικά στην πτώση της δημοτικότητας του προέδρου της Κύπρου. Το φιάσκο της πολιτικής του άρχισε να επικαλύπτει τη μειδίασα εικόνα αισιοδοξίας και δραστηριότητας, που για δυο χρόνια συστηματικά προώθησε έναντι του ελληνισμού ο πρόεδρος Βασιλείου. Σε αντιπερισπασμό, μετά από επίμονη, πολύμηνη κωλυσιεργία, συρόμενος, υπέβαλε θεαματικά αίτηση ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Είναι η μόνη σωστή ενέργεια της διетуούς προεδρικής θητείας του, που μέχρι σήμερα απέβη απολύτως εις όφελος των Τούρκων, ενώ απολύτως έβλαψε την ελληνική πλευρά.

Ο δρόμος όμως προς την ένταξη είναι δύσβατος και απρόβλεπτης κατάληξης και αφθονούν οι παγίδες. Η Κοινότητα, ιδίως οι μεγάλοι εταίροι και εντελώς ιδιαίτερα οι Βρετανοί θα προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν την Κυπριακή αίτηση προς άσκηση πίεσης στην ελληνική πλευρά για περισσότερες παραχωρήσεις στην Άγκυρα, ώστε δήθεν να εξευρεθεί λύση και να καταστεί δυνατή, εν καιρώ, η ένταξη της Κύπρου. Από συγκλινουσες πληροφορίες φαίνεται ότι μεταξύ της άτυπης κοινοτικής ομάδας για το Κυπριακό (Αγγλία-Γαλλία-Γερμανία-Ιταλία, η Ελλάδα δεν προσεκλήθη σε ένδειξη αμεροληψίας έναντι της Τουρκίας...) επικρατεί η άποψη ότι τα προαναφερθέντα κείμενα Ντε Κουεγιάρ πρέπει να βελ-

τιωθούν περαιτέρω υπέρ της Τουρκίας, ώστε να τα δεχθεί ως βάση νέου γύρου δικοινοτικού διαλόγου. Πρόκειται δηλαδή για ευκρινέστατο «αντίγραφο» των ιδεών Ledsky. Κατά συνέπεια είναι σοβαρός ο κίνδυνος εκτροπής της αίτησης ένταξης προς ανεπιθύμητες κατευθύνσεις.

4. Στη σειρά αυτή των αξιολογών γεγονότων που σημειώθηκαν κατά την απόφαση 649/90 αρμόζει να μνημονευθεί και η δήλωση του Συμβουλίου Υπουργών της Κοινότητας, στις 25-26/6/90. Συνοψίζεται στη διαπίστωση ότι «*Το Κυπριακό πρόβλημα επηρεάζει τις σχέσεις ΕΟΚ - Τουρκίας*». Και συνεκτιμώμενης της σημασίας των σχέσεων αυτών «*Τονίζεται η ανάγκη να εξαλειφθούν σύντομα τα εμπόδια που παρεμβάλλονται στη συνέχιση ουσιαστικών δικοινοτικών συνομιλιών*» προς εξεύρεση λύσης βιώσιμης και δίκαιης βάσει της πρωτοβουλίας Ντε Κουεγιάρ και του ψηφίσματος 649 (το απίστευτο είναι ότι η μνεία της —κάκιστης— απόφασης 649, αν είναι ακριβείς οι πληροφορίες του γράφοντος, έγινε με πρόταση της ελληνικής πλευράς, που, προφανώς, τελεί ακόμη υπό την ψευδαισθηση ότι η απόφαση αυτή μας οφείλει...).

Θα έπρεπε να σημειωθεί, προς ακριβέστερη αξιολόγηση της καταρχήν θετικής αυτής δήλωσης, ότι τα μέλη του Συμβουλίου γνωρίζουν καλώς την έκταση και το βάθος των ουσιαστικών ελληνικών υποχωρήσεων. Με τη δήλωση αυτή θέλησαν κυρίως να επιδείξουν κάποια αίσθηση ισορροπίας προς ικανοποίηση της ελληνικής πλευράς, ιδίως αφού επίσης γνωρίζουν ότι αυτή θα κληθεί και πάλι, και ίσως μάλιστα σύντομα, σε περαιτέρω παραχωρήσεις. Διότι ασφαλώς δεν διαφεύγει της προσοχής των ευρωπαίων εταίρων μας ότι η Τουρκία δεν κάμπτεται με τόσο χαμηλές πιέσεις.

5. Το πλέον πρόσφατο γεγονός, που δεδηλωμένα θα συνδεόταν με το Κυπριακό, είναι η συνάντηση των πρωθυπουργών Ελλάδος και Τουρκίας στο Λονδίνο, στις 6.7.90. Πρώτη διαπίστωση είναι ότι το Κυπριακό υποβαθμίσθηκε σε σχέση με προηγούμενες εξαγγελίες του Έλληνα πρωθυπουργού. Δηλαδή ότι θα αποτελούσε προϋπόθεση του ελληνοτουρκικού διαλόγου. Ήδη ο κ. Μητσotάκης υπεχώρησε σε «ανετότερες» διατυπώσεις. Από «*προϋπόθεση του ελληνοτουρκικού διαλόγου*» η πρόοδος στο Κυπριακό έγινε προϋπόθεση «*προόδου*» του ελληνοτουρκικού διαλόγου και κάπου αλλού ξέπεσε σε «*προϋπόθεση οριστικής αποκατάστασης των ελληνοτουρκικών σχέσεων*». Και ευτυχώς που έτσι συνέβη. Διότι αν επιμέναμε στο σφάλμα να συνδέουμε τα ελληνοτουρκικά με το Κυπριακό υπήρχε κίνδυνος να πληρώσουμε πέραν της Κύπρου, και στο Αιγαίο και στην Θράκη.

Το πιθανότερο είναι, ότι οι δυο πρωθυπουργοί ανέλαβαν να συμβουλευθούν μετριοπάθεια και εποικοδομητικό πνεύμα στα εθνικά των τέκνα αντιστοιχώς...

Εν όψει όλων αυτών ποιες κινήσεις διαφαίνονται στις προσεχείς εβδομάδες και ποια η προσφορότερη ελληνική αντίδραση και πορεία; Το πιθανότερο είναι ότι η νέα γραμμή του Γενικού Γραμματέα θα διαγράφεται με την επικείμενη έκθεσή του σε Συμβούλιο. Θα καταβληθεί προσπάθεια συγκερασμού των προμνησθέντων κειμένων των Ηνωμένων Εθνών του Μαρτίου 1990 με τις απαιτήσεις Ντενκτάς για αναγνώριση στους Τουρκοκύπριους status λαού και όχι απλώς Κοινότητας. Δηλαδή δυο «κράτη» θα συμφωνήσουν σε σύσταση «Ομοσπονδιακής Ένωσης». Άλλωστε ο κ. Ντε Κουεγιάρ μερίμνησε να περιλάβει τη σχετική διατύπωση του Ντενκτάς στην έκθεσή του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας (8.3.60). Από εκεί και πέρα οι Τούρκοι «οργισμένοι» για την αίτηση ένταξης θα ζητούν, ότι επιθυμούν για να στερθούν σε επανάληψη του διαλόγου. Αλλά δεν θα έπρεπε να αποκλεισθεί ότι ο Γενικός Γραμματέας θα απέφευγε με την επικείμενη έκθεσή του να πάρει θέση που θα εισήγαγε απλώς αναβλητική φρασεολογία. Τούτο, στην περίπτωση που θα διαπίστωνε ότι η ελληνική πλευρά θα 'ταν αμετακίνητη στην απαίτησή της να ανακαλέσει ο Ντενκτάς την αξίωση του όρου για αναγνώριση δικαιώματος αυτοδιάθεσης υπέρ των Τουρκοκυπρίων. Δηλαδή ο Γενικός Γραμματέας προκειμένου να διακινδύνευε νέο αδιέξοδο στο διάλογο θα ανέβαλε τις εισηγήσεις του, με την ελπίδα ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με α-

φορμή την κυπριακή αίτηση ένταξης, θα ασκούσε και από την πλευρά της πίεση στην ελληνική πλευρά προς επίδειξη ελαστικότητας.

Έχει επομένως σημασία η στάση της ελληνικής πλευράς. Πρέπει να είναι απεριφραστη στην επιμονή της για ανάκληση των αξιώσεων - όρων του Ντενκτάς. Επιβάλλεται εξ αρχής να μην αφήσει οποιαδήποτε αμφιβολία ως προς το άκαμπτο της θέσης της ώστε εγκαίρως να αποθαρύνει επίταση των πιέσεων.

Έτσι διαμορφώθηκαν οι συνθήκες. Και υπαγορεύουν νέα στάση.

- Επιβάλλεται όσο ποτέ άλλοτε να απορρίψει η ελληνική πλευρά κατά τρόπο απόλυτο, που να μην επιτρέπει αμφιβολίες ως προς την ανθεκτικότητά της, τις κάκιστες προτάσεις Ντε Κουεγιάρ του Μαρτίου και τις ασφαλώς χειρότερες που επίκεινται. Να απορρίψει επίσης τα «μέτρα εμπιστοσύνης» του κ. Ledsky. Οι ενέργειες αυτές είναι αναγκαίες για να «περιχαρακωθεί» η ελληνική πλευρά ώστε να αποφύγει περαιτέρω παραχωρήσεις, ή διολισθήσεις προς τις τουρκικές θέσεις.

- Είναι η ώρα συναγερμικής κινητοποίησης όλων των πατριωτικών δυνάμεων στην Κύπρο —και στην Ελλάδα— προς τόνωση του φρονήματος του λαού και αναθεώρηση πολιτικής. Ο Ντενκτάς σε μια δύσκολη στιγμή του είχε την πολιτική οξύμωρη και το θάρρος να υποβάλει παραίτηση για να επιδιώξει νέα λαϊκή εντολή. Θα ήταν μέγιστη υπηρεσία προς την Κύπρο, αν τον εμμείτο ο πρόεδρος Βασιλείου, του οποίου μάλιστα η πολιτική παταγωδώς απέτυχε. Φοβάμαι όμως ότι δεν υπάρχουν περιθώρια για τέτοια πρόβλεψη... γιατί διαφορετικά είναι τα εφόδια πολιτικής σκέψης και ψυχολογίας του προέδρου της Κύπρου. Ο Ντενκτάς είναι ακατασύγαστος Τούρκος εθνικιστής. Και κατευθύνεται από την ισχυρή Τουρκία. Ο πρόεδρος Βασιλείου επηρεάζεται από έναν ήρεμο ανατολικομεσογειακό κοσμοπολιτισμό και συνακόλουθη αισιοδοξία. Και η Ελλάδα δεν είναι Τουρκία...

- Είναι η στιγμή επαναπροβολής του Κυπριακού ως θέματος κατοχής. Και η κίνηση αυτή βεβαίως, δεν θα οδηγήσει σε λύση του Κυπριακού. Θα συμβάλλει, όμως, στην «περιχαράκωση» που προαναφέρθηκε. Επίσης, επαναδιεθνοποίηση του Κυπριακού θα βοηθήσει —ή μάλλον είναι βασική προϋπόθεσή του— τον καλύτερο χειρισμό της Κυπριακής υπόθεσης, και έναντι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Αίτηση ένταξης

Δ. Ως προς την αίτηση καθ' αυτήν διαγράφονται τα εξής:

Το επόμενο βήμα είναι η παραπομπή του θέματος στην Επιτροπή της Κοινότη-

τας για να γνωμοδοτήσει κατ' αρχήν ως προς το αν συντρέχουν όροι ένταξης της Κύπρου. Για να αποφανθεί η επιτροπή θα παρέλθουν, υπό τις σημερινές συνθήκες, τουλάχιστον 2-3 χρόνια. Έχει όμως μεγάλη σημασία να μην καθυστερήσει η παραπομπή. Και μόνο το γεγονός αυτό θα σημάνει αναβάθμιση του κύρους της Κυπριακής κυβέρνησης και ενίσχυση της κρατικής της οντότητας.

Σε περίπτωση που η Μάλτα υποβάλλει επίσης αίτηση ένταξης προσφέρονται θετικές προϋποθέσεις συνεργασίας Ελλάδος - Ιταλίας. Διότι η Ιταλία έχει την κοινοτική προεδρία για το προσεχές εξάμηνο και διότι είναι ο κοινοτικός κηδεμόνας της Μάλτας. Πάντως είτε γίνει αμέσως η παραπομπή στην επιτροπή είτε όχι θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε προσπάθεια να χρησιμοποιηθεί η αίτηση ως δίαυλος κοινοτικής επιρροής για περαιτέρω παραχωρήσεις στο κυπριακό. Πρέπει να αντιστρέψουμε το ρεύμα των πιέσεων. Να αξιοποιήσουμε δηλ. όπως προαναφέραμε εμείς την αίτηση ως μέσο απεγκλωβισμού του Κυπριακού από το δικοινοτικό πλαίσιο και προβολής της κατοχικής του διάστασης. Θα είναι ενέργεια που πέραν από την ασφάλεια και επιβίωση του Κυπριακού ελληνισμού εξυπηρετεί και τα γενικότερα εθνικά συμφέροντα.

Μας ωφελεί στην ευρύτερη αντιπαράθεσή μας με την Τουρκία. Δηλ. στα άλλα σημεία της. Στο Αιγαίο και στην Θράκη.

* * *

Ε. Το συμπέρασμα της ανάλυσης αυτής συνοψίζεται σε εισήγηση πολιτικής συντήρησης. Λύση που να συνιστά βελτίωση σε σχέση με το *status quo* στην Κύπρο είναι αδύνατη εφόσον εξαρτάται από συγκατάθεση της Τουρκίας. Ούτε, εξάλλου, «κλείσιμο» του Κυπριακού υπό τους τουρκικούς όρους θα εμείωνε την πίεση της Άγκυρας στα άλλα σημεία της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης. Άλλωστε, και αν ακόμη θα βρισκόταν ποτέ Έλληνας που θα ήταν διατεθειμένος να δεχθεί τέτοια παζάρια θα ήταν, ακόμη και η κυνική αυτή υπόθεση, ανέφικτη. Διότι ο τουρκικός επεκτατισμός είναι σωρευτικός. Δεν κάνει επιλογή λείας. Τα θέλει όλα: και την Κύπρο και το Αιγαίο και τη Θράκη.

Υπό τον σημερινό συσχετισμό δύναμης Ελλάδος και Τουρκίας και με δεδομένους αμετακίνητους τους γαιωπολιτικούς στόχους της Άγκυρας μόνη επιλογή του ελληνισμού είναι πολιτική συντήρησης του εθνικού δυναμικού του μέσα στα «ιστορικά» του σύνορα. Προς τούτο επιβάλλεται ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας της χώρας, καθώς και κάθε ερείσματος ισχύος, στο εσωτερικό και διεθνώς. Η συγκυρία είναι πάντως η πιο ακατάλληλη για «λύσεις». Είτε στην Κύπρο, είτε στο Αιγαίο, είτε στη Θράκη.. □

Κρίση στα εθνικά θέματα

Η Κυπριακή κρίση που ανακυκλώθηκε την περασμένη Τετάρτη με τις πολλαπλές πιέσεις από την Άγκυρα και τον Ντενκτάς συνεπικουρούμενους από τον «ειδικό σύμβουλο» κ. Λέντσκι και την «απάθεια» της Ουάσινγκτον, πρέπει να προκαλέσει τα σωστά αντανakλαστικά στον πολιτικό κόσμο και τους Έλληνες πολίτες.

Οι αιτιάσεις Ντενκτάς ότι αποτελεί «αντισυνταγματική ενέργεια» η αίτηση ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ, αποτελούν απίθανο δείγμα θρασύτητας. Η κατάλυση του ενιαίου χώρου της Κύπρου από τον Αττίλα δεν αποτελεί τετελεσμένο και δεν θα αποτελέσει εμπόδιο σε κάθε προσπάθεια αναβάθμισης της Κυπριακής Δημοκρατίας: γιατί αναβάθμιση αποτελεί οπωσδήποτε η ένταξη της στην ΕΟΚ.

Τις ώρες αυτές —με τις αναταραχές στα Βαλκάνια, την Κεντρική Ευρώπη και την Μέση Ανατολή— όπου συσσωρεύονται τα νέφη νέας σύρραξης— επιβάλλεται προσεκτική και εθνικά συνεκτική πολιτική συμπεριφορά. Είναι η ώρα της ευθύνης και της εγρήγορσης.

Αλμπανέζε δηλαδή τι;

«Τη γη των προγόνων της» επισκέφθηκαν Αρβανίτες της Νότιας Ιταλίας για πρώτη φορά, μας πληροφορεί σχετικό ρεπορτάζ της «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ» (Δευτέρας 2/7). Με επικεφαλής τον γνωστό Ουνίτη Παπά Αντόνιο Μπελούσι. Και αντίχρησε η Ελλάδα από αρβανίτικα τραγούδια στη γλώσσα τους, την αρβανίτικη. Στο πλευρό τους και ο «Αρβανίτικος Σύνδεσμος» στην Ελλάδα.

Πουθενά στο συγκινητικό αυτό μακροσκελές δημοσίευμα δεν αναφέρεται αν οι διάφοροι Αλμπανέζε νιώθουν Έλληνες και τι σχέση έχουν με την Ελλάδα πέρα από το γεγονός ότι πρόγονοί τους έζησαν κάποτε στη χώρα μας.

Αλβανός ταξιδιωτικός πράκτορας...

Καλό το φολκλόρ. Αλλά είναι ανάγκη να κατασκευάζουμε κεκαλυμμένως κι άλλες «μειονότητες», αμφίβολων και απροσδιόριστων προθέσεων και πιθανότατα προσφερόμενων —εκούσια ή όχι— για εκμετάλλευση από άλλους; Όταν μάλιστα είναι γνωστό ότι ο συμπαθής Ουνίτης πάστορας από εικοσαετίας συντάσσει χάρτες και προσπαθεί να θεμελιώσει «επιστημονικά» ότι ο ελλαδικός χώρος ήταν «αναπόσπαστο τμήμα» της Αλβανίας. Λέτε να δούμε στο μέλλον και τίποτα διαμαρτυρίες γειτονικής χώρας για «καταπίεση» της «αρβανίτικης μειονότητας» στην Ελλάδα;

Ο πολυδιάστατος Κοσκωτάς

Ο Κοσκωτάς είναι πανταχού παρών. Πριν λίγες μέρες, η δικαστική λαβίδα συνέλαβε και έστειλε στον Κορυδαλλό το «νούμερο ένα» της «Γραμμής» Α.Ε. κ. **Δημ. Κουνελάκη**. Δεξί χέρι ο Κουνελάκης, αριστερό ο Βακάλης και τα δύο μαζί έניβαν το πρόσωπο, τον Κοσκωτά δηλαδή. Ο Δ. Κουνελάκης ήταν ο αποφασιστικός κρίκος για όλες τις μεθοδεύσεις του απατεώνα που είχαν σχέση με τα εκδοτικά: Καθημερινή, περιοδικά, εγκαταστάσεις. Και βέβαια συμμετείχε και αυτός στο στενό κύκλο εκείνων που έπαιρναν αποφάσεις σχετικές με όλες τις δραστηριότητες του κυκλώματος, της «Τράπεζας Κρήτης» μη εξαιρουμένης.

Ο Δ. Κουνελάκης δεν εμεινε όμως ανεργός και μετά τη φυγάδευση του Κοσκωτά. Εγκατεστημένος σε βίλα που του είχε παραχωρήσει ο «δρ», έδρασε όλο αυτό το διάστημα και συμμετείχε —στο μέτρο του δυνατού— στη λεηλασία των εγκαταστάσεων της «Γραμμής».

Η λεηλασία της «Γραμμής» —που απο-

τελεί και αυτή ένα σημαντικό περιουσιακό στοιχείο της Τράπεζας Κρήτης— είναι η πτυχή εκείνη που ερευνήθηκε λιγότερο γιατί και οι επίγονοι ήταν προσεκτικότεροι αλλά και γιατί νέα πρόσωπα, που διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο σήμερα, μπήκαν στο χορό. Και ποιος δεν ενδιαφέρεται σήμερα για την Παλλήνη; Ο κ. Λεζυέρ, ο κ. Αλαφούζος, ο κ. Λαμπράκης, ο κ. Μοάτσος και πλήθος άλλοι.

Για την υπόθεση αυτή είχε αναλυτικά αναφερθεί το ΑΝΤΙ από τα τχ. 394, 395 κ.ε. του Φεβρουαρίου του 1989. Πριν δέκα ημέρες, η εφημερίδα «Πρώτη», ανακίνησε την υπόθεση και προκάλεσε την άμεση αντίδραση του Επιτρόπου της Τράπεζας κ. Γ. Καμάρα.

Υπάρχει λοιπόν θέμα και είναι καυτό.

Κατά τα άλλα η υπόθεση αναμένεται να φουντώσει και πάλι αφού δεν δικαιολογείται η παράταση της κλήσης προς απολογία της κ. Αλίκης Κουτσόγιωργα και ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Από την άλλη, η έκδοση του Γ. Κοσκωτά από τις ΗΠΑ, θεωρείται δεδομένη. Έχει προκριθεί φαίνεται από το Στάιτ Ντηπάρτμεντ η λύση να εκδοθεί πρώτα ο Κοσκωτάς και να ακολουθήσει η παράδοση του Ρασίντ εν συνεχεία. Πράγματα συμφωνηθέντα και συμφέροντα και στις δύο πλευρές...

Τα στοιχεία και τα δεδομένα αυτά, κάνουν πιο ευδιάκριτο το πολιτικό κλίμα του καλοκαιριού που προετοιμάζει μικρούς και μεγάλους για τις μονομαχίες των Δημοτικών εκλογών του φθινοπώρου.

Ο κ. Γαλάζιος - Κόκκινος

Το παιχνίδι των χρωμάτων έπαιξε η κυβέρνηση στην επιλογή του νέου προέδρου του Αρείου Πάγου, διορίζοντας τον Βασίλη Κόκκινο και ντύνοντας τη δικαιοσύνη στα μπλε. Επί οκτώ χρόνια το ΠΑΣΟΚ, έσπασε τη μέχρι τότε μονοχρωμία στην ηγεσία της δικαιοσύνης βάζοντας πολλές μα πολλές πινελιές πράσινο. Και η Νέα Δημοκρατία έκρινε σκόπιμο να συνεχίσει τη διχρωμία στην ηγεσία και τα ανώτατα κλιμάκια της Δικαιοσύνης.

Έτσι, μπορεί να μην «κόκκινισαν» τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου στις 4 Ιουλίου όταν επέλεξαν τον Β. Κόκκινο ως πρόεδρο του Αρείου Πάγου. Αγνόησαν πάντως τις αυστηρές προειδοποιήσεις των κομμάτων της αντιπολίτευσης.

Επικαλέστηκε λοιπόν ο πρωθυπουργός σαν δικαιολογία τις κομματικές αυθαιρεσίες στο χώρο της Δικαιοσύνης της προηγούμενης κυβέρνησης. Βιάστηκε όμως να αντιγράψει τις πρακτικές της.

Με σκληρή γλώσσα και εντόνως επικριτικές ανακοινώσεις υποδέχτηκαν, όπως άλλωστε είχαν προειδοποιήσει, τον διορισμό του κ. Κόκκινου στην ηγεσία του ανωτάτου δικαστηρίου της χώρας, ο Συνασπισμός της Αριστεράς, το ΠΑΣΟΚ και στελέχη των δυο κομμάτων. «Επιλογή του κομματικά αρεστού» χαρακτήρισε το διορισμό του ο Συνασπισμός της Αριστεράς ενώ ο γραμματέας της ΕΑΡ Φώτης Κουβέλης περισσότερο αποκαλυπτι-

κός τόνισε «ο κ. Κόκκινος είναι άνθρωπος της Νέας Δημοκρατίας. Λυπάμαι που το λέω». Το ΠΑΣΟΚ από την πλευρά του υποστήριξε ότι «με την επιλογή της η Νέα Δημοκρατία αποφάσισε να επιβραβεύσει τις μακροχρόνιες υπηρεσίες του συντονιστή του κομματικού της πυρήνα μέσα στο χώρο της Δικαιοσύνης».

Τυχαία όμως η κυβέρνηση και ο πρωθυπουργός της επέμεινε στην επιλογή του Βασίλη Κόκκινου παραβιάζοντας την επετηρίδα, αγνοώντας τις αντιδράσεις της αντιπολίτευσης και τα θρυλούμενα για τη διαιτησία του Β. Κόκκινου στην διαφορά ΚΟΣΙΝΤ-ΔΕΗ; Στηρίχτηκε η επιλογή της μόνο στην από ετών προσωπική φιλία που διατηρεί ο νέος πρόεδρος του Αρείου Πάγου με τον πρωθυπουργό, και τα ερείσματα που διαθέτει στο κυβερνών κόμμα; Δικαστικοί και πολιτικοί κύκλοι σχολίαζαν πως ο νέος πρόεδρος του Αρείου Πάγου επελέγη για όλα αυτά αλλά και για κάτι επιπλέον. Με την επιλογή Κόκκινου η κυβέρνηση προχώρησε σε πολιτική επιλογή και κατέστησε σαφή την πρόθεσή της να διεξαχθούν και οι δίκες των σκανδάλων που εκκρεμούν ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου. Η επιλογή της αποτελεί, σχολίαζαν οι ίδιοι κύκλοι, σαφές μήνυμα προς τον βασικό κατηγορούμενο των σκανδάλων αυτών, τον Ανδρέα Παπανδρέου, για τη δικαστική εκκαθάρισή τους.

Και κάτι ακόμα: ο Βασίλης Κόκκινος 61 ετών θα παραμείνει στην προεδρία του Αρείου Πάγου μέχρι το 1996. Ο ίδιος με δηλώσεις μετά την ανάληψη των καθηκόντων ως προέδρου του Αρείου Πάγου παραιτήθηκε της διαιτησίας στη διαφορά ΔΕΗ-ΚΟΣΙΝΤ.

Το «Ιδρύμα Καράγιωργα»

Οκτώ χρόνια μετά την εφαρμογή του νόμου 1268/8 για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ, το «Ιδρύμα Σάκη Καράγιωργα» διοργανώνει το 2ο επιστημονικό του συνέδριο με θέμα «Το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα σήμερα: οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις».

Το συνέδριο θα γίνει στο Πάντειο Πανεπιστήμιο από τις 28 έως 30 Νοεμβρίου 1990 και οι θεματικές του ενότητες είναι: η διδασκαλία στο πανεπιστήμιο, οι μεταπτυχιακές σπουδές, η έρευνα, δημόσια και ιδιωτικά πανεπιστήμια, κρατική πολιτική παιδείας και έρευνας, οργάνωση και διοίκηση ΑΕΙ και οικονομικά ΑΕΙ.

Το συνέδριο —μία από τις πρωτοβουλίες του ιδρύματος για την προώθηση και διεξαγωγή επιστημονικής έρευνας— είναι ιδιαίτερα επίκαιρο και σημαντικό σε σχέση μάλιστα και με την κατάσταση που επικρατεί στα ΑΕΙ.

Θα γίνονται δεκτές εργασίες σχετικές με τα θέματά του ως προφορικές ανακοινώσεις. Οι περιλήψεις των εργασιών και το δελτίο συμμετοχής θα πρέπει να σταλούν στη Γραμματεία του Ιδρύματος μέχρι τις 15 Σεπτεμβρίου. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να ζητήσουν περισσότερες πληροφορίες από τη Γραμματεία καθημερινά από τις 9 μέχρι τις 2 μ.μ. στα τηλέφωνα 92.19.712 και 81.32.593.

ΡΕΜΟΥΛΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΙΕΣ

Χαριστική βολή σε τρεις προβληματικές

της Ιωάννας Μάνδρου

Δεκάδες προβληματικές επιχειρήσεις δικαστικών «εκκαθαρίστηκαν» επί ΠΑΣΟΚ η εκκαθάρισή τους όμως ήταν τέτοια, που δημιούργησε προβλήματα σε ημέτερους του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, οι οποίοι βρίσκονται πλέον υπό την δαμόκλεια σπάθη της δικαιοσύνης.

Ο λόγος βέβαια περί προβληματικών δεν αφορά εκείνες, που πρόκειται να εκποιήσει αντί πινακίου φακής η παρούσα κυβέρνηση, αλλά εκείνες, 29 τον αριθμό που η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ έθεσε υπό δικαστική εκκαθάριση, αφού είχαν ήδη φαληρίσει. Και η διαδικασία της δικαστικής εκκαθάρισεως εσκόπευε στην ρευστοποίηση της περιουσίας των επιχειρήσεων αυτών για την ικανοποίηση των απαιτήσεων των χιλιάδων εργαζομένων, που απολύθηκαν, και του δημοσίου, το οποίο επί χρόνια χρηματοδοτούσε μέσω των κρατικών τραπεζών τις προβληματικές επιχειρήσεις.

Από πολλούς η δικαστική εκκαθάριση των προβληματικών επιχειρήσεων, χαρακτηρίστηκε «ως το σκάνδαλο των σκανδάλων επί ΠΑΣΟΚ». Και η δικαστική έρευνα που γίνεται για την υπόθεση, φαίνεται πως δικαίωσε αυτή την άποψη αφού ήδη μόνο για τρεις επιχειρήσεις —την ΛΑΡΚΟ, την ΠΥΡΚΑΛ και τις Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδας, που έχουν μέχρι τώρα ερευνηθεί— το συνολικό ποσό της ζημιάς σε βάρος του δημοσίου ανέρχεται σε 26 δις δραχμές, ενώ έπεται η έρευνα σε άλλες είκοσι έξι. Και να φανταστεί κανείς, ότι το πολυσυζητημένο σκάνδαλο Κοσκωτά, «εκόστισε» συνολικά

στο δημόσιο 33 δις δραχμές.

Γιατί όμως το μέγα αυτό σκάνδαλο δεν φωτίστηκε όσο θα έπρεπε και σε όλη του την έκταση; Η απάντηση είναι απλή. Γιατί και η Νέα Δημοκρατία έχει ευθύνες για τη χρεωκοπία των επιχειρήσεων αυτών, τις οποίες παρέδωσε στο ΠΑΣΟΚ «νεκρές» για να μετατραπούν στη συνέχεια σε πεδίο ρέμουλας και παράνομου πλουτισμού ημέτερων του κινήματος. Και όσες έμειναν θα ξεπουληθούν τώρα για να κλείσει ο κύκλος μιας αμαρτωλής υπόθεσης που κόστισε και θα κοστίζει δισεκατομμύρια στο δημόσιο και στους εργαζομένους.

Όργιο ρεμούλας

Αλλά ας καταγράψουμε τι αποκάλυψε μέχρι στιγμής για τρεις μόνο επιχειρήσεις η δικαστική έρευνα που διεξάγεται από τον αντεισαγγελέα εφετών Γιώργο Σανιδά εδώ και πέντε μήνες:

Αποκάλυψε, λοιπόν ότι οι επιχειρήσεις ΛΑΡΚΟ, ΠΥΡΚΑΛ και Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδας, χρησιμοποιήθηκαν επί ΠΑΣΟΚ ως χώρος κατάλληλος για παράνομες προσλήψεις ημετέρων για πλουτισμό, «κομματικά αρεστών» οι οποίοι αναδείχθηκαν σε τάξη νεόπλουτων, πρόθυμοι πάντοτε να εξυπηρετήσουν τους πολιτικούς προϊσταμένους με το αζημίωτο. Κύκλωμα στενά συνδεδεμένων με την τότε κυβέρνηση, ανέλαβε την δικαστική τους εκκαθάριση με τον διορισμό ως εκκαθαριστών, προσώπων άμεσα ελεγχόμενων από τον κομματικό και παρακομματικό μηχανισμό του ΠΑΣΟΚ. Οι παρανομίες και αξιόποινες πράξεις που έγιναν οδήγησαν στην άσκηση ποινικής δίωξης για σωρεία κακουργημάτων κατά των υπευθύνων της ΛΑΡΚΟ, της ΠΥΡΚΑΛ και του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων.

Ο Εισαγγελέας που άσκησε τις διώξεις, ζήτησε και την άρση της βουλευτικής ασυλίας του Ιω. Ζιάγκα βουλευτή του

ΠΑΣΟΚ ο οποίος είχε διατελέσει πρόεδρος της ΠΥΡΚΑΛ. Για την δικαστική εκκαθάριση της ΠΥΡΚΑΛ εμπλέκονται μεταξύ άλλων ο Ανδρ. Βέλης, διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας και οι πρώην πρόεδροι της Ιω. Ζιάγκας, Χρήστος Παπαγεωργίου και Γ. Κουμανάκος. Οι διώξεις για την ΠΥΡΚΑΛ αφορούν την πώληση όπλων στο Ιράκ με την οποία προκλήθηκε ζημιά 15 δις δραχμών στο δημόσιο και παράνομες προσλήψεις από το '85 μέχρι και το '89 που προκάλεσαν ζημιά, 3,5 δις δραχμές.

Για την ΛΑΡΚΟ: ασκήθηκαν διώξεις σε βαθμό κακουργήματος κατά του δικηγόρου Παν. Ζαχόπουλου —άνθρωπο του Αντ. Λιβάνη— που είχε διοριστεί ως εκκαθαριστής της εταιρείας, για απιστία και υπεξαίρεση. Η δίωξη αφορά υπεξαίρεση από τον Ζαχόπουλο, 860 εκ. δραχμών από την εταιρεία, καθώς και την σύμβαση μεταξύ ΛΑΡΚΟ και Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων με πρόεδρο τότε τον Ιω. Μανταγό, σύμβαση η οποία προκάλεσε ζημιά στον ΟΑΕ της τάξης του 1,5 δις δραχμών. Επίσης ζημιά πάνω από 100 εκ. δραχμές προκλήθηκαν στην εταιρεία από τις δαπάνες που έκανε ο εκκαθαριστής για αμοιβές δικηγόρων, μηχανικών και φοροτεχνικών γραφείων που κρίθηκαν παράνομες.

Αξιζει εδώ να σημειωθεί, ότι από το εισαγγελικό πόρισμα προκύπτει, ότι αντί ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης να ανασυγκροτεί τις προβληματικές επιχειρήσεις, συμμετείχε σε αγαστή συνεργασία στις παρανομίες των εκκαθαριστών τις οποίες εκάλυπτε. Εντός των ημερών ασκείται δίωξη και για την Χαρτοποιία Δυτικής Ελλάδας, στην οποία πρόεδρος ήταν ο Αντώνης Καρράς μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, και προκλήθηκαν ζημιές 5 δις δρχ. στο δημόσιο.

Και η δικαστική έρευνα συνεχίζεται σε άλλες είκοσι επιχειρήσεις και πολλοί έχουν αρχίσει να χάνουν τον ύπνο τους...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Δημήτρη Τσιμπουκίδη Ο ΠΟΛΥΒΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ

ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

1. ΠΑΤΑΡΙ: Χ. Τρικούπη 31, τηλ. 3602542

2. ΠΡΟΟΔΟΣ: Μεσολογγίου 5, τηλ. 3621001

3. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ-ΚΑΝΑΚΗΣ: Ζ. Πηγής 2, τηλ. 3623113

4. ΧΡΙΣΤΑΚΗΣ: Σόλωνος 81, τηλ. 3607876

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

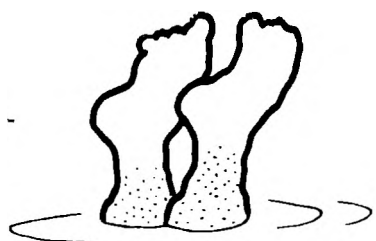
5. Α. ΠΟΥΛΟΥΚΤΣΗ: Λαοσάνη 9, τηλ. 031/285857

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5, 106 79 ΑΘΗΝΑ (τηλ. 36.23.553)

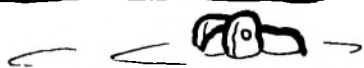

Με την αρχαιολογική τρόμπα

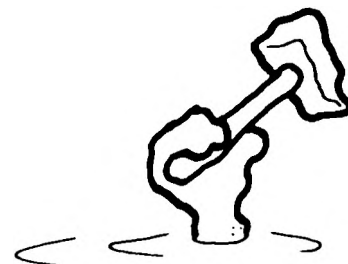
του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΗΤΑΝ ΤΡΕΛΟΙ ΚΑΙ ΚΑΝΑΝ ΤΡΕΛΕΣ.

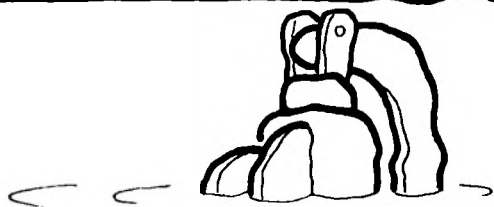
ΚΑΘΟΝΤΟΥΣΑΝ ΚΑΙ ΧΤΙΖΑΝ ΠΟΛΕΙΣ
ΣΤΟΝ ΠΑΤΟ ΤΩΝ ΛΙΜΝΩΝ.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ
ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΕΛΕΙΠΕ ΠΟΤΕ ΤΟ ΝΕΡΟ.

ΟΠΩΣ ΕΜΕΙΣ ΕΧΟΥΜΕ ΤΙΣ ΚΟΤΕΣ
ΑΥΤΟΙ ΕΙΧΑΝ ΚΑΤΟΙΚΙΔΙΑ ΨΑΡΙΑ.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΩΝΑΝ ΣΕ ΕΙΔΙΚΑ ΚΟΤΕΤΣΙΑ
ΓΙΑ Τ' ΑΥΓΑ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΕΑΣ ΤΟΥΣ.

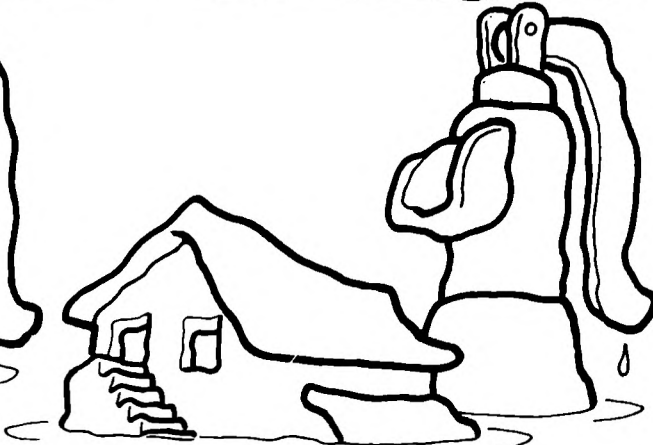
ΕΙΧΑΝ ΚΑΙ ΥΓΡΑΣΙΑ ΑΛΛΑ
ΝΤΥΝΟΝΤΟΥΣΑΝ ΚΑΛΑ.

ΣΤΙΣ ΑΥΛΕΣ ΑΝΟΙΓΑΝ ΠΗΓΑΔΙΑ ΠΟΥ
ΕΒΓΑΖΑΝ ΑΕΡΑ ΓΙΑ Ν' ΑΝΑΠΝΕΟΥΝ.

ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΒΓΗΚΑΝ ΟΙ ΒΡΥΣΕΣ ΚΙ
ΕΙΧΑΝ ΑΕΡΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ.

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ΕΒΑΖΑΝ ΑΕΡΑ ΣΤΟ
ΨΥΓΕΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΚΡΥΩΝΕΙ.

ΣΗΜΕΡΑ ΧΑΡΙΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΣΚΑΦΕΣ
ΣΤΟ ΝΕΡΟ ΤΟΥ ΜΟΡΝΟΥ ΗΡΘΕ...

...ΣΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΠΟΛΗ
ΥΠΕΡΟΧΗ ΚΑΙ ΠΛΥΜΕΝΗ.

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΙ ΘΑ ΜΙΛΑΝΕ Γ' ΑΥΤΟ
ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙ.

ΠΑΡΑΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΔΡΕΥΣΗ

του Ειδικού Συνεργάτη

Αν το μελάνι που έχει χυθεί για την ύδρευση της Αθήνας τα τελευταία 70 χρόνια ήταν νερό... ίσως δεν θα είχαμε πρόβλημα σήμερα. Διότι το ισοπέδες άστρ πάντοτε συγκέντρωνε πληθυσμό περισσότερο από εκείνον που μπορούσε να εξυπηρετήσει με τις φυσικές του πηγές.

Με την κατασκευή του φράγματος του Μόρνου που λειτούργησε βεβιασμένα πριν από δεκαπέντε χρόνια περίπου —για να καλύψει κάποιες, τότε επείγουσες ανάγκες— χωρίς να έχουν ολοκληρωθεί τα έργα ελέγχου και ασφαλείας του —όπως γράφεται τουλάχιστον στις ανακοινώσεις των τεχνικών— εθεωρείτο ότι θα λυνόταν το πρόβλημα της ύδρευσης της πρωτεύουσας για μερικές δεκαετίες. Όμως φθάσαμε στα σημερινά αδιέξοδα.

Πριν από σαράντα χρόνια οι εφημερίδες έγραφαν κάθε μέρα την πορεία της στάθμης της λίμνης Μαραθώνα. Και μιλάμε για μερικά εκατομμύρια κυβικά μέτρα. Επί παραδείγματι πριν από 40 χρό-

νια, τον Δεκέμβριο η λίμνη είχε 8.700.000 κυβ. μ., το 1951 είχε, τον Οκτώβριο, 4.270.000 μ³ —έπειτα άρχισε να διοχετεύεται σε αυτήν νερό από τις πηγές Σουλίου Μαραθώνα, και το υδραγωγείο Παρνασσού, Υλίκης κλπ.

Οι κύριες πηγές υδροδότησης της Αθήνας είναι:

- Η τεχνητή λίμνη του **Μόρνου**.
- Η λίμνη της **Υλίκης** —που δέχεται τα νερά του Βοιωτικού Κηφισού, αυτά που σχημάτιζαν πριν από έναν αιώνα τη λίμνη Κωπαΐδας.
- Η τεχνητή λίμνη του φράγματος **Μαραθώνα**.

Σε μέσες ετήσιες τιμές η κάθε μια από αυτές τις «πηγές» συγκεντρώνει 300.000.000 μ³ ο Μόρνος, 300.000.000 μ³ η Υλίκη και 20.000.000 μ³ η λίμνη Μαραθώνα. (Από τα 300 και πλέον εκατομμύρια κυβικά που μπαίνουν στη λίμνη Υλίκη, ένα μεγάλο μέρος, πάνω από 100 εκατομμύρια διηθείται προς καταβόθρες και βαθύτερους ορίζοντες, προς τη θάλασσα).

Όπως είναι γνωστό όμως σε όσους ασχολούνται με υδρολογικά —αλλά και άλλα φυσικά φαινόμενα— οι μέσες τιμές των μεγεθών δεν επαληθεύονται παρά κατά το μέσο έτος που είναι μαθηματικό κατασκευάσμα, ενώ οι κατ' έτος τιμές μπορεί να κυμαίνονται σε ποσοστά ή σε πολλαπλάσια του μέσου έτος (π.χ. οι βροχές της Αττικής 600 χστ. κατά μέσον όρο, έχουν εμφανίσει ελάχιστο 380 χστ. και μέγιστο 950 χστ. ενώ οι απορροές επί παραδείγματι του Μαραθώνα από μέγιστο 36.000.000 κυβικά πέφτουν στα 4.000.000 μ³ ως ελάχιστο).

Κατά τα τελευταία χρόνια υπήρξε συγκυρία χαμηλών βροχοπτώσεων —δηλαδή εισροών σε όλες τις λίμνες— και αύξηση των καταναλώσεων.

Οι καταναλώσεις από 143.000.000 κυβικά το 1971 (όταν σύμφωνα με την απογραφή ο πληθυσμός της Περιφέρειας Πρωτεύουσας ήταν 2.540.000 κάτοικοι) αυξήθηκαν σε 282.000.000 κυβικά το 1981 (όταν ο πληθυσμός αυξήθηκε σε 3.027.000) δηλαδή αύξηση κατανάλωσης κατά 97%, σε αύξηση πληθυσμού κατά 19%. Το 1989 η κατανάλωση έφτασε σε ύψη ρεκόρ, 376.000.000 κυβ. μ. Και το νερό αυτό διανεμήθηκε σε όλη την Ανατολική Αττική.

Η κυβέρνηση βρίσκεται μπροστά στην τρομερά δύσκολη θέση, να διαθέτει «στον πάτο του βαρελιού» νερό για τέσσερις μήνες και προσπαθεί να φέρει νερό με τάνκερς —συζητιέται το έργο του Ανάβαλου στο Κιβέρι που μπορεί να δώσει 200 και 300 χιλιάδες κυβ. μ. την ημέρα, αλλά με αρκετά χλωριόντα, διότι οι πηγές του Αναβάλου είναι υποθαλάσσιες. Συζητιέται επίσης να παίρνουν το νερό από τις εκβολές του Αχελώου ή τις διώρυγες που φεύγουν από τη λίμνη Τριχωνίδα. Και μελετάει πιο μόνιμα έργα:

- Την παροχέτευση νερού από την λίμνη **Τριχωνίδα** με αντλήσεις και δεκάδες χιλιόμετρα αγωγών για την τροφοδοσία της τεχνητής λίμνης Μόρνου.
- Τη μελέτη φράγματος στον **Εύηνο** και τη σύνδεσή του με σήραγγα 20 ή 28 χμ. με τη λίμνη του Μόρνου επίσης.
- Την μελέτη υποθαλασσιών πηγών ανατολικά της **Ιτέας** και την ενίσχυση με αυτές του υδραγωγείου Μόρνου.
- Την ενίσχυση της **Υλίκης** με υπόγεια νερά από τον **Βοιωτικό Κηφισό** κλπ. Και προς το παρόν γίνονται παντού γεωτρήσεις για την ενίσχυση του υδραγωγείου της Αθήνας. Μια παλιά πηγή ύδρευσης της Αθήνας, τα ρεύματα του Ιλισσού με τον **Ηριδανό** και την **Καλλιρόη**, που μέχρι πριν 30 χρόνια έρρεαν καλλικέλαδα, εχάθηκαν κάτω από τους όγκους του

μπετόν που εκάλυψαν τη γη μας. Το Αδριάνειο υδραγωγείο όμως υπάρχει. Λένε πως η ΕΥΔΑΠ είχε ελέγξει την ποιότητα των νερών του και τα βρήκε μολυσμένα από νερά υπονόμων και πως επότισαν με αυτά τα δένδρα του πάρκου και ξεράθηκαν. Είναι διαδόσεις; Και πόσα είναι αυτά τα νερά; Δεν θα ήταν σκόπιμο, μέσα στο χορό των δισεκατομμυρίων να διατεθή ένα κονδύλι για την αποκατάσταση αυτού του Αδριάνειου υδραγωγείου, που ούτως ή άλλως έπρεπε να είχε οριοθετηθεί από δεκαετίες; Είναι θέμα ΕΥΔΑΠ αλλά κυρίως Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, η οποία έχει και γνώσεις αλλά και ευαισθησία για ένα τέτοιο έργο, ευαισθησία που δεν θα εύρει εύκολα στους τεχνικούς.

Η κυβέρνηση αναμενεται να ανακοινώσει μέτρα. Υπάρχει όμως και η άλλη πλευρά, ο λαός της Αθήνας, της Αττικής να λέμε καλύτερα, διότι σε όλη την Αττική έχει επεκταθεί το δίκτυο. Αυτός ο καταναλωτής του εκλεκτού προϊόντος νερού, του πολυτελούς εν ανεπαρκεία, κρατάει στα χέρια του τις τύχες του. Τι να κάνει η κυβέρνηση όταν ρίχνει το πανάκριβο αυτό αγαθό σε πίστο Δαναΐδων; Διότι συνηθίσαμε όλοι να εγκαλούμε το κράτος. Προ ετών είχε γίνει μια πυρκα-

γιά και ο Δήμαρχος εκαλούσε τους κατοίκους να σπεύσουν με τις οδηγίες των δασοφυλάκων να προλάβουν κάτι.

— Το κράτος τι κάνει; Απαντούσαν οι νεαροί και οι νοικοκυράδες. Να βάλει αεροπλάνα να τις σβύσει.

Προ ημερών είχαμε τον καύσωνα και το ασφυκτικό νέφος. Γιατί δεν παίρνει μέτρα ο υπουργός; Ήταν η μόνιμη επωδός των καφενόβιων.

Μα τα μέτρα τα είπε: Μην κυκλοφορείτε κύριοι Γιωταχήδες χωρίς απόλυτη ανάγκη στη μολυσμένη πόλη. Και τότε δεν έμεινε κινούμενο που να μην κυκλοφορήσει.

Διότι με το να έβαζε σε κάποια όρια δακτύλιο, η ρύπανση εκείνου του δακτυλίου θα ήταν αρκετή να γεμίσει την πόλη.

Και με την οικονομία του νερού ποια είναι η ανταπόκριση του λαού, από το Κερατσίνι μέχρι την Πολιτεία και από την Ραφήνα μέχρι το Σούνιο; Πλένει η κυρία το αυτοκίνητό της. «Το κράτος είναι υποχρεωμένο να μου βρει νερό» σου απαντάει. Δεν παίρνουν την αύξηση που θέλουν οι καθηγητές; «Να αφήσουμε τις βρύσες ανοιχτές», απειλούν (και ίσως να το κάνουν).

Άλλο είναι το θέμα των απωλειών του

δικτύου. Αυτό είναι εγγενές με τα εκατομμύρια μέτρα αγωγών που έχουν καλύψει ολόκληρο το νομό. Δέχονται συνήθως ως φυσιολογική (ή μάλλον ως μοιραία) την απώλεια ενός λίτρου ανά δλ. κατά χιλιόμετρο αγωγού. Σε 1.100 χιλιόμετρα αγωγών είναι κάπου 32.000.000 κυβικά το χρόνο. Μα αυτά δεν είναι τίποτα. Όσοι ταξιδεύουν συχνά, μπορούν να μαρτυρήσουν για τα χάλια που έχουν οι βρύσες και τα καζανάκια των W.C. των ξενοδοχείων (και των καλών) και φυσικά των σπιτιών. Αφ' ότου εγίναμε όλοι «επιστήμονες» — και θα γίνουμε ακόμη περισσότεροι με την κατάργηση των εξετάσεων — η αυτού μεγαλειότης ο υδραυλικός κοστίζει 20.000 την ώρα (χωρίς απόδειξη) οπότε ο πολίτης αφήνει τα υδραυλικά να τρέχουν — δεν του φαίνεται ο φουσκωμένος λογαριασμός.

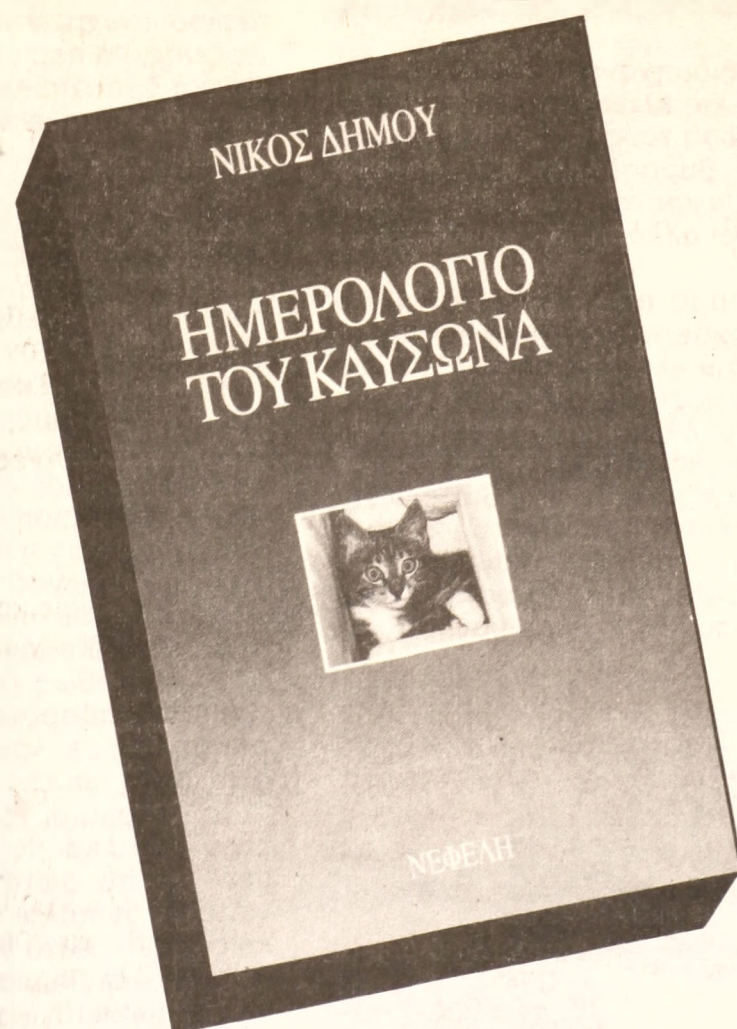
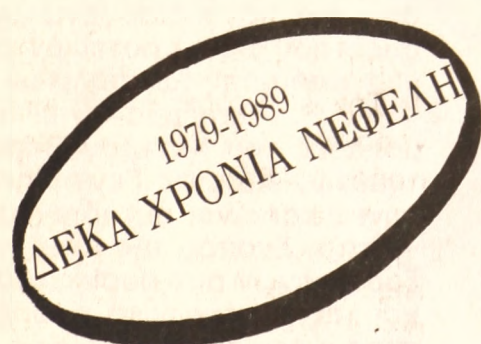
Επιμένουμε στο χρέος και των πολιτών. Τα μέτρα της κυβέρνησης βρίσκονται σε κάποιο δρόμο και θα κριθούν. Κάποιοι άλλοι πριν από χρόνια πρέπει να είχαν ειδοποιηθεί πως το αεροπλάνο είχε καύσιμα για 500 μίλια. Δεν έπρεπε να τραβήξουν χωρίς ανεφοδιασμό στα 1.000 μίλια. Κάπου θα έπεφταν πλήρωμα και επιβάτες. □

ΝΙΚΟΣ ΔΗΜΟΥ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΥΣΩΝΑ

Πολύ φοβάμαι πώς τό βιβλίο του Νίκου Δήμου θά τό διαβάζουμε μετά από χρόνια, όπως διαβάζουμε σήμερα τό χρονικό του Ντεφόου: «Η πανούκλα στό Λονδίνο». Γιατί κάτι σάν «έξευγενισμένη» πανούκλα έχει πέσει σ' αυτή τήν πόλη τά τελευταία χρόνια.

Ν. Γ. ΔΑΒΕΤΑΣ

ΝΕΦΕΛΗ

ΝΑ ΑΛΛΑΞΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ

«**Ε**δώ αυξάνει η ελαια, μεγαλοπρεπές δένδρον, όπερ και αυτοί οι εχθροί απέφυγαν να βλάψουν, φοβούμενοι την οργήν της Αθηνάς». Αυτά έλεγε ο Σοφοκλής στον «Οιδίποδα επί Κολωνώ» για την περιοχή που σήμερα δημιουργεί τα περισσότερα προβλήματα στην Αθήνα, τον Ελαιώνα. Την ονομασία αυτή δικαιολογούσε, μέχρι τη δεκαετία του '50, η ύπαρξη χιλιάδων ελαϊόδενδρων. Ο Ελαιώνας προσέφερε στους κατοίκους της πρωτεύουσας οξυγόνο και τροφή, για περισσότερο από δυο χιλιετηρίδες.

Η άναρχη βιομηχανική ανάπτυξη εξαφάνισε όμως τις ελιές και τους λαχανόκηπους. Τη θέση τους πήραν βιοτεχνίες, βιομηχανίες, βυρσοδεψία, πρακτορεία μεταφορών, νεκροταφεία αυτοκινήτων, σκουπιδότοποι αλλά και η Ναυτική Βάση Βοτανικού!

Στις μέρες μας, στο «κάλλιστον προάστειο» της αρχαιότητας —που έχει έκταση πάνω από 9 χιλιάδες στρέμματα και βρίσκεται ανάμεσα στις οδούς Π. Ράλλη, Κωνσταντινουπόλεως, Πειραιώς, Αθηνών, Ιερά Οδό και Κηφισού— βρίσκονται 1850 βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες και κατοικούν περίπου 5.500 άτομα σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης.

Εδώ δεν θάλλει πια «η ελαια» αλλά κυριαρχεί η ρυπογόνος βιομηχανία και οι

χωματερές. Τώρα πια οι άνθρωποι, «βάρβαροι» και μη, δεν φοβούνται κανένα θεό.

Η ιστορία των κινητοποιήσεων

Τον Ιούλιο του 1988 το ΑΝΤΙ δημοσίευσε στο τχ. 377 μια αναλυτική έρευνα με θέμα τον Ελαιώνα. Ήταν, ίσως, η πρώτη φορά που γινόταν λεπτομερής καταγραφή των προβλημάτων της περιοχής αλλά και εκείνων που αυτή δημιουργεί σε ολόκληρο το Λεκανοπέδιο. Η πρόταση του περιοδικού ήταν να γίνει ο *Ελαιώνας πηγή ζωής*, να περιοριστεί δηλαδή η βιομηχανική δραστηριότητα και να φυτευθούν οι μεγάλες, ελεύθερες εκτάσεις. Με αφορμή το ειδικό αυτό τεύχος, διοργανώθηκε την Κυριακή 3 Ιουλίου 1988, μια συνάντηση με ανοιχτή συζήτηση στην αλάνα της οδού Αγίας Άννης αρ. 43, στο χώρο ενός πρακτορείου μεταφορών. Στην συζήτηση παρεβρέθηκαν αρμόδιοι υπουργοί (οι κ. Ευ. Κουλουμπής, Μ. Σκουλάκης και Ν. Σκουλάς), βουλευτές, εκπρόσωποι κομμάτων και των γύρω Δήμων. Όλοι οι ομιλητές τόνισαν τη μεγάλη σημασία που έχει για την πρωτεύουσα η αναβάθμιση του Ελαιώνα. Όμως από ορισμένους η πρόταση του ΑΝΤΙ —να γίνει ο Ελαιώνας περιοχή πρασίνου και να απομακρυνθούν από εκεί όλες οι ρυπαίνουσες βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες καθώς και άλλες δραστηριότητες που επιβαρύνουν το περιβάλλον χαρακτηρίστηκε «συμπαθητική αλλά ανεφάρμοστη και ουτοπική».

Το καλοκαίρι του 1989 δεν ήταν λιγότερο ζεστό και πνιγηρό από το προηγούμενο, με το φωτοχημικό νέφος να πλανιέται στον πάλαι ποτέ καταγάλανο Αττικό ουρανό. Αυτό έδωσε το ερέθισμα στο ΑΝΤΙ να υπενθυμίσει ότι υπάρχει τρόπος να βελτιωθεί η κατάσταση και ότι αυτό μπορεί να γίνει με τη μεταμόρφωση του Ελαιώνα σε χώρο πρασίνου, έκτασης 9.177 στρεμμάτων (περίπου 10 φορές με-

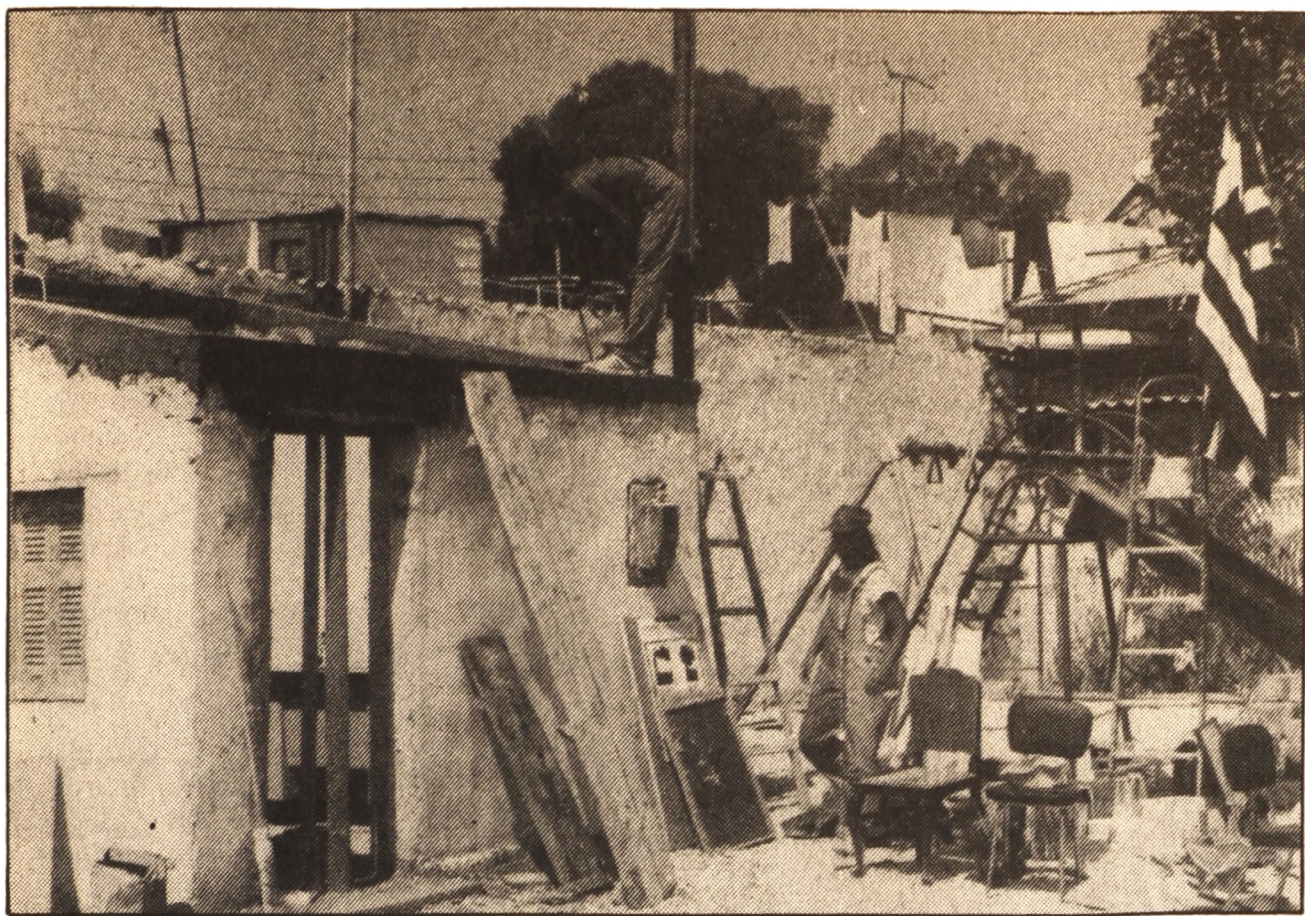
γαλύτερο από τον Εθνικό Κήπο). Στις 27 Αυγούστου έγινε η δεύτερη συνάντηση, στον ίδιο χώρο που είχε γίνει και εκείνη του 1988. Και σε αυτή τη συνάντηση παρευρέθησαν και έκαναν εισηγήσεις ή παρεμβάσεις υπουργοί, (οι κ. Μιχ. Παπακωνσταντίνου και Χ. Παπαμάργαρης), βουλευτές, εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και ειδικοί επιστήμονες. Με τη συνάντηση συνδιάστηκε και δενδροφύτευση σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Κηποτεχνίας και Πρασίνου του Δήμου Αθηναίων, ενώ ομάδα καλλιτεχνών έκανε εικαστικές παρεμβάσεις στο χώρο. Τα υπολείμματα της Ελιάς του Πλάτωνα που κάποτε γκρέμιζε ένα φορτηγό, μεταφέρθηκαν για εκείνη την ημέρα, από τη Γεωπονική Σχολή όπου φυλάσσονται.

Επιστροφή στον Ελαιώνα

Εφέτος, στις προγραμματικές δηλώσεις της Κυβέρνησης, έγινε για πρώτη φορά συγκεκριμένη αναφορά στον Ελαιώνα και δηλώθηκε ότι αποτελεί στόχο η αναβάθμισή του. Όμως οι δηλώσεις δεν αρκούν για την επίλυση ενός προβλήματος. Είναι απαραίτητη η κινητοποίηση και των πολιτών για να λυθούν προβλήματα που μας αφορούν όλους μας, όπως είναι η μόλυνση του περιβάλλοντος και η ποιότητα ζωής. Με το σκεπτικό αυτό το ΑΝΤΙ επιστρέφει και φέτος στον Ελαιώνα, αυτή τη φορά σε συνεργασία με την Εναλλακτική Κοινότητα «Παρέμβαση», όχι μόνο διοργανώνοντας, κάποια συζήτηση αλλά προτείνοντας τρόπους ενεργοποίησης των πολιτών.

Η Ε.Κ. «Παρέμβαση» είναι μια από τις μονάδες του Κέντρου Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων. Γεννήθηκε πριν εννέα μήνες και είναι αυτοδιαχειριζόμενη κοινότητα. Σκοπός της είναι η θεραπεία εξαρτημένων από ουσίες ατόμων και στόχοι της η κοινωνική προσφορά, η προστασία του περιβάλλοντος και η πρόληψη ως προς τα ναρκωτικά. Το πρόγραμμά

της είναι εθελοντικό και στεγνό από ουσίες. Μέσα από τις ευθύνες που αναλαμβάνουν τα μέλη της αλλάζουν τον τρόπο ζωής που έκαναν πριν έλθουν στην κοινότητα. Βασικές αρχές της «Παρέμβασης» είναι η ειλικρίνεια, η εντιμότητα, ο σεβασμός, και η αλληλοβοήθεια. Έμπρακτη απόδειξη αποτελεί όσα πραγματοποιήσε φέτος στην περιοχή του Ελαιώνα.

Στις 4 Ιουνίου ξεκίνησε μια προσπάθεια για την αναβάθμιση της γειτονιάς Μαρκόني. Η γειτονιά αυτή παρά το ότι απέχει μόλις δυο χιλιόμετρα από την Ομόνοια, υδροδοτήθηκε μόλις πριν τρία χρόνια και εντάχθηκε στο σχέδιο πόλης το Δεκέμβριο του 1989. Οι λιγοστοί κοινόχρηστοι χώροι είναι αδιαμόρφωτοι ή χρησιμοποιούνται σαν σκουπιδότοποι. Τα παιδιά της Μαρκόني πηγαίνουν σε μονοθέσιο δημοτικό σχολείο, που λειτουργεί

στο χώρο που παλιότερα στέγαζε ένα βιοτεχνικό εργαστήριο. Ρόλο αυλής του σχολείου, παίζει ένα δωμάτιο.

Τα μέλη της Ε.Κ. «Παρέμβαση» διαμόρφωσαν για τους κατοίκους της γειτονιάς μια παιδική χαρά και μια πλατεία. Τα έργα αυτά έγιναν με τη συμπαράσταση του Εξωραϊστικού Συλλόγου της περιοχής «Άγιος Σάββας», αλλά και των κατοίκων της γειτονιάς. Τα σχέδια έγιναν από την αρχιτέκτονα Φωτεινή Μαργαρίτη και άλλους. Και άλλοι φίλοι τεχνικοί, όπως η αρχιτέκτων Κατερίνα Μήτσιου, βοήθησαν στο έργο.

Παράλληλα, έγιναν δεδροφυτεύσεις σε περιοχές του Ελαιώνα σε συνεργασία με τους περιβάλλοντες Δήμους. Την Παρασκευή 8 Ιουνίου διοργανώθηκε εκδήλωση για την έναρξη των έργων, στη γειτονιά Μαρκόني, την οποία παρακολούθη-

σαν εκπρόσωποι κομμάτων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αρχιτέκτονες, πολεοδόμοι, κάτοικοι της περιοχής και φίλοι του ΑΝΤΙ και της Ε.Κ. «Παρέμβαση». Το Κουαρτέτο Εγχόρδων του Δήμου Πειραιά εκτέλεσε έργα κλασικών συνθετών. Από το σκηνοθέτη Παντελή Βούλγαρη και το κινηματογραφικό συνεργείο του πραγματοποιήθηκε η παραγωγή ντοκυμανταίρ με θέμα: «Η Παρέμβαση στον Ελαιώνα». Το Σάββατο 7 Ιουλίου έγινε η παράδοση της παιδικής χαράς και λειτούργησε για πρώτη φορά το «ανοικτό σχολείο» της κοινότητας.

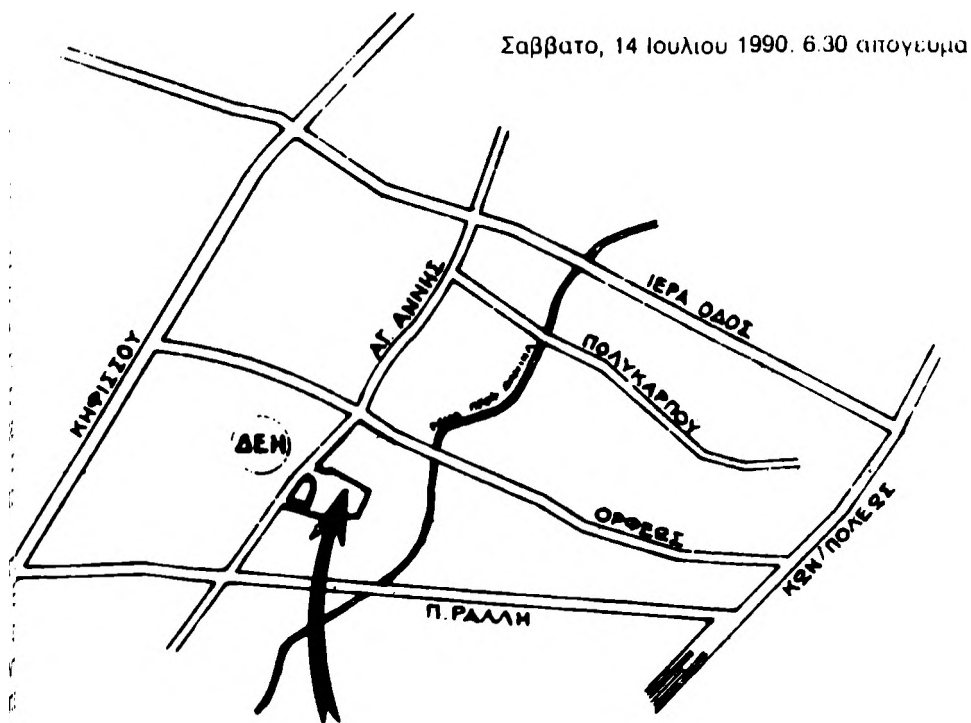
Ελάτε και σεις

Αύριο Σάββατο 14 και μεθαύριο Κυριακή 15 Ιουλίου θα γίνουν δυο συναντήσεις στον Ελαιώνα.

Η συνάντηση του Σαββάτου θα γίνει στις 6.30 μ.μ. στην αλάνα της οδού Αγίας Άννης αρ. 43 και θέμα της είναι «Η ενεργοποίηση πολιτών και φορέων στον Ελαιώνα», ενώ την Κυριακή θα γίνει στην πλατεία της γειτονιάς Μαρκόني, στις 6.30 μ.μ. με θέμα «Οι επιπτώσεις της ρύπανσης στην υγεία των κατοίκων του Λεκανοπεδίου». Την ίδια μέρα θα ακολουθήσει συναυλία του Ross Daly με το συγκρότημά του.

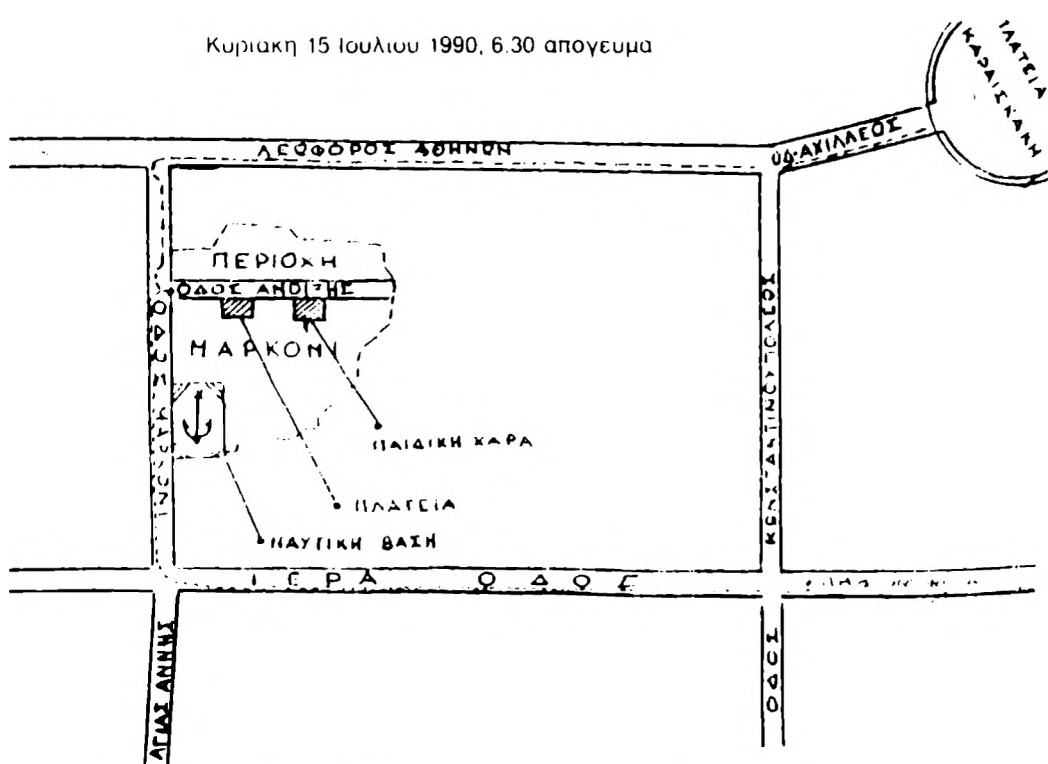
Στις συναντήσεις αυτές είναι προσκεκλημένοι αρμόδιοι, υπουργοί, βουλευτές, δήμαρχοι, επιστήμονες, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης καθώς και όλοι οι φίλοι και αναγνώστες του ΑΝΤΙ και της Ε.Κ. «Παρέμβαση».

Δεν πιστεύουμε ότι μονομιάς ο Ελαιώνας θα αλλάξει μορφή. Πιστεύουμε, όμως, ότι στην προσπάθεια θα στρατευθούν πολιτεία, φορείς και ομάδες πολιτών. Ίσως έτσι αλλάξει μορφή ο Ελαιώνας, ίσως έτσι να υπάρξει διέξοδος σε ζωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι της Αθήνας. Ελπίζουμε ότι τα δένδρα που φυτεύθηκαν δεν θα τα βλάψει κανένας «βάρβαρος» και ο σεβασμός στη ζωή θα γίνει το πιστεύω καθενός πολίτη. □

Σάββατο, 14 Ιουλίου 1990. 6.30 απογευμα

ΠΩΣ ΘΑ ΦΤΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΑΛΑΝΑ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΑΓ. ΑΝΝΗΣ ΑΡ. 43

Κυριακή 15 Ιουλίου 1990, 6.30 απογευμα

ΠΩΣ ΘΑ ΦΤΑΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΜΑΡΚΟΝΙ

Ατμοσφαιρική ρύπανση είναι η παρουσία ανεπιθύμητων στοιχείων στον αέρα που αναπνέουμε. Οι ουσίες αυτές προέρχονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και είναι δυνατόν να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία αλλά και στις καλλιέργειες, και το ευρύτερο περιβάλλον. Υπάρχει βέβαια και κάποιο αισθητικό αποτέλεσμα (γκρίζα ή καφετιά ατμόσφαιρα) και δυσάρεστες οσμές. Επειδή όμως οι δραστηριότητες που προκαλούν την ρύπανση συνδέονται άμεσα με το σύγχρονο τρόπο ζωής, η εξαφάνισή της δεν είναι δυνατή αφού αυτό θα απαιτούσε μεταβολή της ποιότητας και του τρόπου της ζωής μας. Οι προσπάθειες, σε όλο τον κόσμο, στρέφονται προς την ελάττωση της εκθέσεως του ατόμου σε υψηλές συγκεντρώσεις ορισμένων ρυπαντών που έχει αποδειχθεί ότι επιδρούν βλαπτικά για την υγεία.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΥΠΑΝΣΗ

Με την μακροχρόνια παραμονή σε περιοχές με ρύπανση της ατμόσφαιρας συνδέονται κυρίως αναπνευστικά νοσήματα, όπως η χρόνια βρογχίτις και το πνευμονικό εμφύσημα, η παρόξυνση του βρογχικού άσθματος, ο καρκίνος του πνεύμονος, αλλά και καρδιολογικά νοσήματα όπως η ισχαιμική καρδιοπάθεια. Πάντως οι επιπτώσεις είναι σοβαρότερες στο αναπνευστικό σύστημα.

Ρυπαντές και επιδράσεις

Χωρίς αμφιβολία οι πνεύμονες είναι εκείνο το όργανο που δέχεται τις επιδράσεις της ρυπάνσεως της ατμόσφαιρας περισσότερο και συχνότερα από οποιοδήποτε άλλο. Ο άνθρωπος κάθε μέρα κάνει περίπου 20.000 αναπνευστικές κινήσεις και ο αέρας στο αναπνευστικό σύ-

στημα υγραίνεται, καθαρίζεται και γίνεται ανταλλαγή των αερίων (οξυγόνου και διοξειδίου του άνθρακος) σε όγκο που κυμαίνεται από 10 μέχρι 30 κυβικά μέτρα. Παρά την έκθεση στην ατμοσφαιρική ρύπανση η αναπνευστική λειτουργία παραμένει σε γενικές γραμμές ικανοποιητική για πολλά χρόνια. Από ένα σημείο και μετά όμως, οι συνέπειες αυτής της εκθέσεως γίνονται εμφανείς. Τα αποτελέσματα της ρυπάνσεως της ατμόσφαιρας στην υγεία του ανθρώπου έχουν διαπιστωθεί σε μεγάλες επιδημιολογικές μελέτες που έχουν γίνει σε πολλά μέρη του κόσμου. Μάλιστα το ενδιαφέρον για τις έρευνες αυτές συνεχώς αυξάνει.

Οι σημαντικότεροι ρυπαντές της ατμόσφαιρας, οι κύριες πηγές και τα συχνότερα αποτελέσματα στην υγεία του ανθρώπου αναφέρονται στον Πίνακα 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΡΥΠΟΣ	ΠΗΓΕΣ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ
1. Διοξείδιο του θείου	Καύσεις αυτοκινήτων. Τήξεις μετάλλων. Επεξεργασία ορυκτών που περιέχουν θειούχες ενώσεις.	1. Παρόξυνση χρόνιας αποφρακτικής πνευμονοπάθειας. 2. Αύξηση κινδύνου για οξείες και χρόνιες πνευμονοπάθειες. 3. Επιδείνωση της αναπνευστικής λειτουργίας σε παιδιά.
2. Σωματίδια	Καύσεις κυρίως βιομηχανικές	1. Οι αυτές με το διοξείδιο του θείου. 2. Συνεργική δράση με το διοξείδιο του θείου.
3. Όζον	Δευτερογενής σχηματισμός στην ατμόσφαιρα με φωτοχημική αντίδραση.	1. Ερεθισμός των οφθαλμών. 2. Επιδείνωση αναπνευστικής λειτουργίας.
4. Οξείδια του αζώτου	Καύσεις σε υψηλές θερμοκρασίες (μηχανές εσωτερικής καύσεως).	1. Κίνδυνος οξείων και χρόνιων αναπνευστικών νοσημάτων.
5. Μονοξείδιο του άνθρακος	Ατελείς καύσεις (μηχανές εσωτερικής καύσεως)	1. Παρεμπόδιση της μεταφοράς του οξυγόνου στους ιστούς. 2. Αυξημένος κίνδυνος ισχαιμικής καρδιοπάθειας.
6. Μόλυβδος	Βενζίνη. Τήξεις μετάλλων.	1. Αύξηση του μολύβδου στο σώμα. 2. Αναιμία. 3. Ηπατική βλάβη.

του Κώστα
Α. Χατζησταύρου

Πνευμονολόγου,
Επικουρου Καθηγητή
στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Είναι γνωστό από την εποχή του Παρακέλσου ότι δεν έχει νόημα να θεωρούμε κάποια ουσία επιβλαβή για τον οργανισμό του ανθρώπου, εάν προηγουμένως δεν έχουμε καθορίσει το ποσό της ουσίας που χορηγείται. Αυτό ισχύει και για τη ρύπανση της ατμόσφαιρας. Δεν έχει νόημα να συζητούμε για αποτελέσματα που οφείλονται στη ρύπανση της ατμόσφαιρας εάν προηγουμένως δεν έχουμε καθορίσει το βαθμό εκθέσεως του πληθυσμού.

Τα όρια ασφαλείας

Ως βαθμός εκθέσεως ορίζεται η περιεκτικότητα του ρύπου στην ατμόσφαιρα επί το χρονικό διάστημα της παραμονής στο περιβάλλον αυτό. Με βάση λοιπόν το βαθμό της εκθέσεως και τα αποτελέσματα σχηματίζονται ειδικές καμπύλες (δόσεως-αποτελέσματα) με τις οποίες διαπιστώνονται ότι τα δυσάρεστα για την υγεία του ανθρώπου συμβάματα αυξάνουν, όσο αυξάνει η περιεκτικότητα των ρυπαντών στον ατμοσφαιρικό αέρα. Από την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών έχουν προκύψει τα επίπεδα κάτω από τα οποία οι συγκεντρώσεις θεωρούνται ασφαλείς. Στην πραγματικότητα όμως τα «όρια ασφαλείας» δεν προσδιόρι-

ζουν ότι κάτω από αυτά δεν υπάρχει αποτέλεσμα. Απλώς θεωρείται ότι ο κίνδυνος για την υγεία εξακολουθεί να υφίσταται, αλλά είναι σχετικά μικρός και αποφασίζεται από την κοινωνία ότι είναι αποδεκτός.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα διαφόρων ερευνών έχει διαπιστωθεί ότι τουλάχιστον για ορισμένες ουσίες δεν υπάρχουν όρια ασφαλείας. Το σημαντικό για την ύπαρξη ή μη ορίων ασφαλείας είναι δυνατόν να διατυπωθεί ως εξής: Εάν υπάρχουν αληθή όρια ασφαλείας τότε η έκθεση κάτω από αυτά δεν πρέπει να προκαλεί βλάβη, δεν πρέπει να έχει κάποιο αποτέλεσμα. Εάν δεν υπάρχουν όρια ασφαλείας τότε οποιαδήποτε έκθεση πρέπει να έχει και κάποιο αποτέλεσμα. Και εφόσον εξετάζουμε τα αποτελέσματα σε συγκεκριμένο πληθυσμό, η έκθεση δεν πρέπει να προκαλεί νόσο σε καμιά υποομάδα. Επομένως εάν διαπιστώνεται βλάβη σε ηλικιωμένους ή σε ασθματικούς ή σε πάσχοντες από καρδιοπάθειες τότε ο ισχυρισμός ότι υπάρχουν όρια ασφαλείας καταπίπτει. Ο πληθυσμός κάποιας περιοχής ποτέ δεν είναι ομοιογενής.

Επίσης υπάρχουν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες τα αποτελέσματα της ρυπάνσεως της ατμόσφαιρας είναι έμμεσα. Σε μελέτες σε πειραματόζωα παρατηρήθηκε αυξημένη θνησιμότητα από λοιμώξεις σε αυτά που εκτέθηκαν σε κάποιο βαθμό ρυπάνσεως, σε σχέση με αυτά που ανέπνεαν καθαρό αέρα.

Απρόβλεπτες οι συνέπειες

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα είναι ότι οι διαπιστώσεις, σχετικά με τις επιπτώσεις στην υγεία των κατοίκων έγιναν από μελέτες στις οποίες αφενός μεν ο πληθυσμός θεωρήθηκε ομοιογενής και αφετέρου εξετάστηκαν ένας-ένας ρύπος ξεχωριστά. Στην πραγματικότητα όμως γίνεται έκθεση σε πολλούς ρύπους συγχρόνως και είναι πολύ πιθανό να υπάρχει *συνέργια στη δράση* ορισμένων ρύπων.

Ειδικά για τη ρύπανση της ατμόσφαι-

ρας των Αθηνών μπορούμε να ισχυρισθούμε ότι οι μελλοντικές συνέπειες είναι άγνωστες. Οι μέχρι στιγμής διαπιστώσεις αφορούν κυρίως σε ορισμένες ομάδες ατόμων (ασθενείς και παιδιά), όπου πράγματι διαπιστώνονται αποτελέσματα. Είναι αδύνατον όμως να προσδιορίσουμε σήμερα ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στην υγεία των ατόμων που θα έχουν ζήσει στις συνθήκες τις ρυπάνσεως επί πολλά χρόνια. Αυτό δυστυχώς είναι ένα «πείραμα» στο οποίο συμμετέχουν παρά τη θέλησή τους όλοι οι κάτοικοι της περιοχής.

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που πρέπει να σχολιασθεί είναι ότι στα νοσήματα τα οποία προκαλούνται από τη ρύπανση της ατμόσφαιρας δεν υπάρχει θεραπεία. Είναι όλα χρόνια και σοβαρά νοσήματα τα οποία είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν με επιτυχία *μόνον με την πρόληψη*. Και πρόληψη στην προκειμένη περίπτωση σημαίνει δραστική μείωση των ρύπων της ατμόσφαιρας. Σημαίνει αξιοποίηση περιοχών όπως ο *Ελαιώνας*, οι οποίες μπορούν να μεταβληθούν από ρυπογόνες σε χώρους ζωής.

Η πόλη των Αθηνών στη μακροχρόνια πορεία της μέσα στην ιστορία έχει βρεθεί σε μεγάλο κίνδυνο και σε άλλες εποχές. Πριν από 2.300 περίπου χρόνια οι κάτοικοι των Αθηνών αφανίζονταν από τον λοιμό. Με τις συνθήκες που επικρατούν σήμερα, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι πιθανότητα πανδημίας θα επικρατήσει στο μέλλον. Ίσως η Ιπποκρατική σκέψη που έσωσε την πόλη των Αθηνών από τον λοιμό μας βοηθήσει και σήμερα να αντιμετωπίσουμε τον κίνδυνο που έρχεται.

Σε περιοχές με βιομηχανικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες όπως είναι ο *Ελαιώνας*, υπάρχουν και επιπρόσθετοι κίνδυνοι από ουσίες που συνήθως δεν υπάρχουν στο περιβάλλον άλλων, μη επιβαρυνμένων περιοχών. Οι σημαντικότερες από τις ουσίες αυτές, οι πηγές τους και οι επιπτώσεις στην υγεία αναφέρονται στον Πίνακα 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

ΡΥΠΟΣ	ΠΗΓΕΣ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΥΓΕΙΑ
1. Αμιάντος	Ποικίλες χρήσεις..	1. Αμιάντωση. 2. Υπεζωκοτικές συλλογές και πλάκες. 3. Κακοήθη νοσήματα (καρκίνος πνεύμονος - μεσοθηλίωμα υπεζωκότος).
2. Βηρύλλιο	Μεταλλουργικές εργασίες	1. Βηρυλλίωση.
3. Υδράργυρος	Αμαλγάματα, χυτήρια, βιοτεχνίες καθρεπτών.	1. Τοξικότητα στο κεντρικό νευρικό σύστημα. 2. Τοξικότητα στους νεφρούς.
4. Βινυλοχλωρίδιο (PVC)	Βιομηχανίες - βιοτεχνίες πλαστικών.	1. Αγγειοσάρκωμα του ήπατος. 2. Πνευμονίες. 3. Διάφορα είδη καρκίνου (πιθανώτατα).

LEWIS EPSTEIN

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Εικόνες της Σχετικότητας

LEWIS EPSTEIN

- Το κόσμημα των βιβλίων των Σχετικότητας.

New Scientist

- Βιβλίο μοναδικό, γοητευτικό, εκπληκτικό... Αμφιβάλλω αν ο Αϊνστάιν φανταζόταν τη θεωρία του διατυπωμένη με τόση σαφήνεια και απλότητα.

Galois-Guiton

- Το καλύτερο βιβλίο Σχετικότητας που έχω διαβάσει... Δεν εξηγεί μόνο τη θεωρία αλλά την κάνει και διασκεδαστική.

Astronomy Magazine

τόμος 1ος: Ειδική Θεωρία
130 σελ., 1.100 δρχ.

Εκδόσεις **ΚΑΤΟΠΤΡΟ**
τηλ. 7643905, fax. 7643095

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Η αντιπαλότητα έργων και λόγων που έχει ξεσπάσει εδώ και αρκετό καιρό ανάμεσα στην ΟΛΜΕ και την κυβέρνηση φαίνεται ότι τελικά διαδραματίζεται με όρους λογικής και ηθικής. Έτσι, από την πλευρά της η ΟΛΜΕ πιστεύει ότι τα αιτήματα των εκπαιδευτικών είναι δίκαια γι' αυτό και θεωρεί λογικό να κηρύσσει απεργία στις Γενικές Εξετάσεις· ενώ από μέρους τους η κυβέρνηση και οι όψιμοι υπερασπιστές της θεωρούν ότι τα αιτήματα των εκπαιδευτικών, έτσι όπως είναι ενταγμένα στο συγκεκριμένο απεργιακό σχήμα «φαίνονται παράλογα και ανήθικα»¹. Στο σημείο αυτό και από τις δυο πλευρές αποσιωπάται, ακούσια ή εκούσια, η παρουσία ενός *τρίτου συντελεστή* ο οποίος αναμφισβήτητα συμμετέχει στην επίμαχη απεργιακή κινητοποίηση των εκπαιδευτικών και ο οποίος θα μπορούσε να ονομασθεί συγκεφαλαιωτικά «πολιτικός». Η αποσιώπηση αυτού του συντελεστή αποκρύπτει το βαθύτερο νόημα της σύγκρουσης κυβέρνησης και εκπαιδευτικών, που εντοπίζεται στο πρόβλημα της προσφοράς και της πρόσκτησης της γνώσης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση· έτσι η αναζήτηση ενός συναινετικού διαλόγου ο οποίος θα μπορούσε να καταλήξει στην εφαρμογή διαφορετικού πολιτικού προγράμματος για την κρίσιμη αυτή βαθμίδα του εκπαιδευτικού μας συστήματος, καθίσταται εξ αποτελέσματος ανέφικτη.² Ίσως, λοιπόν, θα ήταν χρήσιμο να περιγράψουμε κάποιες όψεις της πολιτικής διάστασης αυτού του προβλήματος, για να ελεγχθούν και οι τυχόν παραμορφώσεις του, που το κάνουν να φαίνεται περισσότερο ως συντεχνιακή αντίδραση παρά ως κινητοποίηση για τη διεκδίκηση αποφασιστικών αιτημάτων για την ποιοτική αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και των εκπαιδευτικών της Μέσης.

ΤΟ «ΔΡΑΜΑ» ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΑΓΩΝ

Για να είναι σε θέση ο εκπαιδευτικός να φέρει σε πέρας την αποστολή που η ίδια η πολιτεία του έχει αναθέσει, είναι απαραίτητο να διαθέτει και αυτός «συνεταιρικό» λόγο για τη φύση και στόχο της εργασίας που καθημερινά ασκεί στο σχολείο. Πόσο όμως κάτι τέτοιο συμβαίνει στη σχολική πράξη; Μάλλον καθόλου.

Απογύμνωση της σχολικής πράξης

Ο καθηγητής, σήμερα, έχει απογυμνωθεί από οποιονδήποτε επιστημονικό και εκπαιδευτικό ρόλο και έλεγχο, έχει μετατραπεί σε άκριτο διεκπεραιωτή της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής. Η συμμετοχή του στον καταρτισμό των αναλυτικών προγραμμάτων όσο και στο είδος και τη μέθοδο της γνώσης που ο ίδιος πρόκειται να διδάξει, είναι από μηδαμινή έως ανύπαρκτη· η έλλειψη του αναγκαίου εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού τον υποχρεώνει καθημερινά να υποδύεται παντοίους ρόλους, από τον παιδονόμο έως τον γραμματέα· ο σύλλογος των διδασκόντων σε κάθε σχολείο έχει μετατραπεί σε ευκαιριακή μάζωξη ανθρώπων που αποφασίζουν αποκλειστικώς και μόνον για τις τιμωρίες και τις εκδρομές των μαθητών. Επόμενο

λοιπόν είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού να εξαντλείται στην παθητική συμμόρφωση προς κάποιους γενικούς και ειδικούς στόχους της εκπαίδευσης, ενώ η πολιτεία κρατά για τον εαυτό της ακέραιο το δικαίωμα για επιστημονικές και παιδαγωγικές αρμοδιότητες, την ίδια στιγμή που θεωρητικά υποστηρίζει ότι τις έχει εκχωρήσει στους εκπαιδευτικούς.

Η υπαρκτή αυτή αντίφαση αποσπασματικά συζητήθηκε και προβλήθηκε από την πλευρά της ΟΛΜΕ προς το εσωτερικό του κλάδου ή παρέμεινε στο επίπεδο της ρητορικής καταγγελίας, με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των καθηγητών να μην είναι σε θέση να αντιπροτείνει με σαφήνεια τη συζήτηση μιας διαφορετικής πολιτικής πρότασης για τα προβλήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Εξάλλου η συνθηματολογική προβολή, και μάλιστα την τελευταία στιγμή, των θεσμικών αιτημάτων του κλάδου στην κοινή γνώμη και στα Μ.Μ.Ε. έδωσε την εντύπωση ότι οι καθηγητές διεκδικούν οικονομικά αιτήματα και «ότι προσπαθούν να αρπάξουν ό,τι μπορούν από την πίττα που μοιράζει (sic) το κράτος»³.

Από την άλλη πλευρά η πολιτεία κινητοποιώντας όλους τους κατασταλτικούς και προπαγανδιστικούς μηχανισμούς, δι-

καστές, φιλοκυβερνητικό τύπο και Μ.Μ.Ε. προσπάθησε να σπιλώσει την απεργία των εκπαιδευτικών στρέφοντας εναντίον τους την κοινή γνώμη· μη θέλοντας να αντιμετωπίσει με ψυχραιμία και πολιτικά επιχειρήματα τις κινητοποιήσεις, επικαλείται το ιδεολόγημα του «αυτόνομου» ρόλου του εκπαιδευτικού ως δημόσιου λειτουργού και ποινικοποιεί την απεργία.

Παιδεία παπαγάλων

Αλλά από τη στιγμή που έχει αφαιρεθεί από τον εκπαιδευτικό η δυνατότητα να διανοείται για το έργο που επιτελεί, υποβαθμίζεται ή μηδενίζεται η οποιαδήποτε ουσιαστική και κριτική μαθησιακή του σχέση με το μαθητή. Σε τι λοιπόν συνίσταται η παιδεία που παρέχεται στο σχολείο σήμερα; Η μόνη ελκρινής απάντηση σε αυτό το κρίσιμο ερώτημα είναι: σε αποσπασματική και μηχανιστική παράθεση γνώσεων και στην άσκηση των εξαρτημένων αντανakλαστικών των μαθητών ώστε να είναι σε θέση να απαντούν σε τυποποιημένες ερωτήσεις. Μια τέτοια μορφή γνώσης βοηθά το μαθητή να αντεπεξέλθει με επιτυχία τις Γενικές Εξετάσεις, οι οποίες αποτελούν το μοναδικό λόγο ύπαρξης, και όχι μόνον, της βαθμίδας του Λυκείου.

Η ύπαρξη του θεσμού των Γενικών Εξετάσεων από τη στιγμή που αποτελεί διαδικασία πρόκρισης μαθητών-παπαγάλων και όχι κριτικών, ικανών να εφαρμόζουν τη γνώση στη ζωή ή τα κείμενα, ικανοποιεί μονάχα φαντασιώσεις για κοινωνική άνοδο και την εξασφάλιση μιας θέσης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα. Τα αρνητικά αποτελέσματα του θεσμού των Γενικών Εξετάσεων, σπανίως γίνονται αντικείμενο συστηματικού προβληματισμού ώστε να αναληφθούν και οι ανάλογες προσπάθειες για την αντιμετώπισή τους. Ας σημειωθεί εδώ, ότι ελάχιστοι μέχρι τώρα είναι οι εκπρόσωποι του πολιτικού και εκπαιδευτικού μας κόσμου που έχουν συζητήσει την κατάργηση αυτού του θεσμού.

Οι εκπαιδευτικοί της Μέσης Εξάλλου, από τη μια καταγγέλλουν το αχρείαστο του θεσμού, και από την άλλη δέχονται κάθε χρόνο να επιτηρούν ή να διορθώνουν τα εντεταλμένα θέματα που δίνονται προς εξέταση στους μαθητές και να τον χρησιμοποιούν ως συνδικαλιστικό επιχείρημα.

Με τον τρόπο της η πολιτεία αποσιωπώντας τη συνενοχή της, εφόσον δικό

ων που θα καθόριζαν με σαφήνεια τα μέσα και τους στόχους μιας διαφορετικής εκπαιδευτικής πολιτικής, συνεπάγεται ένα τεράστιο πολιτικό και κοινωνικό κόστος, καταστάσεις όπως η απεργία των εκπαιδευτικών αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη ή και χαρακτηριστική ουδετερότητα. Έτσι η παρέμβαση των κομμάτων στην επίλυση του απεργιακού προβλήματος των εκπαιδευτικών, φυσικό είναι να αποσκοπεί στη διατήρηση του συναινετικού κλίματος, διάβαζε εκπαιδευτικού τέλματος, ή στον εκφυλισμό του σε συναλλαγή.

Στο σχηματισμό ενός παρόμοιου κλίματος συμβάλλουν με τη δική τους στάση και οι γονείς. Οι διάφορες παρεμβατικές διαμαρτυρίες τους, για τα όσα συμβαίνουν το τελευταίο διάστημα εξαιτίας της απεργίας των εκπαιδευτικών, δεν αίρουν τη χρόνια αδιαφορία τους για τα προβλήματα που αντιμετωπίζονται καθημερινά μαθητές και δάσκαλοι στη σχολική πράξη· αντιθέτως ενισχύουν τη διατύπωση απόψεων που τους παρουσιάζουν να νοιάζονται μονάχα για το μικροαστικό μέλλον των παιδιών τους και αυτό φαίνεται ότι η απεργία των εκπαιδευ-

της εκπαίδευσης από την πολιτική τους παράμετρο, συντηρείται η αμηχανία για την έξοδο από την κρίση και οι στόχοι των κάθε είδους απεργιακών κινητοποιήσεων παραμορφώνεται.

Η μοναξιά, που ενδεχομένως νιώθουν μερικοί εκπαιδευτικοί στις κρίσιμες αυτές στιγμές για την τύχη των ουσιαστικών τους αιτημάτων, είναι το τίμημα της απουσίας ενός μόνιμου, ανοιχτού, εξωτερικού και ενδοεκπαιδευτικού διαλόγου, ο οποίος θα είχε ως κύριο στόχο τη χάραξη μιας άλλης εκπαιδευτικής πολιτικής. Ένας παρόμοιος διάλογος θα μπορούσε να πείσει για τη φερεγγυότητά του μόνο τη στιγμή κατά την οποία θα περιέγραφε, θα εξειδίκευε και τέλος θα ιεραρχούσε τα πραγματικά προβλήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

1. Βλέπε άρθρο του καθηγητή κ. Γ. Μπαμπινιώτη, εφημ. «ΒΗΜΑ» 10-6-90, με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Χρειάζεται μια άλλη ηθική».

2. Αξιολογή συμβολή για τα πολιτικής τάξεως ζητήματα της εκπαίδευσης αποτελεί ο τόμος «Δημοσιευμένα και αδημοσίευτα κείμενα για την Εκπαίδευση, πραγματικότητες και προοπτικές» του Βασίλη Κρεμμυδά, Εκδ. Γνώση, 1990.

3. Βλέπε σχ. το άρθρο σχόλιο του Δ. Ψυχογιού στο περ. ΑΝΤΙ τ. 440 με τίτλο «Πάρεδρος, Παππάς και Συνδικαλιστής».

4. Το ζήτημα αυτό, και όχι μόνο, τέθηκε στη συζήτηση που άνοιξαν ο Κ. Τσουκαλάς και ο Α. Ρήγος στο περ. Διαβάζω τ. 233 «Ελληνική κοινωνία και κράτος».

ΙΣΤΕΣ ΤΟΥ

του Λάμπρου Πόλκα

της κατασκευάσματος είναι ο Μινώταυρος των Γενικών Εξετάσεων, κατηγορεί τους καθηγητές ότι χρησιμοποιούν ως όπλο στην απεργία τους την «ομηρεία» των μαθητών, τη στιγμή που κάλλιστα θα μπορούσε να τις καταργήσει για να απαλλαγεί μια για πάντα από τον «εκβιασμό». Κάτι τέτοιο, προς το παρόν βέβαια, μάλλον είναι αδύνατο, αφού είναι δεδομένες πλέον οι προθέσεις της πολιτείας για τα ζητήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Παραταξιακή λογική

Αν η αναθεώρηση των στόχων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παραμένει αδύνατη από την πλευρά της πολιτείας, τίθεται το ερώτημα ποια είναι η στάση των πολιτικών και κοινωνικών φορέων που σχετίζονται έμμεσα ή άμεσα με αυτήν.

Ο λόγος πρώτα για τις πολιτικές παρατάξεις: είναι γνωστό ότι οι θέσεις τους επισημαίνουν τα τρωτά του εκπαιδευτικού μας συστήματος και υπόσχονται κάθε φορά την αναθεώρησή του· σπανίως όμως ο λόγος για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος και για τη σύνδεσή του με την παραγωγικότητα αποφεύγει τη ρητορική γενικόλογια. Επιπροσθέτως, επειδή η υποστήριξη θέσε-

τικών απειλεί. Οι καθηγητές βέβαια κανένα μακροπρόθεσμο όφελος δεν έχουν, όταν στις παλαισημερολογητικές διαμαρτυρίες των γονέων της Ανατολικής Αττικής αντιπροβάλλουν αυτές των γονέων της Δυτικής Αττικής, για να φανεί με απλουστευτικό τρόπο ο ταξικός χαρακτήρας της διαφοράς.

Διανοομένων αναχωρητισμός

Τέλος, παθητικοί συμμετοχοί του απεργιακού δράματος αναδεικνύονται στην πλειοψηφία τους διανοούμενοι. Εγκλωβισμένοι στην αύλη πνευματικότητα και με δεδομένο πλέον τον πολιτικό αναχωρητισμό τους στέκονται άλλοτε αμήχανοι και άλλοτε ειρωνικοί απέναντι στα διαδραματιζόμενα γεγονότα των τελευταίων ημερών· προφανώς η απεργία των εκπαιδευτικών και στην περίπτωση αυτή, έρχεται να κλονίσει τα όρια της ευρύτερης πολιτικής και πολιτιστικής αγοράς που έχει εγκαταστήσει εδώ και καιρό στον τόπο μας, ένα μεγάλο μέρος της διανοούμενης πνευματικής μας ηγεσίας⁴.

Από τη στιγμή λοιπόν, που τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι φορείς που ανέφερα προηγουμένως, διαιωνίζουν ο καθένας με το δικό του λόγο και τη δική του στάση, την απόσχιση των προβλημάτων

MAYPOMIXAΛH 7

Books and comics
from USA
at very cheap prices

Fiction
and non-fiction
books

We have thousand titles of books: Novels, scientific books (computer, economy, psychology, biology, history, geography etc.).

Movie classics, rare art books and magazines for collectors

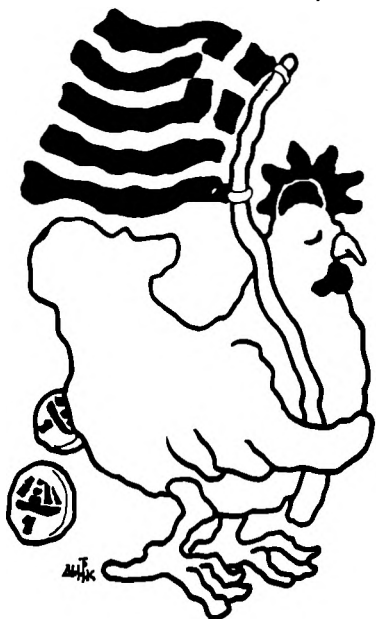
Rare Comics (Marvel, DC etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151,
ΤΗΛ. 7015292

Τέρμα Τρόλεϋ
ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ No 4

Ο ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ Τ

Το νόημα της λαϊκής ρήσεως «ο φόβος φυλάει τα έρημα» φαίνεται ότι γνωρίζει καλύτερα παντός άλλου ο δικαζόμενος ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου πρώην υπουργός του ΠΑΣΟΚ και επί έτη διατελέσας εισαγγελικός λειτουργός, Νίκος Αθανασόπουλος.

Δυο επίμαχες και περιέχουσες μηνύματα, προς πάσαν κατεύθυνση, φράσεις του εν λόγω κατηγορουμένου οι οποίες ειπώθηκαν για λόγους ευνόητους στις 27 Ιουνίου στάθηκαν ικανές να ανατρέψουν τη μέχρι τότε στάση του ΠΑΣΟΚ και να προκαλέσουν προσέλευση στελεχών που καταθέτουν ενώπιον του Δικαστηρίου παρέχοντας πλήρη κάλυψη στον πρώην συνάδελφό τους.

«Δεν είμασταν άσκερι η κυβέρνηση να κάνει ο κάθε υπουργός πλαστογραφίες και κανείς να μην ξέρει τίποτα, υπήρχε και πρωθυπουργός». Αυτά είπε ο **Νίκος Αθανασόπουλος** βασικός κατηγορούμενος στο πολυσυζητημένο σκάνδαλο του γιουγκοσλαβικού καλαμποκιού και το μήνυμά ελήφθη. Πριν όμως, είχε ήδη δώσει δείγματα για το τι ακριβώς θα έπραττε αν σήκωνε μόνος αυτός από το ΠΑΣΟΚ «τον σταυρό του μαρτυρίου». Είχε καρφώσει χωρίς περιστροφές ως μετέχοντα στη συγκάλυψη του σκανδάλου τον πρώην υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας **Στάθη Αλεξανδρή** ο οποίος σημειωτέον μέχρι πρότινος ήταν και συνήγορός του. «Το υπουργείο, Εμπορικής Ναυτιλίας, είπε χαρακτηριστικά ο Αθανασόπουλος, συμμετείχε στη συγκάλυψη του σκανδάλου. Το κάθε υπουργείο ανέλαβε να συγκάλυψει στον τομέα του... Το ΥΕΝ έκανε το ίδιο αλλά το έπαιξε και μέσα και έξω το παιχνίδι και με τη συγκάλυψη και με την επικάλυψη για να φαίνεται ότι τελικά δεν μετείχε. Το υπουργείο Οικονομικών απλώς, είχε το συντονισμό. Την εισήγηση για τη συγκάλυψη έκανε ο τότε υπουργός Εξωτερικών **Κάρολος Παπού-**

lias. Η συγκάλυψη ήταν κοινή απόφαση όσων μετείχαν στο κυβερνητικό κλιμάκιο». Αυτά είπε ο Αθανασόπουλος. Και παραχρήμα τέσσερις πρώην υπουργοί του ΠΑΣΟΚ, οι **Κάρολος Παπούλιας, Γιώργος Κατσιφάρας, Θεόδωρος Πάγκαλος** και **Άκης Τσοχατζόπουλος** αυθημερόν εξέδωσαν ανακοίνωση καλύπτοντας πλήρως τον Νίκο Αθανασόπουλο και δηλώνοντας ότι η συγκάλυψη του σκανδάλου «αποφασίστηκε μετά από συλλογικές διαβουλεύσεις και επιλογές σε επίπεδο συναρμοδίων υπουργών».

Έτσι με την αλλαγή του μήνα (αρχίζοντας ο Ιούλιος) άλλαξε άρδην και το κλίμα της δίκης. Στελέχη, πρώην υπουργοί του ΠΑΣΟΚ καθημερινώς καταθέτουν στο δικαστήριο όχι μόνον παρέχοντας κάλυψη στον δικαζόμενο αλλά ορισμένοι, δηλώνοντας ευθαρσώς ότι συμμετείχαν στη συγκάλυψη και τελούσαν εν γνώσει ότι η διαδικασία καλύψεως της απάτης του καλαμποκιού θα γινόταν με παρανομίες.

Ο γνωστός **Γιώργος Κατσιφάρας** μάλιστα απαντώντας σε σχετική ερώτηση του προέδρου **Νίκου Σακελλαρόπουλου** είπε: «Όσοι πήραμε μέρος στη σύσκεψη για τη συγκάλυψη της υπόθεσης γνωρίζαμε ότι θα γινόταν με παρανομίες. Γίνονται κύριε πρόεδρε αυτά τα πράγματα με το Άγιο Πνεύμα;».

Ενώ ο κ. **Παπούλιας** στην επιμονή του Νίκου Αθανασόπουλου για ακόμα μεγαλύτερη κάλυψη δεν δίστασε να πει: «Και εγώ θα πλαστογραφούσα».

● Οι ομολογίες πρώην υπουργών περί συμμετοχής στη συγκάλυψη του σκανδάλου γίνονται βεβαίως εκ των υστέρων και με τα «νώτα» καλυμμένα ελέω παραγραφής. Και ο στόχος διπλός: Η κάλυψη του Αθανασόπουλου από το ΠΑΣΟΚ σηματοδοτεί έντονη πολιτικοποίηση της δίκης, ωσάν ολόκληρο το Κίνημα να βρίσκεται στο εδώλιο και επιπλέον διάχυση της ποινικής ευθύνης καθώς η θεωρία του Ποινικού Δικαίου είναι γνωστή «στη συλλογική ευθύνη καθίσταται δυσδιάκριτη η ατομική». Με απλά ελληνικά όταν πολλοί λένε ότι πήραν μέρος στη συγκάλυψη, άντε το δικαστήριο να βρει ποια ήταν η ποινική ευθύνη του Αθανασόπουλου. Και όλα αυτά διότι ο κατηγορούμενος όπως είπε «δεν θα έκανε την παλικάριά να αναλάβει και ευθύνες άλλων», αλλά «θα μιλούσε και αυτή η εξέλιξη δεν θα ήταν ευχάριστη για πολλούς».

Ως μάρτυρες λοιπόν υπερασπίσεως του πρώην αναπληρωτή υπουργού των Οικονομικών επί ΠΑΣΟΚ, εξέθεσαν τις απόψεις τους ενώπιον του Δικαστηρίου οι:

● **Κάρολος Παπούλιας** «Αποφασίσαμε σε κοινή υπουργική σύσκεψη τον Ιούλιο του '86 να κάνουμε οτιδήποτε για να συγκαληφθεί η υπόθεση. Με γνώμονα βέβαια το εθνικό συμφέρον».

Στην εν λόγω σύσκεψη κατά τους μάρ-

τυρες και τον **Νίκο Αθανασόπουλο** συμμετείχαν οι: **Κ. Παπούλιας, Άκης Τσοχατζόπουλος, Στ. Αλεξανδρή, Θ. Πάγκαλος, Νίκος Αθανασόπουλος, Δημ. Τσοβόλας** και δυο γενικοί γραμματείς, **Β. Παπαδόπουλος** του ΥΕΝ και **Ι. Κρανιδιώτης** του υπουργείου Εξωτερικών.

Η υπουργική σύσκεψη και κυρίως η απόφαση αμφισβητείται από τους βουλευτές κατηγορούς και το κατηγορητήριο.

Και ο πρώην υπουργός των Εξωτερικών στην κατάθεσή του τόνισε ότι «για τη συγκάλυψη ο τότε πρωθυπουργός δεν γνώριζε».

● Πριν όμως λαλήσει αλέκτωρ τρις, ο συνάδελφός του, **Θεόδωρος Πάγκαλος** καταθέτοντας το διέψευσε κατηγορηματικά: «Ενημέρωσα τον πρωθυπουργό για τη συγκάλυψη. Του εξέθεσα και την άποψή μου να πληρώσουμε την εισφορά στην ΕΟΚ. Έστειλα και επιστολή τον Ιούνιο του '88 και λίγους μήνες νωρίτερα μνημόνιο με το ίδιο περιεχόμενο».

Οι **Γιώργος Κατσιφάρας, Άκης Τσοχατζόπουλος, Γιώργος Γεννηματάς, Νίκος Ακριτίδης, Γεώργιος Αλέξανδρος Μαγκάκης** και **Δημ. Τσοβόλας** ερωτηθέντες στις καταθέσεις τους επικαλέστηκαν ως κίνητρο το εθνικό συμφέρον. Και μάλιστα ο **Γ. Κατσιφάρας**, πρόσθεσε «ο Αθανασόπουλος είναι αθώος του αίματος...» ενώ ο **Γεννηματάς**, «ήταν ο τελευταίος τροχός της αμάξης...».

Για να ειπωθούν όμως όλα αυτά τα πολύ εθνικά και υπερασπιστικά, ο **Νίκος Αθανασόπουλος** κατά την κατάθεση του **Γιώργου Κατσιφάρα** παρενέβη και υπενθύμισε: «στη Βουλή το καλοκαίρι εγώ είπα γενικά για κυβερνητικό κλιμάκιο. Δεν κατονόμασα ποιοι υπουργοί πήραν μέρος. Για να σας καλύψω. Αν έλεγα ποιοι ήταν θα είχαμε και άλλους κατηγορούμενους εδώ». Οι υπενθυμίσεις ως φαίνεται ποτέ δεν βλάπτουν. Κατά τη διάρκεια των καταθέσεων των παραπάνω μαρτύρων το δικαστήριο πολλάκις μετετράπη σε πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης ανάμεσα σε μάρτυρες - στελέχη του ΠΑΣΟΚ και βουλευτές - κατηγορούς. Κλίμα οξύτητας, αντεγκλήσεις και έντονοι διάλογοι διεμείφθησαν ανάμεσα στον **Αντώνη Σκυλλάκο**, βουλευτή κατήγορο του Συνασπισμού και τον **Γιώργο Κατσιφάρα**. Η κορύφωση όμως επήλθε με την ανταλλαγή υβριστικών φράσεων ανάμεσα στον **Δημήτριο Τσοβόλα** και τον αναπληρωτή κατήγορο της Νέας Δημοκρατίας **Απόστολο Ανδρεουλάκο**. Φράσεις όπως «κόμμα λωποδυτών» για το ΠΑΣΟΚ από τον κ. Ανδρεουλάκο, ο οποίος ελησμόνησε τη θέση του ως εισαγγελικού λειτουργού και «δεν δεχόμαστε μαθήματα από ανέντιμους» από τον κ. Τσοβόλα που βρήκε βήμα κατάλληλο να πει τα δικά του, δικαίωσαν τον τίτλο του αντιπροσώπου του έθνους και για τους δυο συμπλεκόμενους. Και στην εκατέρωθεν διαμάχη τους, «υψηλού» επιπέδου, έδωσε συνέχεια ο **Νίκος Αθανασόπουλος** υποβάλλοντας αίτημα για την εξαίρεση του Αν-

δρεουλάκου. Το αίτημα απερρίφθη κατά πλειοψηφία (11 ψήφοι υπέρ, 8 κατά).

Εκτός όμως από την αλλαγή πλεύσης του ΠΑΣΟΚ σε σχέση με την κάλυψη του Νίκου Αθανασόπουλου, αλλαγές και δη σημαντικές σημειώθηκαν και στη σύνθεση του Δικαστηρίου.

Ο **Ιω. Γρίβας** στις 28 Ιουνίου, προήδρευσε για τελευταία φορά. Δυο μέρες αργότερα συνταξιοδοτήθηκε αποχωρώντας στα «χλοερά» λιβάδια της αποστρατείας. Τη σκυτάλη της προεδρίας στο Ειδικό Δικαστήριο παρέλαβε ο δεύτερος αντιπρόεδρος του Αρείου Πάγου **Νίκος Σακελλαρόπουλος**, τον οποίο μερίδα του Τύπου ήθελε παραιτούμενο σε περίπτωση παραλειψιμίας του από την επιλογή για την προεδρία του Αρείου Πάγου. Ο κ. Σακελλαρόπουλος όμως διέψευσε κατηγορηματικά τα δημοσιεύματα παραμένοντας στη θέση του και «πράττοντας» όπως είπε «το καθήκον του».

Αν παραιτείτο άλλωστε σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την παράλειψή του με την επιλογή του **Β. Κόκκινου** η δίκη θα αναβαλλόταν αφού αναπληρωματικά μέλη στο Ειδικό Δικαστήριο δεν υπάρχουν από την 1η Ιουλίου. Και δεν υπάρχουν διότι εκτός του **Ιω. Γρίβα**, αποχώρησαν λόγω συνταξιοδότησης, και οι αρεοπαγίτες, **Θεόδωρος Μεκάλης**, **Γιώργος Αντωνόπουλος** και ο πρόεδρος εφετών **Γιώργος Πάλλας**. Την θέση τους πήραν οι αρεοπαγίτες: **Κυριάκος Βαρβαρέσσος**, **Σωκράτης Σωκρατίδης** και **Αθανάσιος Γκούρας**. Η έλλειψη αναπληρωματικών μελών θέτει εν κινδύνω αναβολής ανά πάσα στιγμή τη δίκη αν τυχόν κάποιο μέλος του δικαστηρίου εμφανίσει κάποιο κώλυμα. Τον κίνδυνο αυτό επεσήμανε προς τους παράγοντες της δίκης και ο πρόεδρος του Ειδικού Δικαστηρίου απευθύνοντας έκκληση να μην παρακωλύουν τη διαδικασία.

Αξιζει να μνημονεύσουμε ότι ο πρόεδρος **Νίκος Σακελλαρόπουλος**, προχωρεί με ταχείς ρυθμούς τη δίκη, διευθύνει με τρόπο ευέλικτο, δεν επιτρέπει πολώσεις, δρα κατευναστικά και κυρίως προσανατολίζει την έρευνα στη δικαζόμενη υπόθεση. Με παρεμβάσεις του δίνει και το στίγμα του προσανατολισμού της δικαστικής κρίσης. Ενδεικτικά όταν ο **Γιώργος Γεννηματάς** όπως και άλλοι μάρτυρες, ακολουθώντας την πεπατημένη μίλησε επί μακρόν για άλλες απάτες σε βάρος της ΕΟΚ ο πρόεδρος παρατήρησε «**Με τη λογική σας κύριε Γεννηματά, μπορεί κάποιος να έρθει εδώ και να πει: Μη με δικάζεται γιατί και άλλοι κλέψανε αλλά ή δεν συνελήφθησαν ή δεν δικάστηκαν**»...

Πάντως οι μάρτυρες υπεράσπισης συνολικά 320 περιορίστηκαν τελικά στους 60 και θα μειωθούν ακόμα. Μέχρι το τέλος του μήνα η δίκη αναμένεται εκτός απροόπτου να πλησιάζει προς το τέλος της οπότε και θα επιβεβαιωθεί ή όχι, ότι «**Ανήθικο και άνομο αλλά και ηλίθιο το εξαπατάν**».

Επί ορισμένων τυφλών σημείων της δικαιοσύνης

Όλοι αναγκάζομαστε να καταλαβαίνουμε ορισμένα νομικά, τα απολύτως στοιχειώδη τουλάχιστον, αυτά που κατ'αντιστοιχία θα μας βοηθούσαν να μην χαθούμε, π.χ. να παραγγείλουμε από κατάλογο εστιατορίου σε ξένο τόπο. Αλλά και αυτά που δεν συλλαμβάνουμε μας φαίνονται να έχουν δέος και εσωτερική αρμονία μαζί με πολλή κοινή λογική και αποστάγματα από τη φιλοσοφία και την παράδοση. Τα δικαστήρια λόγου χάρη από την πλευρά της διαδικασίας (δικονομία;) είναι ένα σύστημα που οι μικρο-οικονομολόγοι και θεωρητικοί των οργανισμών θα έπρεπε να μελετούν στο πανεπιστήμιο υποχρεωτικά σαν τυπική περίπτωση οργανισμού σε βέλτιστη λειτουργία.

Κάνω αυτήν την εισαγωγή για να αντιδιαστείλω αυτά που είναι γενικώς γνωστά και ίσως τετριμμένα με τα καινούρια που αντιλαμβάνομαι ότι συμβαίνουν στην πολυπαθή «κάθαρση», στον τομέα καλαμπόκι. Είμαι βέβαιος πως οι πολίτες που δεν είναι πολιτικοί, δημοσιογράφοι ή νομικοί έχουν όλοι την ίδια απορία:

Πώς είναι δυνατόν να έχει χυθεί τόση μελάνη, τόση σοφία για την παραγραφή και όχι, για τα κλητήρια θεσπίσματα τις ατελείς συνόδους της Βουλής, τους βουλευτές κατηγορούς, να έχουν αναληφθεί τόσοι πολιτικοί κίνδυνοι και τώρα να κινδυνεύει η δίκη από το απλούστατο και τόσο φυσικό και ανθρώπινο ενδεχόμενο να απουσιάσουν τα ήδη άρρωστα μέλη του δικαστηρίου;

Εξαίρεσα τους δημοσιογράφους γιατί για μιαν ακόμα φορά αποδείχθηκαν ελλειμματικοί: Το ενδεχόμενο διακοπής το παρουσιάζουν όλοι ανεξαιρέτως επίπεδα χωρίς κανένα χρώμα χωρίς να εντυπωσιάζονται τους νομικούς γιατί έχουν τη διαστροφή του επαγγέλματος: ουδμία διακοπή δεν τους είναι ξένη και ούτως ή άλλως πιστεύουν ότι το πράγμα πήγαινε προς τα εκεί εξαρχής και τέλος τους πολιτικούς γιατί θεωρούν ότι ο ρόλος τους έληξε με την παραπομπή.

Επειδή δεν πιστεύω στη θεωρία της συνωμοσίας είμαι αναγκασμένος να σκεφτώ ότι υπήρξε αστοχία ότι τελικά δεν υπάρχουν βέλτιστα συστήματα. Με την εκ των υστέρων γνώση του κινδύνου θα αποπειραθώ να ανασυνθέσω λύσεις ασφαλείας που θα έκαναν την πιθανότητα διακοπής μικρότερη και που θα έπρεπε οι αρμόδιοι να σκεφτούν ασφαλώς νωρίτερα.

Υπάρχει βέβαια η βασική αδυναμία μου της άγνοιας των νομικών του πράγματος αλλά ελπίζω να καλύπτεται εν μέρει τουλάχιστον από την κοινή λογική την οποία επικαλούμαι και εν όλω από τη μετατροπή των θέσεών μου σε ερωτήματα απλού πολίτη.

Ο κίνδυνος διακοπής της δίκης παρου-

σιάζεται τώρα απτός αλλά στοιχεία του έπρεπε να είναι γνωστά ήδη από μακρού χρόνου ίσως πριν καν παραπεμφθεί ο Αθανασόπουλος. Η σύνθεση του δικαστηρίου ορίζεται με κλήρο μεν αλλά μέσα από τους υποψηφίους ένα ποσοστό και ασφαλώς και ο πρόεδρος ήταν γνωστό ότι θα συνταξιοδοτηθούν αποτόμως την 30η Ιουνίου. Είναι εύλογο λοιπόν το ερώτημα: θα ήταν παράνομο αν όχι να εξαιρεθούν οι εγγύτεροι στη σύνταξη, τουλάχιστον να οριστούν εξ αρχής περισσότεροι αναπληρωματικοί δικαστές για να μετριασθούν οι συνέπειες μιας κλήρωσης συνταξιοδοτούμενων;

Έστω ότι δεν ήταν παράνομο αλλά από αβλεψία δεν έγινε. Είναι παράνομο να δοθεί παράταση της θητείας δικαστού ιδιαίτερα εφόσον είναι στη μέση μιας δίκης που ενδιαφέρει το πανελλήνιο; Η κυβέρνηση έχει ορισμένα εφόδια π.χ. πράξεις νομοθετικού περιεχομένου και με τέτοιες πράξεις πολλοί κυβερνώντες έχουν ασκήσει πολιτική.

Είναι τόσο αντίθετο με το λαϊκό αίσθημα ο πρόεδρος να εγκαταλείπει μια μεγάλη δίκη στη μέση που απορώ με τη σοφία του νομοθέτη που έγραψε ότι ο πρόεδρος φεύγει στα 67 ακριβώς χωρίς διευκρινίσεις ή έστω εξαιρέσεις. Τέτοια τυπικότητα φθάνει στην καρικατούρα εύκολα: καθηγητές να αφήνουν μισοδιορθωμένα γραφτά και γιατροί μισοεγχειρισμένους ασθενείς.

Μήπως η κυβέρνηση φοβήθηκε ότι παραιτώντας τη θητεία τους παρεμβαίνει στη δίκη; Ποιος όμως θα τολμούσε να εναντιωθεί σε μια τέτοια πολιτική απόφαση χωρίς να φανερώσει τις σκοτεινές επιθυμίες του περί αναβολής;

Τέλος υπήρχε στη διάθεση της Δικαιοσύνης μια απλούστατη λύση που θα παρέκαμπτε τα τυχόν ανορθόδοξα των πολλών αναπληρωματικών και των Πράξεων Διοικητικού Περιεχομένου: Εν όψει της καταληκτικής ημερομηνίας της 30ης, παγκοινώς γνωστής, ακόμα και στους δημοσιογράφους, θα μπορούσε η δίκη να προσδιοριστεί για τον Ιούλιο μετά την εκλογή του νέου προέδρου.

Γνωρίζοντας τις δυνατότητες των δικαστηρίων δεν βλέπω τι θα εμπόδιζε την μετάθεση της δίκης κατά 40 ημέρες περίπου. Με αυτόν τον τρόπο θα εξοικονομούσαμε 4 αναπληρωματικά μέλη του δικαστηρίου ενώ και πάλι κανείς δεν θα μπορούσε να μιλήσει για καταστρεπτική κωλυσιεργία.

Η πιθανότερη απάντηση σε αυτά τα ερωτήματα του απλού πολίτη είναι «δεν τα σκέφτηκαν». Οπότε έρχεται μοιραία και το τελευταίο ερώτημα: Τι είναι πιο ανησυχητικό για τη λειτουργία των θεσμών; Η συνωμοσία ή η επιπολαιότητα;

Στέλιος Π. Καφαντάρης

ΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

του Γιάννη Πεδιανού

Με τα μάτια απλωμένα στη φλόγα του καρπού βυθίζομαι σε στιγμές αρμονίας και ενός ορισμένου τύπου ευτυχίας. Τότε που οι μορφές γίνονται ρευστές και διαδέχονται γοργά η μια την άλλη. Σύμφωνα με τα γνωστά, δοκιμάζω στο νου μου αφηρημένες έννοιες. Η λευκότητα, η λάμψη και η ροή επικρατούν. Όταν φέρνω στο νου μου την έννοια της πολιτικής μια διαστελλόμενη μαύρη κηλίδα εμφανίζεται. Μια μεγάλη μαύρη οπή.

Αργότερα διαβάζοντας το «Χρονικό του χρόνου» του St. Hawking, μαύρη οπή είναι «το σύνολο των σημείων του χωροχρόνου απ' όπου δεν είναι δυνατό να διαφύγει κάτι σε μεγάλη απόσταση».

Η μαύρη οπή είναι το αποτέλεσμα της «κατάρρευσης ενός άστρου» και ένας τολμηρός (;) αστροναύτης (ή πολίτης) που θα μπλεκόταν στα όρια επιρροής της θα γινόταν μια σούπα ύλης.

Η τρέχουσα κατάσταση της πολιτικής

Στον κόσμο ενός μικρόπνοου και γι' αυτό τυραννικού ρεαλισμού, όπου τα μεγάλα προγράμματα του ορθολογισμού έχουν καταλήξει σε διάχυτες δίνες καθημερινού παραλογισμού, ακούμε, μ' έναν όρο από τα παλιά ότι η κυβέρνηση Μητσοτάκη είναι «ταξική».

Απέναντι σ' αυτή την «ταξικότητα» της ΝΔ, που είναι μια μερικότητα προς όφελος των ολίγων, αντιπαράκειται η «καθολικότητα» της Αριστεράς. Πάντα έτσι ήταν η «καθολικότητα» της Αριστεράς προς όφελος της συντριπτικής πλειοψηφίας του πληθυσμού, προς όφελος τελικά του έθνους, της κοινωνίας, της ιστορίας.

Τώρα βέβαια η αίσθηση των πραγμάτων, της ζωής είναι διαφορετική. Η ατέλειωτη σειρά τακτικών κινήσεων, η κοινή λογική του Χ. Φλωράκη, οι μέτριες προθέσεις και η κληρονομιά των αγώνων που λαμπυρίζουν όλο και πιο απόμακρα σε μια περίεργη καταχνιά, δεν είναι πια αρκετά εφόδια για την Αριστερά.

Οι άνθρωποι δεν ασχολούνται πια με την πολιτική.

Η πολιτική δεν είναι καν ο τόπος του κουτσομπολιού και ο βεβιασμένος τρόπος κάλυψης μιας αδύνατης βαθύτερης επικοινωνίας και της ανάγκης των ανθρώπων για νέους τρόπους διύποκειμινου παιχνιδιού.

Στην καθημερινή ζωή επικρατούν οι ανταγωνισμοί γοητείας και ισχύος. Κάτω από τη βαριά μάσκα της απάθειας, η συσ-

σωρευόμενη αδιέξοδη ενεργεια, οι απραγματοποίητοι σκοποί, προετοιμάζουν το απροειδοποίητο πολλές φορές ξέσπασμα στο σιωπηλά διεξαγόμενο μεγάλο πόλεμο των ημερών μας. Αυτών των ανθρωπίνων σχέσεων.

Η βιωμένη απότυχία της πολιτικής καταγραφόμενη τελικά σαν αποτυχία της κοινωνίας επιτρέπει στα άτομα να επιδιώξουν το στενό τους συμφέρον συνασπιζόμενα σε ευκαιριακή και κερδοσκοπική βάση, σε συντεχνίες, κόμματα και ρέουσες κοινωνικές ομάδες χωρίς καμιά βαθύτερη κοινωνικότητα. Η πολιτική,

«Στη μεγάλη φροντίδα του «καθολικού» εκ μέρους της πολιτικής, στην επιδίωξη μιας ιδανικής και ευτυχισμένης κοινωνίας, πέρα από τους σκοπούς και την ευτυχία των επιμέρους ατόμων, υπάρχει ακόμη η οσμή του αίματος και η αίσθηση της βίας».

σαν προσπάθεια επίτευξης μιας ιδανικής καθολικότητας ή έστω του «γενικού συμφέροντος», στέκει εκεί αδύναμη, παραδομένη στη λεηλασία των κομμάτων, των κοινωνικών ομάδων, των ατόμων.

Υπάρχει χώρος για νοσταλγία;

Αντίθετα, στις αρχές της δεκαετίας του '80, η πολιτική, η «κοινωνία», οι «τάξεις» σαν θριαμβεύουσες οντότητες, είχαν κορυφώσει την αξία τους. Μαγεμένος τότε, στην αχνή σκηνή της φαντασίας μου, εκεί που οι μορφές τείνουν να εξαλειφθούν, κατέληγα να μη διακρίνω τις σκιές ατόμων, αλλά κάτι το συμπαγές, ένα ευτυχισμένο συμπαγές, που αυτό προσδιόριζε τα άτομα στη βαριά σκιά του.

Σήμερα, υπάρχει χώρος για νοσταλγία αυτού του παρελθόντος; Στη μεγάλη φροντίδα του «καθολικού» εκ μέρους της πολιτικής, στην επιδίωξη μιας ιδανικής και ευτυχισμένης κοινωνίας, πέρα από τους σκοπούς και την ευτυχία των επιμέρους ατόμων, υπάρχει ακόμη η οσμή του αίματος και η αίσθηση της βίας.

Κι όμως, οι ψίθυροι που ζητούν επα-

νεργοποίηση της «κοινωνίας» και της «καθολικότητας» ακούγονται όλο και περισσότερο έντονοι. Συνήθως ακολουθούν τις κραυγές απελπισίας εμπρός στα «συντεχνιακά φαινόμενα», την «αποδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού», τις κινήσεις άκρατου εγωισμού όπου ο καθένας είναι μόνος του και όλοι εναντίον της κοινωνίας. Είναι όμως δυνατή η ανανεωτική επανεργοποίηση της πολιτικής; Πέρα από τη σημερινή εκδοχή της καθημερινής φθοράς ή την πιθανότητα μιας νέας βαρβαρότητας, είναι δυνατό να φανταζόμαστε πια την πολιτική σαν μια μεγάλη δραστηριότητα αυτού του πολιτισμού;

Η μεγάλη υπόνοια

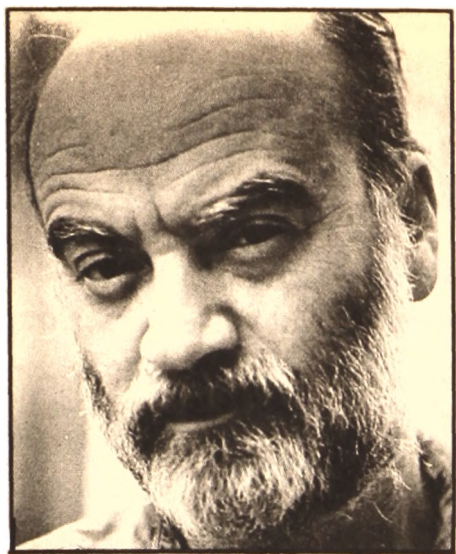
Γιατί εκείνο που προκαλεί υποψίες, δεν είναι τόσο η συνειδητοποίηση του τέλους μιας ορισμένης εκδοχής της πολιτικής ή δύο ή τριών, όσο η αίσθηση ότι η πολιτική μοιάζει να έχει στερέψει. Δεν υπάρχουν πια «θεωρίες», «ιδεολογία», «πρακτικές» κοινωνικές ή ταξικές. Δεν υπάρχουν δηλαδή εκείνες οι υλοποιήσεις που είναι απαραίτητες για τη φροντίδα του «καθολικού» (ή της «κοινωνίας» ή του «ανθρώπου»), φροντίδα που είναι ο τρόπος ύπαρξης της πολιτικής.

Φαίνεται ακόμη η εξουσία να μην έχει ανάγκη την εκπεσούσα πολιτική για την αναπαραγωγή της.

Η ριζική κρίση της επανάστασης και του σοσιαλισμού έχει χτυπήσει τον πυρήνα της ίδιας της πολιτικής.

Ανέκαθεν, μπρος στις διαψευσμένες ελπίδες και προθέσεις των ανθρώπων και των θεσμών στις τελευταίες κοινωνίες, στο κατεστραμμένο αίτημα της ευτυχίας, στη διαρκή ταλαιπωρία της ζωής στις διάφορες περιόδους του καπιταλισμού, η πολιτική συγκροτούσε ηγεμονικά τις αντιρρήσεις, τις διαμαρτυρίες, τις διαθέσεις ανατροπής.

Αγαπημένο και «τρομερό» παιδί των τελευταίων κοινωνιών, η πολιτική, παρά τις αναστατώσεις στις οποίες τις υπέβαλλε, μοιράτηκε όμως μαζί τους την πίστη στην Αλήθεια και τη Γνώση και το πάθος του κοινωνικού - καθολικού. Μετά την κατάρρευση της επανάστασης και του σοσιαλισμού πώς είναι πιθανό να οργανώνεται από δω και πέρα η κοινωνική δυσανεμία; Υπάρχει περίπτωση να υπάρξουν νέοι τρόποι βίωσης της κοινωνικότητας και νέες πρακτικές κοινωνικής δράσης πέρα από την πολιτική, και τότε ποιος χώρος και τι μέλλον προοιωνίζεται γι' αυτήν;

Κυκλοφορεί

Η νέα συλλογή διηγημάτων
του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΟΛΛΑ**

Ονειρεύομαι τους φίλους μου

Εννέα ιστορίες με φίλους, όπου τις σχέσεις,
όσο αντιφατικές ή αμφιλεγόμενες κι αν είναι, δεν παύει
να τις διακρίνει μια βαθιά ειλικρίνεια.

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

- Το τρυφερό δέρμα
- Τα καλύτερα χρόνια
- Το πέμπτο γένος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ταξιδέψτε με βιβλία

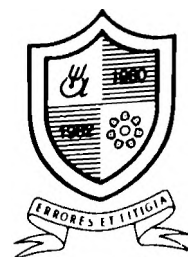

ΙΑΝΟΣ

Το μεγάλο βιβλιοπωλείο της Θεσσαλονίκης

Αριστοτέλους 7, τηλ. 277.004

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ
Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ινστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
1990 - 1991**

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στη Δυναμική Ψυχιατρική
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Εισαγωγή στις Αξιολογήσεις

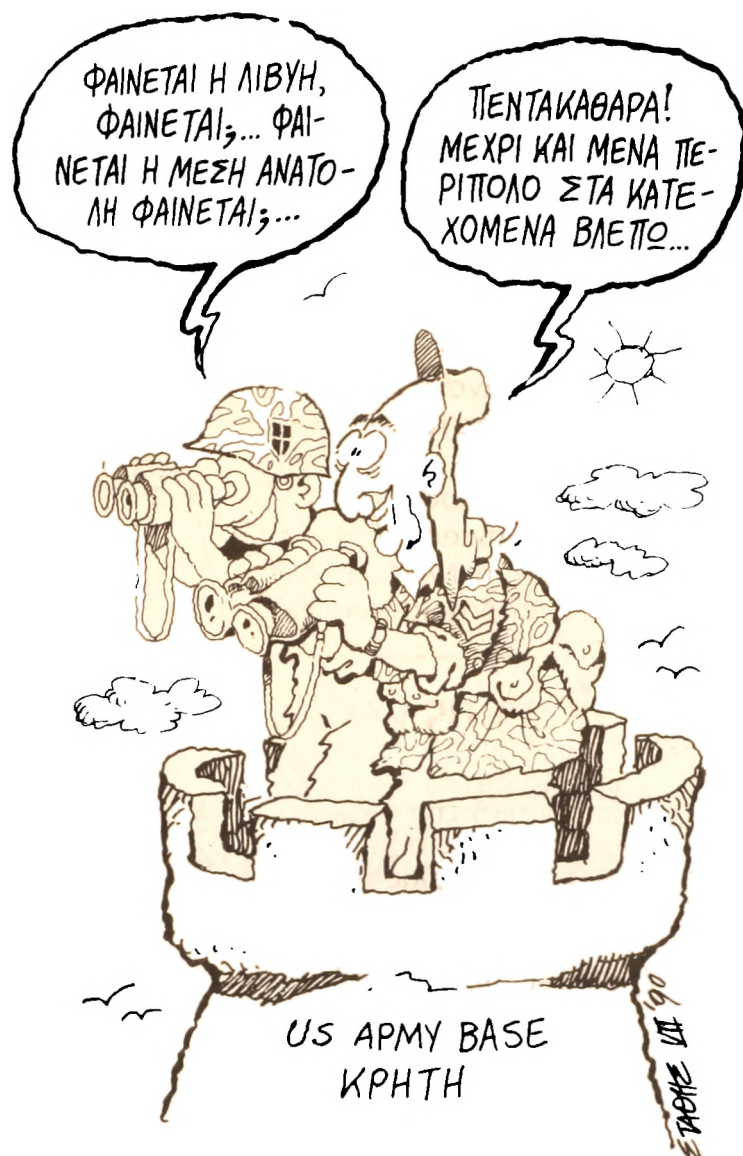
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Group Analysts)
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 9-11 & ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533-643.5980
Σ. ΧΑΛΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

του Βασίλη Ζήση

«Ο Ψυχρός Πόλεμος τελείωσε. Η Ατλαντική Συμμαχία μετακινείται από την εποχή της αντιπαράθεσης, στην εποχή της συνεργασίας. Οικοδομούμε μια νέα Ευρώπη, μια Ευρώπη που ενώνεται κάτω από τον ασίγαστο πόθο των λαών της για ελευθερία, δημοκρατία και ευημερία».

Η φράση αυτή και μόνο του Γενικού Γραμματέα του ΝΑΤΟ, Μάνφρεντ Βέρνερ, αρκεί για να περιγράψει την ουσία των σημαντικών πράγματι αποφάσεων που έλαβαν οι ηγέτες των δεκαέξι κρατών - μελών της Ατλαντικής Συμμαχίας στην «ιστορική» Σύνοδο Κορυφής του Λονδίνου (5 και 6 Ιουλίου 1990).

Ύστερα από δυο ημέρες έντονων και εξαντλητικών συζητήσεων και παρά τις έντονες —μέχρι σημείου αποχώρησης— αντιδράσεις της Μάργκαρετ Θάτσερ και τους δισταγμούς του ξεπερασμένου πλέον και όχι μόνο πολιτικά, Φρανσουά Μιτεράν, η Σύνοδος Κορυφής του ΝΑΤΟ κατέληξε σε μια σειρά αποφάσεις, μετά την υλοποίηση των οποίων, θα έχει αλλάξει πράγματι η «αρχιτεκτονική» της Ευρώπης.

Μεταξύ των άλλων οι 16 ηγέτες του ΝΑΤΟ αποφάσισαν:

- Να ζητήσουν από τα κράτη - μέλη του καταρρέοντος Συμφώνου της Βαρσοβίας

την υπογραφή μιας διακήρυξης η οποία ισοδυναμεί με την υπογραφή ενός συμφώνου μη επίθεσης. Μιας συμφωνίας δηλαδή με την οποία οι δυο στρατιωτικοί συνασπισμοί θα αποδέχονται στην πραγματικότητα την αυτοκατάργησή τους.

- Δεύτερον, να καταργήσουν το ψυχροπολεμικό στρατηγικό δόγμα της «εύκαμπτης απάντησης» —σύμφωνα με το οποίο το ΝΑΤΟ μπορούσε να καταφύγει πρώτο στη χρήση πυρηνικών όπλων σε περίπτωση σύρραξης με το Σύμφωνο Βαρσοβίας— και να διακηρύξουν, στη θέση του ότι τα πυρηνικά όπλα της συμμαχίας είναι «όπλα εσχάτης ανάγκης». Με άλλα λόγια δεν θα χρησιμοποιηθούν ποτέ, εκτός αν οι σκληροπυρηνικοί αντιπαλοί του Γκορμπατσώφ αποφασίσουν, να ανατρέψουν την ιστορία και να επιβάλουν μια άλλη λογική.

- Τρίτον, να μειωθούν οι στρατιωτικές δυνάμεις της νέας και ενιαίας Γερμανίας, έτσι ώστε να αρθούν οι επιφυλάξεις της Μόσχας στο θέμα της ένταξης του «Τετάρτου Ράιχ» στο ΝΑΤΟ.

- Τέταρτον, να αναβαθμισθεί ο ρόλος της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), έτσι ώστε να καταστεί με το χρόνο «το νέο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα» μέσα στο οποίο θα συναντώνται οι δυο Συνασπισμοί.

Ο «προοδευτικός» κ. Μπους και η «αντιδραστική» κ. Θάτσερ

Οι αποφάσεις αυτές αποτελούν μια προσωπική νίκη του Αμερικανού προέδρου Τζωρτζ Μπους που πήγε στο Λονδίνο αποφασισμένος να επαναβεβαιώσει τον ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ στα πλαίσια της Ατλαντικής Συμμαχίας —αυτή τη φορά όχι βέβαια για να επιβάλλει μια νέα εποχή στρατιωτικής αντιπαράθεσης με την ΕΣΣΔ, αλλά με κύριο στόχο να ενισχύσει τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ που δίνει σκληρή μάχη εναντίον των συνασπισμένων συντηρητικών δυνάμεων του ΚΚΣΕ».

Αποτελούν επίσης μια προσωπική ήττα της Μάργκαρετ Θάτσερ και του Φρανσουά Μιτεράν, οι οποίοι πριν συνθηκολογήσουν με τη νέα Pax Americana-sovietica, υπερασπίστηκαν με πάθος την παλαιά τάξη πραγμάτων.

Η ηγέτιδα της παρηκμασμένης και γηραιάς Αλβιώνος τάχθηκε από την πρώτη στιγμή της Συνόδου εναντίον των προτάσεων Μπους και υπέρ της διατήρησης της σημερινής στρατηγικής δομής του ΝΑΤΟ. Όχι βέβαια επειδή η ίδια έχει ενσάρκώσει πλήρως το ρόλο του «ψυχροπολεμικού φαντάσματος της Συμμαχίας», όπως την κατηγορούν, αλλά επειδή θεωρεί ότι ο Μπους την άφησε μόνη της, μετακινούμενος υπέρ των θέσεων της Βόννης.

Και δεν φαίνεται να έχει άδικο, από τη δική της σκοπιά τουλάχιστον. Η Βρετανία τίθεται σταθερά στο περιθώριο των εξελίξεων στην Ευρώπη και μαζί με τη Γαλλία παρακολουθεί «από την πλατεία», το έργο που παίζουν στη σκηνή της σύγχρονης ιστορίας οι Μπους, Γκορμπατσώφ και Κολ. Η ιστορία επαναλαμβάνεται συχνά.

Τόσο η πρόταση για το σύμφωνο μη επίθεσης, όσο και η πρόταση για την αναθεώρηση της πυρηνικής στρατηγικής του ΝΑΤΟ και την εγκατάλειψη του δόγματος του «πρώτου πλήγματος», αποτελούν εμπνεύσεις του Χ. Κολ, ο οποίος επιδιώκει με κάθε τρόπο τη στήριξη του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, με αντάλλαγμα την εξάλειψη και των τελευταίων εμποδίων προς την ενοποίηση της Γερμανίας.

Η σύγκρουση Θάτσερ - Κολ εκδηλώθηκε πρώτη φορά λίγες ημέρες πριν την Σύνοδο του Λονδίνου, στη Διάσκεψη Κορυφής της ΕΟΚ στο Δουβλίνο. Εκεί η «σιδηρά κυρία» αντιτάχθηκε στην πρόταση Κολ για τη χορήγηση ενός μεγάλου πακέτου οικονομικής βοήθειας στην ΕΣΣΔ, αποκλειστικός σκοπός της οποίας θα είναι η στήριξη του Γκορμπατσώφ, με το επιχείρημα ότι «ας δούμε πρώτα τις με-

ταρρυθμίσεις που υπόσχεται και μετά τον στηρίζουμε». Απέτυχε όμως επειδή παρά τις αντιδράσεις της, ο καγκελάριος Κολ, συνεπικουρούμενος από τον πρόεδρο Μιτερράν επέτυχε να εντάξει το θέμα του δανείου προς την ΕΣΣΔ στο σχεδιασμό της Κοινότητας.

Η ήττα του Δουβλίνου η οποία απέδειξε ότι η πορεία που διάλεξε είναι μια πορεία απομόνωσης της Βρετανίας από τις μεγάλες εξελίξεις στην Ευρώπη δεν διδάξε όπως φαίνεται την κ. Θάτσερ η οποία επανέλαβε και στο Λονδίνο την ίδια τακτική διαφωνώντας από την πρώτη στιγμή με τις προτάσεις Μπους - Κολ και κυρίως με εκείνες που αφορούσαν την αναθεώρηση της στρατηγικής της Συμμαχίας. Έτσι περιχαράκωθηκε σε τρία σημεία - κλειδιά κατά την ίδια, της στρατηγικής του ΝΑΤΟ (διατήρηση των πυρηνικών όπλων, των αμερικανικών δυνάμεων στην Ευρώπη και του δόγματος της «συλλογικής άμυνας» του ΝΑΤΟ) με αποτέλεσμα να ηττηθεί εκ νέου και να χρειασθεί η παρέμβαση του προέδρου Μπους για να μην πάρει την τσάντα της και φύγει χωρίς να υπογράψει το τελικό ανακοινωθέν.

Ηττημένος από τη Σύνοδο του Λονδίνου είναι και ο Φρανσουά Μιτερράν ο οποίος παρά το γνωστό αυτοκρατορικό του ύφος δεν κατάφερε να αποτρέψει ούτε την αναθεώρηση της πυρηνικής στρατηγικής του ΝΑΤΟ, ούτε τη διαδικασία ενοποίησης της Γερμανίας, όπως την επιθυμεί ο κ. Κολ.

Οι «μικροί» στο προσκήνιο

Αντίθετα, μπορεί κανείς να πει ότι το τελικό ανακοινωθέν του Λονδίνου αποτελεί μια νίκη των «μικρών» κρατών - μελών του ΝΑΤΟ έστω και εμμέσως· σημείο και αυτό των καιρών. Παράδειγμα η απόφαση για τη διερεύνηση του ρόλου και της αποστολής της ΔΑΣΕ.

Από την πρώτη στιγμή, οι «μικρές» χώρες του ΝΑΤΟ, όπως η **Δανία** και η **Ολλανδία** δήλωσαν ότι επιθυμούν την αυτοκατάργηση της Ατλαντικής Συμμαχίας και την αντικατάστασή της από τη ΔΑΣΕ, στην οποία ως γνωστόν συμμετέχουν μαζί με τις 32 χώρες της Ευρώπης (εκτός της **Αλβανίας**) η **ΕΣΣΔ**, οι **ΗΠΑ** και ο **Καναδάς**. Η Σύνοδος Κορυφής δεν δέχθηκε βέβαια την υποκατάσταση του ΝΑΤΟ από τη ΔΑΣΕ. Δέχθηκε όμως τη θεσμοθέτηση της ΔΑΣΕ ως του χώρου, μέσα στον οποίον θα συναντώνται πλέον οι δυο Συνασπισμοί, θα συνεχισθούν οι διαπραγματεύσεις για τη μείωση των συμβατικών δυνάμεων και μέσω του οποίου θα επιλύονται όλα τα προβλήματα που προκύπτουν από τοπικές διενέξεις μεταξύ κρατών - μελών της και «ασυνήθιστες» στρατιωτικές δραστηριότητες όπως είναι αυτές της Τουρκίας στην Κύπρο.

Εύκολα αντιλαμβάνεται κανείς ποια εί-

ναι η σημασία αυτών των αποφάσεων για κράτη - μέλη της όπως είναι η Ελλάδα, η Τουρκία και η Κύπρος. Με ποιο επιχείρημα άραγε θα μπορέσει η Άγκυρα να συνεχίσει και στο μέλλον την κατάληψη του βορείου τμήματος της Κύπρου, αν θέλει να συνεχίσει να είναι μέλος της ΔΑΣΕ;

Δεν θα αναφερθούμε στις άλλες «λεπτομέρειες» της Συνόδου Κορυφής του Λονδίνου. Όπως για παράδειγμα τη διένεξη και πάλι μεταξύ ΗΠΑ - Βρετανίας - Γερμανίας, για το είδος και τις ποσότητες των πυρηνικών όπλων που πρέπει να απομακρυνθούν από το έδαφος της Γηραιάς αλλά συνεχώς ανανεούμενης Ηπείρου. Για τον απλούστατο λόγο ότι οι διαφωνίες για τις πυρηνικές νάρκες και οβίδες που πρέπει να παραμείνουν στο έδαφος της νέας Γερμανίας και τα άλλα θέματα που αφορούν το ΝΑΤΟ, τίθενται στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων α-

πό εκείνους που μένουν στο περιθώριο των εξελίξεων — όπως η κ. Θάτσερ — και από τους γραφειοκράτες των Βρυξελλών που φοβούνται ότι θα χάσουν σε λίγο τη δουλειά τους.

Θα επισημάνουμε επίσης ότι σήμερα το ρόλο των «προοδευτικών» δυνάμεων στη σύγχρονη ιστορία τον έχουν αναλάβει εξ αδιαιρέτου οι κ. Μπους, Κολ και Γκορμπασώφ.

Το γεγονός ότι ο πρώτος ήταν όχι μόνο πρώην πράκτορας της CIA, αλλά και διευθυντής της, ο δεύτερος ήταν και είναι ηγέτης των συντηρητικότερων Χριστιανοδημοκρατών της Δυτικής Γερμανίας και ο τρίτος το «ανάθεμα» των ορθόδοξων κομμουνιστών, αποδεικνύει την ανατροπή που έχει συμβεί τους τελευταίους μήνες.

Λονδίνο 5-6 Ιουλίου

Η συμφωνία για τις βάσεις. Και λοιπόν;

«Η αμήχανη... κριτική της συμφωνίας για τις βάσεις» είναι ίσως ο τίτλος που ταιριάζει στο σύντομο σχόλιο επί της υπογραφής της συμφωνίας για τις βάσεις.

Η πλήρης αντιστροφή στο διεθνές περιβάλλον, η καταρράκωση ιδεών και κοσμοθεωριών, στέρησαν και την αντιπολίτευση από την ουσία των επιχειρημάτων της υπέρ μιας «αντιιμπεριαλιστικής εξωτερικής πολιτικής», με αποτέλεσμα η κριτική που ασκεί κατά της συμφωνίας για τις βάσεις να θυμίζει αντιπολίτευση των πρώτων χρόνων της μεταπολίτευσης.

Άλλωστε, σύμφωνα και με την άποψη έμπειρων διπλωματών το προσέκιο της συμφωνίας είναι «πολύ θετικό» με αποτέλεσμα να είναι η καλύτερη ίσως που μπορούσε να υπογραφεί. Αν αυτό μπορεί φυσικά να θεωρηθεί πλεονέκτημα.

Κατά τα άλλα, ο περιορισμός των αμερικανικών βάσεων στο «ακίνητο αεροπλανοφόρο» που λέγεται Κρήτη σε συνδυασμό με την αναμενόμενη από πολλούς παρατηρητές αναζωπύρωση των ισλαμικών κινημάτων και διεκδικήσεων θέτει για μια ακόμη φορά επί τάπητος το θέμα του προσανατολισμού της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.

Η απάντηση του κ. Κων. Μητσοτάκη στο ερώτημα αυτό είναι η απλούστερη δυνατή: «*Ανήκομεν εις την Δύση*». Αλλά εκτός του γεγονότος ότι είναι πολύ δύσκολο σήμερα να προσδιορισθεί η ακριβής τοποθεσία της «Δύσεως», έχουμε την εντύπωση ότι η Ελλάδα θα εξακολουθήσει να βρίσκεται για πολλά χρόνια ακόμα στην Ανατολική Μεσόγειο. Γεγονός, τη σημασία του οποίου φαίνεται να έχει αντιληφθεί πλήρως ο συνταγματάρχης Καντάφι, ο οποίος καλεί μαζί με τον ελληνικό Τύπο να επισκεφθεί τη χώρα του, αλλά το οποίο αγνοεί ακόμα η κυβέρνηση Μητσοτάκη.

Προς τι ο ελληνοτουρκικός διάλογος;

Μετά την αναφορά της ΕΟΚ για τις σχέσεις της με την Τουρκία, την εξέλιξη στο κυπριακό και την υπογραφή της συμφωνίας για τις βάσεις, στα κορυφαία εθνικής σημασίας γεγονότα προστέθηκε και η επανέναρξη του ελληνοτουρκικού διαλόγου. Ή μάλλον, για να ακριβολογούμε, η επιστροφή του ελληνοτουρκικού διαλόγου, στην προ του 1981 κατάσταση που διεξήγετο ή επιχειρείτο να διεξαχθεί, σε επίπεδο Γ.Γ. των δυο υπουργείων Εξωτερικών.

Η σχετική συμφωνία «έκλεισε» μεταξύ των πρωθυπουργών κ. Μητσοτάκη και Ακμπουλούτ στα πλαίσια της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στο Λονδίνο και ανακοινώθηκε και από τους δυο με αρκετά συγκρατημένο τρόπο.

Το ερώτημα είναι βέβαια «*τι θα συζητήσουμε με την Τουρκία*» και πού μπορεί να καταλήξει αυτός ο διάλογος. Παρά τις περί του αντιθέτου διαβεβαιώσεις του κ. Μητσοτάκη, οι Τούρκοι δεν θα δεχθούν να διευκολύνουν μια πρόοδο στο Κυπριακό ή στη διένεξη του Αιγαίου, με «αντάλλαγμα το διάλογο με την Ελλάδα», για τον απλούστατο λόγο ότι ο διάλογος αφορά ακριβώς αυτά τα θέματα, αν δεν κάνουμε λάθος η μορφωτική και τουριστική συνεργασία δεν απαιτούν ειδικό διάλογο.

Ο διάλογος λοιπόν θα αφορά αναγκαστικά τα μεγάλα εθυμικά θέματα το Αιγαίο και την Κύπρο επειδή διαφορετικά δεν έχει νόημα. Αλλά διάλογος σημαίνει υποχωρήσεις και η Ελλάδα δεν έχει κανένα περιθώριο άλλων υποχωρήσεων.

Περιμένουμε λοιπόν να διαπιστώσουμε επάνω σε ποια βάση θα αποφασισθεί να διεξαχθεί ο «διάλογος», μετά τις προγραμματισμένες ήδη συναντήσεις εμπειρογνομόνων των δυο υπουργείων Εξωτερικών, μέσα στο καλοκαίρι, και των ίδιων των υπουργών Εξωτερικών, τον Οκτώβριο.

Η ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ...

της Τέτας Παπαδοπούλου

Αλβανία. Η τελευταία έπαλξη του σταλινισμού στην Ευρώπη, η Μέκκα της κομμουνιστικής ορθοδοξίας, η πιο απομονωμένη χώρα του κόσμου, δεν μπόρεσε να αποφύγει τα σημεία των καιρών. Χιλιάδες Αλβανοί φυγάδες πλημμυρίζουν τις ξένες πρεσβείες και ζητούν εκεί προστασία. Έσχατη ταπείνωση για το «υπερήφανο καθεστώς των Τιράνων»: η εικόνα των πολιτών του που σκαρφαλώνουν στα κιγκλιδώματα των διπλωματικών αποστολών είναι η εικόνα της απόδρασης από μια χώρα - φυλακή. Η ύπαρξη σημαντικής ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία αποτελεί έναν επιπλέον λόγο για το ενδιαφέρον που προκαλούν οι εξελίξεις αυτές στην Ελλάδα

Το χρονικό της κρίσης

11 Ιανουαρίου 1990. Η πρεσβεία της Αλβανίας στη Ρώμη διαψεύδει κατηγορηματικά δημοσιεύματα του γιουγκοσλαβικού Τύπου σύμφωνα με τα οποία στο βόρειο τμήμα της Αλβανίας επικρατεί αναταραχή και στην πόλη Σκόρδα γίνονται αντικαθεστωτικές διαδηλώσεις.

Αρχές Μαρτίου. Ο Αλβανός υπήκοος, ελληνικής καταγωγής, *Σωτήρης Αντώνης*, καταφεύγει στην ελληνική πρεσβεία στα Τίρανα και ζητά πολιτικό άσυλο. Μετά από συνεννοήσεις που διαρκούν δεκαπέντε ημέρες του χορηγείται διαβατήριο (διπλωματικοί κύκλοι θα μιλήσουν για «greek solution») και αναχωρεί για την Ελλάδα.

Τέλη Μαρτίου. Εκρήξεις δυο βομβών στα Τίρανα. Η μια βόμβα είχε τοποθετηθεί κοντά στον αδριάντα του Στάλιν και η δεύτερη στο βιβλιοπωλείο που σε νεαρή ηλικία εργαζόταν ο *Εμβέρ Χότζα*. Αποτέλεσμα: ο μεν... Στάλιν δεν έπαθε τίποτα, το βιβλιοπωλείο όμως κατεστράφη ολοσχερώς.

Αρχές Απριλίου. Ο Αλβανός υπήκοος, καθολικός στο θρήσκευμα, *Μπερνάρ Κίτσι*, καταφεύγει στην ελληνική πρεσβεία.

Δια της «greek solution» παίρνει διαβατήριο και μέσω Ρώμης έρχεται στην Ελλάδα μαζί με τον *Παντελή Τζάνη*, ο οποίος είχε καταφύγει στην πρεσβεία της Ιταλίας.

19 Απριλίου. Ο ηγέτης του κομμουνιστικού κόμματος *Ραμίζ Αλία* ανακοινώνει σειρά πολύ «προσεκτικών» οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων.

25 Απριλίου. Γιουγκοσλαβικές εφημερίδες δημοσιεύουν ότι έγινε απόπειρα δολοφονίας εναντίον του *Ραμίζ Αλία*.

30 Απριλίου. Νεαρός Αλβανός καταφεύγει στην ελληνική πρεσβεία και ζητά πολιτικό άσυλο. Τον καταδιώκουν ένοπλοι άνδρες της περιβόητης *Σιγκουρίμι* (η αλβανική εκδοχή της *Σεκκουριτάτε*), οι οποίοι εισβάλλουν στην πρεσβεία, τον κακοποιούν και παρά τις διαμαρτυρίες των διπλωματικών υπαλλήλων τον παίρνουν και ...φεύγουν. Η ελληνική κυβέρνηση κάνει έντονο διάβημα στις αλβανικές αρχές. Εκείνες όμως δηλώνουν ότι δεν γνωρίζουν τίποτα γι' αυτή την υπόθεση. Ο Έλληνας πρέσβης κ. *Σπύρος Δοκιανός* καλείται στην Αθήνα για διαβουλεύσεις. Θα επιστρέψει στα Τίρανα μετά δυο μήνες.

9 Μαΐου. Η κυβέρνηση ανακοινώνει ότι οι Αλβανοί εφεξής θα μπορούν να ταξιδεύουν στο εξωτερικό. Γίνεται επίσης γνωστό ότι πολύ σύντομα θα δημιουργηθεί ...υπουργείο Δικαιοσύνης.

● Στην εφημερίδα «*Zeri i Popullit*» («Φωνή του Λαού», τι άλλο...) δημοσιεύεται ότι «*βελτιώνεται*» η αλβανική νομοθεσία «*με γνώμονα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων*». Μειώνονται τα άρθρα του Ποινικού Κώδικα που προβλέπουν επιβολή θανατικής ποινής από τριάντα τέσσερα σε έντεκα. Η θρησκευτική προπαγάνδα δεν αποτελεί πλέον «έγκλημα εναντίον του κράτους» και επομένως δεν διώκεται ποινικά. Φυσικά η Αλβανία παραμένει «*άθρη χώρα*», η μόνη παγκοσμίως, όπως ρητά ορίζεται στο σύνταγμά της. Ωστόσο λέγεται ότι θα επιτραπεί να ...επαναλειτουργήσουν ορισμένες εκκλησίες και τζαμιά.

● Η Αλβανία ζητά να λάβει μέρος ως παρατηρητής στις εργασίες της *Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη*: το αίτημά της γίνεται δεκτό.

12-13 Μαΐου. Μοιάζει με ανέκδοτο, είναι όμως γεγονός. Ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, *Ξαβιέ Περέζ Ντε Κουεγιάρ*, πραγματοποιεί διήμερη επίσκεψη στην Αλβανία. Ο *Ραμίζ Αλία* τον βεβαιώνει ότι προτίθεται να φιλελευθεροποιήσει το καθεστώς στο εσωτερικό και να επανα-

συνδέσει τη χώρα με τη διεθνή κοινότητα. Κατά τα άλλα; Ο κ. *Ντε Κουεγιάρ* (όπου τον πήγανε) είδε κτίρια φρεσκοβαμμένα, δρόμους καλοφωτισμένους, καταστήματα που οι προθήκες τους ξεχείλιζαν από προϊόντα. Λεπτομέρεια: μόλις έφυγε ο υψηλός προσκεκλημένος τα προϊόντα εξαφανίστηκαν από τα καταστήματα. Το show είχε τελειώσει.

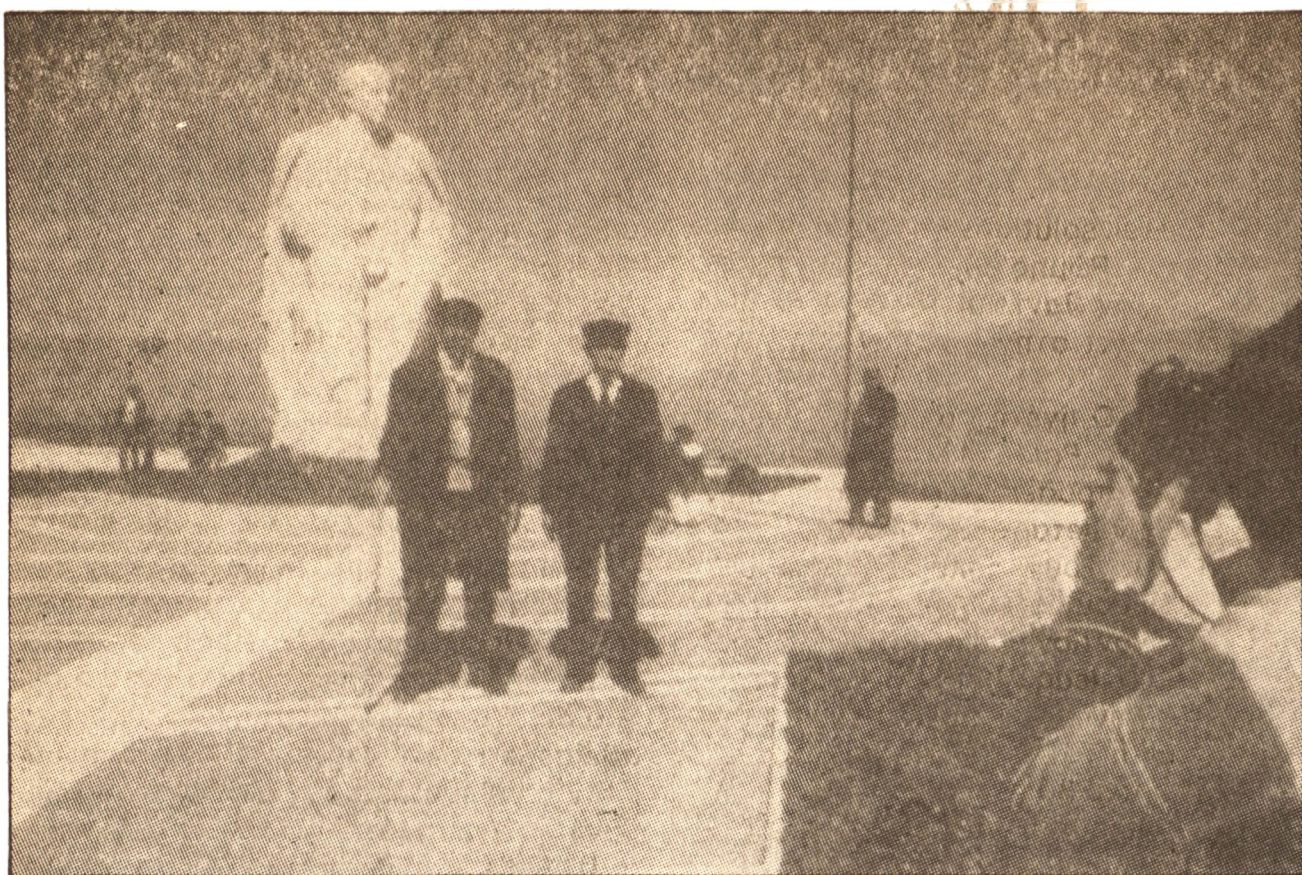
16 Μαΐου. Οι έξι αδελφοί *Πόπα*, Αλβανοί υπήκοοι, οι οποίοι είχαν καταφύγει στην ιταλική πρεσβεία το 1985 (!) παίρνουν τελικά άδεια να αναχωρήσουν για τη Ρώμη. Στο διάστημα 1985-1990 την ιταλική πρεσβεία πολιορκούσαν συνεχώς τεθωρακισμένα οχήματα και μονάδες των ειδικών δυνάμεων ασφαλείας. Στο ίδιο διάστημα οι Ιταλοί είχαν καταγγείλει ότι οι Αλβανοί τους εφοδίαζαν με δηλητηριασμένα τρόφιμα, πατάτες συνήθως. Από τους έξι αδελφούς *Πόπα* ανεχώρησαν για τη Ρώμη οι πέντε. Ο έκτος πέθανε λίγο πριν από την 16η Μαΐου. Ο θάνατός του οφείλεται σε φυσικά αίτια.

● Η πρεσβεία της Αλβανίας στην Αθήνα διαψεύδει φήμες προερχόμενες από δυτικές πηγές σύμφωνα με τις οποίες σε πολλές πόλεις της Αλβανίας γίνονται απεργίες και διαδηλώσεις.

28 Μαΐου. Ένα μικρό λεωφορείο και ένα φορτηγό με Αλβανούς φυγάδες, ελληνικής καταγωγής, «μπαίνουν», αντιστοίχως, στην ελληνική και τη δυτικογερμανική πρεσβεία. Την ίδια ακριβώς ώρα στην αλβανική πρωτεύουσα δίνεται δεξίωση προς τιμήν των μελών επιτροπής της Διάσκεψης υπουργών Εξωτερικών των βαλκανικών χωρών...

30 Μαΐου. Αστυνομικοί εισβάλλουν στην κατοικία του Γάλλου πρέσβη *Μισέλ Μπουλμέρ* για να συλλάβουν νεαρό Αλβανό που επιχειρεί να κρυφτεί εκεί. Στην «ευγενή» αυτή επιχείρηση οι αστυνομικοί τραυματίζουν τον πρέσβη και τη σύζυγό του.

Αρχές Ιουνίου. Οι δυο από τους τέσσερις αδελφούς *Πράσσου*, ο *Γιώργος* και ο *Δημήτρης*, επιχειρούν για δεύτερη φορά — τώρα με επιτυχία — να περάσουν παράνομα τα σύνορα και να φθάσουν στην Ελλάδα. Λίγες ημέρες αργότερα οι αλβανικές αρχές χορηγούν διαβατήριο και στους άλλους δυο αδελφούς, *Κώστα* και *Οδυσσέα*. Οι αδελφοί *Πράσσου* είχαν προσπαθήσει για πρώτη φορά να διαφύγουν στην Ελλάδα πέρσι το φθινόπωρο. Συνελήφθησαν όμως στις 11 Οκτωβρίου κοντά στο χωριό Γριάζδανι της επαρχίας των Αγίων Σαράντα. Κατά τη σύλληψή τους κακοποιήθηκαν, διεδόθη δε ότι ο μικρότερος αδελφός, ο *Οδυσσέας*, πέθανε

Με φόντο ένα από τα πολλά αγάλματα του πατερούλη Εμβέρ Χότζα.

από τα βασανιστήρια.

21 Ιουνίου. Η αλβανική «βουλή» εγκρίνει το προεδρικό διάταγμα με το οποίο επιτρέπεται να ταξιδεύουν οι Αλβανοί στο εξωτερικό. Πώς όμως είναι δυνατόν να ισχύσει το διάταγμα αυτό, αφού το σύνταγμα ρητά απαγορεύει στους Αλβανούς να ταξιδεύουν στο εξωτερικό;

20-30 Ιουνίου. Είκοσι Αλβανοί κατορθώνουν να περάσουν τα σύνορα και να φθάσουν στην Ελλάδα.

Τέλη Ιουνίου. Το πρακτορείο *Τανγιούγκ* μεταδίδει ότι ομάδα δεκατεσσάρων Αλβανών φυγάδων πυροβολήθηκε στα γιουγκοσλαβικά σύνορα της περιοχής της Σκόρδας. Νεκροί και οι δεκατέσσερις.

● Συλλαμβάνεται κοντά στα ελληνοαλβανικά σύνορα και εκτελείται επί τόπου ο *Χρήστος Παπουτσής*, Αλβανός υπήκοος, ο οποίος επιχειρούσε να περάσει στην Ελλάδα μαζί με τη σύζυγο και το παιδί του.

1-2 Ιουλίου: Η ομαδική φυγή άρχισε. Στα Τίρανα δεκάδες Αλβανών κατευθύνονται στην περιοχή που βρίσκονται οι πρεσβείες. Με κάθε τρόπο προσπαθούν να μπουν μέσα και να βρουν εκεί καταφύγιο. Οι φυγάδες υπολογίζονται σε διακόσιους. Οι περισσότεροι —ογδόντα τρεις— κατέφυγαν στη δυτικογερμανική πρεσβεία. Οι υπόλοιποι βρίσκονται στις πρεσβείες της Γαλλίας, Ιταλίας, Ελλάδας, Πολωνίας, Τσεχοσλοβακίας. Έγινε επίσης γνωστό ότι οι πρεσβείες της Κίνας, Βουλγαρίας, Κούβας και Αιγύπτου είτε αρνούνται να δεχθούν φυγάδες είτε τους παραδίδουν στις αλβανικές αρχές...

● Διπλωμάτες αναφέρουν ότι το βράδυ της 1ης προς 2α Ιουλίου στα Τίρανα, στην πλατεία Σκεντέρμπεϊ, έγινε μεγάλη

διαδήλωση την οποία διέλυσαν οι άνδρες της *Σιγκουρίμι* χρησιμοποιώντας γκλομπς, ρόπαλα και πυρά! Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν με μεγαλύτερη σφοδρότητα γύρω από τα κτίρια των πρεσβειών. Οι υποψήφιοι φυγάδες έφθαναν εκεί κατά κύματα. Όσοι ξέφευγαν από τους *Σιγκουρίμι* σκαρφάλωναν στα κιγκλιδώματα των πρεσβειών όπως όπως και πηδούσαν μέσα. Επί ώρες ακούγονταν πυροβολισμοί. Τέσσερις από τους φυγάδες που βρίσκονται στη δυτικογερμανική πρεσβεία φέρουν τραύματα από σφαίρες. Η κατάσταση του ενός εξ αυτών είναι πολύ σοβαρή.

3 Ιουλίου. «Οι αλβανικές αρχές ανακοινώνουν ότι όσοι εγκαταλείψουν τις πρεσβείες δεν θα διωχθούν και δεν θα διατρέξουν κανέναν κίνδυνο», μεταδίδει ο ραδιοφωνικός σταθμός των Τιράνων! Το πόσο αξιόπιστες είναι οι αλβανικές αρχές, το γνωρίζουν πολύ καλά οι Αλβανοί. Όχι μόνον δεν φεύγουν από τις πρεσβείες, αλλά όλο και περισσότεροι ζητούν καταφύγιο σε αυτές...

● Αυτοσχέδια βόμβα εξερράγη στο προαύλιο της κουβανικής πρεσβείας και προκάλεσε μικρές ζημιές. Η ενέργεια αυτή θεωρείται «απάντηση» στην άρνηση των Κουβανών διπλωματών να δεχθούν φυγάδες.

4 Ιουλίου. Το αλβανικό πρακτορείο ΑΤΑ επιβεβαιώνει ότι το βράδυ της 1ης προς 2α Ιουλίου κάτι... αξιοπερίεργο συνέβη στα Τίρανα. Μιλά όμως για «*χούλιγκανς*», για «*εγκληματικά στοιχεία*», για «*παραπλανημένους νέους*» που επιδιώκουν... «*να μειώσουν το κύρος της Αλβανίας στο εξωτερικό*». Τα ίδια δεν έλεγε και ο *Νικολάε Τσαουσέσκου* στις 20 του περασμένου Δεκεμβρίου;

5 Ιουλίου. Σε δυο χιλιάδες ανέρχονται οι Αλβανοί που έχουν καταφύγει στις ξένες διπλωματικές αποστολές. Ο αριθμός τους ολοένα αυξάνεται καθώς οι αλβανικές αρχές έχουν μειώσει αισθητά τις δυνατόμεις ασφαλείας έξω από τις πρεσβείες και η προσπέλαση σε αυτές είναι, τώρα, ευκολότερη. Οι συνθήκες παραμονής των φυγάδων στις πρεσβείες είναι εξαιρετικά δύσκολες. Τούτο ισχύει ιδίως για τη δυτικογερμανική πρεσβεία στην οποία συνωστίζονται χίλια πεντακόσια άτομα.

● Οι δώδεκα χώρες-μέλη της ΕΟΚ καλούν την αλβανική κυβέρνηση να λάβει τα αναγκαία μέτρα ώστε να «εξασφαλισθεί η φυσική ακεραιότητα των ατόμων που έχουν καταφύγει στις πρεσβείες, να αποφευχθούν οποιαδήποτε αντίποινα στα μέλη των οικογενειών τους, και να εγγυηθεί την ελεύθερη έξοδό τους από το αλβανικό έδαφος».

7 Ιουλίου. Οι Αλβανοί συνεχίζουν να συρρέουν στις πρεσβείες όπου η κατάσταση είναι πλέον δραματική. Ο συνολικός αριθμός των φυγάδων φθάνει τις πέντε χιλιάδες. Στην ελληνική πρεσβεία βρίσκονται είκοσι εννέα εκ των οποίων οι είκοσι είναι ελληνικής καταγωγής.

8 Ιουλίου. Η αλβανική κυβέρνηση ανακοινώνει ότι θα χορηγήσει διαβατήρια και άδειες εξόδου σε όλους όσους έχουν καταφύγει στις πρεσβείες. Στα Τίρανα φθάνει ο Σουηδός διπλωμάτης, *Στέφαν Ντε Μιστούρα*, απεσταλμένος του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ, για να διαπραγματευθεί με την κυβέρνηση το θέμα των φυγάδων.

9 Ιουλίου. Με απόφαση της έκτακτης ολομέλειας της κεντρικής επιτροπής του κομμουνιστικού κόμματος απαλλάσσεται των καθηκόντων του (δηλαδή εκκαθαρίζεται) ο υπερ-σκληροπυρηνικός *Σιμόν Στεφάνι*, αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, υπουργός Εσωτερικών και πολιτικός προϊστάμενος της «*Σιγκουρίμι*». Απομακρύνονται επίσης άλλοι τέσσερις υπουργοί και ορισμένα μέλη του πολιτικού γραφείου του κόμματος. Η διαμάχη μεταξύ «συντηρητικών» τους οποίους εκπροσωπεί η χήρα του *Εμβέρ Χότζα* και «μεταρρυθμιστών» των οποίων ηγείται ο *Ραμίζ Αλία*, φαίνεται να καταλήγει σε «νίκη» των δευτέρων.

● Αναχωρούν οι πρώτοι φυγάδες συνοδευόμενοι από τον απεσταλμένο του ΟΗΕ, *Στέφαν Ντε Μιστούρα*. Οι πενήντα ένας Αλβανοί που είχαν καταφύγει στην πρεσβεία της Τσεχοσλοβακίας έφθασαν στις δύο μετά τα μεσάνυχτα στην Πράγα όπου τους υποδέχθηκε ο υπουργός Εξωτερικών *Γκρι Ντιενστμπιέρ*. Ας σημειωθεί ότι το αεροπλάνο που εστάλη για να παραλάβει τους φυγάδες είναι εκείνο που χρησιμοποιείται για τα επίσημα ταξίδια του προέδρου της Τσεχοσλοβακίας.

ΠΟΣΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΕΧΕΤΕ, ΜΙΧ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, κέρδισε θριαμβευτικά την προσωπική μάχη που έδωσε στο 28ο Συνέδριο. Αντιμετωπίζοντας από πολιτικές προκλήσεις μέχρι μια σειρά από προσωπικές επιθέσεις, αδιανόητες για γενικό γραμματέα ΚΚ ένα χρόνο πριν, κατάφερε να επανεκλεγεί με μεγάλη πλειοψηφία, χωρίς να αντιμετωπίσει καμιά σοβαρή απειλή από τους πολυάριθμους αντιπάλους του στην ηγεσία του ΚΚΣΕ.

Στην ουσία, οι λίγοι που ενδιαφέρθηκαν για το συνέδριο του Κρεμλίνου είχαν τη μοναδική ευκαιρία να παρακολουθήσουν ένα ανεπανάληπτο προσωπικό ρεσιτάλ ενός ακούραστου πολιτικού που δούλευε μέχρι τις 3 το πρωί κάθε μέρα, πειθοντας ξεροκέφαλους συντρόφους. Ενός θαρραλέου, μαχητή, που δεν δίσταζε να υπερασπίζεται με πείσμα την πολιτική του, αντιμετώπιζοντας με μια υπερσυντη-

ρητική πλειοψηφία. Ενός ψυχραιμου ηγέτη που ήξερε πότε να βάζει τις φωνές και πότε να ακούει τα εξ αμάξης χωρίς να αντιδρά. Και κυρίως ενός δεξιότητη που κατάφερνε να κερδίζει τις αναμετρήσεις στα παρασκήνια αλλά και στην μεγάλη αίθουσα των συνεδρίων ακόμη και τις πιο κρίσιμες στιγμές. Και οι ίδιοι οι σύνεδροι δεν έχουν καταλάβει ακόμη πως κατάφερε να τους ανατρέψει όταν είχαν αποφασίσει να κρίνουν με ξεχωριστές ψηφοφορίες ένα προς ένα τα μέλη του ΠΓ ή να τους πείσει ότι έπρεπε να εκλεγεί ένα νέο ΠΓ που δεν έχει καμιά σχέση με το παλιό πανίσχυρο «Πολίμπυρο».

Όμως η νίκη αυτή είναι νίκη για την περεστρόικα, μόνο στο μέτρο που ο εμπνευστής δεν εκπαρθυρώθηκε από την ηγεσία. Οφείλεται αποκλειστικά στο ταλέντο του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, στην πρωτοφανή αναξιοπιστία της συντηρητικής πτέρυγας του κόμματος, στην κοινω-

νία και στην απουσία μιας άλλης ισχυρής προσωπικότητας, αφού οι ριζοσπάστες υποστηρικτές του Μπορίς Γιέλτσιν δεν ξεπερνούσαν τους 100 ανάμεσα στις 5000 περίπου των συνέδρων.

Κατά τα άλλα όμως η πλειοψηφία έδειξε καθαρά, ότι η διαφωνία της με την περεστρόικα είναι εφ' όλης της ύλης. Απλώς οι σύνεδροι δεν μπόρεσαν να ξεπεράσουν την προσωπική τους σχιζοφρένεια να μισούν από τη μια πλευρά τον Γκορμπατσώφ και να μην μπορούν από την άλλη να ξεπεράσουν τον κομμουνιστικό εαυτό τους, που επιβάλλει το σεβασμό και την υποταγή στο γραμματέα του κόμματος. Γιατί μπορεί γενικοί γραμματείς να έχουν ανατραπεί μέσα από μικροπραξικοπήματα στο ΠΓ ή την ΚΕ... αλλά δεν υπάρχει παρόμοιο προηγούμενο σε κομματικό συνέδριο.

Με το τέλος του συνεδρίου, τα παλιά προβλήματα επανέρχονται και ίσως με

ΣΚΩΤΣΕΖΙΚΑ ΝΤΟΥΣ ΣΤΟ ΚΡΕΜΛΙΝΟ

Κυριακή, 1η Ιουλίου.

Πάνε οι παλιές καλές εποχές. Παραμονή του συνεδρίου, και ούτε συνθήματα στους δρόμους, ούτε θριαμβολογίες, ούτε παράτες. Μόνο μια αεροπειρατία έγινε σε μια εσωτερική γραμμή της «Αεροφλότ», η τέταρτη τον τελευταίο μήνα. Μια ακόμη πόλη, το Καλίνιν αποφάσισε σήμερα να υιοθετήσει το παλιό προεπαναστατικό της όνομα. Ευτυχώς που βρέθηκε και το άγαλμα του Λένιν που έλειπε από την αίθουσα συνεδριάσεων του δημοτικού συμβουλίου της Μόσχας: είχε μεταφερθεί στις αποθήκες, με πρωτοβουλία ορισμένων δημοτικών συμβούλων. Το ξανάβαλαν στη θέση του, αλλά πάλι κάποιος πήγε και του έκανε στροφή 180 μοιρών, και έτσι τώρα ο Βλαδίμηρος κοιτάει τον τοίχο.

Δευτέρα, 2 Ιουλίου.

Αρχή συνεδρίου να σου πετύχει! Στην διάρκεια της συζήτησης για την ημερήσια διάταξη προτάθηκε από έναν σύνεδρο να παραιτηθεί αμέσως όλο το Πολιτικό Γραφείο, και τα μέλη του να αποκλειστούν από τις προσεχείς εκλογές, ως υπεύθυνα για την οικονομική κρίση. Ευτυχώς ο Γκορμπατσώφ τον αποστόμωσε: του είπε ότι το θέμα θα εξετασθεί αργότερα.

Μετά πήρε το λόγο για τρεις ώρες και έκανε τον απολογισμό. Πρώτη φορά βλέπω αρχηγό κράτους που ήταν στην εξουσία τα πέντε προηγούμενα χρόνια, να προσπαθεί να περάσει την πολιτική του ζωγραφίζοντας τη σημερινή κατάσταση με τα μελανότερα χρώματα: «καταστροφή της υπαίθρου», «τραγωδία της μόλυνσης», «κολοσσιαία απώλεια πρώτων υλών και ανθρώπων», «αφόρητη έλλειψη αγαθών πρώτης ανάγκης και τροφών». Ο αρχιτέκτονας της περεστρόικα χαρα-

κτήρισε ηλιθιότητα να θεωρείται η πολιτική της περεστρόικα υπεύθυνη για τις σημερινές δυσχέρειες, τις οποίες απέδωσε στη βαριά κληρονομιά του παρελθόντος. Επέμεινε στην αναγκαιότητα της οικονομικής μεταρρύθμισης και του περάσματος στην οικονομία της αγοράς και δικαιολόγησε τις αλλαγές που έγιναν στην Ανατολική Ευρώπη. Τα καθεστώτα εκεί, δεν ήταν σοσιαλιστικά αλλά σταλινικά.

Το παγερό ακροατήριο ελάχιστες φορές χειροκρότησε. Ο άνθρωπος που έβλεπε μπροστά της η πλειοψηφία από τους 4.600 περίπου συνέδρους, είχε καταφέρει στα τέσσερα χρόνια που πέρασαν από το προηγούμενο 27ο συνέδριο, να καταστρέψει προσπάθειες 73 χρόνων, να ρίξει το κόμμα στην σημερινή κρίση και κυρίως να θέσει σε δοκιμασία τα δικά τους προνόμια. Ανήσυχτοι και με φανερή τη δυσαρέσκεια ζωγραφισμένη στο πρόσωπό τους, οι περισσότεροι σύνεδροι δεν θα επιδοκιμάσουν τον γ.γ. παρά την στιγμή που, μετά από μια μακριά παράθεση των σταλινικών εγκλημάτων, δεν παρέλειψε να τονίσει ότι «παρ' όλα αυτά, σε όλες τις εποχές οι κομμουνιστές νοιάζονταν για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού».

Ευτυχώς που ο Γκορμπατσώφ μίλησε και για την ανάγκη ενότητας του κόμματος. Αμέσως όμως μόλις άφησε το βήμα για ένα διάλειμμα της τρίωρης ομιλίας του, ο προεδρεύων του συνεδρίου ανακοίνωσε από το μικρόφωνο τις ώρες που θα συνεδρίαζαν οι διαφορετικές φράξιες του κόμματος...

Το απόγευμα μίλησε ο πρωθυπουργός **Νικολάι Ριζκόφ**: τα ίδια και τα ίδια. Δεν τον βλέπω να παραμένει πρωθυπουργός για πολύ, θα του φορτώσουν όλη την α-

ποτυχία των οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Το έχει καταλάβει καλά, γι' αυτό και είπε ότι όλες οι αποφάσεις της κυβέρνησης ήταν συλλογικές. Ο υπεύθυνος του ιδεολογικού τμήματος της ΚΕ και μέλος του ΠΓ **Βαντίμ Μεντβέγιεφ** μας έκανε πάλι να χασμουρηθούμε: εντάξει, είναι στενός συνεργάτης του Γκορμπατσώφ, αλλά τι να πει κανείς σήμερα για την ιδεολογία;

Ο λόγος του **Αλεξάντερ Γιάκοβλεφ** ήταν άσση μέσα στην έρημο. Ο διανοούμενος του ΠΓ τάχθηκε υπέρ των ριζοσπαστικών αλλαγών και είπε για τους συντηρητικούς όσα δεν μπορούσε —ή δεν ήθελε;— να πει ο Γκορμπατσώφ. Θα ήταν οιδανικός νέος γραμματέας ενός ανανεωμένου κόμματος, αλλά ποιος να τον ψηφίσει σε αυτό το συνέδριο, όπου αντιπροσωπεύεται μόνον ο μηχανισμός; Αντίθετα, άφησε στο τέλος του λόγου του να εννοηθεί ότι δεν θα ξαναβάλει υποψηφιότητα.

Τρίτη, 3 Ιουλίου.

Μήπως τελικά είναι ο **Λιγκατσώφ** αρχηγός του κόμματος και δεν το καταλάβαμε ακόμη; Κηρύσσοντας την αντεπίθεση των συντηρητικών, ο Λιγκατσώφ πήρε τα περισσότερα χειροκροτήματα από όλους τους ηγέτες του κόμματος που μίλησαν μέχρι τώρα. Ούτε λίγο ούτε πολύ, υποστήριξε ότι τα 5 χρόνια της περεστρόικα δεν έχουν προσφέρει σχεδόν τίποτα στο λαό και ήταν γεμάτα από αυτοσχεδιασμούς και παλινδρομήσεις από δω και από εκεί. Πρόσθεσε ακόμη ότι τάσσεται υπέρ του καθοδηγητικού ρόλου του ΚΚ για έναν αυθεντικό σοσιαλισμό, και εναντίον της ατομικής ιδιοκτησίας η οποία, όπως είπε, διχάζει τον λαό. Τώρα με την κρατική ιδιοκτησία, είναι πο-

ΗΛ ΣΕΡΓΚΕΓΙΕΒΙΤΣ;

του Στέλιου Κούλογλου

μεγαλύτερη ένταση. Όταν τελειώνει το άρθρο δεν ήταν ακόμη γνωστό ποιος αναλάμβανε το νεοκαθιερωθέν πόστο του αναπληρωτή γραμματέα αλλά είναι βέβαιο ότι ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ θα περιστοιχθεί από τους γραμματείς των ΚΚ των δεκαπέντε δημοκρατιών, συντηρητικούς στη μεγάλη πλειοψηφία τους καθώς και από μερικά ακόμη ανώτατα στελέχη, ίσως παρόμοιων ιδεολογικών προσανατολισμών. Όπως, είναι βέβαιο, ότι η νομενκλατούρα, τα ανώτερα και μεσαία στελέχη που απαρτίζουν το μηχανισμό θα συνεχίσουν τη λυσσώδη αντίστασή τους ενάντια σε μια πολιτική που απειλεί τα συμφέροντά τους.

Τι κέρδισε λοιπόν ο Γκορμπατσώφ, εκτός από την προσωπική του επιβεβαίωση; Είναι γνωστό ότι πολλοί του είχαν προτείνει να προκαλέσει τη διάσπαση του κόμματος, ανάμεσα στη μη δημοφιλή συντηρητική πτέρυγα και μια κεντροριζοσπαστική συμμαχία στην οποία θα

προϊστατο ο ίδιος. Πιστεύοντας ότι το ΚΚ παρά την ιλιγγιώδη φθορά του παραμένει η μόνη οργανωμένη δύναμη σε πανσοβιετικό επίπεδο, ο Γκορμπατσώφ αποφάσισε να παίξει το χαρτί της ενότητας για να κερδίσει ένα μόνο πράγμα: χρόνο. Το χρόνο που του χρειάζεται για να αρχίσει την οικονομική μεταρρύθμιση και συγχρόνως να θέσει σε νέες βάσεις τις σχέσεις αυτής της μεγάλης οικογένειας των δεκαπέντε δημοκρατιών, που έχει περιπέσει σε ένα αδελφοκτόνο, ανελέητο πόλεμο.

Πόσο χρόνο μπορεί κανείς να κερδίσει, ανεβαίνοντας σε ένα πλοίο έτοιμο να ναυαγήσει; Το βέβαιο είναι ότι για να προωθήσει τις μεταρρυθμίσεις του, ο Γκορμπατσώφ θα χρειασθεί να προχωρήσει στο παραπέρα ξήλωμα του κόμματος την ίδια στιγμή που θα το συγκρατεί από τον αφανισμό επειδή το έχει ανάγκη. Πρόκειται για ένα πολύ λεπτό παιχνίδι ισορροπιών.

λύ ενωμένος. Απορεί κανείς πως όλοι αυτοί οι άνθρωποι βρίσκονται στο ίδιο κόμμα με τόσες διαφορετικές απόψεις.

Μετά ο Λιγκατσώφ έδωσε τη σκυτάλη, στον Κρουτσώφ, τον αρχηγό της Κα Γκε Μπε που έμοιαζε να έρχεται από άλλο πλανήτη: αναρωτήθηκε αν μετά από 70 χρόνια σοσιαλισμού το κόμμα είναι έτοιμο να αποδεχθεί όλα τα κακά του δυτικού πολιτισμού, κατηγόρησε τις δυτικές μυστικές υπηρεσίες ότι ξοδεύουν τεράστια ποσά για να κατασκοπεύουν την Σοβιετική Ένωση που θέλει να περικόψει τις δαπάνες της Κα Γκε Μπε. Λίγο πριν, ο δυστυχής Έντουαρντ Σεβαρντνάντζε είχε υποστηρίξει ότι με την πολιτική του Γκορμπατσώφ τέλειωσε ο ψυχρός πόλεμος. Ο υπουργός πρόσθεσε ακόμη ότι δεν θα ξαναβάλει υποψηφιότητα στο ΠΓ. Να δούμε με ποιους θα μείνει ο Γκορμπατσώφ στο τέλος.

Ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων και υπουργός Άμυνας Γιαζώφ, ήταν καταπέλτης. Κατηγόρησε τα σοβιετικά μέσα ενημέρωσης ότι προσπαθούν να πλήξουν το ηθικό και την πειθαρχία του στρατού και της Κα Γκε Μπε και προειδοποίησε ότι κάθε απόπειρα ουδετεροποίησης του στρατού και αποκοπής του από την πολιτική, είναι καταδικασμένη σε αποτυχία και κατέληξε προειδοποιώντας: ο στρατός θα παραμείνει θεματοφύλακας του κομμουνισμού.

Ύστερα από όλα αυτά δεν είχαν και πολύ άδικο οι ριζοσπάστες που έκαναν στις 7 το βράδυ, μια συγκέντρωση στο κέντρο της Μόσχας με κεντρικό σύνθημα την προάσπιση της δημοκρατίας. Ο κόσμος ήταν πολύ λιγότερος από άλλες φορές, δεν ξεπερνούσε τις 5-6 χιλιάδες, αλλά τα συνθήματα πολύ πιο ριζοσπαστι-

κά: «Κάτω το ΚΚ, κάτω η Κα Γκε Μπε». Κρατούσαν σημαίες της παλιάς προεπαναστατικής Ρωσίας, ακούγανε μηνύματα συμπαράστασης από την επαναστατημένη Πετρούπολη, όπως ονομάζεται πλέον το Λένινγκραντ. Ο εκπρόσωπος της Δημοκρατικής Πλατφόρμας του ΚΚΣΕ Λισένκο, είπε ότι θα φύγουν από το κόμμα μετά τη λήξη του Συνεδρίου και κάλεσε σε διαδήλωση εναντίον των αποφάσεων του συνεδρίου, την άλλη Κυριακή. Μετά μίλησε ένας παπάς που μου θύμισε τον Πυρουνάκη τις παλιές εκείνες εποχές και μετά αυτός ο στρατηγός της Κα Γκε Μπε που έδωσε συνέντευξη την προηγούμενη εβδομάδα και του πήραν τα παράσημα.

Τετάρτη, 4 Ιουλίου.

Δήλωση Γκόρμπυ: «αν μέσα σε 2 χρόνια δεν πετύχει η οικονομική μεταρρύθμιση θα πρέπει να παραιτηθεί η ηγεσία». Δεν διευκρίνισε πάντως αν θα παραιτηθεί μόνο η ηγεσία του κόμματος ή της κυβέρνησης, ή και ο ίδιος από την προεδρία...

Οι πληροφορίες λένε ότι δουλεύει μέχρι τις 3 το βράδυ· κάνει λόμπυ με συνέδρους. Προσπαθεί να τους πείσει ότι πρέπει να προχωρήσει η οικονομική μεταρρύθμιση, κάτι που δεν θέλουν οι περισσότεροι. Μιλώντας σε μια ομάδα συνέδρων, κάλεσε όλες τις υγιείς δυνάμεις της κοινωνίας να ενωθούν για το καλό της περυστρόικα και διευκρίνισε ότι στις δυνάμεις αυτές συμπεριλαμβάνει τόσο τους υγιείς ριζοσπάστες, όσο και τους λεγόμενους συντηρητικούς. Χάρης στους τελευταίους, είπε, αποφεύχθηκε η λήψη τυχοδιωκτικών μέτρων. Κάτι μου λέει ότι την εξασφάλισε την επανεκλογή του, αλλά το θέμα είναι με τι αντάλλαγμα;

Το απόγευμα σημειώθηκε η πέμπτη αε-

ροπειρατία σοβιετικού αεροσκάφους μέσα σε 4 εβδομάδες. Έχω τελικά την εντύπωση ότι πρόκειται για τις πιο ευχάριστες αεροπειρατίες του κόσμου: όλοι οι επιβάτες θέλουνε να πάνε στη Σουηδία...

Πέμπτη, 5 Ιουλίου

Πρέπει τελικά να διαβάσω «Κομσομόλσκαγια Πράβδα». Η ανοικτή επιστολή 50 περίπου πολιτών, αξιωματικών και επισημόνων που δημοσιεύει, είναι εκπληκτική. Μιλάνε για τις αντιδραστικές κινήσεις στο στρατό, υποστηρίζουν την ανάγκη πλήρους εκδημοκρατισμού και καταλήγουν: «η στρατιωτική δικτατορία είναι προ των πυλών»!

Εν τω μεταξύ οι ανθρακωρύχοι της Ουκρανίας ετοιμάζουν απεργία για την ερχόμενη Τετάρτη, 11 Ιουλίου: είναι η μέρα που ξεκίνησαν πέρσι τη μεγάλη τους απεργία. Αυτή τη φορά, ζητάνε την παραιτηση της κυβέρνησης, τη διάλυση των οργανώσεων του κόμματος στο στρατό και την Κα Γκε Μπε, το πέραςμα στην οικονομία της αγοράς, την εθνικοποίηση των περιουσιακών στοιχείων του κόμματος και το σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας. Είναι ολόκληρο το πρόγραμμα της «Δημοκρατικής Πλατφόρμας». Περίεργα πράγματα συμβαίνουν εδώ: την ίδια στιγμή που οι ομιλητές στο συνέδριο ορκίζονται στο όνομα της εργατικής τάξης, οι απεργοί εργάτες δηλώνουν ότι δεν θεωρούν πλέον ότι το ΚΚ εκφράζει τα συμφέροντα των εργατών.

Παρασκευή, 6 Ιουλίου.

Μήπως είμαστε ΚΟΔΗΣΟ; Το ερώτημα αυτό έθεσε σήμερα ο Μπόρις Γιέλτσιν. Πρώτος από τους ριζοσπάστες που πήραν το λόγο, ο πρόεδρος της ρωσικής ομοσπονδίας πρότεινε την μετονομασία του ΚΚ σε ΚΟΔΗΣΟ, δηλαδή «Κόμμα του

Δημοκρατικού Σοσιαλισμού».

Ο Γιέλτσιν δεν μάσησε καθόλου τα λόγια του. Προειδοποίησε τους συντηρητικούς ότι τρέφουν αυταπάτες αν νομίζουν ότι προκαλώντας την έξοδο των ριζοσπαστικών στοιχείων από το κόμμα, θα καταφέρουν να συγκρατήσουν την παρουσία του κόμματος και την εξουσία. Σε αυτή την περίπτωση είπε, ο λαός θα απαιτήσει την πλήρη εθνικοποίηση όλων των περιουσιακών στοιχείων του κόμματος, ώστε τουλάχιστον με αυτόν τον τρόπο να αποζημιωθεί η χώρα για την καταστροφή που υπέστη. Απειλήσε ακόμη ότι θα ζητηθεί η ποινική δίωξη όλων των ηγετών, σε όλα τα επίπεδα, θυμίζοντας την τύχη που είχαν οι αρχηγοί των άλλων κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη.

Καλώντας τους συνέδρους να αποφασίσουν την τελευταία στιγμή αν θα βαδίσουν προς μια αναπόφευκτη ιστορική ήττα ή θα ανανεωθούν, ο Γιέλτσιν έθεσε τέσσερις όρους για την ανανέωση: Την λειτουργία οργανωμένων δυνάμεων - φραξιών μέσα στο ΚΚ, τη σύγκλιση ενός έκτακτου συνεδρίου μέσα σε ένα χρόνο, την κατάργηση των οργανώσεων του κόμματος στο στρατό, την Κα Γκε Μπε και τις κρατικές επιχειρήσεις, και τέλος την αλλαγή του τίτλου.

Άντε μετά να συγκρατήσεις το πλήθος: ένα δικαστήριο έδωσε σήμερα πίσω στην κόρη του Μπρέζνιεφ την παρουσία που της είχε κατασχεθεί, όταν ο άντρας της καταδικάστηκε σε 15 χρόνια φυλακή για δωροδοκία. Η Μερσεντές, η βίλα και τα κοσμήματα, απεφάνθη το δικαστήριο δεν ανήκαν στον άντρα της, αλλά ήταν δώρο από τον πατέρα της... Ε άμα είναι έτσι...

Σάββατο, 7 Ιουλίου.

Τι συντηρητική ομοβροντία ήταν πάλι αυτή σήμερα... Ιδίως οι σύνεδροι —ό,τι απέμεινε— από τα κόμματα που έχασαν την εξουσία και τα μέλη τους στις Βαλτικές δημοκρατίες, κατηγόρησαν την ηγεσία ότι ευνοεί έμμεσα την ανεξαρτησία που έχουν ζητήσει οι τρεις χώρες της Βαλτικής από τη Μόσχα. Οι μεταρρυθμιστές του ΠΓ αποδοκιμάζονταν συνεχώς. Δύο από τους στενότερους συνεργάτες του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, ο Αλεξάντερ Γιακόβλεφ και ο Βαντίμ Μεντβέγιεφ δήλωσαν ότι δεν θα θέσουν εκ νέου υποψηφιότητα για το Πολιτικό Γραφείο. Μάλιστα ο Γιακόβλεφ τους είπε ότι τους το κάνει δώρο, ως απάντηση στις κριτικές τους. Έτσι από την παλιά πολιτική ηγεσία, μόνο ο Γκορμπατσώφ αναμένεται να είναι υποψήφιος, περικυκλωμένος κατά τα φαινόμενα από τους συντηρητικούς.

Πάντως είναι εξαιρετικά έξυπνος και ικανός πολιτικός ο Γκορμπατσώφ: την τελευταία στιγμή έσωσε στην κυριολεξία τα μέλη του ΠΓ. Το συνέδριο είχε μόλις πάρει απόφαση να ψηφίσει για τον απολογισμό κάθε μέλους του ΠΓ ξεχωριστά. Πέντε λεπτά πριν την ψηφοφορία, πήρε το λόγο και τους έπεισε να το κάνουν για όλη την ηγεσία μαζί, ειδάλλως είναι σίγουρο ότι θα καταψήφιζαν τον Σεβαρ-

ντνάντζε και θα ενέκριναν τα αποτελέσματα της αγροτικής πολιτικής του Λιγκασώφ.

Ίσως να πρόκειται για είδηση πολύ σημαντικότερη από ό,τι κοινοποιείται αυτές τις μέρες στο συνέδριο: στην απεργία της ερχόμενης Τετάρτης φαίνεται ότι προσχωρούν συνδικάτα των ανθρακωρύχων από την Σιβηρία και άλλες περιοχές της χώρας.

Κυριακή, 8 Ιουλίου.

Ηρεμία σήμερα. Ούτε μια αεροπειρατία. Το Συνέδριο απασχολεί όλο και λιγότερους. Οι Ρώσοι φίλοι που συνάντησα, με ρωτάνε τι γίνεται στο συνέδριο. Μάλιστα το Κοινοβούλιο της Ουκρανίας κάλεσε όλα τα μέλη του που είναι και σύνεδροι να παρατήσουν το συνέδριο και να γυρίσουν στην Ουκρανία, «επειδή έχουν σημαντικότερα καθήκοντα»: η Ουκρανία ζητάει την ανεξαρτησία της όπως και η Μολδαβία, ενώ αρχίζουν όπου να 'ναι οι διαπραγματεύσεις με τη Λιθουανία.

Γκορμπατσώφ και Ριζκώφ κάλεσαν τους ανθρακωρύχους να μην απεργήσουν και ο πρώτος είπε ότι υποκινούνται από τους εχθρούς της περεστρόικα. Μετά πρόσθεσε: «Αλλά τους ρωτάμε (σ.σ. τους εργάτες): Οι εργάτες στην χημική βιομηχανία, οι εργάτες γης, οι σιδηροδρομικοί, έχουν λιγότερα προβλήματα»; Αυτό τι ήτανε πάλι; Κάλεσμα για γενική απεργία;

Δευτέρα, 9 Ιουλίου.

Ξανάρχισαν τα όργανα στο συνέδριο. Αυτή τη φορά, τα πυρά στράφηκαν στα προνόμια της ηγεσίας. Ένας ρώτησε γιατί οι ηγέτες έρχονται με λιμουζίνες στο συνέδριο και ο υπεύθυνος σύντροφος για τα οικονομικά του απάντησε: «Επειδή εργάζονται μέρα και νύχτα». Την απάντηση αυτή δεν την κατάλαβα. Λες και είχε ρωτήσει γιατί οι ηγέτες μας μοιάζουν τόσο κουρασμένοι.

Ένας άλλος ρώτησε αν έχουν λογαριασμούς σε ξένες τράπεζες. Εδώ η απάντηση ήταν αρνητική και ο υπεύθυνος εξήγησε ότι υπάρχει ένας λογαριασμός, αλλά είναι για την αγορά οικιακών κομπιούτερς. Ένας άλλος πρότεινε να μην εκλεγεί ο Γκορμπατσώφ στη θέση του γραμματέα. Οι πρώτες αποφάσεις, είναι εντελώς εκτός του κλίματος της περεστρόικα. Το κείμενο που ψηφίσθηκε, επιμένει ότι «υπάρχει στρατιωτική απειλή» κατά της Σοβιετικής Ένωσης. Εγκρίθηκε και ένα ψήφισμα για τα ανθρώπινα δικαιώματα, καθώς και εναντίον των διώξεων των κομμουνιστών και της απαγόρευσης της δράσης των ΚΚ. Να και μια διορατική απόφαση...

Τελικώς ο Γκορμπατσώφ τα κατάφερε. Σε μια καταπληκτική επίδειξη πολιτικής μαεστρίας έπεισε τους συνέδρους να ψηφίσουν ώστε το νέο ΠΓ να απαρτίζεται από τους γραμματείς των τοπικών ΚΚ των δημοκρατιών και δυο-τρία στελέχη ακόμη. Στην κυριολεξία, οι σύνεδροι ούτε που κατάλαβαν τι ψηφισαν: στο ΠΓ δεν θα μπουν όλοι οι συντηρητικοί, κάτι που θα επέτρεπε ο συσχετισμός των δυνάμεων. Βεβαίως οι περισσότεροι από τους 15 γραμματείς των δημοκρατιών ανήκουν στη συντηρητική πτέρυγα, αλλά με

την απόφαση αυτή αλλάζει όλη η μέχρι τώρα δομή εξουσίας: οι Ρώσοι δεν θα κυριαρχούν πλέον στο ΠΓ που μετατρέπεται από πολιτικό σε ένα περισσότερο συντονιστικό όργανο ενός «ομοσπονδιακού» ΚΚΣΕ. Το ερώτημα είναι τώρα, ποιος θα καταλάβει τη θέση του αναπληρωτή γραμματέα, μια θέση που προβλέπεται μετά τις αλλαγές στο καταστατικό. Η ηγεσία πάντως ήταν συνεννοημένη από πριν για την αλλαγή του ρόλου του ΠΓ, γι' αυτό και κανείς δεν αντίδρασε. Απομένει να δούμε ποιον συμφώνησαν να βάλουν αναπληρωτή γραμματέα.

Τρίτη, 10 Ιουλίου.

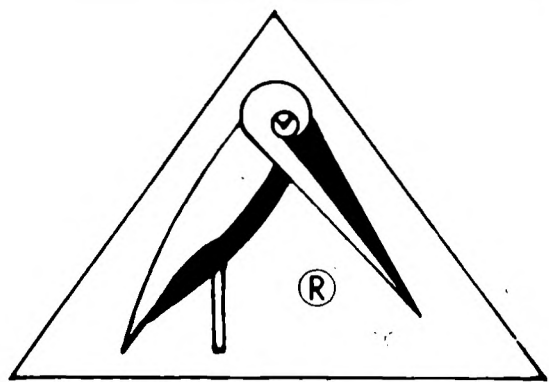
Αφού είχε ήδη εξασφαλίσει την εκλογή του στα παρασκήνια, σήμερα το πρωί πέρασε στην αντεπίθεση. Φωνάζοντας και χειρονομώντας και τι δεν τους είπε: ότι δεν έχουν καταλάβει την ανάγκη οικονομικών μεταρρυθμίσεων, ότι θέλουν να γυρίσουν πίσω το ρολόι της ιστορίας και δεν έχουν εγκαταλείψει την ιδέα της δικτατορίας. Ύστερα τους ρώτησε αν κάποιος υποστηρίζει ότι έπρεπε να ξαναστείλει τα τανκς στην Ανατολική Ευρώπη για να τους «δείξουμε ξανά πως να ζήσουν». Πού να πάρει απάντηση... Είναι πάντως φανερό ότι αυτό που τώρα επιδιώκει, είναι να μην φύγουν οι ριζοσπάστες από το κόμμα.

Μερικές ώρες μετά τον ψήφισαν ενώ κανείς δεν βγήκε να του αντιμιλήσει. Πήρε 3.411 ψήφους υπέρ και 1110 κατά, ενώ ο μοναδικός αντίπαλός του, ο κομματικός ηγέτης μιας πόλης της Σιβηρίας συνιστά περισσότερο μια γραφική φυσιογνωμία του συνεδρίου, παρά έναν πραγματικό αντίπαλο του Γκορμπατσώφ είτε τώρα ή στο μέλλον.

Τετάρτη, 11 Ιουλίου.

Το καλύτερο δώρο μόλις έχεις εκλεγεί στη θέση του γενικού γραμματέα του κόμματος της εργατικής τάξης, θα είναι φυσικά μια απεργία των ανθρακωρύχων. Όμως σαν σήμερα ξεκίνησε πέρσι η μεγάλη απεργία των ανθρακωρύχων, που παρέλυσε για μήνες τη σοβιετική οικονομία. Παρά τις εκκλήσεις και τις προειδοποιήσεις του πρωθυπουργού Νικολάι Ριζκώφ και του ίδιου του Γκορμπατσώφ, οι ανθρακωρύχοι της Ουκρανίας ξεκίνησαν σήμερα το πρωί τη μονοήμερη προειδοποιητική τους απεργία ακολουθούμενοι από εργάτες ανθρακωρυχείων στη Σιβηρία καθώς και από άλλες ομάδες εργαζομένων σ' όλη τη χώρα η πιο μεγάλη συγκέντρωση των εργατών πραγματοποιείται στο Ντουκιέσκ της Ουκρανίας, την πόλη που αποτελεί το επίκεντρο της εργατικής αναταραχής και όλες οι ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η απεργία είχε επιτυχία. Είναι 11 το πρωί, και το «Ράδιο Μόσχα» προσέθεσε ότι και στην Αρκτική 7 ανθρακωρυχεία πήραν μέρος στην απεργία.

Εν τω μεταξύ, το ΤΑΣΣ μεταδίδει ότι σε ορισμένα ανθρακωρυχεία αποφασίστηκε να μην επιτρέπεται πλέον η δράση του κόμματος και να διαλυθούν οι οργανώσεις του. Η κατάσταση θυμίζει πολωνική Αλληλεγγύη το 1980. Έχω την εντύπωση ότι τα μπάνια του σοβιετικού λαού θα είναι φέτος θερμά.

μαραμπού

ΕΙΔΗ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΗΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ
πώληση
χονδρική - λιανική

ΣΚΗΝΕΣ 2-6 ΑΤΟΜΩΝ
νάυλον από 5.500 δρχ.
αλουμινόπανο από 6.500 δρχ.

- ΚΙΑΦΑΣ 3 - πεζόδρομος
μεταξύ οδών Ακαδημίας και Ζ. Πηγής
Τηλ. 3602953 - 3615438 υπόγειο
- ΣΟΛΩΝΟΣ 74 - τηλ.: 3636356
- ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 68 - Εξάρχεια, τηλ. 3625839

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ένας άλλος ΤΟΛΣΤΟΗ ένας μοντέρνος ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

**Από τις εκδόσεις
Γκοβόστη**

Ζωοδόχου Πηγής 21 - Τηλ. 36.15.433

Πρέπει τό σηντομότερον νά λυθῇ ἡ ἀπεργία τῶν καθηγητῶν κέ νά δοθoῦν ἐπὶ τέλους ἀφταί οἱ 18.000 πού ζητεῖ ἡ διδασκαλική ὁμοσπονδία μέ τās συνεχεῖς παραστάσεις εἰς τόν ὑπουργόν κέ τās ἐκτάκτους συναβλίας ἐξωθι τοῦ ὑπουργείου. Ἡ καθυστέρησις δημιουργεῖ τρομακτικά οἰκονομικά προβλήματα εἰς καθηγητὰς κέ διδασκάλους. Δέν ἐπιτρέπεται σήμερον, διὰ λόγους εἰσοδηματικῆς πολιτικῆς, ἕνας διδάσκαλος ὅπως ὁ κύριος Ἰωάννης Κονδυλάκης νά μὴν ἔχη νά πληρώσῃ 6.500 δραχμὰς πού ὀφείλει εἰς τόν Δῆμον, μέ ἀποτέλεσμα νά ἀντιμετοπίζει τόν ἐγκλεισμόν του εἰς τās φυλακάς. Νομίζο, χριάζεται σεβασμός εἰς τοὺς πνευματικούς ἀνθρώπους ὅταν μάλιστα ἀφτοί εἶνε διδάσκαλοι κέ ἐμεῖς θέλομαι νά λεγόμεθα πολιτισμένοι. Δέν ἔχομαι πολλοὺς Κονδυλάκηδες. Τόρα εἶνε συνφέρουσα ἐποχὴ διὰ τὴν ἐπίλησιν τῶν ἐτοιμάτων τῶν διδασκάλων πού τυχένοι νά εἶνε κέ θεατρικοὶ συγγραφεῖς. Ὄταν ἀρχισεν ἡ ἀπεργία, τὰ ἀβγά εἶχον 20 δραχμὰς καί αἱ 18.000 ἀντιπροσέβαν μίαν δέσμην 900 ἀβγῶν. Σήμερον ὁμος πού τὰ διολισθένοντα ἀβγά πῆγαν αἰσίως εἰς τās 25, μέ τās 18.000 ἕκαστος διδάσκαλος ἀγοράζει μόνον 720. Κέ ἂν ἀπὸ ἀφτά τὰ ἀβγά, τὰ 320 ὁ κύριος Κονδυλάκης τὰ δώσῃ εἰς τόν Δῆμον (τόσον κάνουν αἱ 6.500 πού τοῦ ζητοῦνται) πῶς μέ τὰ 400 ὑπόλοιπα πού τοῦ ἀπομένουν θά ἔχη τὴν ἀπαρέτητον ψυχικὴν ἡρεμίαν διὰ νά κἀνῃ τὴν βαθμολογίαν τῶν γραπτῶν ἀπερίσπαστος;

Τὴν ἐποχὴν ἀφτὴν τό Κράτος κερδίζει 180 ἀβγά ἀπὸ ἕκαστον καθηγητὴν κέ ἀρα βγαίνει μπαλωμένον. Τί περιμένει ἐπομένως ὁ κ. Κοντογιαννόπουλος διὰ νά δόσῃ λύσιν; Νά πάγουν τὰ ἀβγά εἰς τās 30; Καί ἂν ὅμως ἡ Τουρκία ἀβριον προσφέρει ἀβγά πρὸς 10 δραχμὰς, τότε τί γίνεται; Δέν θά εἶνε ὑποχρεωμένον τό Ὑπουργεῖον Παιδείας νά δόσῃ 1.800 ἀβγά εἰς ἕκαστον ἐπιζόντα Κονδυλάκην ἀντὶ τῶν 720 πού σήμερον ζητοῦντε ὡς ἐσχάτη ὑποχώρησις τῶν ἀπεργῶν; Χάριν τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ἄς εἰσάγομεν ἔστω καί μέ πλαστά δικεολογητικά μερικά ἀβγά Τουρκίας τῶν 10 δραχμῶν καί ἄς δόσωμεν τὰ 720 πού ζητοῦν οἱ καθηγηταί ὥστε νά λάβουν χώραν τόν Ἰούλιον αἱ ἐξετάσεις.

★ ★ ★

Μίαν τραγικὴν ἱστορίαν μοῦ διηγήθη ἕνας συνεπιβάτης μου εἰς τό ἀσανσέρ, ὅπου λόγω διακοπῆς τοῦ ρέβματος ἐμείναμε ἐγκλωβισμένοι καί οἱ δύο ἐπὶ 16 ὥρας. Φαίνεται ἀπίστεφτον, ἀλλά εἶναι ἀλη-

θινόν. Καί ἐμείναμε τόσον διάστημα, διότι κατὰ σατανικὴν σύμπτωσιν, ἔτυχε ὁ συνεπιβάτης μου ἀφτός νά εἶναι ὁ Τεχνικός Προϊστάμενος τῆς Πυροσβεστικῆς πού ἐδίδε τās διαταγὰς εἰς τοὺς πυροσβέστας διὰ τόν ἀπεγκλωβισμόν τῶν παγιδευμένων. Κέ ἀπὸ τὴν θέσιν πού ἐβρίσκετο μαζί μου, ἦτο ἀδύνατον νά δόσῃ τās καταλήλους ὁδηγίας ὥστε οἱ ἀρμόδιοι πυροσβέσται νά σπέψουν πρὸς τόν ἰδικόν μας ἀνεγκυστήρα κέ νά μᾶς ἀπελευθερώσουν. Εἰς μίαν δέ στιγμὴν πού ἐγὼ ἐφόναξα «βοήθεια» διὰ νά μέ ἀκούσουν διερχόμενοι πυροσβέστες, ὁ συνεπιβάτης μου μέ ἀπηγόρεψε νά ὀρύομε διότι ὅπος μοῦ ἐξήγησεν, λόγον τῆς ὑψηλῆς του θέσεως, οὐδέποτε θά καταδέχτο νά ἀπελευθεροθῇ, πρῶτος, τὴν στιγμὴν πού χιλιάδες ἄλλοι εἰς τοὺς θαλάμους ὑπέφεραν ἐξ αἰτίας τῶν διακοπῶν τοῦ ρέβματος.

Πολλά καί διάφορα εἶπαμε ἐντὸς τοῦ σκοτινοῦ ἀνεγκυστήρος διὰ νά περάσῃ ἡ ὥρα. Ὁμιλήσαμε καί διὰ τὴν δίκην τοῦ Νάσιουζικ. Ὁ ἀγνωστος, μοῦ εἶπεν ὅτι ἀσχέτως ἐάν εἶναι ἀθῶος ἡ ἔνοχος, ὁ Νάσιουζικ πρέπει νά τιμορηθῇ, διότι ἐνῶ κατὰ τὴν δεφτέραν ἀδόξιν του μᾶς εἶχεν ὑποσχεθῇ ὅτι θά συνβάλῃ εἰς τὴν ἀνέβρεσιν τοῦ δολοφόνου, ἐπὶ 1,5 χρόνον πού ἐκρύπτετο, ἀδράνησεν. Κέ διὰ τὴν ἀδράνειαν ἀφτὴν πού ἐπέδειξε, τοῦ ἀξίζει βαρεῖα ποινὴ. Εἰς ἀφτό συνφόνησα καί ἐγὼ διότι τό βρῆκα λογικόν. Αἱ ἀθετήσεις τῶν ὑποσχέσεων τῶν ὄσων ὑψηλά καί ἂν ἐβρίσκονται, ὀφείλουν νά ἐπισύρουν τὴν ἀφστηρότητα τῆς Δικεοσύνης. Εἰς τό σημῖον ἀφτό τόν διέκοψα κέ τοῦ εἶπα ὅτι ἡ δικαιοσύνη πρέπει νά πατάξῃ ἐπίσης ἀφστηρῶς μέ βαρείας ποινὰς καί τοὺς ἐμπόρους ναρκωτικῶν πού καταστρέφουν τὴν νεολέαν μας ἀπὸ ποσότητος πού ἐρχοντε ἀπὸ τὴν Κολομβίαν κέ ἄλλα μέρη κέ μέ τὴν ἐφεκρίαν ἀφτὴν ὁ συνεπιβάτης μου μοῦ ἀφηγήθη τὴν κατωτέρω τραγικὴν ἱστορίαν, μέ θῦμα ἕναν νέον τόν ὁποῖον ἐξ ἀμελείας ἐφόνεψεν ὁ πατήρ του,

(Ὅπως δέ μοῦ ἐτόνισεν, τὴν ὑπόθεσιν μπορεῖ νά τὴν πάρῃ ὁ κ. Κονδυλάκης κέ νά τὴν κἀνῃ θεατρικόν ἔργον, ἀρκεῖ νά πληρώσῃ τὰ δημοτικά τέλη γιὰ τίς ἀφίσεις).

★ ★ ★

«Μίαν νύκτα καί ἐνῶ ἕνα ζέβγος ἡλικιωμένων ἀκουγε εἰς τό ραδιόφωνον τὴν εἶδῃσιν ὅτι εἰς τὴν Κολομβίαν οἱ Βαρῶνοι τῆς κοκαίνης ἐδημιούργησαν 20 νεκροὺς τινάζοντες ἰσάριθμα πολυτελῆ ἀφτοκίνητα, ἡ γρέα σήζηγος πού ἐκείνην τὴν ὥραν ἐπλεκεν, εἶπεν ἀνήσηχος εἰς τόν σήζηγόν της.

— Ἐγὼ νομίζω, Θεόδωρε, ὅτι δέν κάναμε καλὰ πού τόν ἀφήσαμε νά πάει...

— Γιά ποιό πράγμα ὁμιλεῖς, εἶπεν ὁ σήζηγός της ὀνόματι Θεόδωρος πού ἐδιάβαζεν ἐφημερίδα.

— Νά, πού ἐδόσαμε τὴν ἀδειαν στὸν γυιό μας νά πάγῃ στὴν Κολομβία.

— Βρέ Ἀγλαῖα, εἶπεν ὁ γέρων Θεόδωρος, ρίπτων τὴν ἐφημερίδα μέ ὀργὴν εἰς τό ἔδαφος. Πάλιν τὰ ἴδια συζητῶμεν διὰ χιλιοστὴν φοράν. Ἀφοῦ ξέβρης πολὴ καλὰ, ὅτι ὁ ἴδιος ἀπὸ τὴν ἡμέραν πού ἀνηγγέλθη ὅτι ἡ Ἑλλάς θά συμμετάσχῃ μέ τās ἄλλας χώρας εἰς τόν πόλεμον κατὰ τῶν ναρκωτικῶν, ἐλύσαξε νά καταταγῇ εἰς τό ἐκστρατεφτικόν σῶμα τῆς Ἑλλάδος, διὰ νά γλυτόσῃ τοὺς νέους ἀπὸ τὴν μάστιγα τῶν ναρκωτικῶν. Τοῦ ἔδοσα τὴν ἀδειαν, διότι ἐβαρύνθη νά τόν ἀκούω "Θέλω νά πάγω εἰς τὴν Κολομβία, θέλω νά πάγω εἰς τὴν Κολομβία". Ἐ, πῆγαινε παιδάκι μου κέ ἀφήσέ μας ἡσηχους. Μὴν μᾶς πρήζεις καθημερινῶς. Ἐπειτα, μὴν λησμονῆς πόσον ὑπερήφανη ἦσαν ὅταν ἀνεχώρει κέ πόσῃν ἱκανοποίησιν ἐδοκίμαζες ὅταν μεταβένων στὸν μπακάλη, ὅλοι οἱ γείτονες ἔλεγον «Νά ἡ μυτέρα τοῦ ἡρώος». Ἀλλοστε δέν εἶναι οὔτε ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ τελεφτέος πού πολεμáει ἀφτὴν τὴν στιγμὴν εἰς τὴν Κολομβία. Καί χιλιάδες νέοι πού ἔχουν καταταγῇ, πράτουν τό καθήκον τους.

— Ναί, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἔχουν ἀγριέψῃ, εἶπεν ἡ Ἀγλαῖα. Οἱ Βαρῶνοι δέν ὑποκύπτουν καί ἔχουν ἀρχίσῃ τās ἀντεπιθέσεις.

— Ἐν πάσει περιπτώσει, δέν πρέπει νά ἀνησηχεῖς. Εἰς τό τελεφτέον του γράμμα μᾶς ἔγραψεν ὅτι ἐντὸς τοῦ Ἀβγούστου τελειώνει ἡ θητεία του καί θά ἔλθῃ.

★ ★ ★

Δέν ἐπέρασεν μισὴ ὥρα ἀπὸ τόν διάλογον ἀφτόν, ὅταν εἰς τὴν θύραν τοῦ ζέβγους ἐνεφανίσθη νεαρός στρατιότης φέρων στολὴν ἐκστρατείας. Ἦτο ἐλαφρῶς ἀξύριστος καί ὁμοιάζεν μέ βετεράνον τοῦ Βιετνάμ, εἰς δέ τό δικτυωτὸν κράνος ἔφερε τεράστια φύλλα μπαναβιάς πού ἦσαν ἀπαραίτητα εἰς πόλεμον ζούγκλας, ὥστε νά εἶναι ἀθέατος ἐν μέσῳ πυκνῆς βλαστήσεως.

— Ὁ κήριος Θεόδωρος;

— Μάλιστα ὁ ἴδιος... Ὁ κύριος παρακαλῶ;

— Εἶμαι συμπολεμιστὴς μέ τόν γυιό σας στὴν Κολομβία κέ ἐπειδὴ εἶχα ὀλιγοήμερον ἀδειαν, μέ παρακάλεσεν νά σᾶς ἐπισκεφθῶ κέ νά σᾶς φέρω τοὺς χερετισμούς του.

— Πολὴ ἐβγενικόν ἐκ μέρους σας, εἶπεν

ΘΜΩΣ ΑΛΗΘΙΝΑ

ή Ἀγλαΐα. Καθήστε. Πώς είναι ὁ γυιός μας ὁ Σωτηράκης; Καλά;

— Καλά, εἶπεν ὁ στρατιότης. Δηλαδή τώρα εἶναι καλύτερα.

— Τί ἐνοεῖται “καλύτερα”; τοῦ συνέβη τίποτε, ρώτησε μέ ἀγωνίαν ἡ γρέα μυτέρα.

— “Α, τίποτε, μήν ἀνησυχεῖτε. Ἡ σφέρα ἐνός Βαρώνου, τόν ἔβρεν ἐλαφρά εἰς τό δεξί χέρι, τήν ὥραν πού κάναμε ἐπίθεσιν θυελόδη κατά τῶν ἐμπόρων ναρκωτικῶν. Ὁ Σωτήρης θά μπορούσε νά ἀποφύγῃ τόν τραυματισμόν ἂν ἔπαιρνε τά ἀναγκαῖα μέτρα, ἀλλά ὁ χαρακτήρας καί ἡ ἰδιοσυγκρασία του ἀδιαφοροῦσε διά τās προφυλάξεις...

— Ναί, ἔτσι παράτολμος καί ριψοκίνδηνος ἦτο ἀπό μικρός, εἶπεν ὁ πατέρας. Ἀγλαΐα, ἐτοίμασε ἕναν καφέ εἰς τόν κήριον.

— “Ὁχι, ὄχι, μήν κάμετε τόν κόπον. Εἶμαι βιαστικός. Ἐπρεπεῖ ἤδη νά εἶμαι στό ἀεροδρόμιον διά νά μεταβῶ εἰς τό τάγμα μου. Πρίν ἀναχωρήσω ὅμως ἔχω ἐντολήν νά σās παραδόσω ἀφτήν τήν ἐπιστολήν πού μοῦ ἔδοσεν ὁ γυιός σας.

Κέ λέγων ἀφτά ἔβγαλε, ἕνα φάκελλον κέ τόν προσέφερε εἰς τόν πατέρα.

Ἡ ἐπιστολή ἔλεγε. “Ἀγαπημένην μυτέρα κέ σεβαστέ πατέρα. Ὁ φέρων τό παρόν εἶναι δικός μου ἄνθρωπος κέ παρακαλῶ νά τοῦ δώσετε ὀλίγα σεντόνια κέ καμίαν κουβέρτα, διότι λόγω τραυματισμοῦ μου ἔχω διακομισθῇ εἰς τό νοσοκομῖον κέ τά νοσοκομῖα ἔχουν πολάς ἐλείψεις. Ἐδῶ χιονίζει καταρακτοδῶς καί τό ψύχος εἶναι δριμύ. Ἐάν ἔχετε καί χρήματα, δώστε του ὅσα ἔχετε καί θά σās εἶμε ἐβγνόμεν. Σās φιλῶ ὁ γυιός σας Σωτήρης”.

— Μά ὁ γραφικός του χαρακτήρ δέν ὁμοιάζει, εἶπεν ὁ γέρων Θεόδωρος.

— Δέν μοιάζει εἶπεν ὁ στρατιότης, διότι ὅπως σās ἐξήγησα χτύπησεν στό χέρι καί μοῦ ὑπαγόρεψε νά τό γράψω ἐγώ. Ἐν πάσει περιπτώσει, ἐάν θέλετε μοῦ τά δίδετε ὅσα λέγει μέσα στό γράμμα, ἀλέως μέ καθυστερεῖτε καί ἴσως θεωρηθῶ λιποτάκτης ἀπό τήν μονάδα μου.

— Μέ συγχωρεῖς πεδί μου, εἶπεν ὁ γέρων, δέν ἤθελα νά σέ προσβάλω, ἀλά μοῦ ἐφάνη περίεργο πού χιονίζει εἰς τήν Κολομβία. Εἶχα τήν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπειδὴ βρίσκεται στόν Ἰσημερινόν, θά ἐπικρατεῖ κι ἐκεῖ ζέστη ὅπως καί ἐδῶ.

— Ἐχετε δίκιο. Παλιότερα ἔκανε ζέστη τροπική καί ἀφόρητο, ἀλλά λόγω τοῦ ὀζοντος ἔχουν ἀλλάξῃ αἱ κερικαί συνθηκαί. Νά σκεφθῇτε ὅτι λόγω τῆς τρύπας λυόνουν κέ οἱ παγετόνες στόν Βόριο Πόλο. Σās ὀρκίζομαι ὅτι κρυώνουμε στήν Κολομβία. Καί μέ δύο κουβέρτες νά σκεπαστοῦμε, πάλι τά δάκτυλά μας τό πρωῒ δέν μποροῦν νά πιάσουν τό ὄπλο.

— Ὁρέα. Ἀγλαΐα, κάνε τότε ἕνα δέμα μέ 2 κουβέρτες καί ὅτι ἄλλο ἔχεις νά τό πάρῃ ὁ κήριος, νά μήν τόν καθυστεροῦμε. Καί πάρτε καί ἀφτές τίς 30 χιλιάδες πού ἔχω, ὥστε νά καλύψῃ τās ἐπειγόντας ἀνάγκας του.

Καί νά μήν τά πολυλογοῦμεν, ἀνεχώρησεν ὁ στρατιότης μέ ἀφθονον ρουχισμόν καί χρήματα ἀπό τήν πτωχικήν οἰκίαν τῶν δύο ἡλικομένων γερόντων.

★ ★ ★

Δέν ἐπέρασεν μισή ὥρα κέ ἐνόπιον τῶν ἡλικομένων γερόντων ἐνεφανίσθη καί ἄλλος στρατιότης μέ φυλῶματα εἰς τό κράνος κέ τροπικήν στολήν.

— Ὅριστε, τί θέλετε; ἠρώτησεν ἡ Ἀγλαΐα τόν δέφτερον βετεράνον μέ καχυποψίαν.

— Εἶμαι συμπολεμιστής τοῦ γυιοῦ σας κέ μέ παρακάλεσε νά σās ἐπισκεφθῶ διά νά σās μεταφέρω τοὺς χερετισμούς του.

— Μή συνεχίζετε εἶπεν ἡ Ἀγλαΐα. Πρό ὀλίγου ἐφοδιάσαμε ἕναν συνάδελφόν σας μέ τά ἀπαρέτητα ὥστε νά μήν ὑποφέρῃ κατά τās ἡμέρας τῆς ἀναρόσεως.

— Ἐχει κτυπήσῃ ἄσχημα τό χέρι του, εἶπεν ὁ γέρων Θεόδωρος.

— Σās διαβεβεῶ ὅτι τό χέρι του εἶναι μιά χαρά, εἶπεν ὁ στρατιότης. Πέσατε δυστυχῶς θύματα ἀπατεώνας. Διάφοροι ἐπιτήδαιοι μέ τό πρόσχημα ὅτι εἶναι συμπολεμισταί, ἐπισκέπτονται τά σπίτια πού ἔχουν στρατεβμένα παιδιά κέ ἀποσποῦν ἀπό τοὺς ἀφελεῖς γονεῖς χρήματα, ἐνδύματα καί διάφορα τιμαλφῇ. Ἐγώ ἔχω νά σās ἀνακοινώσω ἐφχαρίστους εἰδήσεις. Ὁ γυιός σας ἀρραβονιάστηκε. Ἰδοῦ κέ ἡ φωτογραφία τῆς μνηστῆς του. Εἶναι κόρη ἐνός ἐκ τῶν πλουσιωτέρων βαρόνων τῆς Κολομβίας μέ ἐργοστάσια ἡροΐνης, κοκαΐνης, μαριχουάνας κέ σωρείαν ἀεροπορικῶν σκαφῶν διά τήν ἐγκαιρον διανομήν. Ἡ νέα τόν ἐροτέφθη ἕνα προῒ πού τόν εἶδεν νά ἐξορμᾷ ἀκάθεκτος κέ θυελόδης ἐναντίον ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυ-

νάμεων. Ἀρχικῶς τοῦ εἶχεν προτείνει νά τήν ἀπαγάγῃ κέ νά ζητήσῃ λύτρα ἀπό τόν βαθύπλουτον πατέρα της, ἀλλά ὁ γυιός σας μέ ἀπαράμιλον ἥθος κέ ὡς ἀληθῆς Ἕλλην δέν τό ἐδέχθη. Ἐτσι ἡ νέα τόν ἀγάπησεν περισσότερο. “Ἐμεῖς θά ζήσομε κι ἄς εἶμαστε φτωχοί” τῆς εἶπεν. Ἡ νέα ἐπιμένει νά τόν ἐμφανίσῃ εἰς τοὺς γονεῖς της ἀλλά ὁ γυιός σας διστάζει, διότι ἐκτός ἀπό τήν τιμίαν στολήν τοῦ στρατιότη, δέν ἔχει ἄλλην κατάλληλον περιβολήν. Δέν θέλει νά ἐμφανισθῇ εἰς τό κοσμικόν περιβάλλον τῆς νύφης μέ ρακένδυτον ἀπό σφέρας ἐνδημασίαν.

— Καί τί μās συμβουλέβεται νά κάνουμαι; ρώτησεν ἡ γρέα.

— Νά τοῦ στείλετε ὀλίγα χρήματα γιά νά ἀγοράσῃ μίαν ἐφπρεπῇ ἐνδημασίαν γιά νά μή χαλάσῃ ὁ ἀραβῶν, ἀπήντησεν ὁ στρατιότης.

— Ὅπως σās ἐξήγησεν ἡ σήζηγός μου —ἐπενέβη ὁ γέρων Θεόδωρος— εἰς τόν προηγούμενον στρατιότην τοῦ μετόπου ἐκτός τοῦ ρουχισμοῦ ἐδόσαμε κέ χρήματα. Μόλις καί μετά βίας ἀφτήν τήν στιγμή ἔχω 25 χιλιάδες, ὑπόλοιπον τῆς συντάξεώς μου, τās ὁποίας εἶμαι πρόθυμος νά σās τά δώσω χάριν τῆς ἐφτυχίας κέ ἀποκαταστάσεως τοῦ πεδιοῦ μου. Ὅριστε ἀφτάς, κέ ἄς ἐλπίσωμαι ὅτι θά τοῦ φθάσουν.

— Σās ἐφχαριστῶ ἐκ μέρους του κέ πρίν ἀναχωρήσω διά τό μέτοπον σās δίδω μίαν συμβουλήν. Μήν ἀνοίξετε πλέον τήν πόρτα εἰς κανέναν. Κυκλοφοροῦν ἀπατεῶνες παντοῦ. Ἀκόμη καί ὁ γυιός σας νά εἶναι καί νά κτυπᾷ διά νά τοῦ ἀνοίξετε, ἐσεῖς νά κωφέψετε. Δέν ξέβρετε πόσας μεθόδους χρησιμοποιοῦν οἱ ἀπατεῶνες προκειμένου νά ἀπομυζήσουν τά θύματά των. Εἶναι ἱκανοί νά μιμηθοῦν καί τήν φωνή ἀκόμα τοῦ υἱοῦ σας διά νά τοὺς ἀνοίξετε.

— Ἐννοία σας, εἶπαν ταφτοχρόνως οἱ ἡλικομένοι γέροντες, θά κλειδῶσομαι ἐρμητικῶς καί οὐδεῖς πρόκειται νά εἰσέλθῃ.

★ ★ ★

Μόλις ὁ στρατιότης ἐφυγεν, μετά ὀλίγα λεπτά, ἠκούσθη κτύπος εἰς τήν πόρτα.

— Ποιός εἶναι; ρώτησεν ὁ γέρων Θεόδωρος.

— Ἐγώ πατέρα. Μόλις ἀπελύθην ἀπό τήν Κολομβίαν ὅπου ἐτελείωσα τήν θητεία μου. Εἶμαι ὁ γυιός σου.

— Ἀλλοῦ νά τά εἴπῃς ἀφτά. Ἐδῶ δέν περνᾷνε.

— Πατέρα ἐτρελάθης; Ἀνοιξέ μου σέ παρακαλῶ. Γιατί ἔχῃς κλειδωμένη τήν πόρτα; Εἶμαι ὁ γυιός σου...

— Ὁ γυιός μου εἶναι στήν Κολομβίαν καί ἐντός ὀλίγου νυμφέβεται μέ μίαν ὀρεοτάτην νέαν πλουσίαν. Παρακαλῶ πηγένετε, εἶπεν ὁ γέρων Θεόδωρος.

— Πατέρα ἄσε τά ἀστεῖα κι ἀνοίξε. Εἶμαι

Μποβ.

→ πτώμα, θέλω να κοιμηθώ. Τί συμπεριφορά γονέως είναι άφτη; Μόλις γύρισα και μετά βίας στέκομαι εις τά πόδια μου. Θέλης να κοιμηθώ εις τόν δρόμον; Άνοιξε σέ παρακαλώ. Είμαι ο γυιός σου, πώς τό λένε; Δέν γνωρίζεις τήν φονή μου; — Άκούστε κήριε. Σās είπα ότι ο γυιός μου πολεμά άφτην τήν στιγμήν εις τήν Κολονβία. Δέν έχω δέφτερον υιόν έδω. Έπομένως πηγένετε και μήν μέ αναγκάσετε να φωνάξω τήν άστυνομίαν. Δέν πρόκειται να σās ανοίξω, όσον και να φωνάζετε.

— Πατέρα, είμαι αρκετά ένκνευβρισμένος από τό ταξίδι, κέ είμαι εις έξαλον κατάστασιν από τās κακουχίας του πολέμου. Άνοιξέ μου, διαφορετικά θά μέ αναγκάσης μέ τό όπλο που έφερα ως ένθύμιον να τινάξω τά μυαλά μου εις τόν άέρα, λόγω της αναλγησίας κέ σκληρότητας που δείχνης στό πεδί σου.

— Κάμετε ότι θέλετε κύριε. Έπαναλαμβάνω ότι δέν πρόκειται να σās ανοίξω.

Και τότε —είπεν ο συνεπιβάτης μου εις τό ασανσέρ— άκούστηκε ένας ισχυρός πυροβολισμός.

— Άχ, τί τραγική ιστορία ήτο άφτη που Μου είπατε. Η σκληρότης του πατρός και ή άφτοκτονία του νέου έμπροσθεν της οικίας του μέ έχει συγκλονίση. Δέν έπρεπε να μου τήν πήτε, του είπα.

— Ήσυχάστε. Η ιστορία άφτη είχε και έφχάριστον τέλος.

— Τί έγινε; Δέν άφτοκτόνησε ο στρατιότης;

— Όχι. Διότι μόλις οι γέροντες γονείς άκουσαν τόν πυροβολισμόν και άλλόφρονες άνοιξαν τήν πόρτα βέβαιοι ότι θά αντικρύσουν τό πτόμα του επανελθόντος από τήν Κολονβία στρατιότηου, είσήλθεν ο μόλις αναχωρήσας δέφτερος στρατιότης κέ είπεν μέ άφστηρότητα εις τόν γέροντα Θεόδορον.

— Σās είπα να μήν άνοιξετε τήν πόρτα μέ κανέναν τρόπο, αλλά έσεις δέν κρατήσατε τήν συμφονίαν κέ μου δόσατε ψευδείς ύποσχέσεις. Έγώ έμιμήθην τήν φωνήν του γυιού σας για να σās παρασύρω, πράγμα που τό έπέτυχα διά να σās δοκιμάσω. Πτόμα δέν ήπάρχει».

★ ★ ★

Η ιστορία άφτη μάς διδάσκει ότι δέν πρέπει να είμεθα έφπιστοι ούτε να άνοίγομαι τήν πόρτα έστω και άν έξω άκούγονται πυροβολισμοί.

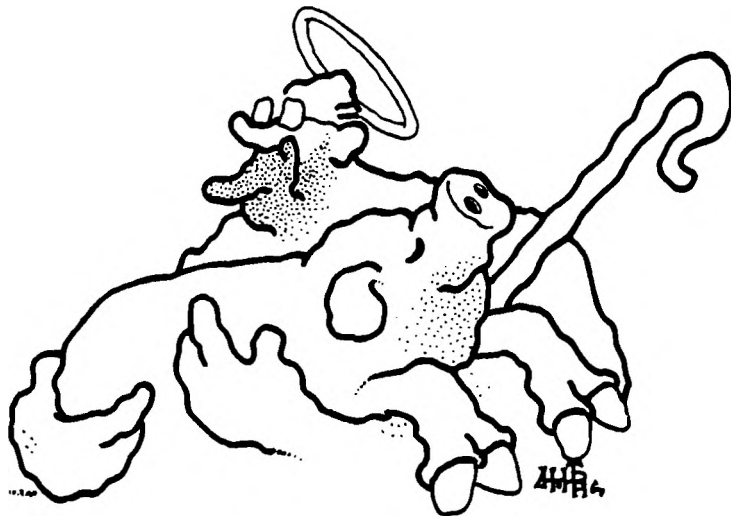
★ ★ ★

Άφτην τήν ιστορίαν άκουσα κατά τήν 16ωρον παραμονήν μου εις τό ασανσέρ και σās τήν μετέφερα περιληπτικώς έλείψει χώρου. Και θά άκουγα κέ άλλες ιστορίες, εάν δέν είχα τήν καλήν έμπνευσιν να μιμηθώ τήν φωνήν του προϊσταμένου της Πυροσβεστικής κέ να δόσω οδηγίες εις τούς έφπίστους πυροσβέστες να μου άνοίξουν τήν πόρτα. □

ΤΑ ΚΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ

Γιατί
τρέμουν
τον
Ανδρέα;

του Ρεπόρτερ

«Το ξέρεις Ανδρέα»; «Το νου σου Ανδρέα». «Ανδρέα είσαι η ελπίδα της Ελλάδας». Σε πρώτο πρόσωπο καθημερινά η «Αυριανή» και οι αδελφές της μαζί με τον ομογάλακτο ραδιοφωνικό σταθμό και το «Κανάλι 29» συνομιλεί με τον ηγέτη της —κι ας τραβά που και που ο ένας το αυτί του άλλου. »

Έχοντας αναλάβει εργολαβικά τη σπύλωση και τον εξευτελισμό παντός αντιπάλου του αρχηγού και την εξύμνηση κάθε υπάκουου υπηρέτη του, οι φυλλάδες του Ταύρου παρέλαβαν κατά περίσταση τους κομματικούς αντιπάλους (γνωστούς ως Κυρκοφλωράκηδες) για κότερα και βίλες, τον άτυχο Μπακογιάννη ως κλεπταποδόχο, τον Κ. Στεφανόπουλο οτέ μεν ως φτωχοδιάβολο οτέ δε ως τον εντιμότερο Έλληνα πολιτικό. Για τα διάφορα στελέχη και τους αστέρες του Κινήματος έχουν και πάλι περιστασιακά άλλοτε ψάλλει ύμνους και άλλοτε συντάξει λιβέλους: Λαλιώτης, Άκης, Γιωργάκης, Τζουμάκας και λοιποί φυλάττουν τα σχετικά αποκόμματα και τα επικαλούνται και αυτοί κατά περίπτωση. Προσφάτως λαμπροί ακαδημαϊκοί αστέρες όπως ο κ. Αρσένης ή ο κ. Μαγκάκης είναι τα χαϊδεμένα τους παιδιά που κορδώνονται για τη φιλία με τους Κουρήδες και ακολουθούν και αυτοί το παράδειγμα του νεόπλουτου δανδή Γιάννου Παπαντωνίου και του νουνεχούς καθηγητή Κ. Σημίτη που ανεβοκατέβαιναν προεκλογικά στον Ταύρο προκειμένου να υιοθετηθούν από τους Γαργαλάκους και τους Γερονικολούς και να εισπράξουν τους πολυπόθητους αυριανικούς ψήφους. Στήριξη από τον Κουρή ζητούν οι επιλήσμονες!

Αλλά σταθερή στήριξη έχουν —μέχρι στιγμής— μόνον οι αξιότιμοι κύριοι Σ. Κωστόπουλος και Ι. Σταμούλης από τους ευρωβουλευτές, Ν. Αθανασόπουλος και

Μ. Κουτσόγιωργας από τους τέως υπουργούς, Φ. Τόμπρας και Κ. Τσίμας από τους λειτουργούς του δημοσίου συμφέροντος.

Πάντα τακτική στη σπύλωση και τον εξευτελισμό εκείνων που πρόσκαιρα αντιτίθενται στο Μεγάλο Αρχηγό είναι η ανύσχυρη του παρελθόντος - αδιακρίτως αν αυτά στηρίζονται σε πραγματικά γεγονότα ή σε κατασκευασμένα «ντοκουμέντα». Έχοντας πρόσβαση στα αρχεία των υπουργών κάνουν χρήση κατά περίπτωση συμφέρουσα στον Ανδρέα: είτε για τον κ. Γρίβα πρόκειται είτε για τον κ. Λαλιώτη. Και ο Ανδρέας —που έχει πρόσβαση σε όλους και σε όλα— κρατά και αυτός με τη σειρά του τους Κουρήδες: διαβιώνουν έτσι ηγεσία και παρακράτος με την ισορροπία του τρόμου.

Για το γενάρχη Γιώργο Κουρή και τις περίεργες οικονομικές δοσοληψίες του με τον Κ. Μητσotάκη έγραψε προ ημερών το «Ποντίκι» αλλά συνέχεια δεν δόθηκε από κανέναν ενδιαφερόμενο. Ίσως, αν ζούσε ο Π. Μπακογιάννης θα έδινε στοιχεία για την υπόθεση αυτή την οποία καλά εγνώριζε. Αλλά δεν είναι μόνον αυτά και όσα άλλα έχουν κατά καιρούς γραφεί για τον Γ. Κουρή. Αυτός, ο τιμητής των πάντων, και μάλιστα σε όσα αφορούν τη δραστηριότητα κατά την περίοδο της χούντας έχει πολλά που θα ήθελε να κρύψει. Όλα εκείνα δηλαδή με τα οποία τον κρατά ο Ανδρέας. Το χαρτί είναι το υπόμνημα που ο Γιώργος Κουρής υπέβαλλε στις 17 Απριλίου 1969 στην Ασφάλεια και δήλωνε ότι είχε ταχθεί από πάντοτε εναντίον του Ανδρέα τον οποίο «καταδικάζει και απεχθάνεται». Είναι γνωστή εξάλλου η αρθρογραφία της «Φωνής της Κεφαλλονιάς» που αποκάλυψε τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ «Ανδρέωσωφ» σύμφωνα και με τα πρότυπα των σοβιετολόγων της εποχής. Αλλά και τον αδελφό του Μάκη «καρφώνει» ο Γιώργος λέγοντας ότι «από συμφέρον» κατέθεσε κάποτε ως μάρτυρας υπερασπίσεως σε δίκη της Νομαρχιακής Επιτροπής της ΕΔΑ Κεφαλληνίας. Αυτή η μαρτυρική κατάθεση «για λόγους συμφέροντος» είναι και η μόνη προσφορά των αδελφών Κου-

ρή στην αριστερά. Και οι δυο δηλώνουν κατά καιρούς ότι μόνον με την Ε.Κ. είχαν μπλέξει. Τώρα ποια Ένωση Κέντρου; Μα φυσικά εκείνη των αποστατών που πρόσφατα ανακάλυψαν ότι «ήταν η καταστροφή του τόπου».

Ο Γιώργος Κουρής, απέδειξε τη βαθεία συμπάθειά του στους αποστάτες και όταν εξέδιδε σε συνεργασία την εφημερίδα «Πρωινή» στον Πύργο Ηλείας. Διαφώνησε τότε και αποχώρησε γιατί ο συνεργάτης του δεν συμφωνούσε στη γραμμή στήριξης των αποστατών και συνέχισε μόνος του στη «Φωνή της Κεφαλλονιάς».

Ο έτερος αδελφός, το καμάρι της κοινοβουλευτικής ομάδας του ΠΑΣΟΚ, ο Μάκης Κουρής, δεν δίστασε να υπενθυμίσει —αναφερόμενος στον κομματάρχη που στήριζε η οικογένεια— ότι «ο κ. Ευάγγελος Δενδρινός ήταν και προσωπικός φίλος του Κεφαλλήνου Ιωάννου Μεταξά»!... Για να υποστηρίξει μάλιστα την αμιγώς εθνικόφρονα προϊστορία της οικογένειας ο Μάκης αναφέρει ότι «ο πατέρας μου έχει υπηρετήσει εις την Βασιλικήν Χωροφυλακήν και είχε σταλεί εξορία εις την Ικαρία ως βασιλόφρων από τους Βενιζελικούς». Ο κήρυκας της «αντιδεξιάς γραμμής» διακήρυττε την «ειλι-

κρινή αντικομμουνιστική τοποθέτισίν του» και ότι η «Φωνή της Κεφαλλονιάς» «εστάθη το πραγματικόν εμπόδιον της κομμουνιστικής επεκτατικής πολιτικής εις την Κεφαλληνίαν». Ευτυχώς λοιπόν που βρέθηκαν ο Μάκης και ο Γιώργος και σταμάτησαν τα στίφη του Ενβέρ Χότζα από τα Εφτάνησα...

Θα ήταν παράλειψη αν ξεχνούσαμε το άλλο αστερί του συγκροτήματος, τον κουμπάρο του Ανδρέα και βραδυνό συνομιλητή του Μάκη στις ανεκδιήγητες εκκίνες εκπομπές του Καναλιού 29. Τον αξιότιμο κ. Κ. Γερονικόλο που ξανακέρδισε στα σημεία τον Φαέθονα του Κινήματος κ. Κ. Λαλιώτη.

Ο Κώστας Γερονικόλος ξεκίνησε την πολιτική του καριέρα ως μέλος της ΕΡΕΝ με δραστήρια συμμετοχή στις εκλογές βίας και νοθείας του 1961. Σε δύο χρόνια μεταπήδησε στη νεολαία της Ένωσης Κέντρου αλλά ατύχησε γιατί σε κάποια συνεδρίαση εξύβρισε το μέλλοντα κουμπάρο του Ανδρέα Παπανδρέου. Τον διέγραψαν. Τι να κάνει; Σηκώθηκε και πήγε στον «Ελεύθερο Κόσμο» του Σάββα Κωνσταντόπουλου. Από τις κακές παρέες τον τράβηξε ο δημοσιογράφος κ. Ν. Αλεξίου που φρόντισε να διοριστεί μετά από μερικούς μήνες στην «Αθηναϊκή». Όταν

έγινε το πραξικόπημα, ο Γερονικόλος μαζί με δυο πρώην συναγωνιστές του στην ΕΔΗΝ έγραψε και σκόρπισε στη γειτονιά του άπαξ μερικές αντιχουντικές προκηρύξεις. Πιάστηκε, δικάστηκε από το στρατοδικείο αλλά στην ανάκριση κάρφωσε τους συνεργούς του Κρητικό και Ανδρουτσόπουλο. Όταν ήρθε ο καιρός καταδίκασε και την απόπειρα του Παναγούλη εναντίον του δικτάτορα Παπαδόπουλου. Και φυσικά κατήγγειλε κάθε προσέγγιση που διακήρυσσε ότι θα έπραττε ο Ανδρέας με την αριστερά γιατί «η Ένωση Κέντρου πολεμά τον κομμουνισμό με κάθε τρόπο και μέσον».

Αυτά τα ολίγα μέχρι στιγμής για τρία επίλεκτα στελέχη του Ταύρου του ΠΑΣΟΚ. Και είναι μέρος των μυστικών με τα οποία τους κρατά ο αρχηγός τους Ανδρέας Παπανδρέου.

Λαλιώτη, μην φοβάσαι τους Κουρήδες. Να είσαι πειθαρχικός στον Ανδρέα γιατί όσο αυτός θέλει, θα σε προστατεύει από τον Γερονικόλο και τους υπολοίπους. Πολιτικοί είναι οι αγώνες σήμερα: Πώς λ.χ. θα εξουδετερώσεις τον «Κεφαλλήνα» Αρσένη, που ο Μάκης εναγγαλίζεται σήμερα όπως άλλοτε τον Ευάγελο Δενδρινό «προσωπικό φίλο» του επίσης «Κεφαλλήνα Ιωάννη Μεταξά».

ΟΣΟΙ ΕΧΟΥΝ
ΜΟΥΣΤΑΚΙ,
ΜΟΥΣΙ, ΜΥΤΗ
ΚΑΙ ΑΥΤΙΑ...

...ΕΧΟΥΝ
REMINGTON

MB-1 Η κουρευτική μηχανή μπαταρίας που ξέρει να περιποιείται μούσι, μουστάκι και φαβορίτα.

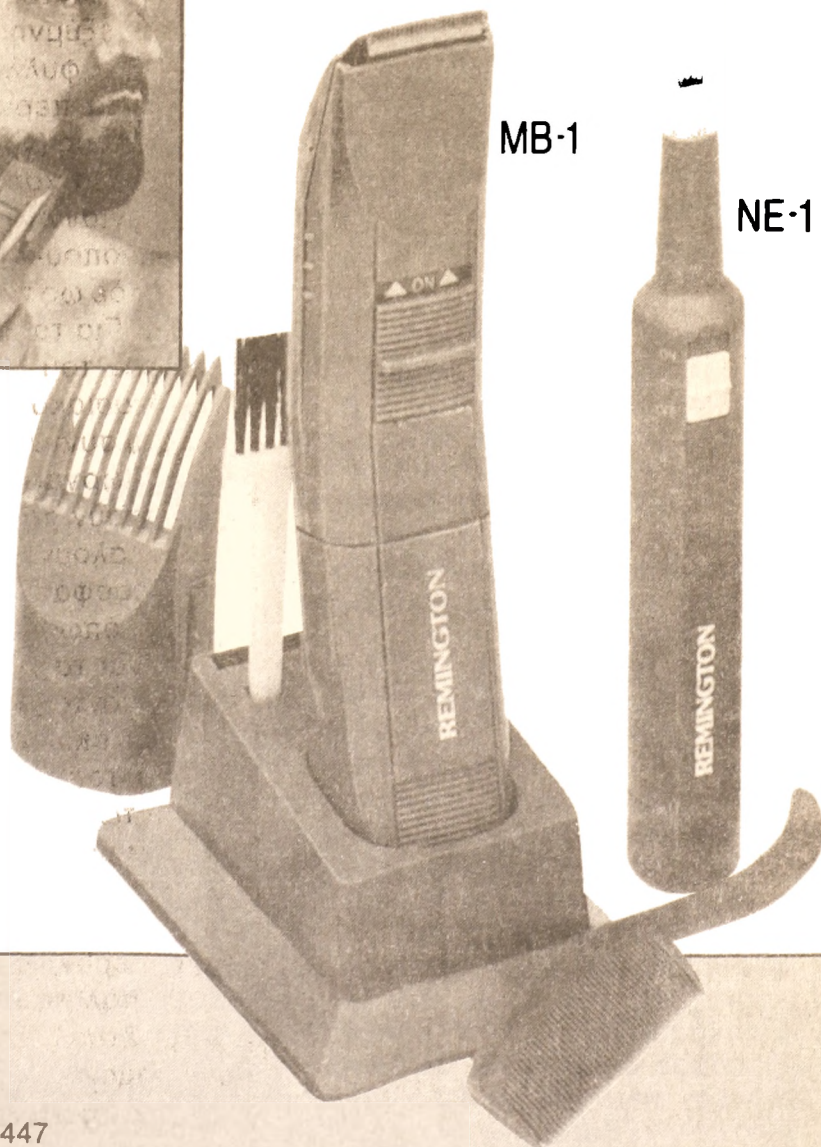
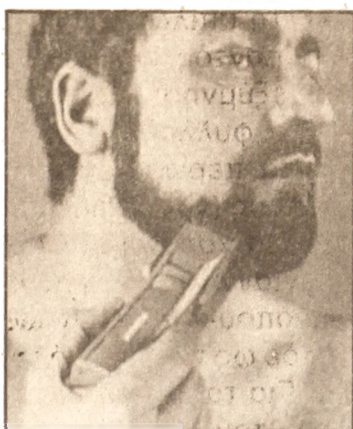
NE-1 Ο πανέξυπνος βολικός τριχοκόπτης, για την μύτη και τα αυτιά.

ΘΑ ΤΑ ΒΡΕΙΤΕ ΣΤΑ ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΜΕ ΣΗΜΑ

• ΣΤΟΥΡΝΑΡΑ 39, ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36 42 216, 36 15 447

• ΜΠΕΝΑΚΗ 5, (ΕΝΤΟΣ ΣΤΟΑΣ) • ΚΥΠΡΟΣ: NOVA Ltd. ΤΗΛ. 041 21 933

ΑΝΤΙ ΔΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ:

Μετά φανών και λαμπάδων ο Δημήτριος στις ΗΠΑ

«Πρέπει να συντελεσθούν και άλλες μεταβολές στην Αν. Ευρώπη και ελπίζω η ελληνορθόδοξη Εκκλησία, να αναπτύξει ενεργητικό ρόλο σχετικά με αυτό». Τα αποκαλυπτικά αυτά λόγια, περιέχονταν σε επιστολή που απέστειλε ο Αμερικανός πρόεδρος Μπους στον Αρχιεπίσκοπο Βορείου και Νοτίου Αμερικής Ιάκωβο, με την ευκαιρία της 30ης κληρικο-λαϊκής Συνέλευσης της Αρχιεπισκοπής Αμερικής που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσινγκτον από 9-12 του Ιούλη. Αυτήν ακριβώς την περικοπή πρόβαλε προς τους δημοσιογράφους έξι μέρες νωρίτερα, ο ίδιος ο Ιάκωβος, σε σχετική συνέντευξη Τύπου, για να τονίσει τη σημασία που απέδιδε ο Λευκός Οίκος, στην πρώτη ιστορική επίσκεψη είκοσαήμερης διάρκειας που πραγματοποιεί στις ΗΠΑ από τις 2.7.90, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος, προσκεκλημένος από την Αρχιεπισκοπή.

Τα λόγια αυτά, μαζί με τη λαμπρότητα της υποδομής, τις τιμές «αρχηγού κράτους» που του αποδόθηκαν, τις συναντήσεις υψηλού επιπέδου με τον ίδιο τον Μπους και το Γ.Γ. του ΟΗΕ Ξαβιέ Περέζ Ντε Κουεγιάρ καθώς και δημοσιότητα με την οποία περιβάλλεται η παρουσία του Οικουμενικού Πατριάρχη στις ΗΠΑ, προσδίδουν στην επίσκεψη αυτή τα χαρακτηριστικά ενός αναμφισβήτητα εξαιρετικού γεγονότος.

Σε τι, ωστόσο, οφείλεται αυτό το απροσδόκητο, ζωνρό ενδιαφέρον της αμερικανικής ηγεσίας προς την Ορθόδοξη Εκκλησία, που έδωσε την ευκαιρία στον Αθ. Κανελλόπουλο που παρευρίσκεται στις τελετές αυτές εκ μέρους της Ελληνικής κυβέρνησης να δηλώσει, ότι «ήρθε η ώρα της ορθοδοξίας στα πλαίσια του νέου κόσμου που οικοδομείται»;

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό βρίσκεται ακριβώς στα λόγια του Μπους που προαναφέρθηκαν. Όταν ο Αμερικανός πρόεδρος αναφέρεται σε επιπλέον «μεταβολές» που πρέπει να «συντελεσθούν στην Αν. Ευρώπη», δεν εννοεί ασφαλώς τις χώρες της Κεντρικής Ανατολικής Ευρώπης (Αν. Γερμανία, Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία), όπου έχουν

ήδη κυριαρχήσει κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις καθώς και καθεστώτα δυτικού τύπου. Εννοεί ασφαλώς πρώτα και κύρια τις Αν. χώρες της Βαλκανικής, όπου η κατάρρευση του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού» δεν συνοδεύτηκε από καθεστωτικές αλλαγές του ύφους που σημειώθηκαν στις χώρες της Κεντρικής Αν. Ευρώπης, αλλά εννοεί δευτερευόντως και την ίδια την Σ. Ένωση σε επόμενη φάση.

Στην αποστολή αυτή, που αποκτά τα χαρακτηριστικά μιας νέας, σύγχρονης, «σταυροφορίας», συνυπολογίζεται ήδη και ο ρόλος που θα πρέπει να ασκήσει η Ορθόδοξη Εκκλησία με την εντονότερη παρουσία και τα ερείσματα που διαθέτει συγκριτικά με τη Ρωμαιοκαθολική εκκλησία, στον ευρύτερο χώρο της Εγγύς και της Μ. Ανατολής για την ανάσχεση της διάδοσης του φανατικού φονταμελιστικού Ισλαμισμού, φαινόμενο που παρακολουθεί με ανησυχία η Δύση και για το οποίο έγινε συχνή αναφορά σε διάφορες συναντήσεις του Οικουμενικού Πατριάρχη στις μέρες αυτές στις ΗΠΑ.

Ενδιαφέρον είναι να επισημανθεί, τέλος, ότι η αμερικανική ηγεσία, προβαίνει σε αυτή την αναβάθμιση των σχέσεων και της συνεργασίας της με την Ορθόδοξη Εκκλησία και το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αφηφώντας, διακριτικά βέβαια, τις αναμενόμενες και ήδη εκφρασμένες αντιδράσεις δυσαρέσκειας, της προσφιλέστατης κατά τα άλλα στην Ουάσινγκτον τουρκικής ηγεσίας.

Είναι προφανές ότι η ευρύτητα των γενικότερων επιδιώξεων που προσδοκούνται από την ενεργοποίηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, απαιτούν την υπέρβαση της ιδιότυπης «αιχμαλωσίας» που επιμένει αναχρονιστικά να διατηρεί στο τέλος του 20ού αιώνα η Άγκυρα σε βάρος του Πατριαρχείου Κωνσταντινούπολης, του οποίου αρνείται την Οικουμενικότητα, έχοντας το υποβιβάσει σε έναν «εσωτερικό τουρκικό θεσμό», με βάση ειδικό νομοδιάταγμα (1092/του 1923) του Κεμάλ Ατατούρκ, που καμιά νομική κάλυψη δεν αντλεί από τις «Συνθήκες της Λωζάνης», όπως θρασύτατα επικαλείται η τουρκική προπαγάνδα προκειμένου να συγκαλύψει την αυθαιρεσία της.

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ:

Κίνδυνοι νέας πολεμικής σύρραξης

Κλιμακώνονται επικίνδυνα οι συνθήκες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μια νέα πολεμική έκκρηξη στη Μ. Ανατολή, καθώς κορυφώνονται η αδιαλλαξία και η προκλητικότητα των σιωνιστών του Ισραήλ, μετά το σχηματισμό, στις αρχές του Ιούνη, της νέας κυβέρνησης του Γιτζάκ Σαμίρ, κατά γενική ομολογία της πιο δεξιάς κυβέρνησης που αναδείχθηκε στο Ισραήλ από την εποχή της ίδρυσής του.

Πράγματι, εκτός από τα λόγια, όπως οι φιλόδοξες δηλώσεις Σαμίρ μετά το σχηματισμό της κυβέρνησής του ότι πρώτος στόχος του είναι «να συντρίψει την Ιντιφάντα», ή όπως του ακροδεξιού νέου υπουργού Εξωτερικών Ντάβιντ Λέβι, ο ο-

ποίος είπε πως «η υπόθεση της ειρήνης στη Μ. Ανατολή εξαρτάται από μια προκαταρκτική συμφωνία ΗΠΑ-Ισραήλ εναντίον της ΡΙΟ και της ιδέας του σχηματισμού ενός παλαιστινιακού κράτους», ήρθαν και οι πράξεις με την επανάληψη των αεροπορικών επιδρομών εκ μέρους του Ισραήλ εναντίον παλαιστινιακών θέσεων στην κοιλάδα Μπεκαά στον Λίβανο.

Ανησυχία για την τροπή που δείχνουν να παίρνουν τα πράγματα έκφρασε και ανώτερος αξιωματούχος του Λευκού Οίκου ο οποίος δήλωσε στο Newsweek (25-30/6) ότι «πρόκειται για την πιο επικίνδυνη εποχή στη Μ. Ανατολή τα τελευταία χρόνια».

Ο αραβικός κόσμος, μετά την τελευταία επιτυχημένη σύνοδο κορυφής που έγινε στη Βαγδάτη στις 30 του Μάη, βρίσκεται συσπειρωμένος και σε επαγρύπνηση. Ενδεικτικές είναι και οι προειδοποιητικές δηλώσεις του ηγέτη του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν, ότι «θα πλήξει το Ισραήλ εάν από την πλευρά του εξαπολυθεί επίθεση σε βάρος οποιασδήποτε αραβικής χώρας».

Θετική εξέλιξη στα πλαίσια αυτά αποτελεί και το γεγονός της πρόσφατης επανάληψης του διαλόγου μεταξύ Ιράν και Ιράκ, για την εξεύρεση μιας οριστικής ομαλοποίησης των σχέσεων μεταξύ τους, μετά την ανακωχή του 1988.

Οι φόβοι πάντως που εκφράζονται είναι μήπως η κυβέρνηση του Ισραήλ, στα πλαίσια αιφνιδιαστικών επιθέσεων σε βάρος της Ιορδανίας ή της Συρίας, βρει την ευκαιρία να προβούν σε μεγάλης έκτασης σφαγή αμάχων Παλαιστινίων στα κατεχόμενα.

Ανδρέας Μπίστης

ΟΥΓΓΑΡΙΑ:

Ραψωδία...

Η ουγγρική κυβέρνηση, αντιμετωπίζοντας αυξανόμενες πιέσεις από διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς για να επιταχύνει τις οικονομικές της μεταρρυθμίσεις, έδωσε στη δημοσιότητα το πλαίσιο των μέτρων που αποσκοπούν να μεταρρυθμίσουν την κρατικά ελεγχόμενη οικονομία της προς την κατεύθυνση της αγοράς.

Στα μέτρα περιλαμβάνονται προτάσεις για τις διαδικασίες πτώχευσης 30 έως 35 μεγάλων κρατικών υπερχρεωμένων επιχειρήσεων. Σε επόμενο στάδιο η ίδια διαδικασία θα ακολουθηθεί για άλλες 600 κρατικές επιχειρήσεις. Σε άλλες 300 κρατικές προβληματικές επιχειρήσεις θα δοθεί περίοδος χάριτος, για να διαπιστωθεί αν είναι σε θέση να αναδιαρθρωθούν και να επιβιώσουν μέσα σε ένα νέο ανταγωνιστικό περιβάλλον. «Αναδόμηση» όμως περιμένει και τους διοικητές των επιχειρήσεων αυτών που καλούνται προς επανεξέταση μια και οι περισσότεροι από αυτούς έχουν διοριστεί από της εποχής της βασιλείας του ΚΚ.

Γύρω στις 15 επικερδείς κρατικές επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και οι κρατικές αερογραμμές MALEV θα εισαχθούν στο χρηματιστήριο της Βουδαπέστης.

Η ουγγρική κυβέρνηση επιδιώκει επίσης να ιδιωτικοποιήσει 30.000 έως 40.000 μικρά καταστήματα που απασχολούν λι-

γότερους από 15 εργαζόμενους, συμπεριλαμβανομένων εστιατορίων και ξενοδοχείων.

Αλλά η λαίλαπα της ιδιωτικοποίησης θα συμπαρασύρει και τις τιμές των «πολυτελών» αγαθών, κατά 25% περίπου όπως υπολογίζεται, μεταξύ των οποίων τσιγάρα, οινόπνευμα, ποτά και βενζίνη για να καλύψουν εν μέρει τα τεράστια ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού.

Με ταχύτατους ρυθμούς λοιπόν και η Ουγγαρία προς την οικονομία της αγοράς, που μετά την εμπειρία του κομμουνιστικού καθεστώτος, παρουσιάζεται πλέον ως μονόδρομος και πανάκεια — με λαϊκή μάλιστα συναίνεση — για τη θεραπεία της ασθενούς οικονομίας της χώρας και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Το θέμα είναι ότι τα πράγματα θα πρέπει να χειροτερέψουν πριν αρχίσουν να βελτιώνονται. Πρόκειται για έναν κανόνα ο οποίος φαίνεται να ισχύει για όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Και ασφαλώς το πρόβλημα να συνοψίζεται στο «πόσο χειρότερα», «μέχρι πότε» και «ποιος θα πληρώσει τα σπασμένα».

ΕΣΣΔ:

Σπίτι μου σπιτάκι μου

Η πρώτη ελεύθερη, ιδιωτική αγορά κατοικίας είναι πλέον γεγονός για τους Μοσχοβίτες. Το ριζοσπαστικό δημοτικό συμβούλιο της πόλης, ψήφισε την ιδιωτικοποίηση της κατοικίας, χωρίς καμιά κρατική επιβάρυνση, για τους κατοίκους της πόλης που θα αποκτήσουν τίτλους κυριότητας και θα μπορούν κατά συνέπεια να πουλούν και να αγοράζουν ελεύθερα στην αγορά οικίες και διαμερίσματα.

Ανατρέπεται έτσι το ιδιοκτησιακό καθεστώς της κατοικίας που ίσχυε από το 1917 και σύμφωνα με το οποίο οι κατοικίες ανήκαν μόνο στο κράτος ή σε άλλους κρατικούς οργανισμούς, δήμους ή εργοστάσια. Η έλλειψη στέγης στη σοβιετική πρωτεύουσα ήταν βέβαια εμφανής καθώς δύο και τρεις οικογένειες αναγκάζονταν να μοιράζονται ένα διαμέρισμα ενώ η κατασκευή νέων πολυκατοικιών καθυστέρουσε, λόγω έλλειψης οικονομικών υλικών.

Τα ενοίκια βέβαια κρατήθηκαν για δεκαετίες σε απίστευτα χαμηλά επίπεδα, γύρω στα 25 ρούβλια το μήνα, με ελάχιστες διαφοροποιήσεις λόγω μεγέθους ή τοποθεσίας.

Μαζί όμως με την ιδιοκτησία έρχονται και οι ευθύνες συντήρησης που μέχρι τώρα ανήκαν στο κράτος. Οι Μοσχοβίτες, θα πρέπει τώρα να αντιμετωπίσουν τους φουσκωμένους λογαριασμούς των υδραυλικών και των ηλεκτρολόγων του ιδιωτικού τομέα. Δεν θα αργήσουν να φανούν και οι διάφοροι κτηματομεσίτες καθώς και η κερδοσκοπία στα ακίνητα.

Το πρακτορείο TASS χαρακτήρισε την κίνηση αυτή «σαν σημαντικό πολιτικό βήμα προς την κατεύθυνση της αγοράς». Αλλά θα πρέπει κανείς να περιμένει αρκετά χρόνια για να διαπιστώσει αν αυτό το μέτρο θα βελτιώσει ουσιαστικά τις συνθήκες στέγασης των Μοσχοβιτών.

ΚΙΝΑ:

Μέτρημα κεφαλών

Κάθε λεπτό 25 άτομα γεννιούνται στην Κίνα. Κάθε χρόνο ο πληθυσμός της αυξάνεται κατά 15 εκ. κατοίκους, μιάμιση Ελλάδα περίπου. Στο τέλος του περασμένου έτους εκτιμήσεις ανέβαζαν τον πληθυσμό της Κίνας στο 1 δισ. 112 εκ. κατοίκους.

Η επίσημη απογραφή του πληθυσμού άρχισε την 1η Ιουλίου. Θα απασχολήσει 7 εκατ. άτομα και θα διαρκέσει 10 ημέρες. Κατά το διάστημα αυτό ο πληθυσμός της χώρας θα έχει αυξηθεί κατά 400.000 κατοίκους.

Στην ύπαιθρο τα προβλήματα απογραφής είναι τεράστια. Ο αγροτικός πληθυσμός που επιθυμεί μεγάλες οικογένειες καταφεύγει στη δωροδοκία των τοπικών αρχών για να ξεφύγει από το δόκανο του νόμου του 1980 που επιβάλλει βαρεία πρόστιμα στις οικογένειες με πάνω από ένα παιδί.

Γύρω στα 50 με 80 εκ. υπολογίζονται όσοι παρανόμως συρρέουν στις πόλεις από τις αγροτικές περιοχές.

Αυτή η τεράστια κινητοποίηση ανθρωπίνου δυναμικού στην πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου, δείχνει και τη διαφορά κλίμακος στα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Το δέος των αριθμών.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

Εισαγωγή

στην ελληνική πολυφωνική
έκκλησιαστική μουσική

Η ελληνική πολυφωνική έκκλησιαστική μουσική, πού δείγματά της ανιχνεύονται ακόμη και στο Βυζάντιο του 15ου αιώνα, διαγράφει την ιστορική της πορεία ανάμεσα στην Κρήτη, στα Έπτάνησα και στα προηγμένα κέντρα του ελληνισμού της Δυτικής Ευρώπης, για να φτάσει τελικά στον κυρίως ελληνικό χώρο και να καθιερωθεί έστω και με την άνοχή της έκκλησιαστικής άρχουσας τάξης.

Ένα βιβλίο σταθμός στην πορεία για την ανάκαλυψη της έθνοθηρησκευτικής μας μουσικής ταυτότητας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομυιάλη 9, Αθήνα 106 79
Τηλ. 360.77.44 — 36.47.93

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΑΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΦΕΛΗΣ

Κείμενα κλασσικά και σύγχρονα σε
άριστα φροντισμένες και επιλεγμέ-
νες εκδόσεις

Μιά διαφορετική άποψη
για τό ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΛΕΧ ΒΑΛΕΣΑ: «ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΤΕΙ»

της Τέτας Παπαδοπούλου

«Εάν ο Λεχ Βαλέσα επιθυμεί να είναι υποψήφιος για το προεδρικό αξίωμα έχει, ασφαλώς, πολλές πιθανότητες να εκλεγεί. Στις εκλογές αυτές πιστεύω ότι θα μπορούσαμε να συμπορευθούμε. Τούτο όμως μόνον υπό την προϋπόθεση ότι ο Λεχ Βαλέσα θα γίνει πρόεδρος της Δημοκρατίας της Πολωνίας και όχι μονάρχης μιας μετακομμουνιστικής αυτοκρατορίας». (Άρθρο του Άνταμ Μίχνικ στην *Gazeta Wyborcza*, 7 Ιουνίου '90).

«Δεν θέλω να γίνω πρόεδρος της χώρας. Όμως είναι ανάγκη να γίνω (...). Οι συνεργάτες μου ακολουθούν με λανθασμένο τρόπο το σχέδια που εγώ ο ίδιος επεξεργάστηκα. Τώρα για να επαναφέρω τα πράγματα στο σωστό δρόμο, πρέπει να προκαλέσω θύελλες (...). Εγώ διακινδυνεύω την καριέρα μου. Αγωνίζομαι για ένα νέο σύστημα, γιατί δεν μου αρέσει αυτό που οι συνεργάτες μου επιχειρούν να εφαρμόσουν». (Συνέντευξη του Λεχ Βαλέσα στην *Gazeta Wyborcza*, 20 Ιουνίου '90).

«Στο κίνημά μας συνηθίσαμε να μην υπάρχουν ηγέτες και υπηρέτες, αλλά πολίτες και φίλοι. Τι συμβαίνει λοιπόν τώρα»; (Από την παρέμβαση του Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ στη σύνοδο της Εθνικής Επιτροπής Πολιτών της Αλληλεγγύης, 24 Ιουνίου '90, στην οποία βεβαίως ήταν παρών ο Λεχ Βαλέσα).

«Με τη στάση τους, ο Άνταμ Μίχνικ και ο Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ, μπλοκάρουν την πορεία της πολωνικής κοινωνίας προς τον πλουραλισμό (...). Εγώ δεν είχα έγκαιρα αντιληφθεί ότι ανάμεσά μας είχαν αρχίσει να παρουσιάζονται φαινόμενα σήψης και διαφθοράς. Είμαι όμως λιγότερο μορφωμένος από τον Μίχνικ και τον Γκέρεμεκ. Εκείνοι όφειλαν να τα εντοπίσουν πριν από εμένα». (Συνέντευξη του Λεχ Βαλέσα στο γαλλικό περιοδικό *Globe*, τχ. Ιουλίου - Αυγούστου)

Όσο περνούν οι ημέρες, αντί να εκτονώνεται, διογκώνεται η κρίση στην ηγεσία της Αλληλεγγύης. Η πρωτοβουλία των κινήσεων, που οδήγησαν στην παρούσα κατάσταση εμφύλιου σπαραγμού, ανήκει εξ ολοκλήρου στον Λεχ Βαλέσα. Τούτο κανείς δεν το αμφισβητεί ούτε καν ο ίδιος. Εκείνος κήρυξε τον πόλεμο στα τέλη Μαΐου εναντίον των στενών συνεργατών του, του πρωθυπουργού Ταντέους Μαζοβιέτσκι, του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου της Αλληλεγγύης Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ, του διευθυντή της εφημερίδας *Gazeta Wyborcza* Άνταμ Μίχνικ και εν γένει των «αριστερών και διανοουμένων».

Όσοι γνωρίζουν τον Λεχ Βαλέσα μιλούν για το εντυπωσιακό πολιτικό του ένστικτο αλλά, επίσης, για την αυταρχικότητά του. Επί πλέον τονίζουν πόσο «θεατρική» και πομπώδης είναι συχνά η

συμπεριφορά του. «Μερικές φορές θυμίζει φιγούρα της κομέντια ντελ άρτε», μας έλεγε, προ καιρού στη Βαρσοβία, ο βουλευτής της Αλληλεγγύης Γιαν Γιόζεφ Λίπσκι (ΑΝΤΙ, τχ. 431). Ωστόσο, τους τελευταίους μήνες ο «άνθρωπος του Γκντανσκ» μοιάζει να έχει χάσει κάθε αίσθηση του μέτρου. Πότε επιτίθεται κατά του Άνταμ Μίχνικ και μάλιστα, προτείνει στους συντάκτες της *Gazeta* να του ζητήσουν να ...υποβάλλει την παραίτησή του. Πότε απαιτεί να αφαιρεθεί το σήμα της Αλληλεγγύης από το λογότυπο της εφημερίδας ισχυριζόμενος ότι είναι πλέον, μια ιδιωτική επιχείρηση που δεν εκφράζει το κίνημα. Πότε, πάλι, βάλλει ευθέως κατά της κυβέρνησης και του δημοφιλέστατου Ταντέους Μαζοβιέτσκι, διότι θεωρεί πως οι μεταρρυθμίσεις δεν προχωρούν με τους ρυθμούς που εκείνος επιθυμεί. Και όλα αυτά με εκφράσεις με-

λοδραματικές και κορώνες, όπως, π.χ. «η υπομονή μου εξαντλείται», «δεν μπορώ άλλο να συγκρατώ τους σιδηροδρομικούς και τους εργάτες των ναυπηγείων...», «δυστυχώς υπάρχει στην Βαρσοβία μια ομάδα που την απαρτίζουν ορισμένοι παντογνώστες και η οποία λυμαίνεται σήμερα όλες τις επιτυχίες μας».

Ακριβώς ένα χρόνο μετά από τον θρίαμβο της Αλληλεγγύης, στις ημιελεύθερες εκλογές της 4ης Ιουνίου 1989, η Πολωνία αντιμετωπίζει σοβαρή πολιτική κρίση εξ αιτίας των συγκρούσεων στο εσωτερικό της Αλληλεγγύης. Αλληλοκατηγορίες, οξύτατες αντιπαραθέσεις, ομαδικές παραιτήσεις, κλίμα καχυποψίας. Η ενότητα της Αλληλεγγύης κρέμεται κυριολεκτικά από μια κλωστή. Δεδομένων δε των τρομερών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, το τελευταίο πράγμα που μπορεί να αντέξει η σημερινή Πολωνία είναι η πολιτική αστάθεια.

«Αυτό που οφείλετε να γνωρίζετε κύριε Βαλέσα είναι ότι στις Ηνωμένες Πολιτείες προσέχουν πολύ τι κάνετε. Και, ξέρετε, οι καπιταλιστές δεν είναι φιλάνθρωποι. Εάν αισθανθούν ότι η Πολωνία είναι ασταθής, δεν θα έλθουν. Πιστέψτε με, τους γνωρίζω καλά». Έτσι μίλησε στον πρόεδρο του ιστορικού συνδικάτου ο, πολωνικής καταγωγής, Ντόναλντ Ροστενκόφσκι, μέλος του αμερικανικού Κονγκρέσου, ο οποίος επισκέφθηκε πρόσφατα την Πολωνία επικεφαλής ομάδας Αμερικανών επενδυτών.

Ποιοι είναι οι πραγματικοί λόγοι της σύγκρουσης του Λεχ Βαλέσα με όλους εκείνους που ήταν μαζί του από την πρώτη στιγμή, από το καλοκαίρι του 1980; Δεν χωρά καμιά αμφιβολία ότι ο «αγαπημένος ηλεκτρολόγος» των Πολωνών έχει τυφλωθεί από το πάθος της προσωπικής του φιλοδοξίας. Θέλει οπωσδήποτε να γίνει πρόεδρος της Πολωνίας. Καθώς μάλιστα θεωρεί εαυτόν αναντικατάστατο και μοναδικό εγγυητή της ομαλότητας, απαιτεί να γίνει πρόεδρος εδώ και τώρα.

Το πρόβλημα του Λεχ Βαλέσα είχε διαφανεί ήδη από τις αρχές του χειμώνα. Από τότε υποβόσκει η κρίση. Ο ηγέτης της Αλληλεγγύης αισθάνεται παραγκωνισμένος. Βλέπει ότι δεν είναι, πλέον, στο επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων. Οι αποφάσεις λαμβάνονται στη Βαρσοβία. Εκείνος βρίσκεται πάντα στο Γκντανσκ. Οι σύμβουλοί του έχουν γίνει —ασφαλώς και με τη δική του βοήθεια— πρωθυπουργοί, υπουργοί, διευθυντές εφημερίδων. Ο δικός του ρόλος είναι δευ-

ΘΥΕΛΛΕΣ»...

τερεύων, η δημοτικότητα του μειώνεται. Στις δημοσκοπήσεις και στην ερώτηση «ποιος θα προτιμούσατε να είναι πρόεδρος;» προηγείται ο Ταντέους Μαζοβιέτσκι· δεύτερος ο Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ· τρίτος ο Άνταμ Μίχνικ· τέταρτος ο ...στρατηγός Γιαρουζέλσκι και μόλις πέμπτος ο Λεχ Βαλέσα. Το γεγονός ότι τα αποτελέσματα αυτής της δημοσκοπήσης δημοσιεύθηκαν στην *Gazeta Wyborcza* το εκλαμβάνει ως προσωπική προσβολή. Υποτιμημένος αισθάνεται, επίσης, όταν τον Ιανουάριο ο Βάτσλαβ Χάβελ επισκέπτεται επισήμως την Πολωνία, αλλά στο ταξίδι του Τσέχου προέδρου - συγγραφέα δεν προβλέπεται κάποια στάση το Γκντανσκ.

Σιγά σιγά ό,τι συμβαίνει, το οποίο δεν ελέγχει ο ίδιος, το θεωρεί μια επιπλέον ένδειξη της περιθωριοποίησής του. Ωστόσο, ακόμη δεν αντιδρά βίαια. Περιμένει να γίνει τον Απρίλιο το δεύτερο συνέδριο της Αλληλεγγύης, στο οποίο επανεκλέγεται θριαμβευτικά πρόεδρος του ιστορικού συνδικάτου. Στο μεταξύ παίζεται από ομάδα νέων συμβούλων. Στη θέση του Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ, του Γιάτσεκ Κουρόν, του Άνταμ Μίχνικ, βρίσκονται τώρα οι αδελφοί Λεχ και Γιάροσλαβ Καζίνσκι «οι δαίμονες του Βαλέσα» όπως τους αποκαλούν πολλοί. Ο πρώτος μάλιστα θα αναλάβει τη διεύθυνση της εβδομαδιαίας εφημερίδας της Αλληλεγγύης *Tigodnyk Solidarnosc*. Οι αδελφοί Καζίνσκι ενισχύουν όλους τους φόβους του Βαλέσα περί «παραγκωνισμού» και «περιθωριοποίησης». Στην *Tigodnyk Solidarnosc* θα δημοσιευθούν άρθρα εναντίον «των νέων σαλονιών της Βαρσοβίας» και «της νέας νομενκλατούρας» η οποία είναι πολύ συγκαταβατική με τους... κομμουνιστές.

Στο τέλος Μαΐου ο Λεχ Βαλέσα είναι έτοιμος για τη μεγάλη επίθεση. Οργισμένος και αυταρχικός όσο ποτέ άλλοτε. Και, επί πλέον, δημαγωγικός στο έπακρο. Θα κατηγορήσει την κυβέρνηση, όλους τους παλιούς φίλους και συνεργάτες του ότι συμβιβάστηκαν. Γνωρίζοντας δε πολύ καλά την ευαισθησία των Πολωνών θα υπαινιχθεί, εμμέσως πλην σαφώς, ότι ο Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ και ο Άνταμ Μίχνικ δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τον πλουραλισμό. Θα μιλήσει επίσης για ...διαχωριστικές γραμμές μεταξύ καθολικών και αριστερών. Αλλά δεν θα σταματήσει μέχρι εκεί. Θα πολώσει ακόμη περισσότερο την κατάσταση. Θα ζητήσει να διαλυθεί η *Εθνική Επιτροπή Πολιτών της Αλληλεγγύης* για να α-

Πριν από τη θύελλα. Ταντέους Μαζοβιέτσκι - Λεχ Βαλέσα, 20 Αυγούστου 1989.

νοίξει ο δρόμος «προς τον πλουραλισμό, να δημιουργηθούν κόμματα, να επιταχυνθούν οι πολιτικές εξελίξεις».

Ολοκληρώνοντας την επίθεσή του ο Λεχ Βαλέσα θα δηλώσει κατ' επανάληψιν ότι, για το καλό της Πολωνίας, πρέπει να γίνει πρόεδρος της χώρας. Κάποια στιγμή μάλιστα θα πει «μα δεν καταλαβαίνω γιατί ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι βρίσκεται ακόμη στην προεδρία...».

Η αλήθεια είναι ότι όσο ο Λεχ Βαλέσα ενδιαφέρεται για τον προεδρικό θώκο άλλο τόσο ο Βούτσεκ Γιαρουζέλσκι ενδιαφέρεται για την υστεροφημία του. Θέλει να τον θυμούνται όχι ως τον άνθρωπο που κήρυξε στις 13 Δεκεμβρίου 1981 το στρατιωτικό νόμο, αλλά ως εκείνον που, έστω υπό την πίεση των γεγονότων, δέχθηκε να «αποχαιρετήσει» η Πολωνία το κομμουνιστικό σύστημα. Ας μη λησμονούμε ότι η Πολωνία ήταν η πρώτη χώρα στην Ανατολική Ευρώπη όπου οι κομμουνιστές παρέδωσαν την εξουσία. Όταν πέρσι στις 20 Αυγούστου ορκιζόταν η, υπό τον Ταντέους Μαζοβιέτσκι, κυβέρνηση της Αλληλεγγύης, το τείχος του Βερολίνου δεν είχε γκρεμισθεί και η βελούδινη επανάσταση της Πράγας δεν υπήρχε ούτε στα πιο όμορφα όνειρα του Βάτσλαβ Χάβελ.

Πάντως στη Βαρσοβία όλοι συμφωνούν ότι ο στρατηγός Γιαρουζέλσκι δεν δημιουργεί κανένα απολύτως πρόβλημα στην κυβέρνηση. Είναι περίπου σαν να μην... υπάρχει. Εξάλλου, έχει διακριτικά εκφράσει την επιθυμία να παραιτηθεί αρκετά πριν από τη λήξη της θητείας του.

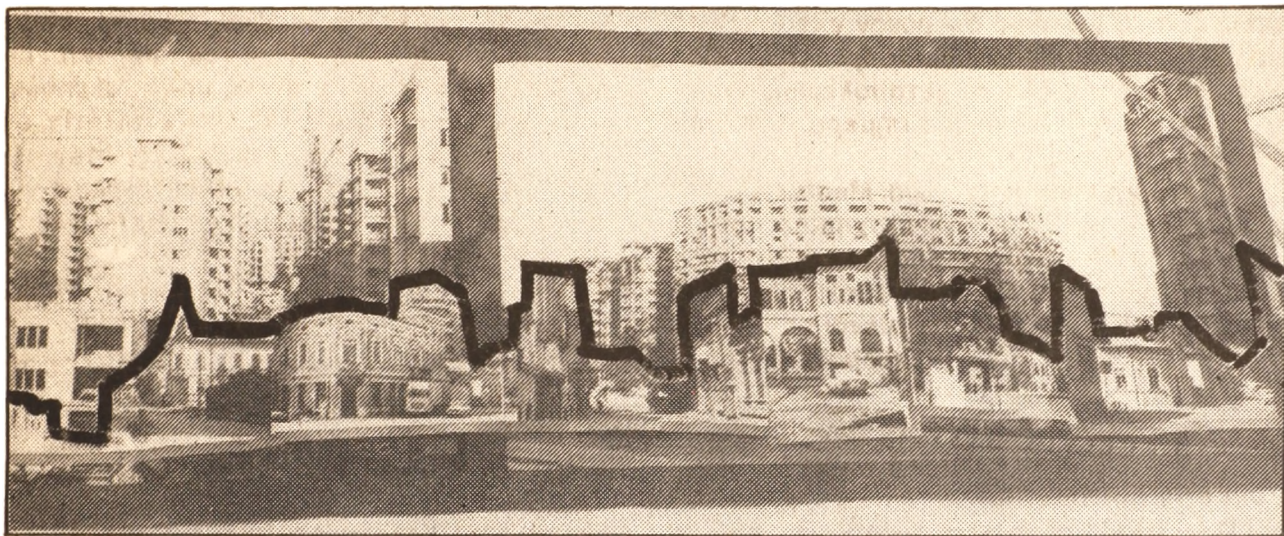
Το στενό του περιβάλλον υποστηρίζει ότι θα δεχόταν να παραιτηθεί ακόμη και στους αμέσως προσεχείς μήνες εάν επρόκειτο να τον διαδεχθεί είτε ο Ταντέους Μαζοβιέτσκι είτε ο Μπρόνισλαβ Γκέρεμεκ όχι όμως ο Λεχ Βαλέσα, γιατί φοβάται τις ρεβανσιστικές του διαθέσεις. Αλλά η πιθανή άνοδος του Λεχ Βαλέσα στην προεδρία ανησυχεί, επίσης, σημαντική μερίδα της Αλληλεγγύης. Ένα από τα ηγετικά της στελέχη, που θέλησε να κρατήσει την ανωνυμία του, δήλωσε στη γαλλική εφημερίδα *Le Monde* (2 Ιουλίου '90) ότι «οι θεσμοί μας δεν είναι ακόμη αρκετά ισχυροί και ο Βαλέσα θα μπορούσε, ενδεχομένως, να γίνει ο Καντάφι της Ευρώπης».

Αυτή τη στιγμή η Αλληλεγγύη είναι χωρισμένη σε δυο αντίπαλα στρατόπεδα. Την κρίση την προκάλεσε ο Λεχ Βαλέσα με την έξαλλη συμπεριφορά του και τις προσωπικές φιλοδοξίες του. Ωστόσο, πίσω από τις προσωπικές φιλοδοξίες προβάλλει μια βαθιά πολιτική αντιπαράθεση. Είναι πλέον σαφές ότι ο Λεχ Βαλέσα και όσοι συμφωνούν μαζί του έχουν διαφορετικές απόψεις από τους αντιπάλους τους σε πολλά και σημαντικά θέματα. Κατ' ουσίαν αναμετρώνται, δυο τάσεις, δυο κουλτούρες. Στην πρώτη είναι έκδηλα τα στοιχεία του καθολικισμού, του σωβινισμού, του λαϊκισμού. Στη δεύτερη προβάλλουν τα σημαντικά στοιχεία της δημοκρατικής ευρωπαϊκής παράδοσης.

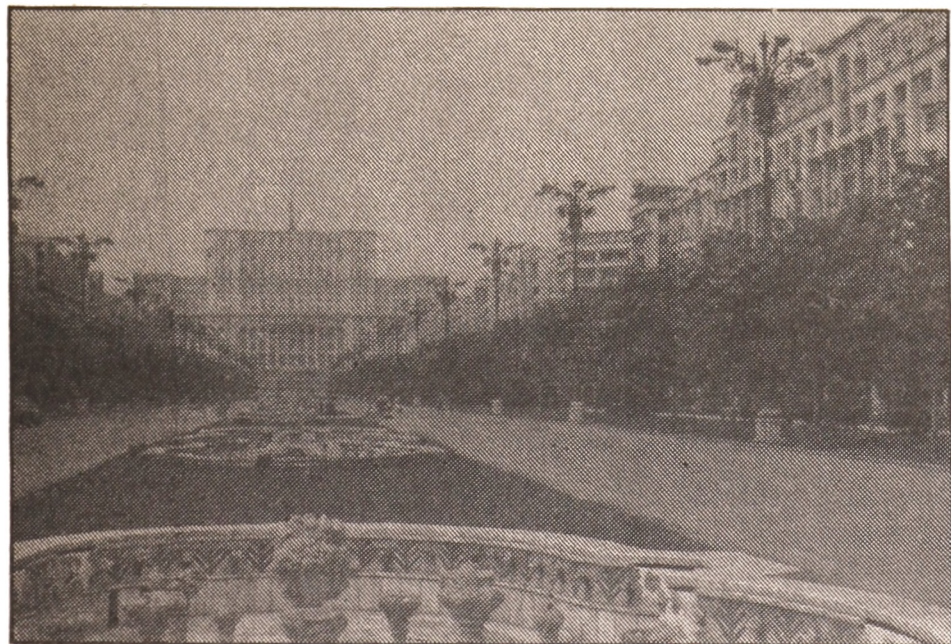
□

ΒΟΥΚΟ

Οι αναγνώστες που έχουν περάσει τα τριάντα, ασφαλώς θα θυμούνται τις «ιδεολογικές» συζητήσεις, οι οποίες φούντωναν μετά από κάποιο ταξίδι στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης πριν από μερικά χρόνια. Ο επισκέπτης έβλεπε εκείνα που είχε προαποφασίσει να δει, προτού ακόμη ξεκινήσει. Αν ήσουν «αριστερός», ξεχώριζες τη γαλήνια ατμόσφαιρα που συναντούσες και αμέσως τη συνέκρινες με το βουητό της Αθήνας. Αν ήσουν «δεξιός» παρατηρούσες ότι δεν υπήρχαν αυτοκίνητα στους δρόμους ούτε σοκολάτες στα καταστήματα. Η συζήτηση εξελισσόταν συνήθως σε καβγά, που όμως ξεφούσκωνε γρήγορα. Κάτι το κατοστάρι κι ο μεζές, κάτι η διπλοπενιά στο συνοικιακό ταβερνάκι, επανέφερε τους αντίδικους στην ευχάριστη ελλαδική πραγματικότητα. Κακά τα ψέμματα. Ο τουρίστας που πήγαινε στη Ρουμανία ας πούμε, σχεδόν τίποτε δεν έβλεπε. Για να καταλάβεις πως ζούσαν αυτοί οι άνθρωποι δεν φτάνουν ούτε δέκα ταξίδια και να σου διηγούνται αληθινές ιστορίες με τις ώρες. Όχι, εκεί δεν ήταν Βαλκάνια. Κάτι άλλο ήταν, που χρειάζεται πολύς κόπος για να το προσδιορίσουμε.

Στα χρόνια της ουτοπίας, το Βουκουρέστι το ονόμαζαν στη Δύση «Παρίσι της Ανατολής». Πράγματι είχε αρκετές προϋποθέσεις για να αναδειχτεί σε πόλη-πρότυπο. Μεγάλα πάρκα, άνετοι λιθόστρωτοι δρόμοι, λίμνες και ποτάμια, αρχοντικά κτίρια από το μεσοπόλεμο, οργανωμένη ρυμοτομία και χώροι για άνετη επέκταση. Τις δυο τελευταίες δεκαετίες η πόλη δέχτηκε τη βάνουση επέμβαση του ολοκληρωτικού μεγαλοϊδεατισμού, που θέλησε να τη μετατρέψει... κανείς δεν ξέρει σε τι. Λέγεται ότι ο Τσαουσέσκου, μετά την επίσκεψή του στο Πεκίνο, εντυπωσιασμένος από την Πόλη του Ουρανού, θέλησε κι αυτός να αναγείρει παλάτια αντάξια της δικής του μεγαλοσύνης. Οι εκσκαφείς γκρέμισαν το μεγαλύτερο μέρος του ιστορικού κέντρου και στη θέση των παλιών αρχοντικών έχτισαν ογκώδη αλλόκοτα τέρατα. Στις φωτογραφίες σχεδιαγραμμάτων από μια έκθεση που έγινε πρόσφατα στο Βουκουρέστι, φαίνονται οι περιοχές του ιστορικού κέντρου της πόλης που κατεδαφίστηκαν.

Μια τεράστια λεωφόρος στον άξονα του Παλατιού του Τσαουσέσκου, έχει δεξιά και αριστερά πολυκατοικίες που προορίζονταν για τα ανώτερα κομματικά στελέχη και των οποίων οι εξωτερικές όψεις, διαμορφωμένες με επιχρίσματα, αποτελούν κακή μίμηση και συσσώρευση ρυθμών και στυλ: μια άθλια σοσιαλιστική, μεταμοντέρνα σύλληψη. Στο μέσα αυτής της πλακόστρωτης λεωφόρου —και σε όλο το μήκος της χιλιομετρικής ανάπτυξής της— έχουν γίνει διαμορφώσεις με αλαβάστρινους πίδακες ηλεκτροφωτισμένους.

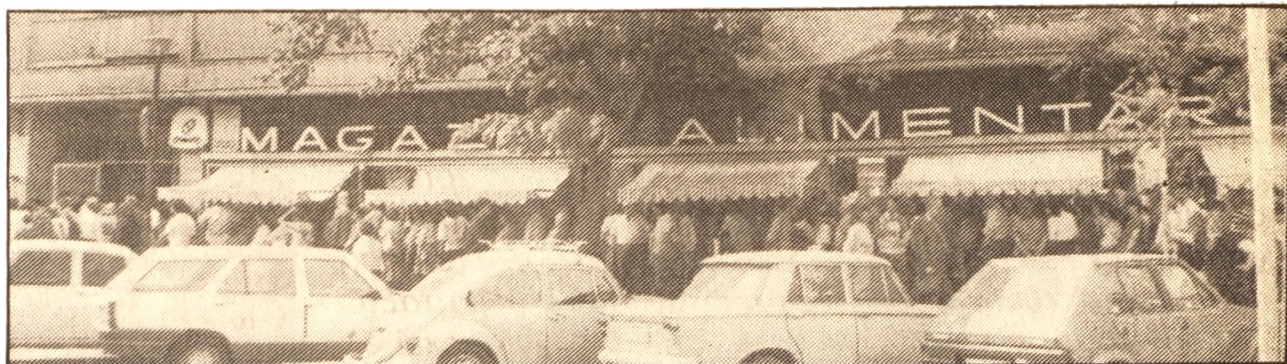
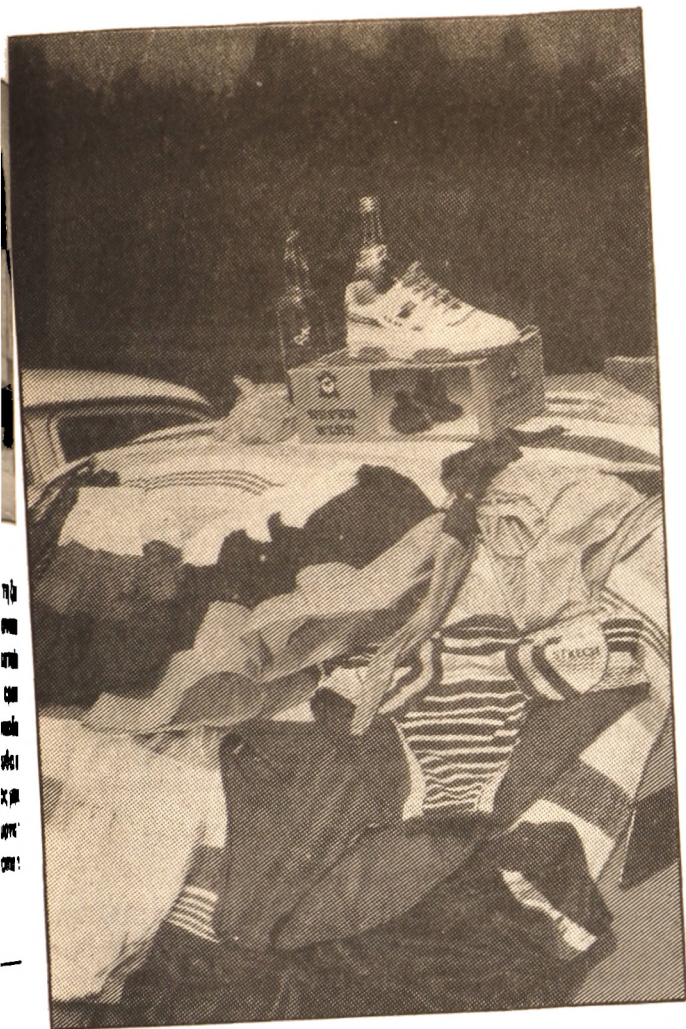
Η αποθέωση όμως είναι το ίδιο το Παλάτι: μια σοσιαλιστική οικοδομική τούρτα που είχε στόχο να ξεπεράσει κάθε προηγούμενο σε μέγεθος και χλιδή. Αρκετά έχουν γραφεί γι' αυτό.

Εκατοντάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους για να ολοκληρωθεί το αισθητικό ανοσιούρημα. Άλλοι γιατί αρνήθηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και χάθηκαν στα ερείπια της κατεδάφισης: άλλοι —τεχνίτες, οικοδόμοι και μηχανικοί— που είχαν επιστρατευθεί από όλη τη χώρα και μετά από εργασία ενός μηνός εξαφανίζονταν ώστε η επόμενη φουρνιά των ειλών να μην γνωρίζει τα κατατόπια των κτισμάτων.

ΡΕΣΤΙ: Η ΑΛΛΗ ΟΨΗ

Το αξιοπερίεργο στις λαϊκές αγορές του Βουκουρεστίου δεν είναι τόσο αυτά που βρίσκεις όσο το γεγονός ότι μόνον εκεί μπορείς να τα βρεις. Η απουσία κάθε ίχνους οικονομίας της αγοράς όλη τη μεταπολεμική περίοδο, καθιστά τη λαϊκή αγορά σήμερα, ατραξιόν πρώτου μεγέθους.

Απ' έξω, η απαραίτητη ουρά. Μέσα, αφθονία τροφίμων. Γι' αυτό άλλωστε σχηματίστηκε η ουρά, επειδή τα υπόλοιπα καταστήματα είναι άδεια και μόνον αυτό το κεντρικό κατάστημα διαθέτει κοτόπουλα. Συνηθισμένοι από ουρές οι Ρουμάνοι, περιμένουν με υπομονή τη σειρά

τους. Στο ψυγείο με τα αυγά δεν πάει κανένας, γιατί τα βρίσκει και στο κατάστημα της γειτονιάς του. Το ίδιο συμβαίνει και με τα αλλαντικά. Όσο για τα ξύγκια που κρέμονται από δίπλα... Πρόσφατα, στους πολύ χαλεπούς καιρούς, όταν ο δικτάτορας έχτιζε παλάτια, όταν η γυναίκα του φόραγε γούνες, όταν το κρύο μαστίγωνε στους δρόμους και όλη η οικογένεια στριμωχνόταν σε ένα δωμάτιο για να ζεσταθεί ο ένας με το κορμί του άλλου, επειδή δεν υπήρχε θέρμανση — τότε ξύγκια έτρωγαν, καθώς και πολυκαιρισμένα σαλάμια.

Περάστε κόσμε, έχουμε απ' όλα. Εσώρουχα, ανταλλακτικά αυτοκινήτων, περιοδικά της δεκαετίας του '60 κι ό,τι άλλο θέλετε. Σε μια άκρη, κάποιος πούλαγε μια (και μόνη) βιντεοκασέτα VHS. Στο κέντρο του υπαίθριου χώρου, λίγα εκατοστά από τις λασπωμένες όχθες της λιμνούλας που είχε σχηματιστεί από τη νυχτερινή βροχή, μπορούσες να αγοράσεις σουβλάκια σε καλαμάκι.

Η Ρουμανία, είναι η πιο μολυσμένη χώρα της Ευρώπης. Ας έχει πράσινο και ελεύθερες εκτάσεις. Στις πόλεις ο αέρας μυρίζει αποπνικτικά. Τα μόνα που δεν έφταιξαν είναι βέβαια τα παιδάκια, αλλά πρώτα από όλους αυτά θα πληρώσουν με την υγεία τους και με τη ζωή τους. Βιομηχανικές εγκαταστάσεις της δεκαε-

τίας του '50, με τεχνολογία της δεκαετίας του '40. Ένα αυτοκίνητο ρυπαίνει όσο δέκα στη Δύση. Οι έφηβοι που κάνουν το σήμα της νίκης μπροστά στο παλάτι όλο και κάποιο γνωστό συνομήλικο θα έχουν, που κουτσαίνει από αδενοπάθεια γιατί υποσιτιζόταν ή γιατί το νοσοκομείο στο οποίο χρειάστηκε κάποτε να εγ-

χειριστεί δεν είχε τα στοιχειώδη μέσα περίθαλψης. Πιστεύουν άραγε, ότι η αλλαγή του καθεστώτος είναι αρκετή για να αισιοδοξούν;

Ρεπορτάζ: Π. Μούτουλας
Φωτογραφίες: Σ. Ιλιεσίου

ΕΠΙ
σημαιο
νουμε

Οίκος εμπορίου

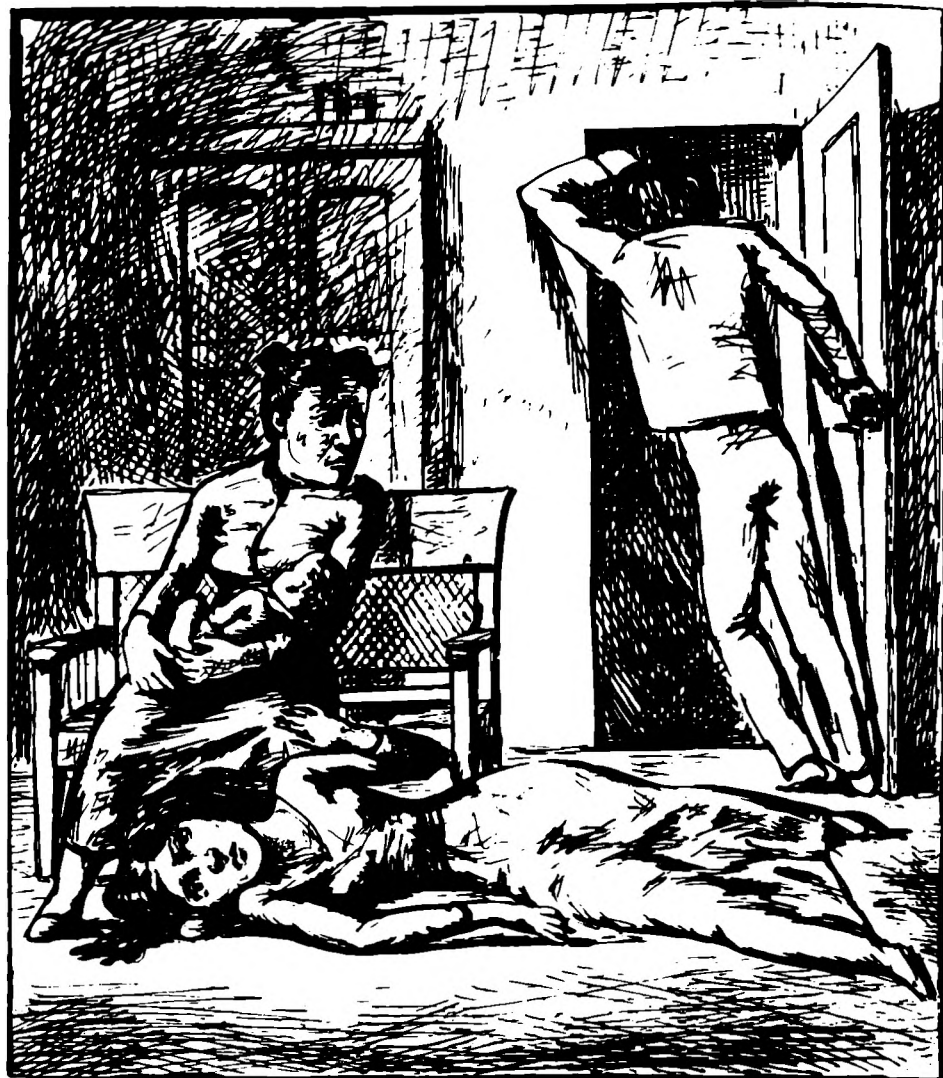
Θα πρασίνιζε από ζήλεια ο Όργουελ, αν διάβαζε την υποδειγματική «μεταγραφή» της αλήθειας για το «Σικιαρίδαιο», σε ρεπορτάζ των «Νέων» της 3ης Ιουλίου 1990. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ αυτό, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Ανδρέας Παπανδρέου, ήθελε να κάνει το ερειπωμένο «Σικιαρίδαιο», πολιτιστικό κέντρο, πράγμα που ανακοίνωσε και σε συνέντευξη Τύπου πέρσι, λίγο πριν από τις εκλογές. Και ήρθαν τώρα οι αντίπαλοί του στην κυβέρνηση, και πούλησαν σε γερμανούς επιχειρηματίες το «Σικιαρίδαιο», και πάει το όνειρο της πολιτιστικής αναβάθμισης που είχαν δει στο ενύπνιόν τους οι οραματιστές του ΠΑΣΟΚ, με τον αρχηγό τους αρχάγγελο στο όνειρο...

Τώρα που δακρύσατε από συγκίνηση, με την παράθεση της σύνοψης του εν λόγω ρεπορτάζ, μπορείτε να κλάψετε με λυγμούς, μαθαίνοντας πώς ακριβώς συνέβη η όλη ιστορία, η οποία εξάλλου είναι καταγεγραμμένη στις πολιτιστικές σελίδες όλων των εφημερίδων του Μαρτίου και Απριλίου 1989: Ιδέα του «Αντιφεστιβάλ» ήταν —από το τέλος του '88— να μετατραπεί το ερειπωμένο και λεηλατημένο «Σικιαρίδαιο», σε κέντρο πολιτιστικής δράσης, για τις εκδηλώσεις του «Αντιφεστιβάλ» κατ' αρχήν και μετά για όποιους καλλιτέχνες ή φορείς θα έδιναν εγγυήσεις σοβαρής παρουσίασης. Μάλιστα, το «Αντί» έφτιαξε τις στοιχειώδεις εγκαταστάσεις υποδομής και καθάρισε το ερείπιο μετατρέποντάς το σε λειτουργικό χώρο και πληρώνοντας από το ταμείο του 6.000.000 δρχ. Το ποσό, υποτίθεται ότι θα το πλήρωνε τελικά η Εμπορική Τράπεζα, στην οποία ανήκε το «Σικιαρίδαιο». Δεν πλήρωσε όμως. Προτίμησε να «δανείσει» την ιδέα αξιοποίησης του «Σικιαρίδαιου» στον κ. Α. Παπανδρέου, για να την παρουσιάσει σαν κυβερνητικό μεγαλεπήβολο —και προεκλογικό— σχέδιο του ΠΑΣΟΚ. Όμως, οι καλλιτέχνες που ζήτησαν τη χρήση του επισκευασμένου από μας «Σικιαρίδαιου» μετά το «Αντιφεστιβάλ», δεν το πήραν. Και το «Σικιαρίδαιο» ρήμαξε και πάλι.

Δανεική ιδέα για τον πολιτισμό, δανεική «εύφημος μνεία» για τον ξαναζωντανεμένο χώρο από το «Αντιφεστιβάλ», καθώς όλες οι εφημερίδες τότε επαινούσαν την πρωτοβουλία του «Αντί» και αντιμετώπιζαν με καχυποψία τις εξαγγελίες του Ανδρέα.

Δεν ευλογούμε τα γένηιά μας. «Ερευνούμε τις γραφές» των εφημερίδων της εποχής —περσινές είναι εξάλλου— και ερευνούμε τις τσέπες μας, ξαλαφρωμένες κατά 6.000.000 δρχ. Ας αποδίδονται τουλάχιστον τα του Καίσαρος τω Καίσαρι, κι όχι τω «Σουλτάνω»...

Υ.Γ.: Στο υστερόγραφο, πάντως βρίσκεται η ουσία πολλών κειμένων: Άσχετα με τα μεγάλα λόγια και τις υποσχέσεις για το ποιοι επιθύμησαν την εκμετάλλευση του «Σικιαρίδαιου» ως χώρου πολιτισμού, σημασία έχει ότι ειλημμένη απόφαση, πλέον, είναι να γίνει εμπορικό κέντρο. Ο πολιτισμός δεν περιλαμβάνεται στις προτεραιότητες των «νέων ιδεών»...

Ήμουν και γω εκεί

Τον τελευταίο εν ζωή ζωγράφο της γενιάς των κλασικών του αιώνα μας τον κόμητα Balthasar Klossowski de Rolla, γνωστότερο ως Μπαλτίς και τον «αει ζώντα» ποιητικό λόγο του Ανδρέα Εμπειρικού, τιμήσε στις αρχές του μήνα το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης του Ιδρύματος Βασιλη και Ελίζας Γουλανδρή στην «εύανδρο» Άνδρο.

Συγκεκριμένα, το προπερασμένο Σάββατο 30 Ιουνίου 1990, στις 12 το μεσημέρι ο υπουργός Πολιτισμού κ. Τζανής Τζαννετάκης, με καρρώ πουκάμισο και αμφίεση καθόλα θερινή, έκοβε την κορδέλα, στην έκθεση ζωγραφικής του Μπαλτίς, για να ξεχυθεί ένα πλήθος καλλιτεχνών, διανοούμενων, δημοσιογράφων και κοσμικών και να αποθαυμάσει τα 121 καταπληκτικά έργα που κατάφεραν να συγκεντρώσουν οι Γουλανδρήδες από 20 και πλέον ιδιωτικές συλλογές και γκαλερί της Ευρώπης και της Αμερικής.

Απών από την τελετή ο μεγάλος ζωγράφος, αφού ένα απρόβλεπτο πρόβλημα με την υγεία του μας αποστέρησε την παρουσία του. Αντ' αυτού ο γιός του Στανισλάς («φτυστός, καλέ ο πατέρας του», «ωραίος και απόμακρος» μερικά από τα σχόλια που ακούστηκαν), και η 17χρονη κόρη του, καρπός του ερωτά του με

τη δεύτερη γυναίκα του, τη Γιαπωνέζα ζωγράφο Ζετσούκο.

Στις 8 το βράδυ οι προσκεκλημένοι του Ιδρύματος κατέβαιναν τις σκάλες του Μουσείου για να παρακολουθήσουν την ταινία του Γιάννη Σμαραγδή «Άνδρος-Εμπειρικός» και να ακούσουν τη φωνή του ποιητή από κασετόφωνο να απαγγέλλει τα ποιήματά του, παρουσιασμένα από τον Γιώργη Γιατρομανωλάκη. Παλλόμενη και ζεούσα η ένρινη φωνή του ποιητή, ακούσθηκε σε ποιήματα από την Ενδοχώρα, την «Υψικάμινο» και τις άλλες του συλλογές. Η «Οδός Φιλελλήνων» σίγουρα έκανε πολλά βλέμματα να κοιτάξουν αμήχανα το ταβάνι. Η δεξίωσις που επηκολούθησε στο Ναυτικό Όμιλο του νησιού, αποκάλυψε πλην της γαστριμαργικής δεινότητας του έχοντος την επιμέλεια του προσφερθέντος μπουφέ, και τη χορευτική δεινότητα πολλών εκ των προσκεκλημένων, όπως λ.χ. του «οργισμένου ροκά» κ. Γεωργίου Βέλτσου. Την επομένη και περί ώραν ενδεκάτην πρωινήν πραγματοποιήθηκε συζήτηση στρογγυλής τραπέζης στην οποίαν συμμετείχον η κ. Ελένη Γλυκατζή-Αρβελλέρ, ως συντονίστρια και οι κ. Νάνος Βαλαωρίτης, Ζακ Μπουσάρ, Γιώργος Γιατρομανωλάκης και Γιώργος Χειμωνάς.

Η διακοπή του ηλεκτρικού φωτός δεν εμπόδισε ούτε τους ομιλητές, ούτε το ακροατήριο, να ολοκληρώσουν οι μεν και να παρακολουθήσουν οι δε τις εισηγήσεις περί της ζωής και του έργου του μέγιστου των Ελλήνων υπερρεαλιστών ποιητών.

Ο Γ. Γιατρομανωλάκης αναφέρθηκε σύντομα στην εποχή της εμφάνισης του Εμπειρικού στην ελληνική λογοτεχνία, στις αντιδράσεις που δημιούργησε. Ο Νάνος Βαλαωρίτης απλός και μειλίχιος, στάθηκε στην φιλική του σχέση με τον ποιητή και προσπάθησε να μεταδώσει στους ακροατές την υπερρεαλιστική διεργασία που υφίστατο η κληρονομημένη ελληνική ποιητική θεματολογία στην υφικείμενη της Εμπειρικής προσωπικότητας. Ο μεταφραστής του ποιητή Ζακ Μουσάρ, με τα πολύ σωστά ελληνικά του, εξιστόρησε τις μεταφραστικές δυσκολίες που συνάντησε στην απόδοση του Εμπειρικού στα γαλλικά, ενώ ο Γιώργος Χειμωνάς επαναπροσδιόρισε τη σχέση ψυχανάλυσης και ποίησης όπως συναντάται στο έργο του Ανδρέα Εμπειρικού.

Τέλος, η Ελένη Αρβελέρ απεκάλυψε παρουσία της κ. Βιβίκας Εμπειρικής την ερωτική σχέση της Μαργαρίτας Γιουρσενάρ και του Ανδρέα Εμπειρικού, που ανεπτύχθη το 1935 στην Κωνσταντινούπολη και της οποίας μνεία υπάρχει στο έργο «Πυρκαγιά» της μεγάλης συγγραφέως. Η δημιουργία «Διεθνούς Εταιρείας Φίλων του Ανδρέα Εμπειρικού», με έδρα την Αθήνα που ανακοινώθηκε προς το τέλος της συζητήσεως σίγουρα ενδιαφέρει όλους εκείνους που κατά καιρούς παρακολουθήσαν τον πλου του αεροστάτου «Αργώ» ή περιπλανήθησαν στην «Οδό Φιλελλήνων», εν αναμονή της έλευσης του υπερκεανείου «Μεγάλος Ανατολικός».

Μιχ. Βαλιανός

Ο «Τοίχος» του Κώστα Βαρώτσου και η πορεία της σύγχρονης τέχνης

Το «οδοιπορικό της φόρμας» το οποίο παρακολουθούμε στο έργο του Κώστα Βαρώτσου είναι κάθε φορά μια περιπέτεια η οποία γίνεται και για τον ίδιο μια καινούρια εμπειρία στο χώρο της τέχνης. Ο Βαρώτσος έχει ξεκάθαρη συνείδηση της τοποθέτησής του στο χρόνο που διάλεξε γι' αυτόν η ιστορία. Η συνείδηση αυτή είναι ένα στοιχείο το οποίο συχνά λείπει από πολλούς σύγχρονους καλλιτέχνες —η συνείδηση των ανακαλύψεων της τέχνης της «Μεγάλης Πρωτοπορίας» (1906-1939) και της «Δεύτερης Πρωτοπορίας» (1945-1975). Διότι η τέχνη δεν είναι μόνο η έκφραση του εσωτερικού κόσμου του καλλιτέχνη (και αν είναι έτσι μιλάμε συνήθως για τη λαϊκή τέχνη ή τέχνη των παιδιών) αλλά μια *μορφή της δημιουργίας* του ανθρώπου στα πλαίσια του πολιτισμού, με τους αυτόνομους νόμους και τους κανόνες της.

Αν και δεν μπορούμε να μιλήσουμε για την «ανάπτυξη» της τέχνης, με την έννοια που έχει ο όρος αυτός όταν αναφερόμαστε στις άλλες μορφές της δημιουργίας (όπως για παράδειγμα η επιστήμη και η τεχνολογία) αναμφισβήτητα μπορούμε να μιλήσουμε για «αλλαγές» στην τέχνη, το αποτέλεσμα των οποίων είναι να μην επαναλαμβάνονται οι ίδιες λύσεις της δομής του έργου στην ιστορία της τέχνης. Οι αλλαγές αυτές ορίζουν το βασικό στοιχείο της δημιουργικής διαδικασίας: την ανακάλυψη του καινούριου.

Το παλιό έργο τέχνης με το πέρασμα του χρόνου δεν χάνει την αξία του, όπως τη χάνει ένα παλιό τεχνολογικό επίτευγμα, δεν μειώνεται η εκφραστικότητά του, η «φρεσκάδα» του. Αλλά η δομή του, η πολύπλοκη σχέση των στοιχείων του σε όλα τα επίπεδα της ύπαρξής του (από την αρ-

χική σύλληψη έως τα πρακτικά προβλήματα της υλοποίησής του σε μορφή αντικειμενικής κατασκευής) δεν επαναλαμβάνεται ποτέ ξανά με την ίδια μορφή. Είναι λοιπόν άσκοπο να ασχοληθεί ο σύγχρονος καλλιτέχνης με την έρευνα π.χ. της λειτουργίας της κεντρικής προοπτικής στην εικόνα, με τον ίδιο τρόπο που είχε απασχολήσει το φαινόμενο αυτό τους καλλιτέχνες της Αναγέννησης. Μπορεί όμως να χρησιμοποιήσει άλλες δυνατότητες της προοπτικής αυτής στη δομή του σύγχρονου έργου τέχνης. Εξίσου είναι άσκοπο να ασχοληθεί ξανά με το φαινόμενο της οφθαλμαπάτης του φωτός όπως το πραγματοποίησε η φλαμανδική ζωγραφική. Γενικά άσκοπο είναι να παραβιάζει κανείς ανοιχτές πόρτες...

Η συνείδηση των αλλαγών στην τέχνη είναι ιδιαίτερα σημαντική στην εποχή μας, στην εποχή της μαζικής καλλιτεχνικής παραγωγής, των παγκόσμιων μηχανισμών της διεθνούς αγοράς της τέχνης, στην εποχή της ταχείας πληροφόρησης και του ανοιγματος των πολιτισμών. Ο καλλιτέχνης που δεν έχει συνειδητοποιήσει τη θέση του στην ιστορική πορεία της τέχνης, αν και μπορεί να είναι πετυχημένος εμπορικά, ουσιαστικά —αργά ή γρήγορα— θα βρεθεί στην περιφέρεια της τέχνης.

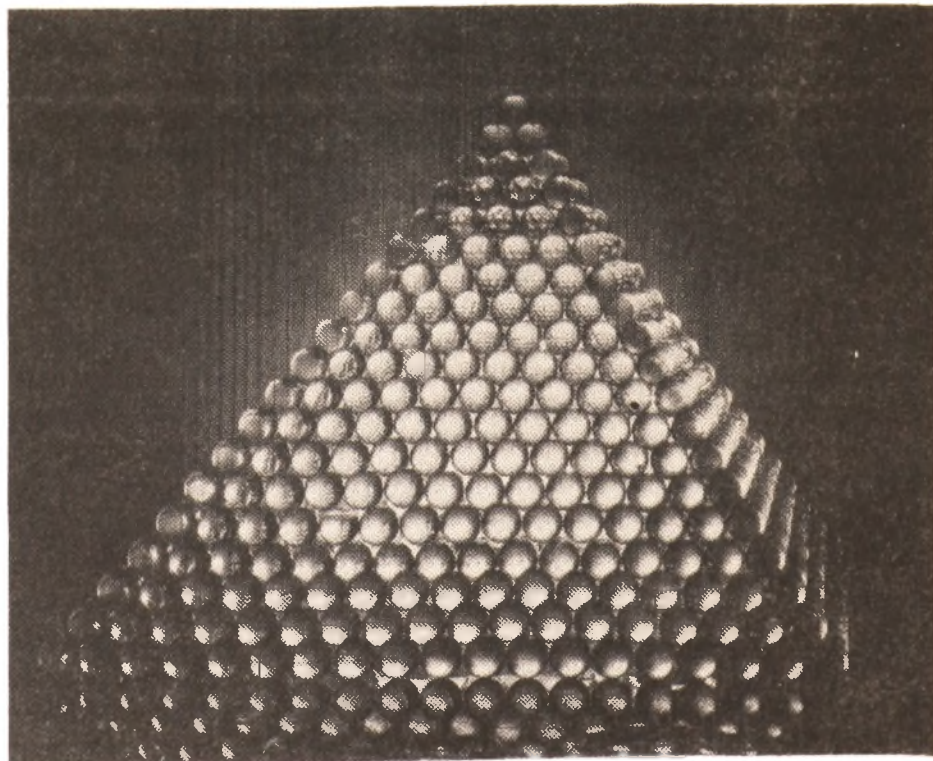
Ο Κώστας Βαρώτσος έχει τη συνείδηση αυτή η οποία τον βοηθά να κάνει διάλογο με την τόσο γεμάτη από ανακαλύψεις τέχνη του 20ού αιώνα, αν και η θέση του, όπως και άλλων καλλιτεχνών, είναι ιδιαίτερα δύσκολη αφού υπήρξε ο Κ. Μάλεβιτς, οι Ντα-

νταϊστές, ο Μ. Ντυσάν και πολλοί άλλοι που άλλαξαν την έννοια της τέχνης. Ο Βαρώτσος δημιουργεί επίσης σε μια εποχή, η οποία περισσότερο από την ανακάλυψη και την ουσία λατρεύει το καλλιτεχνικό στυλ. Μπροστά σε αυτό τι πρέπει να κάνει ένας ανήσυχος καλλιτέχνης και κληρονόμος των δυο καλλιτεχνικών πρωτοποριών;

Στη μέχρι τώρα δημιουργία του Βαρώτσου φαίνονται τα ίχνη πολλών απόψεων για την τέχνη. Στην πορεία του αξιόλογο είναι το ότι περνώντας τις διάφορες φάσεις και αλλάζοντας τα εκφραστικά μέσα προσπάθησε να μη χάσει αυτό που ο ίδιος θέλει να πει.

Μέσα σε λίγα χρόνια ο Βαρώτσος πέρασε σαν αστραπή τις εμπειρίες της *arte rovere*, του εξπρεσιονισμού (δεν εννοώ μόνο την εκφραστικότητα του έργου παρούσα σε όλα τα έργα του καλλιτέχνη αλλά τα παραδοσιακά μέσα του εξπρεσιονισμού όπως είναι π.χ. το έντονο χρώμα), τα καινούρια υλικά και τη μορφή της μνημειακής γλυπτικής. Μέχρι τώρα ο Βαρώτσος δεν δοκίμασε όμως τις δυνατότητες του στο χώρο της ελάχιστης τέχνης — μιας τέχνης πολύ σεμνής, φτωχής θα έλεγα σε εκφραστικά μέσα και περιορισμένης μορφοπλαστικά σε απλές γεωμετρικές φόρμες.

Η εξπρεσιονιστική έκφραση του καλλιτέχνη «ηρέμησε» στη «γυάλινη περίοδο» του. Αυτή η περίοδος αποτελούνταν από μια σειρά έργων, των οποίων η αποκλειστική ύλη ήταν το γυαλί και το σίδερο. Οι δυνατότητες του γυαλιού έδωσαν στον καλλιτέχνη την ευκαιρία να συνδυάσει στο έργο του την εκφραστικότητα με την καθαρή μορφή

και την αυστηρή δομή του καλλιτεχνικού αντικειμένου. Σε αυτήν την περίοδο, εκτός από μια καινούρια ύλη, ο Βαρώτσος δοκίμασε και ένα άλλο σημαντικό στοιχείο του έργου τέχνης — το μέγεθος — από γυαλί και σίδερο κατασκευάστηκαν τα έργα του των μεγάλων διαστάσεων όπως ο «Ποιητής» και ο «Δρομέας».

Στην τελευταία έκθεσή του (ή καλύτερα «επέμβαση») στην γκαλερί Ι. Τούντα (5-15 Ιουνίου 1990) είδαμε μια αλλαγή της «γυάλινης ιδέας» προς τη μινιμαλιστική φόρμα του έργου τέχνης.

Ο κεντρικός τοίχος που χωρίζει τις δυο αίθουσες της γκαλερί ήταν κεκλιμένος κατά λίγες μοίρες αριστερά. Διακριτική κατασκευή δημιουργούσε αυτή την ψευδαίσθηση, σαν μικρή «διόρθωση» της πραγματικής κατάστασης του χώρου. Στο πάτωμα, από τη ρωγμή που άφηνε ο κεκλιμένος τοίχος προβάλλαν παραλληλόγραμμα κομμάτια από χοντρό γυαλί.

Αυτή η περίπτωση μπορεί να είναι ένα παράδειγμα για το πόσο σημαντικό ρόλο παίζει η φόρμα στο έργο τέχνης. Παρόλο ότι ο Βαρώτσος χρησιμοποιεί ξανά το παλιό του υλικό η λειτουργία του στις δομές του έργου είναι εντελώς διαφορετική και δεν έχει καμιά σχέση με την εκφραστικότητα που παρατηρούμε στα έργα της γυάλινης σειράς.

Η σύνθεση είναι καθαρή, μινιμαλιστική στη σύλληψη και στη μορφοπλαστική της πραγματοποίηση. Δεν είναι όμως μια ψυχρή μινιμαλιστική κατασκευή. Στις δομές του έργου υπάρχει ένα λεπτό καλαμπούρι και το παράλογο που υπήρχε στην τέχνη ανέκαθεν αλλά το οποίο φέρανε στην επιφάνεια και το κάνανε συνειδητό στοιχείο της τέχνης οι Ντανταϊστές και ο Μαρσέλ Ντυσάν.

Στον «Τοίχο» του Βαρώτσου υπάρχει και ένα άλλο στοιχείο που απασχολούσε, σε διάφορες μορφές του επί αιώνες τους καλλιτέχνες: το φαινόμενο της οφθαλμαπάτης το οποίο επιτρέπει στον καλλιτέχνη να κάνει το απίθανο πιθανό και να παίξει με την αντίληψη του θεατή για να πιστέψει αυτός στο ψέμα που ουσιαστικά είναι... η αλήθεια της τέχνης.

Πράγματι ο καλλιτέχνης μπορεί τα πάντα. Με μια απλή επιλογή των καθημερινών αντικειμένων, βασισμένη σε μια ιδέα, δημιουργείται το έργο τέχνης (ready mades). Με το «έτσι θέλω» του καλλιτέχνη άλλαξε και ο τοίχος της

γκαλερί Ιλεάνας Τούντα. Πολλοί από τους επισκέπτες αναρωτιούνταν «Το έργο που είναι;». Και όμως ένα μινιμαλιστικό καλαμπούρι ήταν δίπλα τους.

Δεν ξέρω αν αυτό το έργο θα μείνει στη μνήμη της νεοελληνικής τέχνης. Όμως αναμφισβήτητα αξιόλογη είναι η τόλμη του Βαρώτσου να συνδυάσει τα στοιχεία του ψυχρού μινιμαλισμού με το «παράλογο» του Ντανταϊσμού και το αινιγματικό στοιχείο του κονσεπτουαλισμού. Το ολίγον ειρωνικό ύφος αλλά Ντυσάν παρακολουθούμε αρκετά συχνά και στα παλιά έργα του Βαρώτσου, π.χ. στην «Επικίνδυνη Μπαλαρίνα» (Τόπος-Τομές, ΔΕΣΤΕ, 1989) και στην κατασκευή που εκτέθηκε στην έκθεση «Υπερ-προϊόν» (Αθήνα, 1988). Τα ίχνη των εννοιακών στοιχείων, συνδυασμένα με τη φόρμα της arte povera, φαίνονται επίσης στο έργο του στην έκθεση της Minos Beach στην Κρήτη («Η Βάρκα», 1988). Η ρομαντική βάρκα από σιδερένιο πλέγμα (το παράλογο της τέχνης...) παλεύει με ένα μικρό κύμα από πλαστικό υλικό, αποδίδοντας την ιδέα και την αίσθηση της κίνησης καθώς και τη διαφάνεια του νερού.

Ο Κώστας Βαρώτσος γενικά θέλγεται από περιέργους συνδυασμούς που ξαφνιάζουν διαφορετικά ποτέ δεν θα τολμούσε να τοποθετήσει τον «Δρομέα» στο κέντρο της Ομόνοιας. Γιατί λοιπόν ο μινιμαλισμός πρέπει να είναι τόσο σοβαρός και επιστημονικός; Γιατί να μην έχει λίγη ειρωνεία, λίγο χιούμορ, λίγα στοιχεία της άλλης πλευράς της τέχνης;

Το έργο του Βαρώτσου είναι αξιόλογο και για έναν ακόμη, θα έλεγα «τοπικό», λόγο. Οι έρευνες και οι δοκιμές των δυνατοτήτων που έχει η εννοιακή τέχνη γίνονται στα πλαίσια του νεοελληνικού πολιτισμού πολύ σπάνια. Οι έλληνες καλλιτέχνες προτιμούν τις εκφραστικές τάσεις της τέχνης. Και όμως η Ελλάδα είναι ένας τόπος στον οποίο η σύνδεση αυτών των δυο άποψεων στην τέχνη μπορεί να δώσει έργα που αδυνατούν να πραγματοποιηθούν στο δυτικό πολιτισμό ο οποίος δεν διαθέτει την κατάλληλη απόσταση για να δει πόσο κοντά είναι αυτές οι δυο πλευρές της τέχνης ή της ανθρώπινης φύσεως.

Παρακολουθώντας την πορεία του Κ. Βαρώτσου και το τελευταίο του έργο στην γκαλερί Τούντα σκέπτομαι αν πρέπει να του εύχομαι να ωρι-

μάσει και επιτέλους να αποφασίσει ποια κατεύθυνση της τέχνης προτιμά, ή καλύτερα να μην ωριμάσει ποτέ...

Elzbieta Koscielak

Η «Ορχήστρα Χρωμάτων» στο Ηρώδειο: Η επιβράβευση της ποιότητας

Κι ενώ βρισκόμαστε στο μήνα Ιούλιο, που η Κ.Ο.Α. έχει αφιερώσει τις συναυλίες της στη μνήμη του Δημήτρη Μητρόπουλου, συμπεριλαμβανοντας στα προγράμματά της δυο έργα του (τα μόνα από Έλληνα συνθέτη) η ελληνική μουσική μπόρεσε να ηχήσει στο χώρο του Ηρώδειου, σε όλο της μεγαλείο, με μια άλλη συναυλία. Αυτή της «Ορχήστρας των Χρωμάτων».

Η μικρή συμφωνική ορχήστρα του Μάνου Χατζιδάκι ήδη από την πρώτη της εμφάνιση έδωσε το στίγμα των καλλιτεχνικών της αξιώσεων κατακτώντας έτσι τη θέση που της αρμόζει στη μουσική σκηνή του τόπου μας.

Στις 3 Ιουλίου, με το 5ο της πρόγραμμα πραγματοποίησε μια αρμονική σύζευξη διαφορετικών ήχων και αισθητικής. Ένα πρόγραμμα χωρισμένο σε δυο αυτούσιες ενότητες. Ενότητες, όμως, που η ευαισθησία και η μουσική αξία των έργων που τις αποτελούσαν, καθώς και η ειλικρίνεια της εκτέλεσης, τις έφερναν στο επίπεδο εκείνο που καταλύονται τα διαχωριστικά όρια του «διαφορετικού». Εκεί που η μουσική ως μια παγκόσμια γλώσσα δρα μεταχειριζόμενη όποιες «προσφορές» θέλει, χωρίς να μας ξενίζει η ενελλαγή των χρωμάτων της.

Το πρώτο μέρος της συναυλίας ήταν ολοκληρωτικά αφιερωμένο στην ελληνική μουσική με έργα που όπως γράφει ο Μάνος Χατζιδάκις τον «σφράγισαν συγκινησιακά». Το συμφωνικό πρελούδιο του Μάριου Βάρβογλη «Αγία Βαρβάρα», η «Βυζαντινή Θυσία»

του Πέτρου Πετρίδη, και το συμφωνικό ποίημα του Μενέλαου Παλάντιου «Προσευχή στην Ακρόπολη». Έργα που τώρα «θεώρησε χρέος του να τα αποκαλύψει στους νεώτερους όσο καλύτερα μπορούσε». Και πραγματικά ήταν μια αποκάλυψη της ελληνικής μουσικής η παρουσίαση αυτή. Γιατί ας μην ξεχνάμε ακόμα, ότι σε αρκετές από τις τακτικές συναυλίες της Κ.Ο.Α. απουσιάζει παντελώς η ελληνική μουσική.

Όσο για το δεύτερο μέρος της συναυλίας, σε αυτό κυριάρχησε η μορφή και τα έργα του Astor Piazzolla, του δημιουργού του «Νέου Ταγκό».

Ο Πιατσόλλα γνωστός στο ελληνικό κοινό, ή μάλλον σε μια μερίδα του κοινού, ερμήνευσε έργα δικά του. «Τρία ταγκό για μπαντονέον και ορχήστρα», «Κοντσέρτο για μπαντονέον και ορχήστρα» και το «Αντίος Νονίνο».

Έργα που είχαν ερμηνευθεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1981 στα πλαίσια του «Μουσικού Αυγούστου» στο Ηράκλειο Κρήτης, και τότε με διευθυντή ορχήστρας τον Μάνο Χατζιδάκι.

Κλείνοντας την αναφορά μας αυτή στην πρόσφατη συναυλία της «ορχήστρας των χρωμάτων» θα θέλαμε να σημειώσουμε το οφθαλμοφανές της εκπλήρωσης των προθέσεων του Μάνου Χατζιδάκι όταν γεννιόταν η ορχήστρα.

Στόχος ήταν οι εκτελέσεις να αγγίζουν την ποιότητα των ηχογραφήσεων των δίσκων για να μπορέσουν οι συναυλίες να προσελκύσουν ένα ευρύτερο κοινό που υπάρχει αλλά απομακρύνεται. Και φυσικά το κατάμεστο Ηρώδειο και η συνεπής καλλιτεχνική πορεία ενός σχεδόν χρόνου είναι οι καλύτερες αποδείξεις.

Ν. Μητρόπουλος

...και σύγχρονη μουσική

Με την τυπικά πρώτη συναυλία του Ηρώδειου, εκπληρώθηκε και η υποχρέωση του Φεστιβάλ Αθηνών έναντι της σύγχρονης μουσικής.

Το Ensemble Intercontemporain (σύνολο διασύνχρονης μουσικής) με διευθυντή ορχήστρας τον Pierre Boulez, ήρθε, μας παρουσίασε τους ήχους του ανοίγοντας αλλά και κλείνοντας ουσιαστικά, για το φετινό φεστιβάλ τον τομέα της «μοντέρνας έντεχνης» μουσικής έκφρασης.

Ιδιάζουσα είναι η αίσθηση που μας αφήνουν οι μεμονω-

μένες αυτές εμφανίσεις στη γενική εικόνα του θεσμού. (Υπενθυμίζουμε και την παρουσία του «Xenakis ensemble» στο περασμένο φεστιβάλ 6.8.89 εν μέσω συμφωνικών στιγμών).

Μέσα σε μια τρίμηνη περίοδο κλασικού κυρίως ρεπερτορίου, τα σύνολα αυτά της σύγχρονης μουσικής δίνουν την εντύπωση μιας ασύνδετης μετάκλησης. Μια παρουσία που λειτουργεί μάλλον ως άλλοθι για τον εξοστρακισμό της σύγχρονης μουσικής από τα γεμάτα αιγλή καλοκαιρινά φεστιβάλ.

Δεν οικειοποιούμαστε τον τίτλο του τιμητή ή του επικριτή της μουσικής του καιρού μας. Αναγνωρίζουμε την ισότιμη —ως δημιουργικού έργου— ύπαρξή της πλάι στις «κλασικές» μορφές της έντεχνης έκφρασης και την ανάγκη να γνωστοποιηθεί σε ένα πλατύτερο κοινό. Την ανάγκη να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ του σύγχρονου δημιουργού και του ακροατή.

Το σύνολο διασύγχρονης μουσικής παρουσίασε μια αξιοπρεπή εικόνα της δουλειάς του. Απέδωσε έργα εξαιρετικής δεξιότητας —τεχνικών απαιτήσεων μπροστά σε ένα όχι ιδιαίτερα πολυπληθές και θερμό ακροατήριο, παρά την παρουσία του Pierre Boulez στο πόντιο, της ορχήστρας και το αρκετά ενδιαφέρον πρόγραμμα που είχε ετοιμάσει.

Το να μεμψιμοιρήσουμε για την αδιαφορία του κόσμου μπροστά στη δυσκολονόητη τέχνη του αιώνα μας θα ήταν εφικτό κάτω από άλλες συνθήκες. Αν η μουσική μας παιδεία και η δεκτικότητά μας βρίσκονταν σε υψηλότερα σημεία. Από την άλλη πλευρά οι οικονομιστικοί παράγοντες που καλώς ή κακώς διέπουν τη φιλοσοφία των φεστιβάλ δεν αφήνουν και πολλά περιθώρια δημιουργίας μιας άλλης σχέσης με τις τέχνες.

Έτσι χωρίς ιδιαίτερη «δόξα» ή μάλλον επιδοκιμασία ακούστηκαν έργα των Edgard Varese, Olivier Messiaen, Ιάννη Ξενάκη και Pierre Boulez. Μεταξύ τους και το εκπληκτικού δυναμισμού και φόρμας «Integrales» του E. Varese που έχει θεωρηθεί σταθμός για την ιστορία της μουσικής του αιώνα μας, το «Jalons» του Ξενάκη που από τα φαινόμενα έχει καθιερωθεί στο σύγχρονο ρεπερτόριο. Ακόμα το «Oiseaux exotiques» του Messiaen με σολίστ στο πιάνο τον Alain Nevéaux, και το εντυπωσιακότερο λόγω δυσκολιών για τον σολίστ «Dialogue de l'ombre

double» του Boulez, που έτυχε μιας μοναδικής εκτέλεσης από τον Andre Trouttet (κλαρινέτο).

Όπως αναφέραμε αυτή ήταν ουσιαστικά η μοναδική παρουσία σύγχρονης μουσικής —ως ολοκληρωμένο πρόγραμμα— στα πλαίσια του Φεστιβάλ Αθηνών 1990. Για τον τρέχοντα μήνα στον τομέα της μουσικής τα μόνα που μας απομένουν είναι οι δυο συναυλίες της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών. Συναυλίες που είναι αφιερωμένες στη μνήμη του Δημήτρη Μητρόπουλου για τη συμπλήρωση τριάντα χρόνων από το θάνατό του, με τη συμμετοχή του Λεωνίδα Καβάκου (16.7) στην «Σκωτική φαντασία» του M. Bruch, και Δημήτρη Σγούρου (23.7) στο «Κοντσέρτο για πιάνο αρ. 5» του L. Beethoven.

N. Μητρόπουλος

● «Κακοί μάρτυρες ανθρώποι οφθαλμοί και ώτα βαρβάρους ψυχάς έχοντων» έγραφε ο Ηράκλειτος αγνοώντας φυσικά τον πλειστηριασμό των 43 κλαπέντων κυκλαδικών ειδωλίων από τη νήσο Κέρο που πωλήθηκαν τις μέρες αυτές από τον οίκο «Σόθμπις» του Λονδίνου, παρά τις ενστάσεις της ελληνικής πλευράς. Το αγγλικό δικαστήριο χαρακτήρισε το αδίκημα της αρχαιοκαπηλίας παραγραφέν μετά από 30 χρόνια και την πώληση των αγαλματιών νόμιμη.

Αλλά αντί να καταρώμεθα τους Εγγλέζους ας ανοίξουμε οφθαλμούς και ώτα για την παρεμπόδιση ανάλογων συμβάντων.

● Όσοι προτιμούν το αρχαίο δράμα υπενθυμίζουμε ότι, τα φετεινά **Επιδάμια** εγκαινιάζονται στις **13 Ιουλίου** από το **Εθνικό Θέατρο** με τους «Πέρσες» του Αισχύλου. Πρόκειται για την αρχαιότερη από τις σωζόμενες τραγωδίες που επεξεργάζεται το ιστορικό γεγονός της εκστρατείας του Ξέρξη εναντίον της Ελλάδας με βασικό απόφθεγμα την τιμωρία της αλαζονείας όταν αυτή υπερβαίνει τα ανθρώπινα όρια. Οι «Πέρσες» πρωτοπαίχθηκαν στην Αθήνα το 472 π.Χ. αλλά η διδακτική τους αξία παραμένει —δυστυχώς— μέχρι σήμερα ανεκτίμητη.

Η παράσταση θα επαναληφθεί και στις **14 Ιουλίου**.

● Αν πάλι βρεθείτε στην **Ανδρο** για την περίφημη πλέον έκθεση του Balthus μην παραλείψετε να επισκεφθείτε και την παλαιά

● Για λόγους τεχνικούς το Β' μέρος του άρθρου «Για μία αρχαιολογία του ανθρώπου», της κ. Λ. Μόσχου, αναβάλλεται για το επόμενο τεύχος

πτέρυγα του **Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης** όπου εκτίθενται τα έργα του Έλληνα γλύπτη **Μιχαήλ Τόμπρου**. Τα δημιουργήματά του επηρεασμένα από το γαλλικό νεοκλασικισμό του Maillol αποτελούν ένα αισθησιακό αμάλγαμα της ευρωπαϊκής με την ελληνορωμαϊκή τέχνη. Ο Τόμπρος αποτέλεσε γία την

Ελλάδα του '30 και του '40 ένα πρόδρομο του νέου πνεύματος στην τέχνη, που αξίζει της προσοχής μας.

● Εάν πάλι παραμείνετε «εντός των τειχών» μην παραλείψετε την επόμενη εβδομάδα (**18, 19, 21 και 22 Ιουλίου**) να παρακολουθήσετε τις παραστάσεις του Μπαλέτου της Μάρθας Γκράχαμ στο Ηρώδειο

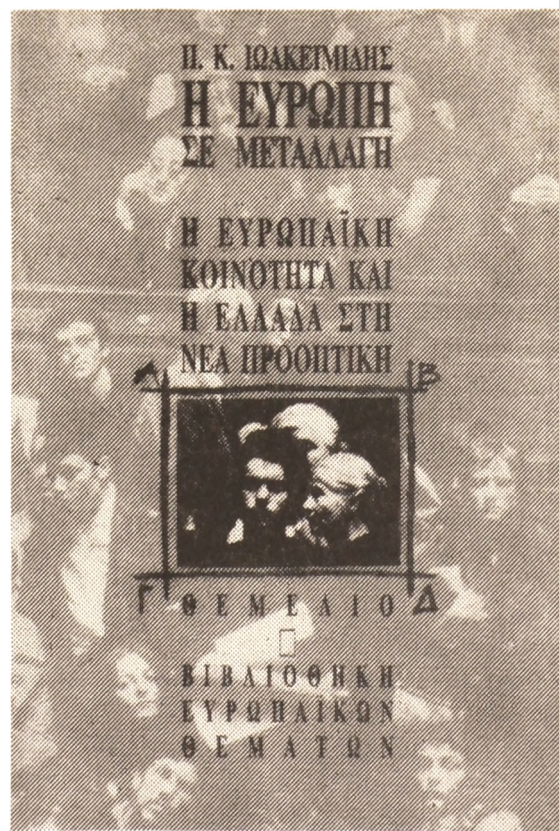
ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΕΙΣ»

Μόλις κυκλοφόρησε

Στη νέα σειρά των ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΘΕΜΕΛΙΟ
«ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ - ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
Σόλωνος 84 - τηλ.: 36.08.180

Η ΤΕΧΝΗ ΣΕ ΠΙΤΣΑΡΙΕΣ ΚΑ

Μια κατάληψη αλλιώτικη από τις άλλες, είναι αυτή που εδώ και δυόμισι σχεδόν μήνες επιχείρησαν οι σπουδαστές της Σχολής Καλών Τεχνών, συγκεκριμένα από τις 2 Απριλίου. Εγκαταστάθηκαν στα κτίρια της Σχολής Χημικών του Μετσόβειου Πολυτεχνείου, ύστερα από τη μεταφορά της Σχολής αυτής στην Πολυτεχνιούπολη. Περί του «διαφορετικού» της κατάληψης δηλαδή της ανακατάληψης των χώρων που τους ανήκαν αλλά και για τα χρόνια προβλήματα της Σχολής, λοιπόν ο λόγος...

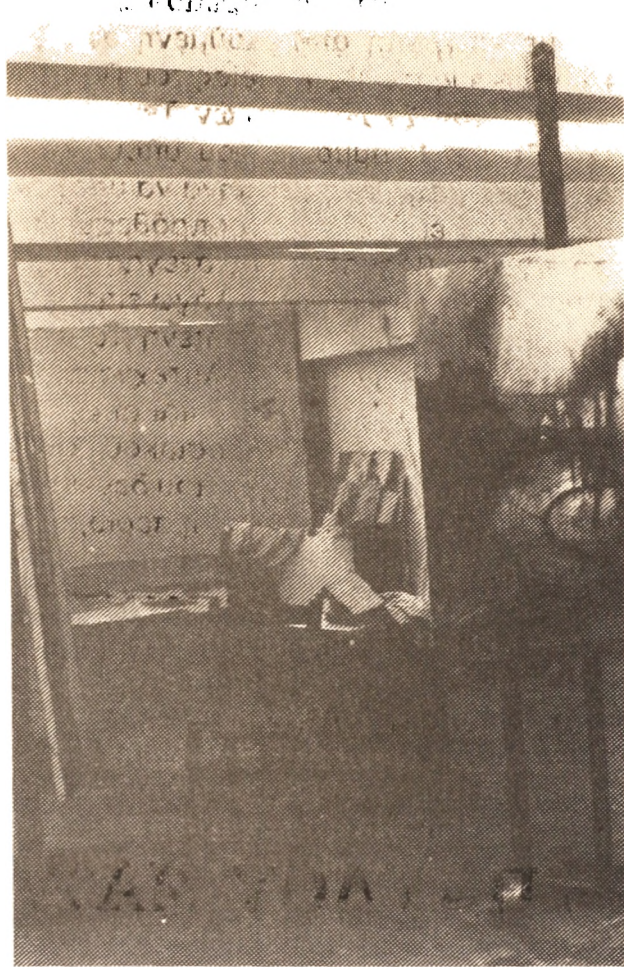
Στο χώρο αυτό του υπογείου της Χέυδεν, γίνονται οι διπλωματικές εξετάσεις.

Το γεγονός ότι η ΑΣΚΤ αντιμετωπίζει οξύτατο κτιριακό πρόβλημα, αυτό το ξέρουμε όλοι και καλύτερα βέβαια οι σπουδαστές. Μια πανσπερμία κτιρίων σε διαφορετικά μέρη του άστεως, εντελώς ακατάλληλα για τη στέγαση και για τη δουλειά των σπουδαστών. Απαριθμούμε:

- Στην οδό Πατησίων και Αγίου Μελετίου, στο παλιό «Μικρό Πολυτεχνείο», υπάρχουν δυο εργαστήρια ζωγραφικής.
- Στην οδό Χέυδεν, σε μια παλιά πιτσαρία (!) —ισόγειο και υπόγειο— δυο εργαστήρια ζωγραφικής.
- Στην οδό Νοταρά 37, σε μια παλιά πολυκατοικία προοριζόμενη για γραφεία, ένα εργαστήριο ζωγραφικής και ένα εργαστήριο χαρακτικής.
- Στην οδό Νοταρά και Τσοίτσα, σε ένα ισόγειο μαγαζί, το εργαστήριο ψηφιδωτών.

● Στην οδό Αρκατοτέλους, σε δυο ορόφους πολυκατοικιών, το εργαστήριο σκηνογραφίας, το εργαστήριο της γλυπτικής και το λαογραφικό της σχολής.

● Και στο κεντρικό κτίριο του Πολυτεχνείου ένα εργαστήριο ζωγραφικής, δυο εργαστήρια γλυπτικής, διάφορα εργαστήρια στο υπόγειο και οι διοικητικές υπηρεσίες.

Χαμηλοτάβανα και υποφωτισμένα τα εργαστήρια στεγάζονται σε υπόγεια μαγαζιά. Στη φωτογραφία το εργαστήριο της οδού Νοταρά.

Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι οι σπουδαστές δεν είναι ενήμεροι των καλλιτεχνικών γεγονότων που συμβαίνουν στη Σχολή τους. Το βασικό πρόβλημα όμως όλων των κτιρίων πλην του κεντρικού, έγκειται στο ότι είναι ακατάλληλα, για την εγκατάσταση των σπουδαστών. «*Η ακαταλληλότητα των χώρων φαίνεται καθαρά από τις εκθέσεις ασφαλείας που συνέταξε η Πυροσβεστική*» μας λέει χαρακτηριστικά η σπουδαστριά Γιώτα Σαραντοπούλου. «*Με αυτές τις εκθέσεις η Πυροσβεστική συνιστά στη Σχολή ή να εγκαταλείψει τους χώρους ή να τους επισκευάσει. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατόν γιατί όταν νοικιάζεις έναν χώρο δεν μπορείς να πεις στους ιδιοκτήτες να ανασκευάσουν τα συστήματα πυρασφάλειας και αναγκαστικά το πρόβλημα παραμένει*».

Όσο για τις συνθήκες εργασίας των

σπουδαστών μέσα σε αυτά τα κτίρια αρκεί να αναφέρουμε το εξής. Με τις υπάρχουσες προδιαγραφές, όταν σχεδιάζεται μια Σχολή Καλών Τεχνών, ο χώρος που αναλογεί σε κάθε σπουδαστή είναι 25 τετραγωνικά μέτρα μικτά και 12 τετραγωνικά μέτρα ωφέλιμα. Στη Σχολή Καλών Τεχνών τα νούμερα είναι εύγλωττα: 8,5 τετραγωνικά μέτρα μικτά ανά σπουδαστή και ωφέλιμα 3,5 τετ. μέτρα! Τη σοβαρότητα του προβλήματος την αναγνώρισε και ο υπουργός Παιδείας κ. Βασ. Κοντογιαννόπουλος όταν επισκέφθηκε τη Σχολή στις 25 Απριλίου.

Ούτως εχόντως των πραγμάτων, οι σπουδαστές της ΑΣΚΤ όταν είδαν να αδειάζουν οι χώροι της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών στο ΕΜΠ στις 2 Απριλίου τους κατέλαβαν αρνούμενοι την εγκατάσταση γραφείων των καθηγητών του Πολυτεχνείου σε αυτούς. Χώροι που ας σημειωθεί ανήκαν από παλιά στην ΑΣΚΤ αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη του ότι το ισόγειο του Αβερώφειου, του κεντρικού δηλαδή κτιρίου, του Πολυτεχνείου, μέχρι το 1940 ήταν τμήμα της Σχολής Καλών Τεχνών. (Μετά έγινε νοσοκομείο από τους διάφορους κατακτητές και το 1945 στέγασε στην Αρχιτεκτονική Σχολή χωρίς καμιά προσυνεννόηση με τη Σχολή Καλών Τεχνών). Εν ολίγοις δηλαδή τα παιδιά της Σχολής δεν παίρνουν τίποτε παραπάνω από ό,τι τους ανήκει. Εξάλλου μόνο με καταλήψεις οι κατά καιρούς σπουδαστές των Καλών Τεχνών πήραν τα κτίρια που ανήκουν στη Σχολή. Όπως το 1976, που κατέλαβαν το Μικρό Πολυτεχνείο και έκτοτε παρέμεινε στην ΑΣΚΤ, έναντι μιας συμβολικής αμοιβής η οποία δεν δόθηκε ποτέ. Δηλαδή, το Πολυτεχνείο ανεγνώρισε το παλιό του χρέος έναντι της Σχολής. Αλλά το οξύ πρόβλημα της κτιριακής ενοποίησης της Σχολής παραμένει και από την πλευρά του μπορεί να δώσει λύση, αφού έχει στην κατοχή του άδειους χώρους στα κεντρικά του κτίρια. Αλλά οι αντιθέσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων των καθηγητών, μεταξύ των σχολών και διαφόρων συμφερόντων δεν επιτρέπουν τη γειτνίαση διαφόρων τμημάτων του Πολυτεχνείου.

Έτσι παρουσιάζεται το εξής κωμικοτραγικό. Μια σχολή δεν έχει χώρους να βάλει ο σπουδαστής της το καβαλέττο του για να δουλέψει και άλλες σχολές ζητούν και παίρνουν χώρους από το Πολυτεχνείο για να οργανωθεί το γραφείο ενός καθηγητού, λέκτορα ή επίκουρου, «του έτσι, του αλλιώς», όπως μας είπαν χαρακτηριστικά σπουδαστές της κατάληψης. «*Δηλαδή χάνεται ο καθαρά εκ*

ΡΓΑΖΕΤΑΙ

του Μιχ. Βαλιανάτου

παιδευτικός χαρακτήρας του Πολυτεχνείου και γίνεται κάτι άλλο. Ένας χώρος γραφείων, ένας γραφειοκρατικός μηχανισμός»...

Και βέβαια ουδέν το μεμπτόν στη δημιουργία γραφείων για τους καθηγητές του Πολυτεχνείου. Όταν όμως υπάρχει ένα τόσο οξυμένο πρόβλημα διδακτικών χώρων, η δημιουργία γραφείων φαντάζει σαν μια μεγάλη πολυτέλεια.

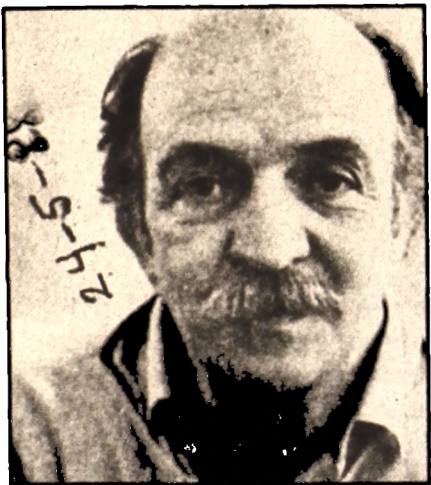
Από την πλευρά τώρα του Πολυτεχνείου τι έγινε; Λίγο μετά την κατάληψη, άρχισαν οι επισκέψεις καθηγητών του ΕΜΠ στους σπουδαστές που απαιτούσαν την έξοδό τους γιατί «εδώ είναι το δικό μου γραφείο, το δικό μου παράθυρο κλπ.». Στη συνέχεια οι πρυτανικές αρχές του Πολυτεχνείου κάλεσαν τον πρύτανη της ΑΣΚΤ και τον προειδοποίησαν ότι θα καταθέσουν μήνυση, θέλοντας να καταστήσουν τη Σχολή συνυπεύθυνη της κατάληψης, ανέφεραν μάλιστα και ονόματα των καθηγητών Κεσανλή, Μπότσογλου κ.ά. Μετά την αποτυχία όμως και αυτής της ενέργειας, οι αρχές του Πολυτεχνείου σκέφθηκαν επιτέλους και το διάλο-

γο με τους σπουδαστές. Οι «καταληψίες» από την πλευρά τους αντιπρότειναν τη χρησιμοποίηση άλλων άδειων χώρων για τις ανάγκες της Σχολής όπως είναι η Λέσχη, τα κτίρια Γκίνη κ.ά. Η απάντηση του Πολυτεχνείου ήταν ότι κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει διότι θα γειτνιάσει η ΑΣΚΤ με άλλες σχολές, πράγμα που δεν επιτρέπεται. Τελικά μετά την επίσκεψη του υπουργού Παιδείας Β. Κοντογιαννόπουλου στην ΑΣΚΤ στις 25 Απριλίου συνεστήθη με επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους της Πρυτανείας του Πολυτεχνείου, της Σχολής Καλών Τεχνών και τον Γενικό Γραμματέα του υπουργείου με σκοπό μέσα σε έναν μήνα να υποβάλει προτάσεις για τη μακροπρόθεσμη λύση του προβλήματος της στέγασής της ΑΣΚΤ. Μέχρι στιγμής η εν λόγω επιτροπή έχει εντοπίσει έναν χώρο πενήντα περίπου στρεμμάτων στην Πολυτεχνειούπολη, ο οποίος προσφέρεται, και απομένει η διερεύνηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος του. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει ιδιοκτησιακό πρόβλημα η περιοχή θα αποδοθεί στην ΑΣΚΤ.

Πέρα όμως από την μακροπρόθεσμη αυτή λύση υπάρχει και ο Σεπτέμβριος. Τι πρόκειται να γίνει; Οι φοιτητές θα επιστρέψουν στα μπουντρούμια τους ή θα παραμείνουν στα κτίρια που κατέλαβαν;

«Η ενιαία στέγασή μας είναι το βασικό μας αίτημα και σε αυτό επιμένουμε» μας λένε. «Αν όχι στα ίδια κτίρια σε άλλα που υπάρχουν μέσα στο Πολυτεχνείο, όπως η Λέσχη, το Γυμναστήριο, οι αίθουσες του κτιρίου Γκίνη... Σκοπός μας είναι να κρατήσουμε την κατάληψη όλο το καλοκαίρι, ούτως ώστε τον Σεπτέμβριο που θα έχουν επιστρέψει οι φοιτητές από τις άλλες σχολές να αρχίσουμε διάφορες εκδηλώσεις, συναυλίες και προβολές έτσι που να πιέσουμε ακόμη πιο πολύ το Πολυτεχνείο».

Το πρόβλημα λοιπόν είναι δεδομένο. Δεδομένες και οι λύσεις. Τελικά τι απομένει; Αναμφίβολα η παραχώρηση, από το Πολυτεχνείο των άδειων χώρων του για την ενιαία στέγασή των φοιτητών, η ενεργός συμπαράσταση της Πρυτανείας της ΑΣΚΤ στον αγώνα των σπουδαστών και μακροπρόθεσμα η αξιοποίηση των 50 στρεμμάτων της Πολυτεχνειούπολης για την στέγασή της ΑΣΚΤ... Όλα αυτά εννοείται συν τον πατριωτισμό των υπευθύνων αφού, ακόμη και τα συντάγματα σε αυτόν επαφίενται... □

Κυκλοφόρησε

Το νέο βιβλίο

του **ΠΑΥΛΟΥ ΜΑΤΕΣΙ**

Η μητέρα του σκύλου

Το βιβλίο αυτό και η ηρωίδα του ξεκίνησαν παρέα για μια δολοφονικά εύθυμη εκδρομή που αρχίζει από την Κατοχή. Προχωρούν πολύ πρόσχαρα προς ένα άσκοπα τραγικό φινάλε που θα πραγματωθεί μετά το τέλος του βιβλίου.

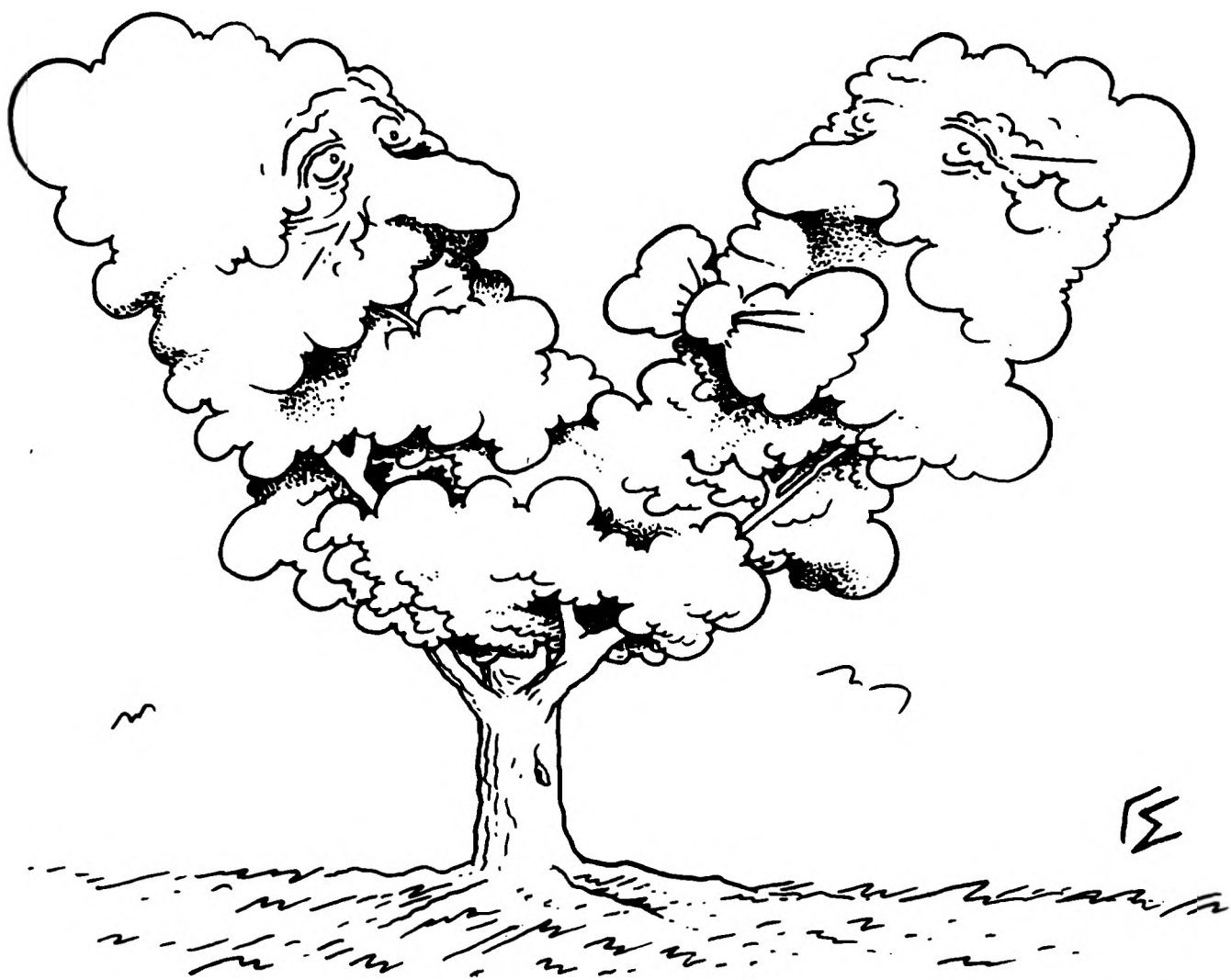
Συνοδός τους ενοχλητική η Μούσα της Τραγωδίας που καθ' οδόν τής τσακίστηκε ο ένας κόθορνος και συνεχίζει κουτσαίνοντας. Κι έτσι έγινε Μούσα εύθυμα μελοδραματική. Όπως η Ελλάς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗ

Τελευταία, πληθύνονται και στον τόπο μας οι επιθέσεις από τα παραδοσιακά κόμματα και κύρια από την παραδοσιακή αριστερά κατά του οικολογικού οράματος. Και είναι βέβαια απόλυτα φυσικές και αναμενόμενες αυτές οι αντιδράσεις. Ιδιαίτερα σήμερα που μετά τη σχεδόν ολοκληρωτική προσχώρηση των τέως κομμουνιστών στη σοσιαλδημοκρατία η ένδεια τους στην ανάπτυξη μιας νέας προβληματικής και ενός νέου οράματος είναι απελπιστική. Γιατί βέβαια τα χωρίς τιμές ταφέντα κομμουνιστικά κόμματα είχαν τουλάχιστον να παρουσιάσουν ένα εναλλακτικό όραμα, κουτσό, στραβό, αλλά εναλλακτικό στην καπιταλιστική κοινωνία. Κάτι βέβαια που δεν συμβαίνει με τους σοσιαλδημοκράτες της ευρω-αριστεράς που αποδέχονται όλες τις θεμελιακές δομές (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές) της διεθνοποιημένης καπιταλιστικής κοινωνίας και θέτουν μοναδικό τους στόχο τον εξωραϊσμό και την ορθολογικότερη διαχείριση, τον «εκσυγχρονισμό», του συστήματος που προσδιορίζεται από τις δομές αυτές.

Αν, όμως, η συλλήβδην απόρριψη εναλλακτικών οραμάτων ως «μη πρακτικών» ή ουτοπικών είναι αναμενόμενη από κόμματα που έχουν ενταχθεί στο στάτους κβό (οι αστοί φιλελεύθεροι κριτικοί του κομμουνιστικού οράματος ακριβώς την ίδια κατηγορία απεύθυναν μόνιμα κατά των τέως κομμουνιστών και σήμερα ασπασθέντων το καπιταλιστικό σύστημα) δεν παύει να είναι δόλια η προσπάθεια απόρριψης ενός εναλλακτικού οράματος

σαν το οικολογικό με βάση τη γνωστή «μέθοδο του αχυράνθρωπου», της κατασκευής δηλαδή ενός τεχνητού και εύκολα να κατατροπωθεί εχθρού. Η μέθοδος αυτή συνήθως παίρνει τη μορφή των «σαρωτικών γενικεύσεων» δηλαδή της μονομερούς παρουσίασης μερικών ρευμάτων από ένα πολύμορφο κίνημα, ως αντιπροσωπευτικών του όλου κινήματος.

Όταν το μαρξιστικό κίνημα, παρ' όλη την ύπαρξη της αυθεντικής βίβλου του και των ευαγγελίων του στα έργα των κλασικών, ήταν ιστορικά διαιρεμένο σε ευαριθμες αιρέσεις θα ήταν τουλάχιστον εξωφρενικό να απαιτούμε μονολιθικότητα στο Πράσινο κίνημα που δεν διαθέτει —ευτυχώς— ανάλογες πηγές αυθεντικής ερμηνείας των αρχών του. Πολύ περισσότερο μάλιστα όταν το Πράσινο κίνημα στη διεθνή κονίστρα καταλαμβάνει σχεδόν όλο το πολιτικό φάσμα από «μονοθεματικά κόμματα», που πρόσκεινται στο κέντρο ή ακόμα και τη δεξιά, μέχρι ριζοσπαστικά κινήματα και κόμματα που βρίσκονται εντελώς έξω από τα όρια της παραδοσιακής αριστεράς. Το να παίρνουμε επομένως μια τάση μέσα στο Πράσινο κίνημα και να γενικεύουμε για το τι εκφράζει η οικολογία και κατόπιν, με βάση τη μονομερή αυτή αντίληψη, να απορρίπτουμε το δυναμικότερο παγκόσμιο νέο κίνημα, είναι σα να παίρνουμε αντίστοιχα τις σταλινικές ή τις τροτσκιστικές ή οποιεσδήποτε άλλες τάσεις μέσα στο μαρξιστικό κίνημα για να απορρίψουμε συλλήβδην τον μαρξισμό.

Με αφορμή τις σκέψεις αυτές και τη

σύγχυση για το τι ακριβώς είναι η οικολογία και τι όραμα εκφράζει το Πράσινο κίνημα θα προσπαθήσω στο άρθρο αυτό να αναλύσω την κεντρική σύγκρουση μέσα στο κίνημα που, κατά τη γνώμη μου, θα μπορούσε να περιγραφεί σαν σύγκρουση μεταξύ αυτού που θα ονομάσω «τεχνοκρατική» και «ριζοσπαστική» οικολογία¹. Παρά το γεγονός ότι ο διαχωρισμός αυτός είναι αρκετά γενικός και μπορεί να μην καλύπτει στα επιμέρους σημεία τους όλες τις τάσεις στο κίνημα, από τις οικο-φιλελεύθερες μέχρι τις οικο-σοσιαλιστικές, νομίζω ότι είναι χρήσιμος στην ταξινόμηση των διαφόρων οικολογικών τάσεων. Μολονότι, φυσικά, στην πράξη δύσκολα θα συναντήσει κανείς αμιγείς τις παραπάνω μορφές οικολογίας. Ακόμα, ο διαχωρισμός αυτός είναι ιδιαίτερα χρήσιμος για να ξεκαθαρίσει τις διαφορές μεταξύ, από τη μια μεριά, των επαγγελματιών πολιτικών μέσα στα παραδοσιακά κόμματα (από τη φιλελεύθερη δεξιά μέχρι τη σοσιαλδημοκρατική αριστερά) που τελευταία, για ευνόητους ψηφοθηρικούς λόγους, επαγγέλλονται «οικολογικές ανησυχίες» και, από την άλλη, των οικολογικών κινήματων.

Οικολογία και ανθρωποκεντρισμός

Όπως είναι γνωστό ο όρος οικολογία, που ξεκίνησε πριν ένα αιώνα από τον Haeckel σαν μια «διερεύνηση των συνολικών σχέσεων του ζώου τόσο με το οργανικό όσο και με το ανόργανο του περιβάλλον», σήμερα έχει πάρει μια ευρύτερη έννοια και δηλώνει τη διερεύνηση της γενικής ισορροπίας της φύσης. Εφόσον όμως η φύση περιλαμβάνει τον άνθρωπο, το μόνο δηλαδή ζωντανό όν που έχει τη δυνατότητα συνειδητά να μεταβάλλει το φυσικό του περιβάλλον, το ερώτημα αμέσως τίθεται για το χαρακτήρα των σχέσεων ανθρώπου και φύσης. Εδώ θα έπρεπε να ανοίξουμε μια μικρή παρένθεση για να αναφερθούμε στην ιστορική εξέλιξη της αντίληψης της σχέσης μεταξύ ανθρώπου και φύσης.

Μια χρήσιμη έννοια για τη μικρή αυτή ιστορική αναδρομή είναι η έννοια της κοσμοθεωρίας. Η κοσμοθεωρία ορίζεται σαν το σύνολο των γενικά αποδεκτών δοξασιών για τη σχέση του ατόμου με το φυσικό κόσμο, τους άλλους ανθρώπους και το θεό. Στο προκαπιταλιστικό σύστημα, ιδιαίτερα στη μεσαιωνική δυτική Ευρώπη, η κοσμοθεωρία προσδιοριζόταν από τη θρησκεία, ενώ στο καπιταλιστικό σύστημα τη θέση της θρησκείας κατέλαβε η επιστήμη. Η ιδέα του κόσμου, με την έννοια μιας καθολικής αρμονίας, ενός ενοποιημένου συνόλου όπου η παρουσία του θεού και του πνεύματος ήταν ενσωματωμένες σε όλα τα έμψυχα όντα, βρισκόταν στο κέντρο της μεσαιωνικής κοσμοθεωρίας. Όλα τα τμήματα του κόσμου ήταν δεμένα σε μια αμετάβλητη ιεραρχική τάξη που αντιστοιχούσε πλή-

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

του Τάκη Φωτόπουλου

πως στην ιεραρχική τάξη του φεουδαρχικού συστήματος. Αντίστοιχα, στο κέντρο της κοσμοθεωρίας που διαδέχεται τη θρησκεία μπαίνει ο άνθρωπος που, κατά τον Καρτέσιο, έχει σκοπό να φτάσει στη γνώση και την αλήθεια «για να γίνει αφέντης και κτήτωρ της φύσης». Έτσι, η απεριόριστη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων γίνεται κεντρική φαντασιακή σημασία της καπιταλιστικής φάσης, στο πλαίσιο της οποίας η ίδια η πρόοδος ορίζεται με βάση την ανάπτυξη και τη συνακόλουθη έννοια της οικονομικής αποδοτικότητας.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι όχι μόνο ο καπιταλισμός αλλά και η πιο σοβαρή ιστορικά κριτική του, ο μαρξισμός, στηρίζονται στην ίδια φαντασιακή σημασία, στην ίδια έννοια της προόδου και της αποδοτικότητας, στον ανθρωποκεντρισμό. Η μόνη φωτεινή εξαίρεση στη μαρξιστική θεωρία ήταν οι αιρετικοί της Σχολής της Φρανκφούρτης και κύρια ο Μαρκούζε που είδαν ότι η κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στη φύση δεν προωθεί αναγκαστικά την ανθρώπινη απελευθέρωση γιατί η κυριαρχία αυτή είναι άρρηκτα δεμένη με την εδραίωση του ταξικού συστήματος και χρησιμεύει όχι μόνο στην καταπίεση της κοινωνικής πλειονότητας από ένα κοινωνικό σύστημα που είχε γίνει γι' αυτήν «δεύτερη φύση» αλλά και στην ενίσχυση του καταπιεστικού μηχανισμού. Έτσι, οι νόμοι της θείας τάξης αντικαθίστανται από τους επιστημονικούς νόμους που κυβερνούν, με την ίδια βεβαιότητα όπως οι πρώτοι, όχι μόνο τη φύση αλλά ακόμα και την οικονομία και την κοινωνία.

Τεχνοκρατική και ριζοσπαστική οικολογία

Αν, όμως, η «επιστήμη του σοσιαλισμού» είχε ένα «δι-επιστημονικό» (inter-disciplinary) χαρακτήρα, στα πλαίσια βέβαια πάντα του κλειστού μαρξιστικού συστήματος, δεν συνέβαινε το ίδιο με την ορθόδοξη επιστήμη που γρήγορα μετά τη βιομηχανική επανάσταση άρχισε να γιγαντώνεται μέσα σε χωριστούς κλάδους, αυστηρά καθορισμένους. Κεντρικό ρόλο στην ορθόδοξη επιστήμη έπαιζε πάντα η ιδέα της αρμονίας και της ισορροπίας, είτε αναφερόμαστε στους νόμους του Νεύτωνα στη φυσική, είτε στους νόμους της αγοράς στην κλασική πολιτική οικονομία. Η ιδέα αυτή της αρμονίας και η παράλληλη «αρχή της βεβαιότητας» στα επιστημονικά πορίσματα, που συνάγονται με την εμπειρική/θετικιστική μέθοδο, καθώς και η συνακόλουθη ιδέα της αντικειμενικότητας, άρχισαν να κλονίζονται μόλις στη διάρκεια αυτού του αιώνα, μετά από σειρά εξελίξεων στις θετικές επιστήμες (θεωρία της σχετικότητας, αρχή της αβεβαιότητας του Heisenberg κλπ.) και στη φιλοσοφία

της επιστήμης (θεωρία των επιστημονικών επαναστάσεων του Κuhn κ.ά.).

Έτσι, η ιδέα της αλληλεξάρτησης μεταξύ οργανικού και ανόργανου περιβάλλοντος που εξέφραζε η έννοια της οικολογίας και, αντίστοιχα, η ιδέα της διεπιστημονικής ανάλυσης είναι πρόσφατα σχετικά φαινόμενα στο χώρο της ορθόδοξης επιστήμης. Με μια, όμως διεπιστημονική ανάλυση εύκολα μπορεί να δειχτούν οι καταστροφικές επιδράσεις στο περιβάλλον από τη σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή μεταποιητικών ή αγροτικών προϊόντων. Και αυτό ακριβώς είναι το σημείο εκκίνησης της τεχνοκρατικής οικολογίας.

Η κεντρική έννοια της τεχνοκρατικής οικολογίας είναι η έννοια του οικοσυστήματος. Το οικο-σύστημα ορίζεται σαν ένα τεχνικο-παραγωγικό σύστημα που περιλαμβάνει «όλους τους ζώντες οργανισμούς, το φυσικό τους περιβάλλον και τις μεταξύ τους σχέσεις σε μια συγκεκριμένη μονάδα χώρου». Η οικοσυστημική ανάλυση βασίζεται στην αντίληψη ότι όλα τα στοιχεία ενός φυσικού ή τεχνητού περιβάλλοντος που υποστηρίζει ζώντες οργανισμούς είναι τμήματα ενός ενιαίου δικτύου μέσα στο οποίο κάθε στοιχείο βρίσκεται σε άμεση ή έμμεση αλληλεπίδραση με όλα τα άλλα στοιχεία επηρεάζοντας έτσι τη λειτουργία του συνόλου. Όλα τα οικοσυστήματα περιλαμβάνονται μέσα στο μεγαλύτερο σύστημα, την οικο-σφαίρα, που περικλείει τόσο τη γαιο-σφαίρα, δηλαδή όλη τη γη, όσο και τη βιο-σφαίρα, δηλαδή όλα τα βιολογικά συστατικά της.

Όπως είναι φανερό από τον παραπάνω ορισμό, που είναι γενικά αποδεκτός, η αλληλεξάρτηση που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της οικο-συστημικής, δηλαδή της τεχνοκρατικής οικολογίας,

Η εξουσιαστική σχέση τόσο στις ανθρώπινες σχέσεις όσο και στις σχέσεις ανθρώπου με τη φύση είναι εκείνη που δεν επιτρέπει την απελευθέρωση του δημιουργικού δυναμικού που ενυπάρχει στις φυσικές ή κοινωνικές καταστάσεις. Την απελευθέρωση δηλαδή τόσο του ανθρώπου όσο και της φύσης, με την έννοια της διαχείρισης αντι της αναδόμησης του οικοσυστήματος

αναφέρεται στα στενά όρια του τεχνικο-παραγωγικού συστήματος. Αντίθετα, η ριζοσπαστική οικολογία βλέπει την αλληλεξάρτηση σε σχέση με το γενικότερο κοινωνικό σύστημα πάνω στο οποίο θεμελιώνεται το τεχνικο-παραγωγικό σύστημα. Με αυτή την έννοια, το πρόβλημα της αυτονομίας των κοινωνικών ατόμων, το πρόβλημα της αυτο-θέσμησης της κοινωνίας των πολιτών αποτελεί μαζί με το πρόβλημα της εναλλακτικής κουλτούρας, του εναλλακτικού τρόπου ζωής, το θεμελιακό δίπτυχο που διακρίνει τη ριζοσπαστική οικολογία από την τεχνοκρατική.

Αν λοιπόν η οικολογία γενικά έχει αντικείμενο της μελέτης της την εναρμόνιση της φύσης με τον άνθρωπο η διάκριση που κάνουμε μεταξύ τεχνοκρατικής και ριζοσπαστικής οικολογίας βοηθά στην κατανόηση του τρόπου επίτευξης της εναρμόνισης αυτής.

Ο μύθος της ουδέτερης τεχνολογίας

Η τεχνοκρατική οικολογία, με δεδομένες τις καπιταλιστικές δομές, έχει στόχο την επίλυση του σημερινού οικολογικού προβλήματος με τεχνολογικά κυρίως μέσα. Η αντίληψη αυτή προϋποθέτει φανερά, η συνήθως σιωπηρά, ότι η τεχνολογία είναι κοινωνικά ουδέτερη και ότι δεν μένει παρά να τη χρησιμοποιήσουμε για τους σωστούς σκοπούς για να οδηγηθούμε στη λύση όχι μόνο του οικολογικού αλλά του κοινωνικού προβλήματος γενικότερα. Αγνοείται δηλαδή η κοινωνική θέσμιση τόσο της επιστήμης όσο και της τεχνολογίας και το γεγονός ότι ο σχεδιασμός και προπαντός η εφαρμογή νέων τεχνικών είναι άμεση συνάρτηση της κοινωνικής οργάνωσης γενικά και της οργάνωσης παραγωγής ειδικότερα. Στην καπιταλιστική κοινωνία, όμως, όπως άλλωστε και σε κάθε κοινωνία, η τεχνολογία ενσωματώνει τις συγκεκριμένες σχέσεις παραγωγής, την ιεραρχική οργάνωσή της και φυσικά τον πρωταρχικό στόχο της που στην περίπτωση της καπιταλιστικής κοινωνίας αναφέρεται στη μεγιστοποίηση της ποσοτικής ανάπτυξης και της αποδοτικότητας, ορισμένης με στενά μικρο-οικονομικά κριτήρια.

Για παράδειγμα, οι νέες τεχνολογίες που προβάλλονται από τεράστιες πολυεθνικές, όπως η ICI, για την αντιμετώπιση του προβλήματος του όζοντος στην ατμόσφαιρα δεν αμφισβητούν καθόλου τις παραγωγικές και καταναλωτικές δομές της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας, ή την ιδέα της ανθρώπινης κυριαρχίας πάνω στη φύση, αλλά, αντίθετα, επιδιώκουν να διευκολύνουν την κυριαρχία αυτή, μειώνοντας τους κινδύνους που συνεπάγεται, ενώ συγχρόνως βρίσκουν την ευκαιρία να επεκτείνουν με τις νέες «οικολογικές» επενδύσεις τη συσσώρευση κεφαλαίου τους.

Οι τεχνοκράτες-οικολόγοι, επομένως, αν και μιλούν και αυτοί για αλληλεξάρτησεις οικονομίας, φύσης κλπ. εντούτοις δέχονται τις παραμέτρους του κοινωνικοοικονομικού συστήματος, την ίδια δηλαδή τη δομή του. Αντίθετα, οι ριζοσπάστες-οικολόγοι ασχολούνται ακριβώς με

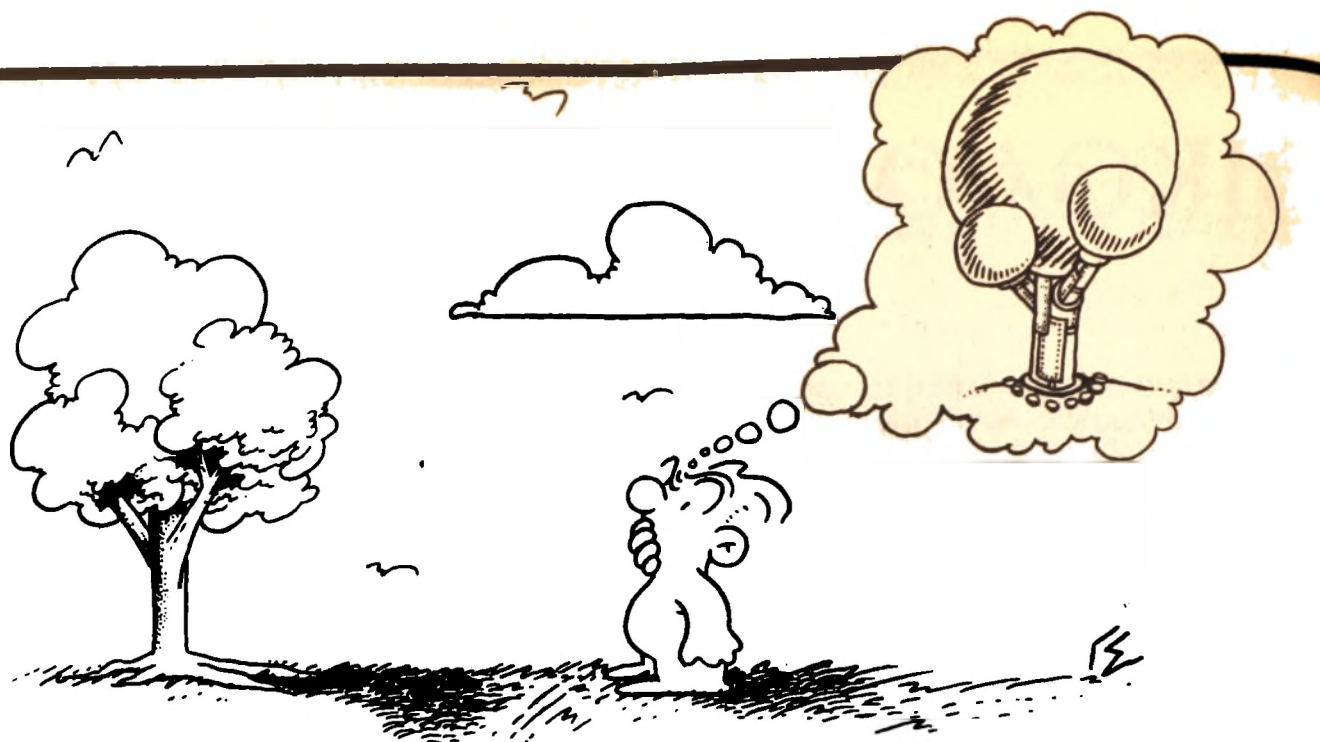
αυτά που παίρνουν δεδομένα οι τεχνοκράτες, δηλαδή το ίδιο το κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Ενώ δηλαδή οι τεχνοκράτες-οικολόγοι, με βάση τα πορίσματα των θετικών επιστημών, αναλύουν τις επιπτώσεις της κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας πάνω στο περιβάλλον, οι ριζοσπάστες, παίρνοντας δεδομένα τα πορίσματα της τεχνοκρατικής οικολογίας, εξετάζουν τη σημασία των κοινωνικοοικονομικών δομών στη δημιουργία της συγκεκριμένης κοινωνικής και οικονομικής δράσης που έχει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις οι οποίες, με τη σειρά τους, αποτελούν το αντικείμενο ανάλυσης της τεχνοκρατικής οικολογίας.

Θα μπορούσαμε, λοιπόν, να χαρακτηρίσουμε την τεχνοκρατική οικολογία ως την επέκταση του τεχνοκρατικού λόγου στην ανάλυση του περιβάλλοντος. Δηλαδή, οι τεχνοκράτες, αντιλαμβανόμενοι ότι η εξειδίκευση της επιστήμης, ο χωρισμός της γνώσης σε στεγανούς κλάδους, οδηγούσε σε αγνόηση των συνεπειών των αλληλεξαρτήσεων που υπάρχουν στην πραγματικότητα και, κύρια, της οικολογικής καταστροφής, επεκτείνουν το αντικείμενο της μελέτης τους στην εξέταση των οικολογικών αλληλεξαρτήσεων. Έτσι με την τεχνοκρατική οικολογία, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Murray Bookchin (Οικολογία της ελευθερίας), «η οικολογία και η ολική φιλοσοφική της θεώρηση, που αποσκοπεί στην εγκαθίδρυση της αρμονίας μεταξύ ανθρωπότητας και φύσης... όπου η κοινωνία θα γινόταν αντιληπτή σαν ένα οικοσύστημα με βάση την ενότητα στην πολυμορφία, τον αυθορμητισμό και τις μη ιεραρχικές σχέσεις... εκφυλίζεται σε "περιβαλλοντισμό", σε μια απλή μηχανολογία του περιβάλλοντος, η οργανική σκέψη εκφυλίζεται σε ανάλυση συστημάτων και η "νέα τεχνολογία" σε τεχνοκρατική χειραγώγηση».

Για να πάρουμε μερικές χαρακτηριστικές περιπτώσεις. Το πρόβλημα των σχέσεων ανάπτυξης και περιβάλλοντος έχει αναλυθεί συχνά από την τεχνοκρατική οικολογία. Η ανάλυση όμως, εξαντλείται συνήθως στις βλαβερές επιδράσεις πάνω στα οικο-συστήματα από την παραγωγή ή κατανάλωση ορισμένων προϊόντων ή από την τρόπο παραγωγής τους. Το πρόβλημα δηλαδή κατά κανόνα τίθεται με όρους που δεν θίγουν την κοινωνική δομή της παραγωγής, το γεγονός, με άλλα λόγια, ότι στο καπιταλιστικό σύστημα το κίνητρο της παραγωγής δεν είναι η κάλυψη των αναγκών αλλά η κάλυψη της ζήτησης με στόχο το κέρδος, πράγμα που οδηγεί στη θεώρηση της παραγωγής και της ανάπτυξης σαν αυτοσκοπών.

Ακόμα, το ίδιο πρόβλημα τίθεται συνήθως με όρους που δεν θίγουν την κοινωνική δομή της κατανάλωσης, δηλαδή το κατά πόσο πολλές από τις «ανάγκες» που εκδηλώνονται μέσω του μηχανισμού της αγοράς απλώς εκφράζουν τη λογική του καπιταλιστικού συστήματος, πράγμα που σημαίνει ότι ένας άλλος τρόπος ζωής θα συνεπαγόταν μια διαφορετική διάρθρωση αναγκών και κατανάλωσης.

Τέλος, το πρόβλημα των σχέσεων ανισότητας και ανάπτυξης, το πώς δηλαδή

η ανισότητα στη σύγχρονη κοινωνία μπορεί να στηριχθεί μόνο στην ανάπτυξη είναι θέμα που αγνοείται από την τεχνοκρατική οικολογία. Το ότι δηλαδή η κοινωνική αδικία μπορεί να διαιωνίζεται και να γίνεται ανεκτή από τις μάζες των αδικημένων, μόνο όταν και αυτές παίρνουν ψίχουλα από την ανάπτυξη και βλέπουν κάποια βελτίωση του επιπέδου διαβίωσής τους, είναι δυνατόν να αποτελέσει αντικείμενο ανάλυσης μόνο στα πλαίσια της ριζοσπαστικής προβληματικής.

Αλλά και στο ίδιο το επίπεδο της τεχνολογίας είναι χαρακτηριστικές οι διαφορές μεταξύ τεχνοκρατικής και ριζοσπαστικής οικολογίας. Έτσι, η πρώτη υιοθετεί είτε αποσπασματικές λύσεις στα οικολογικά προβλήματα, υπό μορφή, συνήθως, επιδιορθώσεων της υπάρχουσας υποδομής —που κατά κανόνα συνεπάγονται τη δημιουργία άλλων οικολογικών προβλημάτων— είτε λύσεις που ενσωματώνουν τις θεμελιακές αρχές της καπιταλιστικής τεχνολογίας, δηλαδή τη μαζικοποίηση και την ομοιομορφία. Αντίθετα, η δεύτερη υιοθετεί μια ολική τεχνολογική αντίληψη που ενσωματώνει τη βασική οικολογική αρχή της ποικιλίας και της πολυμορφίας.

Οικολογία και βιομηχανικός πολιτισμός

Μια άλλη παρανόηση αυτών που βλέπουν κριτικά την οικολογία είναι ότι δήθεν οι Πράσινοι τάσσονται γενικά εναντίον του βιομηχανικού πολιτισμού και, με αυτή την έννοια ουσιαστικά ζητούν επιστροφή στη φύση. Όπως όμως Πράσινοι θεωρητικοί, σαν τον Rudolf Bahro, Murray Bookchin κ.ά. έχουν δείξει, η αντίληψη αυτή δεν εκφράζει γενικά το Πράσινο κίνημα. Σχετικά, τονίζεται από τον Bahro (Socialism and survival) ότι αντικείμενο της οικολογικής κριτικής δεν είναι η βιομηχανία γενικά αλλά η καπιταλιστική βιομηχανία με τη συγκεκριμένη τεχνολογία της. Γιατί είναι ακριβώς αυτού του είδους η βιομηχανική διαδικασία που, ταυτίζοντας την πρόοδο με την ποσοτική ανάπτυξη και τη μεγιστοποίηση της μικρο-οικονομικής αποδοτικότητας, οδήγησε στις σημερινές παραγωγικές και καταναλωτικές δομές και την εκτεταμένη οικολογική καταστροφή. Ήδη από τη δεκαετία του '70, ακόμα και τεχνοκράτες-οικολογολόγοι σαν τον Barry Common-

per, είχαν δείξει ότι η αύξηση της μόλυνσης οφειλόταν σε μεταβολές των μεθόδων παραγωγής που υπαγορεύτηκαν από οικονομικά συμφέροντα (μεγαλύτερο κέρδος, ψηλότερη παραγωγικότητα), και όχι στην αύξηση του πληθυσμού ή του κατά κεφαλή εισοδήματος.

Αλλά, και ο υπαρκτός σοσιαλισμός είχε υιοθετήσει την ίδια βιομηχανική τεχνολογία όπως και στη Δύση (τα ίδια εργοστάσια, τα ίδια συστήματα παραγωγής κλπ.). Ο Λένιν είχε ήδη από το 1918 εισάγει τον Ταιυλορισμό, ο Στάλιν μιλούσε για την «επιστημονική τεχνολογική επανάσταση» ενώ ο Τρότσκι έγραφε χαρακτηριστικά «ο σωστός στόχος του κομμουνισμού είναι η κυριαρχία της φύσης από την τεχνολογία και η κυριαρχία της τεχνολογίας από το πλάνο ώστε οι πρώτες ύλες της φύσης να δώσουν στην ανθρωπότητα ό,τι χρειάζεται και ακόμα παραπάνω». (Η προδομένη επανάσταση). Οι μόνες δηλαδή διαφορές μεταξύ ανατολικών και δυτικών μονάδων παραγωγής αναφέρονταν στον ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη συνακόλουθη μεγαλύτερη γραφειοκρατικοποίηση στην οργάνωση παραγωγής και την πιο καθυστερημένη τεχνολογία των πρώτων. Τόσο δηλαδή ο στόχος (η συνεχής ποσοτική ανάπτυξη και αύξηση της αποδοτικότητας) όσο και τα μέσα (η τεχνολογία) ήταν κοινά, παρά την ιδιωτικοποίηση του οικονομικού πλεονάσματος στις δυτικές επιχειρήσεις έναντι της «κοινωνικοποίησής» του στις ανατολικές. Τα περιβαλλοντικά αποτελέσματα της ανάπτυξης αυτής είναι επίσης κοινά σε Ανατολή και Δύση.

Η παραπάνω κριτική της καπιταλιστικής βιομηχανίας δεν σημαίνει βέβαια ότι η βιομηχανική ανάπτυξη, ακόμα και όπως έγινε, δεν ικανοποίησε και υπαρκτές ανάγκες στον πρώτο τουλάχιστον κόσμο. Αυτό που σημαίνει είναι ότι το συγκεκριμένο αυτό μοντέλο βιομηχανικής ανάπτυξης εξάντλησε αντικειμενικά τα όριά του. Μολονότι δηλαδή η ποσοτική ανάπτυξη στον πρώτο κόσμο θα μπορούσε να συνεχιστεί για πολλά χρόνια ακόμα, εντούτοις, η συνέπεια θα ήταν μια συνεχής ποιοτική υποβάθμιση του επιπέδου ζωής που, όπως δείχνουν το «φαινόμενο του θερμοκηπίου» και το πρόβλημα του ατμοσφαιρικού όζοντος, δεν θα εξαίρουσε τις αναπτυγμένες χώρες, ακόμα και αν κατάφερναν να μεταφέρουν όλες τις «βρώμικες» βιομηχανίες τους στον

τρίτο κόσμο. Γι' αυτό ακριβώς η ανάγκη για ένα εναλλακτικό μοντέλο ποιοτικής ανάπτυξης, μια εναλλακτική τεχνοδομή που θα στηρίζεται σε ένα διαφορετικό πολιτιστικό μοντέλο, είναι σήμερα επιτακτική σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οικολογία

και κοινωνική αυτονομία

Το ερώτημα επομένως αν κυρίαρχος είναι ο άνθρωπος ή η φύση αποτελεί ψευτο-δίλημμα στα πλαίσια της ριζοσπαστικής προβληματικής. Στα διακόσια χρόνια της ζωής της η βιομηχανική κοινωνία έδειξε περίτρανα, όχι μόνο τη δυνατότητα του ανθρώπου να αλλάξει δραστικά το φυσικό περιβάλλον, αλλά και την αδυναμία του να κατακτήσει τη φύση. Και η ριζοσπαστική οικολογία ακριβώς προϋποθέτει την ανθρώπινη αδυναμία να κυριαρχήσει τη φύση και παράλληλα στοχεύει στην κοινωνική αυτονομία του ατόμου. Γι' αυτό και βάζει στο κέντρο της την αυτο-θεσμιζόμενη οικολογική κοινωνία, μια κοινωνία δηλαδή που προϋποθέτει τόσο την κοινωνική αυτονομία του ατόμου όσο και τον αυτοπεριορισμό του ως προς τις σχέσεις του με τη φύση. Κατά τη γνώμη μου, η ριζοσπαστική οικολογία αποτελεί ιστορική σύνθεση μεταξύ της προ-βιομηχανικής κοινωνίας που έβαζε στο κέντρο το φυσικό κόσμο και της βιομηχανικής που βάζει στο κέντρο τον άνθρωπο. Η προαγωγή της ελεύθερης αλληλεπίδρασης μεταξύ των ειδών στο οικοσύστημα αλλά και μεταξύ των αυτόνομων ατόμων στην κοινωνία αποτελεί τον πρωταρχικό στόχο της ριζοσπαστικής οικολογίας.

Αντίθετα, όμως, με τη ριζοσπαστική οικολογία, στην τεχνοκρατική οικολογία πάντα μπαίνει πραγματικό το δίλημμα της κυριαρχίας του ανθρώπου ή της φύσης. Ακριβώς γιατί η τεχνοκρατική οικολογία παίρνει δεδομένη την επικρατούσα εξουσιαστική αντίληψη του κόσμου όπου πρέπει κάποιος να παίζει ηγεμονικό ρόλο, να κυριαρχεί σε ένα χώρο. Ή ο άνθρωπος ή η φύση. Ή δηλαδή γυρίζουμε στους φυσιοκράτες και πιο πριν, ή καταλήγουμε στο φιλελευθερισμό. Η εξουσιαστική σχέση τόσο στις ανθρώπινες σχέσεις όσο και στις σχέσεις ανθρώπου με τη φύση είναι εκείνη που δεν επιτρέπει την απελευθέρωση του δημιουργικού δυναμικού που ενυπάρχει στις φυσικές ή κοινωνικές καταστάσεις. Την απελευθέρωση δηλαδή τόσο του ανθρώπου όσο και της φύσης, με την έννοια της διαχείρισης αντί της αναδόμησης του οικοσυστήματος.

Αν λοιπόν η μαρξιστική μετατροπή του σοσιαλιστικού οράματος σε επιστήμη οδήγησε στη λενινιστική επαναστατική πρωτοπορία των «ειδικών», των κατόχων δηλαδή της νέας επιστήμης του σοσιαλισμού, και από εκεί στα ολοκληρωτικά σοσιαλιστικά καθεστώτα, άλλο τόσο η τεχνοκρατική αντίληψη της οικολογίας, που προϋποθέτει την ουδετερότητα της επιστήμης και της τεχνολογίας, θα μπορούσε να οδηγήσει σε εξίσου αυταρχικές κοινωνικές δομές με αυτές που μόλις κατέρρευσαν.

Τέλος, μια άλλη σημαντική διαφορά,

ως προς το θέμα της κοινωνικής αυτονομίας, μεταξύ της ριζοσπαστικής και της τεχνοκρατικής οικολογίας είναι ότι ενώ στην πρώτη η οικολογική κοινωνία αντιπροσωπεύει ένα αίτημα που εκφράζει την πρακτική των ανθρώπων, στη δεύτερη, η κοινωνία αυτή εκφράζει μια ιδεολογία που βασίζεται στα συμπεράσματα μιας ουδέτερης, «αντικειμενικής» επιστημονικής γνώσης που ισχύει για όλη την κοινωνία. Στηρίζεται δηλαδή σε αυτό που ονομάστηκε «οικοσυστημισμός», μια θεωρία που, όπως είδαμε, είναι στερημένη κοινωνικού περιεχομένου και δίκαια θα μπορούσε να κριτικαριστεί σαν ένας νέος αυταρχικός λόγος.

Πολιτικές επιπτώσεις

Οι πολιτικές επιπτώσεις από τη διάκριση που κάναμε είναι προφανείς. Η τεχνοκρατική οικολογία είναι απόλυτα συμβιβαστή με το υπάρχον κοινωνικο-οικονομικό σύστημα και τις δομές του. Γι' αυτό και δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα συνεργασίας, για παράδειγμα, μεταξύ παραδοσιακών κομμάτων και τεχνοκρατών οικολόγων. Όλοι συμφωνούν, βλέποντας τον κίνδυνο να βουλιάξει το καράβι που λέγεται πλανήτης γη, να βουλώσουν όσες τρύπες μπορούν ώστε να συνεχίσει να επιπλέει με το ίδιο σκαρί, δηλαδή τις κοινωνικές και οικονομικές δομές της ανισότητας, της εκμετάλλευσης και της αλλοτρίωσης.

Εκεί που αρχίζουν οι διαφωνίες είναι στο θέμα της έκτασης που θα πάρει αυτή η επισκευαστική διαδικασία γιατί μερικοί τεχνοκράτες οικολόγοι, στην προσπάθειά τους να μειώσουν την οικολογική καταστροφή, καταλήγουν αναγκαστικά σε λύσεις που θίγουν προνόμια. Γι' αυτό και είναι για παράδειγμα πιο δύσκολη η συνεργασία μεταξύ τεχνοκρατών οικολόγων και δεξιών κομμάτων σε σχέση με αυτή με αριστερά κόμματα επειδή τα τελευταία στηρίζονται σε μια εκλογική πελατεία που κυριαρχείται από τα λιγότερο προνομιούχα κοινωνικά στρώματα. Στο βαθμό όμως που στη σημερινή φιλελεύθερη συναίνεση και τα αριστερά κόμματα δέχονται το υπάρχον σύστημα και τις δομές του, υπάρχουν πολλά περιθώρια για την επίτευξη συναίνεσης μεταξύ τεχνοκρατών οικολόγων και παραδοσιακών κομμάτων.

Το ίδιο όμως δεν ισχύει για τους ριζοσπάστες οικολόγους που αμφισβητούν τις ίδιες τις δομές του συστήματος. Τόσο την πολιτική δομή, δηλαδή τη συγκέντρωση της πολιτικής δύναμης στα χέρια μιας ελίτ μέσω των θεσμών της έμμεσης δημοκρατίας, όσο και την κοινωνική δομή, δηλαδή τις κοινωνικές διακρίσεις που στηρίζονται σε βιολογικά χαρακτηριστικά (φύλο φυλή κλπ.) ή σε κοινωνικά χαρακτηριστικά (εκπαίδευση κλπ.) ή τέλος την οικονομική δομή, δηλαδή τη συγκέντρωση της οικονομικής δύναμης στα χέρια μιας μειονότητας και τη συνακόλουθη ανισότητα. Για τους ριζοσπάστες δηλαδή οικολόγους είναι οι ίδιες οι δομές αυτές που αποτελούν τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται το πολιτιστικό μοντέλο της οικολογικής καταστροφής. Επομένως, πραγματική οικολογική ισορ-

ροπία συνεπάγεται την κατάργηση της βάσης αυτής. Η συνεργασία, λοιπόν, μεταξύ ριζοσπαστών οικολόγων και παραδοσιακών κομμάτων είναι δύσκολη αν όχι αδύνατη και γι' αυτό ακριβώς όπου τέθηκε θέμα παρόμοιων συνεργασιών, όπως στη Γερμανία, προκλήθηκαν σοβαρές συγκρούσεις μέσα στο Πράσινο κίνημα. Όμως, το θέμα της στρατηγικής και τακτικής των ριζοσπαστών οικολόγων για τη μετάβαση στην οικολογική κοινωνία είναι ένα άλλο πολύπλευρο θέμα που από χρόνια απασχολεί τα ριζοσπαστικά ρεύματα και σαφώς ξεπερνά τα όρια του άρθρου αυτού.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, αν στερήσουμε την οικολογία από το ριζοσπαστικό της περιεχόμενο είτε αυτό αναφέρεται:

- στην αμφισβήτηση της κοινωνικής δομής της παραγωγής, δηλαδή της παραγωγής για το κέρδος αντί για την κάλυψη αναγκών,
- στην αμφισβήτηση της κοινωνικής δομής της κατανάλωσης, δηλαδή της κατανάλωσης για την ικανοποίηση «αναγκών» που γεννά η λογική του καπιταλιστικού συστήματος,
- στην αμφισβήτηση της ουδετερότητας της τεχνολογίας και της αντικειμενικότητας της επιστήμης,
- στην αμφισβήτηση της επικρατούσας έννοιας της προόδου και αποδοτικότητας καθώς και του ανθρωποκεντρισμού και, τέλος,
- στην κοινωνική διάσταση της οικολογίας, δηλαδή το αίτημα για την εναρμόνιση του ανθρώπου με άνθρωπο, πέρα από το αίτημα της εναρμόνισης ανθρώπου και φύσης,

τότε, όχι μόνο το αίτημα της εναρμόνισης ανθρώπου και φύσης γίνεται ουτοπικό αλλά και η οικολογία η ίδια μετατρέπεται σε:

α) μια νέα τεχνοκρατία στην οποία βρίσκουν πεδίο πλήρους απασχόλησης στρατιά ολόκληρη νέων οικο-τεχνοκρατών, επιστημόνων κλπ.,

β) μια νέα «μπίζνα» και πηγή επενδύσεων για την απρόσκοπτη συνέχιση της συσσώρευσης κεφαλαίου,

γ) μια νέα πηγή πολιτικής χειραγώγησης τόσο από τα παραδοσιακά κόμματα (φιλελεύθερα και σοσιαλδημοκρατικά) όσο και από τα τεχνοκρατικά - οικολογικά που, εκμεταλλευόμενα τις ανησυχίες των μαζών για την εν εξελίξει οικολογική καταστροφή, βρίσκουν την ευκαιρία, με τα «ρεαλιστικά» ημί-μετρα που προτείνουν, να διαιωνίζουν τη μονοπώληση της πολιτικής δύναμης από τους επαγγελματίες πολιτικούς.

Σημείωση

1. Μολονότι η συνηθισμένη διάκριση είναι μεταξύ περιβαλλοντολόγων και οικολόγων, προτιμώ, προς αποφυγή συγχύσεων, τη διάκριση που εισηγούμαι στο κείμενο μεταξύ τεχνοκρατών και ριζοσπαστών οικολόγων. Πολλοί αυτοαποκαλούμενοι σήμερα οικολόγοι υποστηρίζουν θέσεις που, ενώ δύσκολα θα μπορούσαν να τους κατατάξουν στους περιβαλλοντολόγους, έχουν, συνήθως, ελάχιστη σχέση με τις θέσεις της ριζοσπαστικής οικολογίας.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΜΕΧΡ

Η πορεία των προτάσεων για τα Α.Ε.Ι.

Πρόθεση του παρόντος άρθρου είναι η συνεισφορά ορισμένων στοιχείων για την θεμελίωση της θέσης ότι στην Ελλάδα, ο πολιτικός λόγος για το πανεπιστήμιο, κοινωνικός και κρατικός, είναι μονομερής, στο βαθμό που εξετάζει τις αιτίες της κρίσης του, προτείνοντας και λύσεις, ορμώντας και εξαντλούμενος σε μια εσωτερική-ενδοπανεπιστημιακή οπτική, δίχως να θεμελιώνεται αλλά και να αποβλέπει με τρόπο συγκροτημένο στη διασύνδεση πανεπιστημίου-παραγωγής. Ενώ στην πραγματικότητα η πανεπιστημιακή και η παραγωγική διαδικασία διαπλέκονται στενά, ο λόγος που αρθρώνεται για την πραγματικότητα αυτή είναι ελαττωματικός, στο μέτρο που χαρακτηρίζεται από την απουσία τόσο συγκεκριμένης ανάλυσης όσο και συγκροτημένης απόπειρας σχεδιασμού των σχέσεων πανεπιστημίου και παραγωγής· αντ' αυτών, η ανωτέρω σχέση χρησιμοποιείται συνθηματολογικά είτε για να παράσχει άλλοθι θεωρητικών αναγωγών και αφαιρέσεων είτε για να βαφτίσει τεχνοκρατικές κάποιες επαγγελματικίστικες προτάσεις. Η μονομέρεια αυτή του πολιτικού λόγου για το πανεπιστήμιο είναι, κατά τη γνώμη μας, η βασική του αδυναμία, δίχως όμως να είναι η μόνη· συμπληρώνεται με την εξάντλησή του σε μια νομική πλαισιολογία και τη συντεχνιακή λογική του. Μοιραία, λοιπόν, συνέπεια των κοινών πηγών της κακοδαιμονίας, των κοινών χαρακτηριστικών και των κοινών ελαττωμάτων του κρατικού και του κοινωνικού λόγου για το πανεπιστήμιο είναι, όπως θα δούμε, η έντυπωσιακή ομοιότητα και των τελικών προτάσεων, από οπουδήποτε σχεδόν και αν προέρχονται.

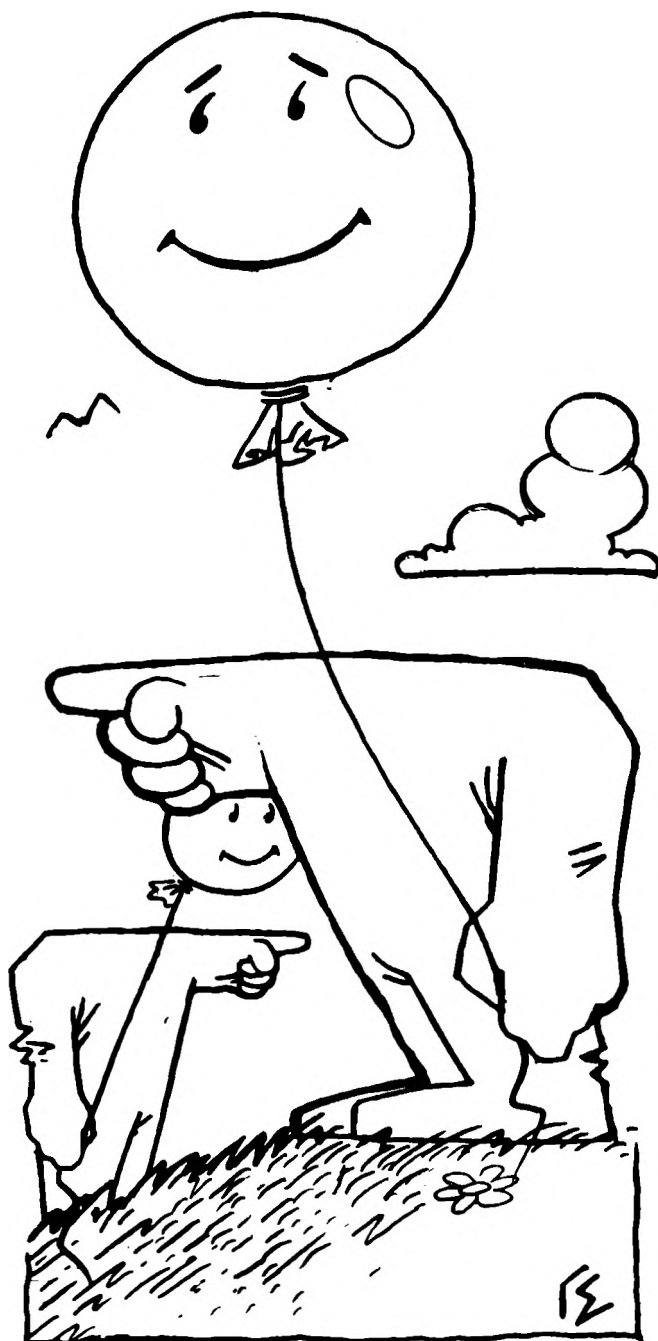
1. Τα ελαττώματα του λόγου για τα Α.Ε.Ι. — επισημάνσεις

1. Παρ' ότι η *σύνδεση πανεπιστημίου-παραγωγής* συμπεριλαμβάνεται, ως γενική διαπίστωση, στις αναλύσεις πολιτικών σχηματισμών και πανεπιστημιακών φορέων, αποτελώντας ακόμη και μέρος των προγραμματικών δηλώσεων κυβερνήσεων, εντούτοις ούτε χαρακτηρίζει ούτε καθορίζει τις τελικές τους προτάσεις.

Στην πραγματικότητα, όμως, η σχέση πανεπιστημίου - παραγωγικής διαδικα-

σίας προσδιορίζει τόσο τη συγκρότηση του ίδιου του θεσμού της ανώτατης εκπαίδευσης (πρβλ. τη σχέση της διάρθρωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε βαθμίδες με τον κοινωνικό καταμερισμό της εργασίας) όσο και συγκυριακές εκφάνσεις της (ιδίως τη συζήτηση περί αναβάθμισης ή υποβάθμισης τμημάτων και σχολών).

Η διαπλοκή πανεπιστημίου - παραγωγής εμφανίζεται: α) στην *καταναεμητική*

λειτουργία των ΑΕΙ, στην απονομή δηλαδή των γνωστικά στοιχειωδών και νομικά τυπικών (απονομή τίτλων, δηλ. απονομή εργασιακών δικαιωμάτων και απαγορεύσεων) προσόντων και κατευθύνσεων του πτυχιούχου. Ειδικά στην παρούσα συγκυρία, η διαπλοκή αυτή προσδιορίζει τον υπερπληθυσμιακό (άρα υποβαθμισμένο) ή μη χαρακτήρα ορισμένων τμημάτων ή σχολών. Η εύρυθμη λειτουργία του πανεπιστημίου, σύμφωνα με τις παραγωγι-

κές ανάγκες, ή η δυσλειτουργία του, αποτελεί το στοιχείο που, και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπερκαθορίζει την αξιολογική ιεράρχηση τμημάτων των ΑΕΙ. β) Στην *ερευνητική λειτουργία* των ΑΕΙ· ένα παράδειγμα: ο αναβαθμισμένος ή υποβαθμισμένος χαρακτήρας των ελληνικών ΑΕΙ στον ευρωπαϊκό αξιολογικό πίνακα πανεπιστημιακών ιδρυμάτων εξαρτάται, κυρίως, από το στοιχείο της έρευνας και συγκεκριμένα από την σύνδεση ερευνητικών προγραμμάτων - επιχειρήσεων· δεν ενδιαφέρει δηλαδή η ανάπτυξη της έρευνας στο εσωτερικό μιας σχολής, όσο η δυνατότητα άμεσης εφαρμογής και αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της στον επιχειρηματικό τομέα. γ) Στη *διδασκτική λειτουργία*, ιδίως μέσω του προσανατολισμού των προγραμμάτων σπουδών σε τεχνικές κατευθύνσεις, όσο και αν το περιεχόμενο του κάθε μαθήματος εξαρτάται και από τις διαθέσεις του διδάσκοντα.

2. Τις περισσότερες φορές και ιδίως πριν το 1982, ο λόγος για τα Α.Ε.Ι. *εξαντλείται στο νομικό πλαίσιο*. Είναι σύνθημα το φαινόμενο η επανεξέταση μιας συγκεκριμένης ιεραρχικής δομής των κέντρων εξουσίας στον πανεπιστημιακό μηχανισμό να επικαλύπτεται από την συζήτηση περί της «αποτελεσματικής» (ή μη) διάρθρωσης αρμοδιοτήτων, όπως προκύπτει από τον κάθε φορά ισχύοντα νόμο. Γενικά άλλωστε η αλλαγή του νόμου-πλαισίου αποτελεί τη *μαγική λέξη* για κάθε κυβέρνηση· ακόμη και η επίδραση των τροποποιήσεών του, ή των υπουργικών εγκυκλίων (που συνήθως προσλαμβάνουν στην πράξη κανονιστικό χαρακτήρα) και της ίδιας της διοικητικής πρακτικής στο εσωτερικό των ΑΕΙ, δεν λαμβάνεται πάντα υπόψη, παρ' ότι επικαθορίζει πολλές φορές την κυριαρχία μιας από τις αντιτιθέμενες κατευθύνσεις που περιλαμβάνει ο νόμος αυτός. Η εμμονή στην μαγεία της συνολικής νομικής αλλαγής, προσανατολίζει τη συζήτηση στα ψυχολογικά μονοπάτια της εξωτερικής και ερμηνείας της «πολιτικής ή νομοθετικής βούλησης»· κατ' αυτό τον τρόπο αποκρύπτονται οι κοινωνικοί προσδιορισμοί της εκπαιδευτικής διαδικασίας που θα προσανατόλιζαν τη συζήτηση στην έννοια του συσχετισμού δυνάμεων, τόσο στο κεντρικό πολιτικό επίπεδο (θέσπιση νόμου-τροπολογίες) όσο και στο εσωτερικό του κοινωνικού χώρου «Πανεπιστήμιο» (σύγκρουση διοικητικών πρακτικών, αλλά και κέντρων εξουσίας).

• Ο Δ. Σαραφιανός διατύπωσε το σημείο Ι και ο Α. Λοβέρδος το σημείο ΙΙ· ο πρώτος είναι Ε.Μ.Υ. και ο δεύτερος· λέκτορας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Η κυριαρχία του (νομικού κυρίως) λόγου για το εποικοδόμημα επηρεάζει και τον τύπο εμφάνισης της τεχνοκρατικής ιδεολογίας στην Ελλάδα, όσον αφορά τουλάχιστον τη συζήτηση για τα Α.Ε.Ι. η ιδεολογία της αποτελεσματικότητας δεν εμφανίζεται μέσω μιας συγκεκριμένης προγραμματικής διαπλοκής ανώτατης εκπαίδευσης - παραγωγής, αλλά μέσω του αιτήματος για δημοσιονομική αποτελεσματικότητα (απορρόφηση πιστώσεων), που απευθύνεται στη διοίκηση των Α.Ε.Ι.

3. Ο συντεχνιακός χαρακτήρας του λόγου για το πανεπιστήμιο προσδιορίζεται από δυο παραμέτρους: αφενός τη δομικά συντεχνιακή νοοτροπία του επιστημονικού προσωπικού, που επιφέρει αποτελέσματα και στη διοικητική λειτουργία του πανεπιστημίου (επικέντρωση στη διαδικασία κρίσεων, αλλά και ανυπαρξίας συγκρούσεων με κοινωνικά χαρακτηριστικά στο εσωτερικό του ΔΕΠ): και αφ' ετέρου τον ιδιόρρυθμο «συντεχνιακό» (με την έννοια του πολυσυλλεκτικά κομματικού) προσανατολισμό των πολιτικών διαμεσολαβητών της φοιτητικής κατηγορίας.

4. Από τα προαναφερθέντα ελαττώματα του λόγου για την ανώτατη εκπαίδευση, προκύπτουν και ορισμένα γενικά του χαρακτηριστικά: αποτελεί λόγο α-ιστορικό (με μορφή κυρίως νομική-τυπική), λόγο εύκολο και μαξιμαλιστικό, αφενός γιατί εκφέρεται συνήθως προεκλογικά (βουλευτικές - πρυτανικές - φοιτητικές εκλογές) για να ξεχαστεί ύστερα, και αφ' ετέρου γιατί απευθύνεται σε ένα ήδη πεπεισμένο (προσανατολισμένο κομματικά για άλλους πολιτικούς λόγους) και διαρκώς μειούμενο, ακροατήριο.

5. Όπως ήδη αναφέρθηκε η έως τώρα επιχειρηματολογία προσπαθεί και υπ' αυτή την οπτική γωνία προσφέρεται το εμπειρικό υλικό που ακολουθεί, να τονίσει την έλλειψη ενός συγκροτημένου λόγου για το πανεπιστήμιο, που θα εκκινούσε αλλά και θα κατέληγε στη σχέση Α.Ε.Ι. - παραγωγής. Μπορεί, βέβαια, η έλλειψη αυτή να προσδίδει σε τελευταία ανάλυση μιαν οικουμενική (και άρα νομιμοποιημένη) διάσταση στην κάθε φορά ασκούμενη εκπαιδευτική πολιτική, αφού δεν αναδεικνύει τις όποιες πολιτικές διαφορές ολόκληρου του επίσημου πολιτικού φάσματος για ένα τόσο σημαντικό ζήτημα, πλην όμως για τον ίδιο ακριβώς λόγο αποκαλύπτει τις συμπτώσεις (όχι βέβαια την ισοπεδωτική εξίσωση) των σχετικών με το πανεπιστήμιο πολιτικών διαθέσεων και στρατηγικών, από την δικτατορία έως σήμερα.

II. Οι μεταρρυθμιστικές επιθυμίες της δικτατορίας

1. Η απουσία ιστορικού - συνεκτικού ιστού από τις προτάσεις για τα Α.Ε.Ι. όπως αυτές διατυπώνονται από κομματικούς σχηματισμούς και φορείς της ακαδημαϊκής κοινότητας, γίνεται έκδηλη αν η απόπειρα καταγραφής και αξιολόγησής τους προχωρήσει στην τελευταία, πριν την μεταπολίτευση, περίοδο. Ο α-ιδεολογικός, τελικά, χαρακτήρας του δήθεν μεταρρυθμιστικού λόγου για το ελληνικό πανεπιστήμιο δεν έχει αφετηρία τις μέρες που ακολούθησαν την Συντακτική Πράξη 3/74 για την αποχουντοποίηση στα Α.Ε.Ι.: αρθρώνεται αμέσως μετά τα γεγονότα του Πολυτεχνείου από τα ίδια τα μέλη της κυβέρνησης **Ανδρουτσόπουλου**, στην προσπάθειά τους να εντοπίσουν τις αιτίες της ανάπτυξης του αντιδικτατορικού φοιτητικού κινήματος. Και δεν απασχόλησε μόνο μια συνεδρίαση εκείνου του Υπουργικού Συμβουλίου (Υ.Σ.) αλλά εννέα: από τις 13.2.1974 έως κυριολεκτικά την παραμονή της κατάρρευσης της δικτατορίας.

2. Η έναρξη της σχετικής με την ανώτατη παιδεία συζήτησης στο χουντικό Υ.Σ. έγινε στην συνεδρίαση της 13ης Φεβρουαρίου 1974 με την εισήγηση του υπ. Κοινωνικών Υπηρεσιών **Χ. Γεωργιόπουλου** «περί νεότητας»: ο εισηγητής προσπάθησε να συνδέσει το φαινόμενο της αντιδικτατορικής πάλης του φοιτητικού κινήματος με τα κινήματα στην Ευρώπη και την Αμερική και να αποδώσει την στάση της νεολαίας στην εξάπλωση της «υλιστικής κοινωνίας» σε βάρος των ηθικών αξιών. Ο πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και υφυπ. Παιδείας **Σπ. Βλάχος** εντόπισε τις πηγές της κακοδαιμονίας στην ανεργία, τα εσωτερικά προβλήματα της εκκλησίας, τη στέρηση ιδανικών από την οποία πάσχει η ελληνική οικογένεια, την στείρα αρχαιολογία, την ανεπάρκεια της οικογένειας και τη μη επαρκή τόνωση του προσκοπισμού (!), ενώ ο υφυπ. παρά τω Πρωθυπουργώ **Δ. Καρακώστας** επεσήμανε την έλλειψη ιδανικών, διευκρινίζοντας ότι αυτά δεν συνδέονται μόνο με εδαφικές διεκδικήσεις (!), χωρίς βέβαια και αυτές να αποκλείονται κ.ο.κ.

3. Από τις θεωρητικές αναγωγές και αναλύσεις των χουντικών υπουργών είναι δυνατό, με την ψυχραιμία που επιτρέπει πλέον η χρονική απόσταση από την περίοδο εκείνη, να επιχειρηθούν χρήσιμες αξιολογήσεις για την ιδεολογική βάση, τον τρόπο σκέψης, τη συνοχή και την ποιότητα όσων συμμετείχαν στην άσκη-

ση της δικτατορικής εξουσίας (εντυπωσιακότερες, πάντως, στις σχετικές συζητήσεις ήταν οι επισημάνσεις του υπ. Πολιτισμού και Επιστημών **Δ. Τσάκωνα** για την έλλειψη λόγου και παραδείγματος, την απουσία πνευματικής ηγεσίας —σελ. 2 Πρακτικών Υ.Σ., 13.2.1974— την ταξική προέλευση των καθηγητών των Α.Ε.Ι. σε συνδυασμό με την αλλαγή ταξικής θέσης που συνεπάγεται η καθηγητοποίησή τους —σελ. 20 Πρακτικών Υ.Σ. της 9.7.74— και την «εν ονόματι του Παρθενώνα σκύλευση από τους νεοέλληνες πραγμάτων που δεν τους ανήκουν» που κατέληγε στην πρόταση για την κατεδάφισή του —σελ. 14 Πρακτικών Υ.Σ. της 9.4.74— δεν είναι όμως αυτό το θέμα μας. Από τις συζητήσεις που διεξήχθησαν στις εννέα συνεδριάσεις του Υ.Σ. οι οποίες κατέληγαν σε σχέδιο νόμου για τα Α.Ε.Ι. —που δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί διότι το καθεστώς της 21.4.67 κατέρρευσε— θα καταγράψουμε τις πιο σημαντικές μεταρρυθμιστικές εμπειρίες της δικτατορίας, καταθέτοντας έτσι ένα κριτήριο σύγκρισης αλλά και πολιτικής - ιδεολογικής αξιολόγησης του μετέπειτα αναπτυχθέντος μεταρρυθμιστικού λόγου για το πανεπιστήμιο.

4. Η βούληση της δικτατορίας για την ολοκληρωτική υποταγή του πανεπιστημίου στο υπουργείο Παιδείας εκφράστηκε στις προτάσεις για την αλλαγή της σύνθεσης και των διαδικασιών ανάδειξης των πρυτανικών αρχών: η προσχηματική επισήμανση του συντεχνιακού πνεύματος που διέπει το σώμα των τακτικών καθηγητών κατέληγε, μεταξύ άλλων, σε προτάσεις κατάργησης της αυτοδιοίκησης του πανεπιστημίου (υπ. Κοινωνικών Υπηρεσιών, **Χ. Γεωργιόπουλος**, Πρακτικά Υ.Σ. της 9.4.74) και υποβιβασμού των πανεπιστημιακών δασκάλων σε απλούς δημόσιους υπαλλήλους (**Δ. Καρακώστας**, υφυπ. παρά Πρωθ. σελ. 4, Πρακτικά Υ.Σ. 5.7.74). Η πιο ενδιαφέρουσα, όμως, ενόψει των μετέπειτα εξελίξεων στο χώρο του πανεπιστημίου, πρόταση αφορούσε την ίδρυση του **Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας (Σ.Α.Π.)** με εποπτικές αρμοδιότητες σε ζητήματα διοίκησης έρευνας και διδασκαλίας (βλ. υπ. Παιδείας **Π. Χρήστου**, σελ. 18 και υπ. Εσωτερικών **Β. Τσούμπας**, σελ. 22, Πρακτικών Υ.Σ. της 16.2.74). Στην σύνθεση του Σ.Α.Π. δεν αποκλείστηκε εξορισμού αλλά συζητήθηκε το ενδεχόμενο φοιτητικής συμμετοχής, που θα αποτελούσε και μια πρώτη και περιορισμένη μορφή συμμετοχής των φοιτητών στην διοίκηση των Α.Ε.Ι. (υφυπ. Εσωτερικών **Αθ. Τσαρμάκης**, ό.π. σελ. 23). Τελικά, στη συνεδρίαση της

Μετά το Πανηγύρι των Μαθηματικών

Το τσίρκο των Μαθηματικών του Martin Gardner

Το μείγμα είναι, όπως πάντοτε, ένα συμπαγές και πνευματώδες αμάγαλμα μαθηματικών, φυσικής, πνευματικών παιχνιδιών και διασκέδασης.

«Ο Martin Gardner έχει το καταπληκτικό ταλέντο να εμβαθύνει και να ερμηνεύει μαθηματικές έννοιες, κάνοντάς τις προσιτές σε κοινό χωρίς ειδικές μαθηματικές γνώσεις, αλλά ταυτόχρονα και να διατηρεί την αυστηρή επιστημονική συλλογιστική».

Isaac Asimov

«Για άλλη μια φορά δύσκολες μαθηματικές έννοιες μεταδίδονται με ευκολία, χάρη και τέλεια διαύγεια. Η μαστοριά του Gardner παραμένει αξεπέραστη».

New Scientist

σελ. 190, 1.700 δρχ.

Εκδόσεις
ΤΡΟΧΑΛΙΑ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα,
τηλ. 364.64.26, fax 362.19.32

9.7.74 η ίδρυση του Σ.Α.Π. ως γνωμοδοτικού οργάνου έγινε δεκτή, ως προς δε το συμφέρον να αποτελείται από καθηγητές και περιορισμένο αριθμό εκπροσώπων της κοινωνίας.

6. Οι σκέψεις που βρήκαν, επίσης, καθολική αποδοχή, αφορούσαν την ίδρυση περιφερειακών πανεπιστημίων (βλ., λ.χ. Πρωθυπ. Α. Ανδρουτσόπουλος, σελ. 9-10 Πρακτικών Υ.Σ. της 9.7.74) και την προσπάθεια αλλαγής του αναχρονιστικού θεσμού της έδρας που ενώ έπρεπε να είναι πυρήνας διδασκαλίας, τελικά αποτελεί κλειστό θεσμό αναπαραγωγής του πανεπιστημιακού κατεστημένου· έγιναν, μάλιστα, επικλήσεις της προσπάθειας του Κ. Καραμανλή να μελετήσει το φαινόμενο του νεποτισμού της έδρας (υπ. Κοιν. Υπηρ. Χ. Γεωργιόπουλος, σελ. 30 Πρακτικών Υ.Σ. της 9.4.74) καθώς και τις καταγγελίες των Γ. Παπανδρέου, Ε. Παπανούτσου και Κ. Μητσοτάκη (υφυπ. Παιδείας Σπ. Βλάχος, ό.π., σελ. 32) κατά του πανεπιστημιακού κατεστημένου. Ριζοσπαστικότερος ήταν ο υφυπ. Κ. Ράλλης (Πρακτικά Υ.Σ. της 12.7.74) προτείνοντας την επανάκριση, ανά 7 χρόνια, των τακτικών καθηγητών.

Πολλά, επίσης, ελέγχθηκαν για την κατάργηση της παραπαιδείας (υπ. Βιομηχ. Μ. Κυπραίος, σελ. 2 Πρακτικών Υ.Σ. της 9.4.74), την καλύτερευση της υλικοτεχνικής υποδομής (ό.π., σελ. 2-14), τον εμπλουτισμό της διδασκαλίας ακόμη και με τη διδασκαλία του μαρξισμού (υπ. Εσωτερικών Β. Τσούμπας, σελ. 28 Πρακτικών Υ.Σ. της 13.2.74), για την ανάγκη διδασκαλίας της νεοελληνικής γλώσσας (υπ. Παιδείας Π. Χρήστου, σελ. 15 Πρακτικών Υ.Σ. της 16.2.74), την εισαγωγή του θεσμού των εξαμήνων (ό.π., σελ. 21) την κατάργηση της πολυθεσίας (ό.π., σελ. 35), τη βελτίωση της αναλογίας διδασκόντων - διδασκομένων με την πρόσληψη προσωπικού των κατωτέρων, κυρίως, επιστημονικών βαθμίδων (Πρωθυπ. Α. Ανδρουτσόπουλος, σελ. 10 Πρακτικών της 9.7.74) κ.ο.κ.

III. Ένα συμπέρασμα

1. Στην Ελλάδα, μετά τη μεταπολίτευση, ο λόγος που αρθρώθηκε για την ανώτατη παιδεία ήταν μόνιμα προεκλογικός και μαξιμαλιστικός. Στους αρχικούς του φορείς, που ήταν οι κομματικοί σχηματισμοί της αριστεράς και του κέντρου καθώς και οι συγκροτημένες πανεπιστημιακές ομάδες, προστέθηκαν, μετά το 1981, και το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας με τις συνδικαλιστικές του παρατάξεις. Ακόμη και η πιο συντηρητική ερμηνευτική εκδοχή των αποτελεσμάτων του Ν. 1268/82 —που σημειωτέον, δεν εκφράζεται από τον πολιτικό σχηματισμό της δεξιάς ή τη φοιτητική του συνδικαλιστική παράταξη αλλά από τους αντιδραστικούς καθηγητές των δυο ανώτερων βαθμίδων— δεν

αποτελεί απόπειρα διατύπωσης μιας συντηρητικής πρότασης για το πανεπιστήμιο, αλλά απλώς μια νέας μορφής δημαγωγία που αναπτύσσεται πάνω στην ανάγκη επιστροφής στα παλαιά πρότυπα και στηρίζεται α) στην αποτυχημένη πορεία των συμμετοχικών διαδικασιών και β) στον εκφυλισμό όσων δικαιωμάτων και ελευθεριών έχουν το κέντρο βάρους τους στο πανεπιστήμιο.

2. Από τον ορυμαγδό των μεταρρυθμιστικών προτάσεων για τα Α.Ε.Ι. δύσκολα προκύπτει η συναίσθηση ιστορικότητας, ή η διαφορετικότητα των ιδεολογικών αναφορών, της πολιτικής στρατηγικής και των αντιλήψεων για το πανεπιστήμιο και το ρόλο του. Έτσι η πρόταση μεταρρύθμισης αποξενώνεται από τον ιστορικό της περίγυρο και μετατρέπεται σε ένα ζητούμενο αυτή καθεαυτή. Αρκεί, λοιπόν, η ευφυΐα, ο εμπλουτισμός των προτάσεων με «νέες ιδέες» και η ικανότητα στη διατύπωση και τη διάδοσή τους για να αποκτηθούν από κόμματα, συνδικαλιστικές παρατάξεις και πανεπιστημιακούς φορείς, τα μέσα άσκησης «πανεπιστημιακής πολιτικής».

3. Γνώμη μας είναι πως χαρακτηριστικότερη απόδειξη του, μετά τη μεταπολίτευση, δημαγωγικού χαρακτήρα του μεταρρυθμιστικού για τα Α.Ε.Ι. βερμπαλισμού, είναι η κατάδειξη της συγγένειάς ή και, ορισμένες φορές, της ταυτότητάς του με τον αντίστοιχο που επιχείρησε να αρθρώσει η μη νομιμοποιημένη κρατική εξουσία, το 1974. Όσο και αν φάνηκαν κατά καιρούς ριζοσπαστικές και εκσυγχρονιστικές οι προτάσεις για κατάργηση της έδρας, τη συνδιοίκηση, την ίδρυση του Σ.Α.Π. τα εξάμηνα, κ.ο.κ., θα είχαν πραγματοποιηθεί, μέσα βέβαια σε άλλο ιδεολογικοπολιτικό πλαίσιο και από την ίδια τη δικτατορία. Αν στην σταδιακή απομάκρυνση των όσων ζουν το ελληνικό πανεπιστήμιο από τους φορείς οι οποίοι ασκούν πανεπιστημιακή πολιτική, που αποτελεί αδιάψευστο κριτήριο της αποτυχίας των έως σήμερα πολιτικών και συνδικαλιστικών προτάσεων, προστεθεί και η διαπίστωση πως από όποιον επίσημο πολιτικό χώρο και αν προέρχεται ο μεταρρυθμιστικός λόγος για τα Α.Ε.Ι. είναι σχεδόν κοινός, τότε τα αδιέξοδα πολλαπλασιάζονται. Και όσο μονιμοποιείται η απουσία ανάλυσης και σχεδιασμού για τις σχέσεις πανεπιστημίου - παραγωγής, με την ταυτόχρονη αποσπασματική σύνδεση πανεπιστημίου - επιχειρήσεων —που διαιωνίζει τη σημερινή δομή της ελληνικής οικονομίας— άλλο τόσο θα μονιμοποιείται ο «στρεβλός» και «αναποτελεσματικός» χαρακτήρας των πολιτικών προτάσεων που συνοδεύουν τις επισημάνσεις για τον πρωταρχικό ρόλο της παιδείας στο σύγχρονο κράτος και την ανάγκη βελτίωσης της «για το καλό του λαού και του τόπου».

Αποσπάσματα Προσφώνησης του Διοικητή της ΕΤΒΑ Καθηγητή Κωνσταντίνου Δρακάτου προς τη Γενική Συνέλευση των Μετόχων στις 28 Ιουνίου 1990

Ο Διοικητής της ΕΤΒΑ
Καθηγητής Κωνσταντίνος Δρακάτος.

Α. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ 1989

Το σύνολο των πάσης φύσεως α-καθαριστών εσόδων της ΕΤΒΑ κατά το 1989 έφθασε στο ποσό των 58,2 δισ. δρχ., έναντι 45,2 δισ. δρχ. της παρελθούσας χρήσεως, σημειώθηκε δηλαδή αύξηση κατά 28,8%. Εξάλλου, κατά το 1989 τα κέρδη της Τράπεζας πριν από τις αποσβέσεις, τις προβλέψεις και τους φόρους διαμορφώθηκαν στο ποσό των 4,6 δισ. δρχ. περίπου, δηλαδή στο ίδιο ύψος του 1988. Τα θετικά αυτά αποτελέσματα μεταφέρθηκαν σχεδόν στο σύνολό τους στις προβλέψεις για ενδεχόμενη υποτίμηση στοιχείων του ενεργητικού.

Β. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ

Οι εκταμιεύσεις της ΕΤΒΑ κατά το 1989 για δάνεια, εγγυήσεις και συμμετοχές έφθασαν τα 73,7 δισ. δρχ., έναντι 56,6 δισ. δρχ. το 1988, δηλαδή αυξήθηκαν κατά 30,4%. Από το συνολικό ποσό των χορηγήσεων αυτών το 74,6% αφορούσε τη Βιομηχανία, το 12,4% τη Ναυτιλία, το 13% τον Τουρισμό και το 1% τα Ορυχεία.

Γ. ΤΟ ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟ.

Η ΕΤΒΑ διαθέτει ένα εκτεταμένο χαρτοφυλάκιο συμμετοχών συνολικού ύψους, στο τέλος του 1989, 66 δισ. δρχ. Συγκεκριμένα, μετέχει σε 108 επιχειρήσεις, από τις οποίες 14 είναι εταιρείες κυριότητάς της, 14 εταιρείες συμμετοχής της σε πλειοψηφία και 80 εταιρείες συμμετοχής της σε μειοψηφία. Πρόθεση της Διοικήσεως είναι οι θυγατρικές αυτές εταιρείες της ΕΤΒΑ, που ανήκουν σε ποικίλους μεταποιητικούς κλάδους, να περιέλθουν σε ιδιωτικούς φορείς με πλήρη διαφάνεια.

Δ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Σημαντικό είναι το έργο που εκτελέστηκε κατά το 1989 στον τομέα των Βιομηχανικών Περιοχών, το οποίο απορρόφησε 5,3 δισ. δρχ. (αύξηση 6% σε σχέση με το 1988). Οι υπηρεσίες που προσφέρονται σήμερα στους υποψηφίους επενδυτές, στα πλαίσια του θεσμού των Βιομηχανικών Περιοχών θα συμπληρωθούν και θα επεκταθούν. Μάλιστα, για την προσέλκυση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας μελετάται η δημιουργία και στη χώρα μας «τεχνοπόλεων».

Ε. ΜΕΛΕΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΩΝ ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ

Η ΕΤΒΑ στα πλαίσια των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων της, έχει κατάρτισει μελέτες για επενδυτικές ευκαιρίες που προσφέρονται στην περιφέρεια (Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο, Εύβοια, Ιόνια Νησιά). Η πρωτοβουλία αυτή της Τράπεζας αποβλέπει στην αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων οικονομικής αναπτύξεως της περιφέρειας.

ΣΤ. ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΠΡΟΗΓΜΕΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Στον τομέα της προηγμένης τεχνολογίας η ΕΤΒΑ κατάρτιζε και εφαρμόζει σημαντικά και πρωτότυπα προγράμματα και ενισχύει τις προσπάθειες του Δημοσίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, των Συνεταιρισμών και Ιδιωτών για την πραγματοποίηση ανάλογων έργων.

Ζ. ΑΝΤΛΗΣΗ ΠΟΡΩΝ

Τα κυκλοφορούντα Ομόλογα της ΕΤΒΑ στις 31.12.1989 ανέρχονταν στο ποσό των 300 δισ. δρχ. και αντιστοιχούσαν στο 5% του συνόλου των αποταμιευτικών καταθέσεων και στο 60% του συνόλου του υπολοίπου Ομολόγων όλων των Τραπεζών που μετέχουν στην αγορά αυτή. Πόρους όμως είναι δυνατό να αντλήσει η Τράπεζα και από την εξωτερική κεφαλαιαγορά χάρις στην υψηλή δανειοληπτική ικανότητα που διαθέτει.

Η. ΝΕΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Η ΕΤΒΑ προετοιμάζεται να δραστηριοποιηθεί μέσα στο νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται από την απελευθέρωση και ενοποίηση των χρηματαγορών και κεφαλαιαγορών του ευρύτερου χώρου της Ε.Ο.Κ. Για να μπορέσει να επιβιώσει ως σύγχρονη Τράπεζα Επενδύσεων διευρύνει το φάσμα των υπηρεσιών που κατά παράδοση παρέχει προς τις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Παροχή υπηρεσιών χρηματοπιστωτικού συμβούλου προς επιχειρήσεις του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.
- Ανάλυση της διαθέσεως νέων εκδόσεων χρεωγράφων (μετοχών ή ομολογιών).
- Ανάλυση προγραμμάτων εξυγιάνσεως και ανασυγκροτήσεως επιχειρηματικών μονάδων.
- Αναζήτηση πηγών χρηματοδότησεως των επενδύσεων και έργων.
- Παροχή υπηρεσιών συμβούλου και διαχειρίσεως επενδύσεων ατομικών και θεσμικών επενδυτών.
- Χρηματοδότηση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας.
- Παροχή υπηρεσιών χρηματοδοτικής μισθώσεως.

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΡΑΚΑΤΟΣ
ΑΘΗΝΑ 28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1990.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ

Στις 4 Ιουνίου το Κέντρο Πολιτισμού «Δημήτρης Γληνός» τίμησε τον διαπρεπή φιλόλογο και σεβαστό δάσκαλο Εμμανουήλ Κριαρά με ομιλίες και την παρουσία φίλων, μαθητών και συνεργατών του. Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύεται το κείμενο της ομιλίας του καθηγητή και ακαδημαϊκού κ. Μ.Ι. Μανούσακα· κριτική παρουσίαση του μνημειώδους Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας συνέγραψε ο διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Βασίλειος Δ. Φόρης.

Το πρόγραμμα της τιμητικής εκδήλωσης στις 4 Ιουνίου συμπληρώθηκε με ομιλίες των: Χρήστου Αλεξίου, Μ.Ι. Μανούσακα, Ελένης Κακουλίδη-Πάνου, Ερατοσθένη Καψωμένου, Κομνηνής Πηδωνία, Γ.Α. Μαγκάκη και Σταύρου Πάνου.

Ο Εμμανουήλ Κριαράς γεννήθηκε στον Πειραιά το 1906. Εγγράφεται στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1924, όπου παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα μαθήματα των καθηγητών Κωνσταντίνου Άμαντου (Βυζαντινή Ιστορία), Νίκου Βέη (Βυζαντινή και Νέα Ελληνική Φιλολογία), Παναγή Λορεντζάτου (Αρχαία Ελληνική Φιλολογία). Το 1930 στο Μόναχο ως υπότροφος της Ακαδημίας Αθηνών εργάζεται για τον Θησαυρό της Λατινικής Γλώσσας, όπου κατατοπίζεται και ασκείται σε λεξικογραφικά ζητήματα. Το 1938 ανακηρύσσεται διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών με τη διατριβή του «Μελετήματα περί τας πηγάς του Ερωτοκρίτου». Ακολουθεί νέα περίοδος περαιτέρω σπουδών στο Παρίσι (Βυζαντινή και Νέα Ελληνική Φιλολογία, Συγκριτική Γραμματολογία).

Επιστρέφει στην Ελλάδα με την έναρξη του δεύτερου πολέμου και διορίζεται διευθυντής στο Μεσαιωνικό Αρχείο της Ακαδημίας Αθηνών.

Το Μάιο του 1944 συλλαμβάνεται από τους Γερμανούς και κρατείται στο Χαϊδάρι ως το τέλος της Κατοχής. 1945-1948, νέες έρευνες στη Γαλλία. 1950, τακτικός καθηγητής της Μεσαιωνικής Ελληνικής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Στη δεκαετία του 1950 αρχίζει η προσπάθεια για τη συγκρότηση του Λεξικού της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας (1100-1669): Α' τόμος, *ἀ-άμαξοτροχός*, Θεσσαλονίκη 1969. 1966, πρόεδρος Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Εκείνη την εποχή ορίζεται μέλος του συμβουλίου στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ιδρυτής Μανόλης Τριανταφυλλίδης). Το 1968 απολύεται από το Πανεπιστήμιο για πολιτικούς λόγους. Υπήρξε πρόεδρος της επιτροπής που καθόρισε το είδος του μονοτονικού συστήματος που αναγνώρισε η πολιτεία (μεταρρύθμιση 1982). 1982, πρόεδρος επιτροπής που όρισε το υπουργείο Δικαιοσύνης για τη μεταγλώττιση των νομικών κωδίκων. Έχει τιμηθεί από ελληνικά και ξένα πνευματικά ιδρύματα και είναι αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

ΑΥΤΟΤΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ Ε. ΚΡΙΑΡΑ

1. Ευρετήριο της Επετηρίδος Βυζαντινών Σπουδών, τόμ. 1-10, Αθήνα 1934.
2. Μελετήματα περί τας πηγάς του Ερωτοκρίτου, Αθήνα 1938.
3. Γύπαρις, κρητικών δράμα. Πηγαί - κείμενον, Αθήνα 1940.
4. Κατσαίτης. Ιφιγένεια - Θυέστης - Κλαθμός Πελοποννήσου, ανέκδοτα έργα, Αθήνα 1950.
5. Η μεσαιωνική ελληνική γραμματεία, Αθήνα 1950.
6. Οι τρεις μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας και τα αρχαία γράμματα, Θεσσαλονίκη 1955.
7. Βυζαντινά ιπποτικά μυθιστορήματα, Αθήνα 1955.
8. Το Ανακάλημα της Κωνσταντινούπολης, α' εκδ. Θεσσαλονίκη 1956· β' εκδ. Θεσσαλονίκη 1965.
9. Διονύσιος Σολωμός (Ο βίος - Το έργο). Θεσσαλονίκη 1957· β' εκδ. Αθήνα 1972.
10. Ψυχάρης, Θεσσαλονίκη 1959· β' εκδ. συμπληρωμένη, Αθήνα 1981.
11. Istián Söter, Η ουγγρική λογοτεχνία. Γεγονότα και προβλήματα (μετάφραση), Θεσσαλονίκη 1966.
12. Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας, τόμοι 11, Θεσσαλονίκη 1969-1990.
13. Γεωργίου Χορτάση, Πανώρια, κριτική έκδοση με εισαγωγή, σημειώσεις και γλωσσάριο, Θεσσαλονίκη 1975.
14. Άρθρα και σημειώματα ενός δημοτικιστή, Αθήνα 1979.
15. Φιλολογικά μελετήματα, 19ος αιώνας, Αθήνα 1979.

16. Η σημερινή μας γλώσσα, Μελετήματα και άρθρα, Θεσσαλονίκη 1987.

17. Πρόσωπα και θέματα από την ιστορία του δημοτικισμού, τόμος Α', Αθήνα 1986.

18. Τα πεντάλεπτά μου στην ΕΡΤ και άλλα γλωσσικά, Θεσσαλονίκη 1987.

(Για τη σύνταξη του παραπάνω σημειώματος συμβουλευτήκαμε την εργοβιογραφία του Ε. Κριαρά παρουσιασμένη από τον καθηγητή κ. Εύδοξο Τσολάκη και δημοσιευμένη στο «Αφιέρωμα στον Εμμανουήλ Κριαρά», Θεσσαλονίκη 1988, σ. 16-19).

Μέ τον Κριαρά στο Μεσαιωνικό 'Αρχείο της 'Ακαδημίας καί στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

του Μ. Ι. Μανούσακα

Θά ήθελα νά ευχαριστήσω τούς οργανωτές τῆς ἀποψινῆς ἐκδήλωσης γιά τόν καθηγητή 'Εμμανουήλ Κριαρά, πού μοῦ ἔκαμαν τήν τιμή νά μέ καλέσουν νά μιλήσω ἀπόψε γιά τόν διαπρεπή ἐρευνητή, τόν ἐκλεκτό ἄνθρωπο καί τόν παλιό μου προϊστάμενο, ἀργότερα συνάδελφο καί πάντα ἀγαπημένο φίλο, ἕναν ἀπό τούς πιό δημιουργικούς ἐργάτες, σέ διεθνή κλίμακα, τῶν βυζαντινῶν καί μεταβυζαντινῶν σπουδῶν. Τό ἐπιβλητικό σέ ἔκταση καί ἐξαίρετο σέ ποιότητα ἐρευνητικό, διδακτικό καί συγγραφικό ἔργο τοῦ Κριαρά ἔχει ἤδη ἀποτιμηθεῖ, στούς τόμους ἰδίως πού τοῦ ἔχουν ἀφιερωθεῖ, καί θά ἀναλυθεῖ καί ἐδῶ σήμερα ἀπό τούς ἐπόμενους ὁμιλητές. Γιάν' ἀποφευχθοῦν λοιπόν οἱ ἐπαναλήψεις, δέν θά κάμω ἐδῶ ἀξιολόγηση τοῦ ὅλου ἔργου του, ἀλλά κάτι πολύ ἀπλούστερα: Θά περιοριστώ νά ἐκθέσω μερικές ἀνιμνήσεις μου ἀπό τίς δυό περιόδους τῆς συνεργασίας μου μαζί του, πρῶτα στό Μεσαιωνικό 'Αρχεῖο τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν (1942-1950), ὅπου τόν εἶχα διευθυντή, καί, λίγο ἀργότερα, στή Φιλοσοφική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1961-1966), ὅπου τόν εἶχα συνάδελφο.

Πρωτογνώρισα τόν Κριαρά τό 1938, ὅταν πῆρα τό θάρρος, νεαρός τότε φιλόλογος, νά τόν ἐπισκεφθῶ στό γραφεῖο του, γιά νά τόν παρακαλέσω νά μέ καθοδηγήσει στή σύνταξη τῶν Πινάκων τοῦ ἔργου τοῦ Στέφανου Ξανθοῦδιδου «'Η 'Ενετοκρατία ἐν Κρήτῃ καί οἱ κατά τῶν 'Ενετῶν ἀγῶνες τῶν Κρητῶν», πού θά ἐκδόταν, τόν ἐπόμενο χρόνο, μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ 'Ιωάννη Καλιτσονάκη καί μέ τή βοήθεια τοῦ ἴδιου τοῦ Κριαρά, τοῦ Σπυριδᾶκη καί τῆ δικῆ μου, στή σειρά τῶν «Texte und Forschungen».

του Νίκου Βέη. Ο Κριαράς είχε ήδη συντάξει τό Εύρετήριο τῶν δέκα πρώτων τόμων τῆς «Ἐπετηρίδος Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» (1934) καί σκέφτηκα νά ἐπωφεληθῶ ἀπό τήν πείρα του. Μέ δέχτηκε μέ εὐγενική προθυμία, πού μέ ἐντυπωσίασε, καί θυσίασε ἀρκετό χρόνο, γιά νά μοῦ δώσει πολύτιμες συμβουλές. Τόσο πολύ μέ ἔκαμε νά καταλάβω πόση εὐσυνείδητη φροντίδα ἀπαιτεῖ ἡ σύνταξη ἐνός σωστοῦ Εὐρετηρίου, ὥστε ποτέ στή ζωή μου δέν ἐμπιστεύθηκα σέ βοηθό ἢ συνεργάτη μου τῇ σύνταξη πινάκων τῶν δικῶν μου ἐργασιῶν.

Ὁ Κριαράς εἶχε ἤδη τυπώσει καί τή διδακτορική του διατριβή γιά τίς πηγές τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» (1938) καί δημοσιεύσει πολυάριθμες φιλολογικές καί γλωσσικές ἐργασίες, ἰδίως διορθώσεις σέ κείμενα τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας. Ἡ πρόθεσή του ἦταν νά τελειοποιήσει τή μέθοδο κριτικῆς ἐκδόσεως τῶν κειμένων, πού ἐφαρμόστηκε ἀπό τό Στέφανο Ξανθουδίδη, εἰσάγοντας στό κριτικό ὑπόμνημα τούς κανόνες ἐκδόσεως πού εἶχαν καθιερωθεῖ γιά τά κείμενα τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Ὄταν διαπίστωσε ὅτι εἶχα παρόμοια ἐνδιαφέροντα, μέ ἐνεθάρρυνε, μοῦ πρόσφερε τήν ὑποστήριξή του καί τή φιλία του καί μέ βοήθησε νά διορισθῶ (1942) στό Μεσαιωνικό Ἀρχεῖο, τοῦ ὁποῖου εἶχε ἤδη ἀπό τό 1939 ἀναλάβει τή διεύθυνση.

Περνούσαμε τότε τά μαῦρα χρόνια τῆς Κατοχῆς, τά τραγικότερα τῆς νεότερης ἱστορίας μας: πείνα, στερήσεις, ἀγῶνες, βασανιστήρια, συλλήψεις, ἀγωνίες, ἐκτελέσεις. Οἱ συνεργάτες τῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας (Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, Μεσαιωνικοῦ καί Λαογραφικοῦ Ἀρχείου κλπ.) δέν ἦταν ἀπρόσβλητοι ἀπό τίς δοκιμασίες αὐτές. Ἀλλά ἡ ἀφοσίωσή τους στήν ἐρευνα, οἱ προβληματισμοί καί τά αἰσιόδοξα σχέδιά τους γιά τό μέλλον ἦταν ἡ παρηγοριά καί ἡ ἐλπίδα τους. Σ' ὁλόκληρή τήν Ἀκαδημία ἐπικρατοῦσε ἕνα κλίμα συνεργατικότητας καί δημιουργικῆς ἐξέλιξης. Μελέτες σοβαρές ἐτοιμάζονταν (κι ἄς μήν τυπώνονταν τότε τίποτε), ἐρευνητικά προγράμματα σχεδιάζονταν. Ἀκαδημαϊκοί μεγάλου κύρους, παλιοί καθηγητές μας, ὅπως ὁ Κωνσταντῖνος Ἀμαντος, ὁ Σωκράτης Κουγέας, ὁ Ἰωάννης Καλιτσουνάκης, ὁ Νίκος Βέης, ὅλοι μαθητές τοῦ μεγάλου Γεωργίου Χατζιδάκι, πού εἶχε ἰδρύσει τά πρώτα ἐρευνητικά Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας, ἐδείχναν ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τήν ἀποδοτική λειτουργία καί τήν πρόοδο τῶν Κέντρων αὐτῶν, καί ὡς μέλη τῶν Ἐφορευτικῶν Ἐπιτροπῶν τους, καί μας παρείχαν τήν καθοδήγηση καί τήν ἐνθάρρυνσή τους. Ἔτσι, τά ἐρευνητικά Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας ἦταν ἄσκη ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἀλλά καί βυτώριο μελλοντικῶν πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν. Στό Ἱστορικό Λεξικό ἐργάζονταν ὁ Νίκος Ἀνδριώτης, ὁ Στέλιος Ἀψωμένος (οἱ πρώτοι πού ἐγίναν καθηγητές στή Θεσσαλονίκη), ὁ Σταμάτης Κατατζᾶς, στό Λαογραφικό ὁ Γιώργος Σπηλιδάκης, ὁ Δημήτρης Λουκάτος, ὁ Δημήτρης Πετρόπουλος καί στό Μεσαιωνικό Ἀρχεῖο ὁ Γιώργος Κόλιας καί ὁ Νίκος Βορῶνος γιά νά περιορισθῶ στους γνωστότερους. Ὁ Κριαράς, πού εἶχε ἤδη μελεκηκευθεῖ στή Γερμανία καί στή Γαλλία, ἦταν ὁ νεότερος καί δραστηριότερος διευθυντής Κέντρου. Ὁργανωτικός,

μεθοδικός, στό ἐπακρο εὐσυνείδητος καί αὐστηρά ὑπηρεσιακός, ἦταν πρόθυμος ἀπό τήν ἄλλη μεριά νά μάς καθοδηγεῖ καί νά μάς συμβουλευε. Κοντά του διδαχτήκαμε ὅλοι τήν πειθαρχία, τήν εὐσυνειδησία καί τήν αὐστηρή μέθοδο, ἀλλά καί τόσα ἄλλα χρήσιμα πράγματα. Τό κύριο ἔργο τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου ἦταν τότε ἡ ἀποδελτίωση κειμένων καί μελετῶν ἀπό ἱστορική καί γλωσσική ἀποψη καί ἡ ἀλφαβητική κατάταξη τῶν δελτίων πού συγκεντρώνονταν.

Ὄταν πρωτοανέλαβα ὑπηρεσία, ὁ Κριαράς μοῦ ἀνέθεσε δοκιμαστικά, γιά μικρό διάστημα, ὥσπου νά κατατοπισθῶ σέ ὅλα, τό εὐκόλο ἔργο τῆς ἀλφαβητικῆς κατάταξης τῶν δελτίων. Διαπιστώνοντας ὅμως, μετά λίγες ἡμέρες, πῶς μπορούσα νά περάσω ἄνετα στό ὑπεύθυνο ἔργο τῆς ἀποδελτίωσης, μέ προώθησε ἀμέσως χωρίς δισταγμό σ' αὐτό. Ἡ πρώτη ἀποδελτίωση πού μοῦ ἀνέθεσε ἦταν τοῦ ἔργου «Ἐπιτομή τῆς Ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας» τοῦ Νεκταρίου Ἱεροσολύμων. Ὁμολογῶ πῶς τήν ἀνέλαβα χωρίς ἰδιαιτέρο ἐνθουσιασμό (θὰ προτιμοῦσα λογοτεχνικά κείμενα), τό ἀποτέλεσμα ὅμως ἦταν ὅτι ἀπό τήν ἀποδελτίωση αὐτή βγήκε ἕνα μεγάλο μελέτημα γιά τό ἔργο αὐτό καί τίς πηγές του, πού τυπώθηκε λίγο ἀργότερα, τό 1947, καί ξανατυπώθηκε τό 1980.

Παρ' ὅλες τίς ἀντιξοότητες τῆς ἐποχῆς, δουλεύαμε ὅλοι ἀδιάκοπα καί δημιουργικά καί τά δελτία (μερικές ἑκατοντάδες χιλιάδων) ὅλο καί πλήθαιναν, μέ τήν ἀκοίμητη φροντίδα τοῦ διευθυντῆ μας. Γιά τήν προάσπιση τῶν δικαίων τοῦ χειμαζόμενου Ἑλληνισμοῦ ἡ Ἀκαδημία μάς εἶχε ἀναθέσει, θυμοῦμαι, πρόσθετο ἔργο, μιά πρώτη συγκέντρωση ὑλικοῦ γιά τούς λογίους τῆς Βορείου Ἠπείρου. Γεμίσαμε ἀρκετές δελτιοθήκες, ἀλλά ἡ ἐργασία μας σκόνταψε σέ ἕνα ὑλικό ἐμπόδιο: τήν ἔλλειψη χαρτιοῦ γιά γράψιμο! Ζητήσαμε λίγο ἀπό τό Ὑπουργεῖο, πού μάς χορήγησε μερικές ἀθλιές διαφανεῖς κόλλες ἀκατάλληλου κίτρινου χαρτιοῦ, πού σχιζόταν στό γράψιμο καί μάς τάλαιπωροῦσε. Τά πάντα ἦταν τότε δύσκολα καί βασανιστικά. Δουλεύαμε, οἱ συντάκτες καί οἱ διευθυντές ὅλων τῶν Κέντρων μαζί, στή μεγάλη ΒΑ πτέρυγα τοῦ μαρμαρινοῦ μεγάρου τῆς Ἀκαδημίας, πού ἔμενε διαρκῶς ἀθέρμαστο. Μπαίναμε σ' αὐτό, στίς ὀκτώμιση τό πρωῒ, ξεπαγιάζαμε ἀπό τήν πρώτη ὥρα τῆς δουλειᾶς, συνεχίζαμε μέσα στό κρύο καί βγαίναμε στή μιάμιση, παγεροί σάν τό μάρμαρο τοῦ κτηρίου, τόσο πού ἀναγκαζόμαστε νά πεζοποροῦμε χιλιόμετρα πρὸς τά σπίτια μας, μόνο καί μόνο γιά νά ζεσταθοῦμε λίγο μέ τήν κίνηση. Ὁ Κριαράς κατοικοῦσε κοντά καί ἔτσι ἦταν στερημένος ἀπό τό «προνόμιο» αὐτό, ἐγώ ὅμως μέ τόν Καψωμένο περπατοῦσαμε δρόμους καί δρόμους, συζητώντας ἀνεξάντλητα φιλολογικά θέματα.

Τούς τελευταίους μῆνες τῆς Κατοχῆς, ὁ Κριαράς γνώρισε μιά σοβαρή περιπέτεια, πού παρά λίγο νά τοῦ στοιχίσει καί τή ζωή. Πιάστηκε, μαζί μέ τή γυναίκα του (πού τοῦ παραστεκόταν καί τοῦ παραστέκεται πάντα μέ γενναιότητα καί ἀφοσίωση) ἀπό τούς Γερμανούς γιά ἀντιστασιακή δράση καί κλείστηκε στό Χαϊδάρι. Συγκλονισμένοι οἱ συνάδελφοί του, προσπαθοῦσαμε νά βροῦμε τρόπο νά τόν

Ο καθηγητής Εμμ. Κριαράς.

σώσουμε. Ἀλλά ποιός μπορούσε νά βοηθήσει; Σκεφτήκαμε διάφορους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, τί δύναμη ὅμως μπορούσαν νά ἔχουν κι αὐτοί; Μέ τά πολλά, πήραμε τήν ἀπόφαση νά ἐπισκεφτοῦμε τόν Ἀγγέλο Σικελιανό καί νά ζητήσουμε τήν παρέμβασή του. Ὁ ποιητής μάς δέχτηκε μέ τή γνωστή του καλοσύνη καί ἀρχοντιά, μάς ἐξέφρασε τή βαθεῖά του λύπη, ἀλλά ἦταν φανερό πῶς δέν μπορούσε νά κάμει τίποτε. Ἔτσι κυλοῦσε, μέσα στήν ἀγωνία γιά τήν τύχη τοῦ φίλου μας, τό φοβερό ἐκεῖνο καλοκαίρι τοῦ 1944, τό τελευταῖο τῆς Κατοχῆς. Ἐπισκεφτήκαμε μιά-δυό φορές τό Χαϊδάρι, γιά νά τόν δοῦμε, ἔστω καί ἀπό μακριά, στήν τραγική γραμμὴ τῶν κρατουμένων, καί νά τοῦ ἐκδηλώσουμε μέ νεύματα τή συμπαράστασή μας. Εὐτυχῶς, τήν παραμονή τῆς ἀποχώρησης τῶν Γερμανῶν ἀπό τήν Ἀθήνα (τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1944), οἱ κρατούμενοι τοῦ Χαϊδαρίου ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι. Θυμοῦμαι ἀκόμη μέ πόση χαρά καί συγκίνηση τρέξαμε καί τόν συναντήσαμε στό σπίτι τῆς πενθεράς του.

Μέ τή λήξη τοῦ Πολέμου, δέν ἐλειψαν βέβαια τά προβλήματα γιά τόν τόπο μας, ἀφοῦ σέ λίγο ἀρχίζε ὁ ἐμφύλιος. Ἡ ἐργασία μας ὅμως στά Κέντρα συνεχιζόταν μέ ἀνανεωμένη αἰσιοδοξία. Τώρα μπορούσαμε πιά νά τυπώνουμε στά ἐπιστημονικά περιοδικά πού ξανάρχισαν νά ἐκδίδονται, καί πρώτα στή δική μας «Ἐπετηρίδα τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου». Ὁ Κριαράς συνέλαβε ἀπό τότε τό σχέδιο νά ἐτοιμάσει ἕνα μεγάλο ἐρμηνευτικό Λεξικό, ὄχι ὅμως τῆς Μεσαιωνικῆς Δημῶδους Γραμματείας, ἀλλά τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. Συγκρότησε δραστήρια ἕναν ὅμιλο ἀπό καμιά εἰκοσαριά ἐθελοντές φιλολόγους. Κατανείσαμε ἀναμεταξύ μας τήν ἀπέραντη ὕλη καί ριχτήκαμε στήν ἀποδελτίωση τῶν κειμένων. Ἐγώ θυμοῦμαι πῶς εἶχα πάρει τόν λιγοσέλιδο Μαβίλη καί τόν πολυσέλιδο Βουτυρά, ἄλλος πήρε τόν Παλαμά, ἄλλος τόν Ἐλύτη. Καί βρέθηκε καί κάποιος πού ἀνέλαβε τόν ἀπέραντο Καζαντζάκη, ἀλλά (ὑπάρχουν πάντα καί τά ἀπρόοπτα!) κα-

τέθεσε γρήγορα τὰ ὅπλα καὶ βρῆκε πιό βολικό νά συγγράψει ἓνα δοκίμιο γι' αὐτόν (καί μάλιστα ἐπικριτικό). Διάφορα ἐμπόδια συνετέλεσαν στό νά μείνει ἡ τεράστια αὐτή ἐργασία ἡμιτελής, στά κουτιά, πού ἀργότερα ὁ Κριαρᾶς τὰ παραχώρησε στό Λίνο Πολίτη, στό Νεοελληνικό Σπουδαστήριο τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὅπου καί πρέπει νά βρίσκονται ἀκόμη, δέν ξέρω σέ ποιοῦ βαθμοῦ ἀξιοποιημένα. Τό σχέδιο πάντως αὐτό στάθηκε ἴσως ἡ ἀφετηρία τοῦ ἄλλου του Λεξικοῦ.

Ἀλλά, ἐκτός ἀπό τούς ἐπιστημονικούς σχεδιασμούς, μοῦ ἔρχεται τώρα στό νοῦ καί μιᾷ ἄλλῃ τότε πρακτική ἰδέα καί πρωτοβουλία τοῦ Κριαρᾶ: Καθώς τὰ βιβλία πού ἀρχισαν νά ἐκδίδονται εἶχαν τσουχτερές τιμές, ἀπρόσιτες στά ἰσχνά μας βαλάντια, ἐπρότεινε στούς συντάκτες τῶν Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας, ἀντί νά ἀγοράζει χωριστά ὁ καθένας τὰ ἴδια περίπου βιβλία, νά τὰ ἀγοράζουμε ὅλοι μαζί μέ κοινὴ συνεισφορά, ὥστε μέ τὰ ἴδια χρήματα νά προμηθευόμαστε πολὺ περισσότερα, καί νά τὰ κυκλοφοροῦμε γιὰ διάβασμα ἐκ περιτροπῆς ἀναμεταξύ μας. Σχέδιο προσφυές, πού τό ἐφαρμόσαμε μέ ἐπιτυχία γιὰ ἀρκετὰ χρόνια καί πού τό ὀνομάσαμε «Ὁ γύρος τοῦ βιβλίου». Στό τέλος μοιράσαμε τὰ ἔργα ἀκριβοδικαί ἀναμεταξύ μας.

Ἀνάμεσα στό 1947 καί στό 1948, ὁ Κριαρᾶς, γιὰ νά συμπληρώσει τίς ἐρευνές του, ξαναπῆγε στό Παρίσι. Ἐκεῖ τόν βρῆκα, τό Δεκέμβριο τοῦ 1947, φτάνοντας καί ἐγώ μέ γαλλικὴ ὑποτροφία, πού θά μέ κρατοῦσε στή γαλλικὴ πρωτεύουσα ὡς τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1951. Εἶχα τήν καλὴ τύχη νά μέ χειραγωγῇ καί ἐκεῖ, στά πρώτα μου βήματα, καί νά μοῦ προσφέρει τίς πολύτιμες συμβουλές του. Σ' ἐκεῖνον χρωστῶ τήν παρακολούθησιν τῶν ἐξοχῶν μαθημάτων τοῦ Jean-Marie Carré, καθηγητῆ τῆς Συγκριτικῆς Λογοτεχνίας στή Σορβόνη καί διαδόχου τοῦ Van Tieghem, τού δασκάλου τοῦ Κριαρᾶ. Τόν ἀκουσα μέ μεγάλη ὠφέλεια, χωρίς φυσικά νά ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τίς κύριες βυζαντινολογικές μου σπουδές. Γυρίζοντας στήν Ἀθήνα, τό 1948, ὁ Κριαρᾶς βρῆκε σχεδόν ἔρημο τό Μεσαιωνικὸ Ἀρχεῖο, ὅπως μοῦ ἔγραφε μέ στενοχώρια στά γράμματά του: Ὁ Σβορώνος καί ἐγώ παραμέναμε στό Παρίσι, ὁ Κόλλιας ἐκλεγόταν καθηγητῆς στή Θεσσαλονίκη, ὁ Κριαρᾶς χρειάζοταν βοήθεια, ἔστω καί ἀπὸ μακριά. Γιὰ νά τροφοδοτῶ λοιπόν τούς νέους τόμους τῆς «Ἐπετηρίδας» τοῦ Ἀρχείου μας, πού ἀρχισε νά τὴν ἐπανεκδίδει ὁ Κριαρᾶς, τοῦ ἔστειλα γιὰ συνεργασία μελέτες μου βγαλμένες ἀπὸ τίς παρισινές ἐρευνές μου. Ἐκεῖνος πάλι ἐτοίμαζε τὴ μεγάλη κριτικὴ ἐκδοσὴ τῶν ἔργων τοῦ Πέτρου Κατσαίτη (πού τυπώθηκε τό 1950) καί δημοσίευσε πολυάριθμα μελετήματα στά περιοδικὰ τῆς ἐποχῆς.

Τό Μάρτιο τοῦ 1950, ὁ Κριαρᾶς ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητῆς τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας στή Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἔτσι ἀποχώρησε, τό φθινόπωρο, ἀπὸ τό Μεσαιωνικὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἴδιος μέ παρακίνησε νά ὑποβάλω ὑποψηφιότητα γιὰ τὴ θέση τοῦ διευθυντῆ τοῦ Κέντρου, πού ἀφησε κενή. Καί πραγματικά, ἡ Ἀκαδημία μέ ἐξέλεξε διά-

δοχό του, τό Μάρτιο τοῦ 1951 καί τόν Ἀπρίλιο γύρισα ἀπὸ τό Παρίσι, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ πῆρα τό διδακτορικὸ δίπλωμα ἀπὸ τὴ Σορβόνη. Στὴ διεύθυνση τοῦ Κέντρου, ὅπου παρέμεινα δέκα χρόνια, προσπάθησα νά συνεχίσω τό ἔργο τοῦ Κριαρᾶ καί παρά τὴν ἀπογύμνωση ἀπὸ προσωπικὸ τοῦ Ἀρχείου, πού παρέμεινε ὡς τό 1956 μέ ἓνα μόνο συντάκτη καί ἓνα γραφέα. Ὁ Κριαρᾶς εἶχε συντάξει ἓνα μελετημένο καί διεξοδικὸ Κανονισμό Ἀποδελτιώσεως τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου, πού τόν ἀκολουθοῦσαμε πάντα καί πού ἀργότερα (τό 1958) ἔκρινα χρῆσιμο νά τόν τυπώσω στήν «Ἐπετηρίδα» τοῦ Κέντρου μέ προλεγόμενα καί Εὐρετήριο. Πρόβλημα, ὁξύτερο παρά ποτέ, παρουσίαζε ἡ συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τῆς «Ἐπετηρίδας», γιατί ἔπρεπε νά τὴ συντάσσω ὁλόκληρη ὁ μόνος μου. Σκέφτηκα τότε νά καταφύγω στὸν ἀείμνηστο Νίκο Βέη, μέλος τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου, ὁ ὁποῖος ἀρχισε πρόθυμα νά συνεργάζεται στούς τόμους πού ἐξέδιδε κάθε χρονιά μέ πολύτιμες ἐργασίες του, τίς τελευταῖες τῆς ζωῆς του.

Κατὰ τὴ δεκαετία αὐτή, 1951-1961, ἡ συνεργασία μου μέ τόν Κριαρᾶ ἀραίωσε, ἀλλά δέν διακόπηκε. Ἐκεῖνος εἶχε νά ὀργανώσει τὰ μαθήματά του καί τό Σπουδαστήριό του στό Πανεπιστήμιο, ἐνῶ παράλληλα δημοσίευε συνθετικά ἔργα γιὰ τό Σολωμό καί τόν Ψυχάρη καί πλῆθος μικρότερων ἐργασιῶν, καί ἐγώ εἶχα ἀρχίσει νά προσανατολίζομαι στήν ἐρευνὰ τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας, πού εἶχαν νά μᾶς ἀποκαλύψουν ἀπίστευτα σημαντικὰ πράγματα.

Τό 1961, ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μέ ἐξέλεξε τακτικὸ τῆς καθηγητῆ. Περιττό νά πῶ ὅτι ἀπὸ τούς κυριότερους ὑποστηρικτές τῆς ὑποψηφιότητάς μου (καί μάλιστα ἀπὸ τούς εἰσηγητές) ἦταν ὁ Κριαρᾶς. Ἔτσι, ἡ καλὴ τύχη τό θέλησε νά βρεθοῦμε καί πάλι κοντά, ὡς συνάδελφοι, στήν ἴδια Σχολή, γιὰ ἄλλα ἔξι χρόνια, ἀπὸ τό 1961 ὡς τό 1966, ὁπότε, μετὰ τὴ λήξιν τῆς Κοσμητείας μου, ἀποσπαστήκα ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴ μου ἔδρα καί ἀνέλαβα (γιὰ δεκάξι χρόνια) τὴ διεύθυνση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Βενετίας.

Στά χρόνια αὐτὰ τῆς Θεσσαλονίκης (1961-1966) ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου μας βρισκόταν —ὅπως ἄλλωστε καί στά ἐπόμενα— σέ ἀξιόλογη ἀκμὴ. Τὴ συγκροτοῦσαν ἐπιστήμονες σάν τόν Κακριδῆ, τόν Ἀνδριώτη, τόν Καψωμένο, τόν Πολίτη, τόν Κριαρᾶ, γιὰ νά παραλείψω τούς νεότερους. Ἡ πανεπιστημιακὴ διδασκαλία διεξαγόταν σέ ὑψηλὸ ἐπίπεδο καί πολυάριθμοι ἦταν οἱ καλοὶ νέοι φιλόλογοι καί οἱ προικισμένοι ἐρευνητές πού ξεπηδοῦσαν ἀπ' αὐτὴν συνεχῶς. Οἱ σχέσεις ὄλων τῶν καθηγητῶν ἀναμεταξύ τους ἦταν ἀψογες καί φιλικότητες. Ἡ συνεργασία μας, μακριὰ ἀπὸ στεῖρες ἀντιθέσεις καί μικρόψυχους ἀνταγωνισμούς, ἦταν τόσο στενὴ καί γόνιμη, ὥστε τὰ ὅρια τῶν εἰδικότητων μας ἀλληλοεμπλέκονταν κατὰ τόν πιό περίεργο τρόπο: Ὁ κλασσικὸς φιλόλογος καί ἐξοχος ὁμηριστῆς Κακριδῆς ἔγραφε λαμπρές μελέτες γιὰ τὰ παραμύθια, τὴ δημῶδη ποίησιν καί τό νεοελληνικὸ ἥθος. Ὁ νεοελληνιστῆς Πολίτης ζήτησε ἀπὸμένα καί συνέγραψα διδακτικὸ ἐγχειρίδιο γιὰ τὴν Κρητικὴ Λογοτεχνία, πού αὐ-

τός τὴ δίδασκε, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐξέδιδε τὸν «Κατζούρμπο» τοῦ Χορτάτση. Ὁ προικισμένος κλασσικὸς φιλόλογος Καψωμένος ἐτοίμαζε τίς «Τραχίνιες» τοῦ Σοφοκλῆ καί συγχρόνως μᾶς βοηθοῦσε ὅλους στήν ἐκδοσὴ τῶν ἔργων τῆς Κρητικῆς Λογοτεχνίας μέ τίς εὐστοχότατες διορθώσεις του. Καί ὁ Κριαρᾶς ἐτοίμαζε τὴ δευτέρη ἐκδοσὴ τοῦ «Γύπαρη» (ἡ σωστότερα τῆς «Πανώριος») τοῦ Χορτάτση, μέ τὴ βοήθεια καί τοῦ νέου χειρογράφου πού εἶχε τότε πρόσφατα ἀνακαλυφθεῖ, καί παράλληλα ἔθετε τίς βάσεις τοῦ Λεξικοῦ του, ἐνῶ ὁ γλωσσολόγος Ἀνδριώτης ἐτοίμαζε τό νέο του Λεξικό. Ἐγώ, τέλος, δημοσίευα βενετικά ἐγγραφα, πού ἀνέτρεπαν κάποτε τίς ὡς τότε θέσεις γιὰ πρόσωπα καί ἔργα τῆς λογοτεχνίας μας καί πού ἔκαναν τόν Πολίτη ν' ἀναφωνεῖ: «Ἄχ, ἐσεῖς οἱ ἀρχαιοδίφες, τί τὰ θέλετε νά τὰ ἀνακαλύπτετε αὐτὰ καί νά μᾶς μπερδεύετε;...».

Ἀλλά καί στὴ διοίκηση τῆς Σχολῆς, ὁ Κριαρᾶς, ὡς μέλος σημαντικῶν Ἐπιτροπῶν, πρόσφερε μέ τὴν πολύτιμὴ πείρα του, ἀξιόλογες ὑπηρεσίες. Ἡ Σχολὴ μας προσκαλοῦσε συχνὰ γιὰ διαλέξεις κορυφαίους ξένους ἐρευνητές, ὅπως τόν Beck ἀπὸ τὴν Δυτικὴ Γερμανία, τόν Lesky καί τόν Hunger ἀπὸ τὴν Αὐστρία, τόν Thiriet ἀπὸ τὴν Γαλλία, τόν Runciman ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, τόν Rontani ἀπὸ τὴν Ἰταλία κ.ά., καί ἀνακήρυσσε ἐπίτιμους διδάκτορες μεγάλα ὀνόματα, ὅπως τόν Ἰταλὸ Bruno Lavagnini καί τόν πρώτο Ἑλληνα νομπελίστα Γιώργο Σεφέρη.

Ἀλλά τό πιό βαρυσήμαντο ἔργο, πού ἡ ἀγαθὴ τύχη ἐπεφύλαξε στὴ Σχολὴ μας νά ἐπιτελέσει τότε, ἦταν ἡ ἐκλογὴ ἀπ' αὐτὴν τῶν πρώτων καθηγητῶν τῆς νεοὶδρυτῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, κατὰ τό διάστημα τῆς Κοσμητείας μου (1965-1966) καί τὴν ἐπόμενη χρονιά. Ἡ νέα Σχολὴ ἦταν Παράρτημα τῆς δικῆς μας, ὥσπου ν' αὐτονομηθεῖ, καί τῆς εἶχαμε στείλει γιὰ πρόδρο ἓναν ἀπὸ τούς πιό ἀξιους συναδέλφους μας, τόν ἀλησμόνητο Στέλιο Καψωμένο. Οἱ ἀδιάβλητες αὐτές ἐκλογές, στίς ὁποῖες ἔλαβε μέρος ἐνεργῶ (καί ὡς εἰσηγητῆς) καί ὁ Κριαρᾶς, ἐξασφάλισαν, πιστεύω, τὴν καλὴ ποιτικὴ συγκρότησιν καί τὴν αὐτοτέλεια τῆς Σχολῆς τῶν Ἰωαννίνων, πού ἦταν καί ἡ πρώτη τοῦ νέου Πανεπιστημίου.

Τό περιορισμένο (σέ δύο μόνο χρονικὲς περιόδους) θέμα μου δέν μοῦ ἐπιτρέπει νά ἐπεκταθῶ στήν μετὰ τό 1966 περίοδο τῶν πολύπλευρων δραστηριοτήτων τοῦ Κριαρᾶ, γιὰ τὴν ὁποία θα μιλῇ σουν οἱ ἄλλοι συνάδελφοι πού θά μέ δεχθοῦν στό βῆμα. Δέν μπορῶ ὅμως νά μὴν ἐξάρω, μέ ἓνα μονάχα λόγο, τὴν τεράστια σημασία πού ἔχει γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐρευνὰ τό μεγάλο ἔργο τῆς ζωῆς του, τό πολύτομο καί πολύτιμο «Λεξικὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Δημῶδους Γραμματείας».

Καί τελειώνοντας θά ἤθελα νά ἐκφράσω στὸν κορυφαῖο ἐρευνητὴ πού τιμοῦμαι ἀπόψε καί ἀγαπημένο φίλο καί συνάδελφο τὴν εὐχὴ νά ζήσει μέ ὑγεία καί δύναμη γιὰ πολλὰ ἀκόμη χρόνια, γιὰ νά μὴν ῥέσει νά ὁλοκληρώσει τό ἔργο του αὐτό, πού εἶναι καί θά παραμείνει «aere perennius», κατὰ τόν Λατῖνο ποιητῆ.

Το «Λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Δημώδους Γραμματείας 1100-1669» του καθηγητή Εμμ. Κριαρά

του Βασιλείου Δ. Φόρη

Έχουν κλείσει κιόλας είκοσι ένα χρόνια από τότε που ο κ. Εμμ. Κριαράς, ομότιμος καθηγητής της Μεσαιωνικής Ελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, έδινε στη δημοσιότητα τον πρώτο τόμο του λεξικού του (Θεσσαλονίκη, 1969), που τον πλήρη τίτλο του τον βλέπει ο αναγνώστης στο σημείωμα αυτό εδώ. Ήταν εκείνος ο τόμος των 409 συνολικά σελίδων μικρό μόνο μέρος του υλικού που θα περιλάμβαναν οι επόμενοι τόμοι, και μάλιστα καθαυτό λεξιλογικό υλικό έδιναν μόνο οι 253 σελίδες του (α-αμαξοτροχός), γιατί οι άλλες 156, τόμος μέσα στον τόμο, μιλούσαν για άλλα πολλά.

Έδιναν δηλαδή εκείνες οι σελίδες πρώτα πρώτα τα Προλεγόμενα, που εξηγούσαν τα καθέκαστα της όλης έκδοσης. Από τα Προλεγόμενα αυτά, «ενισχυμένα» και από άλλες πληροφορίες που πολλοί ερευνητές έδωσαν ως τώρα στην επιτηρητή, ο αναγνώστης θα διαπιστώσει με ανάμεικτα συναισθήματα —ας πω, οργής και συνάμα ευχαρίστησης— ότι χρειάστηκε περίπου ολόκληρος αιώνας μετά την απελευθέρωσή μας από τους Τούρκους για να προταθεί δειλά και να πραγματοποιηθεί «δειλότερα» (σα να ήταν ανένα εθνικό έγκλημα) η ίδρυση έδρας της μεσαιωνικής και νεοελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Η αρχαιομάθειά μας απαξίωνε ν' ασχοληθεί «τώρα» με κείμενα «κατωτέρας πνευματικότητας», που είχαν ήδη χαρακτηριστεί κατάλληλα «ν' αναγινώσκονται υπό των θεραπεινίδων ημών» —και τέτοια ήταν φυσικά ο Ερωτόκριτος, η Ερωφίλη, η Ιουσία του Αβραάμ. «Έξω» όμως τα πράγματα πήγαιναν καλύτερα, αφού εκεί πρώτα, στη Μεσευρώπη ιδίως, είχαν ιδρυθεί πανεπιστημιακές έδρες με περιεχόμενο ακριβώς τα μεσαιωνικά και νεοελληνικά γράμματα, και σ' αυτές τις αίθουσες άκουσαν και λίγοι, διαλεγμένοι, Έλληνες μεταπτυχιακοί σπουδαστές τα βασικά μαθήματα που δίδασκαν οι ενημερωμένοι ξένοι...

Ένας από αυτούς και ο κ. Κριαράς, αλλοτινήθηκε συστηματικά στη λεξικογραφική εργασία που πρόσφεραν οι ξένοι, επιήμανε όμως ταυτόχρονα και τις ελλείψεις σε επιστημονικά εγχειρίδια που σε συνέδρια τα αναζητούσαν οι επιστήμονες, και έβαλε φαίνεται στο νου του για «εργό ζωής», τη συγγραφή ενός λεξικού που να καλύπτει ό,τι άφηναν ως κενό και απόσταση η χρονική της αρχαίας ελληνικής από τη νέα, αλλά και τα λιγοστά λεκτικά περιόδων της μεσαιωνικής γλώσσας,

όπως του Du Cange ή του Sophocles (μεταγενέστερα και του Lampe το Πατριστικό, που ακριβώς περιορίζεται σε κείμενα των Πατέρων της Εκκλησίας).

Το σχέδιό του αυτό ο κ. Κριαράς δεν το εγκατέλειψε βέβαια ποτέ, για να το πραγματοποιήσει όμως χρειαζόταν και μέσα (επιστημονικά και οικονομικά), αλλά και ανθρώπους που να τον βοηθήσουν. Ως συντάκτης πρώτα (ως το 1939) και ως διευθυντής αργότερα (ως το 1950) του Μεσαιωνικού Αρχείου της Ακαδημίας Αθηνών πρότεινε, χωρίς να εισακουστεί, να ξεκινούσε από εκεί ένα τέτοιο έργο, τις βάσεις όμως τις έβαλε ο ίδιος, όταν ως καθηγητής από το 1950 στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης οργάνωσε έτσι τα μαθήματά του, ώστε οι φοιτητές του και να ασκούνται στη λεξικογραφία και να προσφέρουν ταυτόχρονα «με τα πολλά τους χέρια» τις χιλιάδες τα δελτία που θα προέρχονταν από την αποδελτίωση μεσαιωνικών λογοτεχνικών έργων. Και πάλι όμως οι ατέλειωτες πανεπιστημιακές ασχολίες δεν επέτρεπαν ν' αρχίσει να τυπώνεται το έργο που καθηγητής, βοηθοί επιστημονικοί και φοιτητές από χρόνια απάρτιζαν. Όσπου, αλίμονο, έλειψαν οι «ατέλειωτες πανεπιστημιακές ασχολίες», όταν η χούντα (διαβάζετε: ο Θεοφύλακτος Παπακωνσταντίνου) τον απέλυσε το 1968 μαζί με άλλους καθηγητές από το πανεπιστήμιο, ο ίδιος βρήκε φιλόξενη στέγη στο Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών στη Θεσσαλονίκη και μέσα σε πέντε μόνο μήνες υπέγραφε τα Προλεγόμενα του 1ου τόμου, που εκδόθηκε το 1969. Κι από τότε, με «μέση» συχνότητα ενός τόμου τη διετία, τυπώθηκαν συνολικά έντεκα τόμοι, με τελευταίον το φετινό, που καλύπτει τις λέξεις από μοναξά - ξεκάθαρα. Έντεκα ογκώδεις και πυκνοτυπωμένοι τόμοι, που επιβλήθηκαν από την αρχή στο επιστημονικό κοινό, ελληνικό και διεθνές, έτσι που να έχει πια καθιερωθεί το όνομα «Κριαράς» στη θέση του «μεσαιωνιστή λεξικογράφου» («ας δούμε τι λέει ο "Κριαράς"», ακούγεται πλέον στους επιστημονικούς κύκλους...).

Να κλείσουμε όμως με τις 156 «εκείνες» σελίδες, όπου δίνεται ακόμη μια εκτενέστατη βιβλιογραφία: τα βασικά κείμενα από όπου έγινε η αποδελτίωση έφταναν το 1969 τα 305, τα βοηθητικά άλλα 90 περίπου, και από κει και πέρα έρχεται ο ατέλειωτος πίνακας των μελετητών που ασχολήθηκαν με εργασίες τους γύρω από τα θέματα της μεσαιωνικής γενικώς γραμματείας, λήμματα τέτοια πάνω από 1.000, σύνολο «αναφορών» στον 1ο τόμο 1.460, που τώρα, με τον ενδέκατο τόμο, φτάνουν τις 3.388.

Στα «εσωτερικά» του λεξικού. Στο εύλογο ερώτημα του αναγνώστη, «γιατί από το 1100 και γιατί ως το 1669», ο κ. Κριαράς δίνει νομίζω την ικανοποιητική απάντηση ότι από τη μια μεριά, και κατά το Γεώργιο Χατζιδάκι, η ελληνική γλώσσα τον ενδέκατο αιώνα είχε εξελιχτεί πλέον σε μεγάλο βαθμό και «εφαινετο νέα ελληνική», ενώ από την άλλη μεριά η σχεδόν συμβατική χρονολογία 1669 ορίζει το τέλος της βυζαντινής παράδοσης από γλωσσική πλευρά. Καθώς όμως τα όρια αυτά δεν είναι πάγια, ο κ. Κριαράς χρησιμοποίησε, βοηθητικά έστω, και κείμενα από παλαιότερους μεσαιωνικούς

Σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά και για νέους

ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ
Τα Χέγια

ΝΑΤΑΛΙΑ ΣΑΛΟΜΚΟ
Αν ήμουν δάσκαλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

χρόνους, αν αυτά παρείχαν νεοτερικότερα γλωσσικά στοιχεία.

Κατά τη διάρθρωση του υλικού του ο συγγραφέας του λεξικού ακολούθησε τη σωστή μέθοδο που χρησιμοποιεί το «Ιστορικών Λεξικόν» της Ακαδημίας Αθηνών, δηλαδή την τριμερή «διάσπαση» των λημμάτων: Στο πρώτο μέρος, αμέσως μετά την αναγραφή της λέξης - λήμματος, αναφέρονται οι διάφοροι τύποι της, ιδίως στις περιπτώσεις των κλιτών μερών του λόγου, και οι συγγραφείς στους οποίους απαντούν αυτοί οι τύποι (μια αλλαγή έγινε εδώ «καθ' οδόν»: για να μη βαρυφορτώνεται αυτό το πρώτο μέρος, η αναφορά όλων των συγγραφέων πέρασε στο τρίτο μέρος). Εδώ όμως πρέπει να υπογραμμιστεί η μεγάλη αρετή του λεξικού, να δίνει αυτούς τους δεύτερους και τρίτους τύπους ως παραπεμπικά λήμματα προς το κεντρικό, έτσι που ο αναγνώστης ή ο χρήστης του λεξικού να εξυπηρετούνται άμεσα (το *ακλουθώ* π.χ. μας στέλνει από τη θέση του, *α-κ-λ*, στο πλήρες *ακολουθώ*, διδάσκοντας έτσι απευθείας το φωνητικό πάθος...).

Στο δεύτερο μέρος δίνονται κατά το δυνατό όλες οι ετυμολογήσεις ή οι ετυμολογικές προσπάθειες που έχουν γίνει ως τη σύνταξη του οικείου άρθρου. Μια κουραστική αλλά πολυτιμότερη εργασία, που τελικά θα δώσει και το Ετυμολογικό Λεξικό της μεσαιωνικής γλώσσας.

Τέλος, ακολουθεί το τρίτο και το ουσιαστικότερο μέρος του λήμματος, το

σημασιολογικό. Για πολλές λέξεις με λίγες σχετικά έννοιες και αποχρώσεις τα πράγματα είναι κάπως εύκολα. Είναι όμως και άλλες, όχι λίγες, για τις οποίες χρειάζεται ταξινόμηση εννοιών, δεύτερη και τρίτη υποταξινόμηση και υποδιαίρεση, για να πάει η κάθε φράση στο εκφραστικό της κλίμα και έτσι να ερμηνευτεί η λέξη. Η καθαρά εγκεφαλική αυτή εργασία είναι οπωσδήποτε η πιο κουραστική και η πιο χρονοβόρα, όταν ξέρουμε ότι πολλές έννοιες συγγενεύουν μεταξύ τους και θέλουν παραλληλισμό και αμοιβαίες παραπομπές, για να προσδιοριστεί το «στίγμα» τους. Πρόσθετη προσπάθεια εδώ, και μόχθος όχι λίγος, να αποφασίσει ο λεξικογράφος ποιαν από τις πολλές συχνά γραφές που αναφέρονται στα μεσαιωνικά χειρόγραφα για μια λέξη έργου είναι ευλογότερο να δεχτεί. Εδώ παρατηρείται ακόμη και το ακόλουθο: για πολλά μεσαιωνικά έργα νεότερες εκδόσεις ή νεότερα «ευρήματα» αποκαθιστούν παλαιότερες, λαθεμένες, αναγνώσεις λέξεων — και αυτό δεν μπορεί να το αγνοήσει ο λεξικογράφος ή τουλάχιστο οφείλει να το αναφέρει, έστω και αν διαφωνεί με τη νέα «ανάγνωση». Πάνω σ' αυτό μάλιστα ο κ. Κριαράς ξεπέρασε τα συνηθισμένα μέτρα: επειδή και ο ίδιος είχε εκδώσει, παλαιότερα, μεσαιωνικά λογοτεχνικά έργα, όταν πείθεται ότι η νεότερη έρευνα δείχνει τη δική του «ανάγνωση» λαθεμένη, δε διστάζει να το αναφέρει. Διαβάζουμε έτσι, 1,159: «όχι πιθα-

νή διόρθωση του Κριαρά, Β-ΝJ 19, 1966, 281, σε *ακομή*». Δηλαδή, ο «Κριαράς» διορθώνει τον Κριαρά...

Να προσθεσω τη λεπτομέρεια: Καθώς η καθιέρωση του μονοτονικού συστήματος βρήκε τον κ. Κριαρά στην αρχή ακόμη του έργου του, ο κ. καθηγητής δε διέταξε διόλου: το καθιέρωσε από τον 5ο τόμο του λεξικού, γιατί φυσικά θεώρησε ότι, όπως και για τη νέα ελληνική, έτσι και για τη μεσαιωνική ελληνική γλώσσα οι τόνοι και τα πνεύματα των αρχαίων δεν παίζουν κανένα ρόλο. Άκουσε βέβαια παρατηρήσεις γι' αυτό, ιδίως από ξένους, τις αντιμετώπισε όμως και με τη μετριοπάθεια και με την αποφασιστικότητα που τον διακρίνουν.

Ένα ερώτημα αιωρείται χρόνια τώρα στις συζητήσεις για το λεξικό του κ. Κριαρά: θα είχε κάποια χρησιμότητα πέρα από τους ειδικούς επιστημονικούς κύκλους; Την απάντηση θα τη δώσουν στο άμεσο μέλλον κάποιες νηφάλιες σκέψεις, αν υπάρξουν, και κάποιες προσεχτικές αποφάσεις για τη σωστή γλωσσική παιδεία των Νεοελλήνων. Θα φανεί τότε ότι το λεξικό αυτό, μαζί και με άλλα βοηθήματα ίδιας υφής, θα παίξουν ρόλο καθοδηγητικό στη γλωσσική μας αγωγή, θα γνωρίσουμε μέσα από αυτά τον πραγματικό εαυτό μας και θ' αποδείξουμε άλλη μια φορά την αλήθεια ότι, όπως η φύση, έτσι και η παιδεία δεν κάνει (και δεν πρέπει να κάνει) άλματα...

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΧΩΡΙΖΟΥΝ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΔΗΜΟΣΙΕΥΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»

ΑΘΗΝΑ 1990

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΡΕΜΜΥΔΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πώς μπορεί να διατυπωθεί και να εφαρμοστεί στην εκπαίδευση μια πολιτική, με την πλήρη έννοια του όρου;

Θα υπάρξει κάποια συνολική αντιμετώπιση και πρόταση, από την πλευρά των πολιτικών κομμάτων, κάποια ιδέα για μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση, τη στιγμή που τα ίδια κλαίνε και οδύρονται για τα χάλια της και δηλώνουν ότι θα έχει προτεραιότητα στην αυριανή πολιτική τους;

Στο βιβλίο του ο Βασίλης Κρεμμυδάς επισημαίνει τις ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ στο χώρο της εκπαίδευσης και διερευνά τις ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

εκδόσεις «γνώση»

Ιπποκράτους 31, 10680 ΑΘΗΝΑ τηλ. 36.20.941 - 36.21.194

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΕΡΜΙΔΗ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

της 26 Ιουνίου 1990

Κύριοι Μέτοχοι,

Τα κέρδη της χρήσης 1989, μετά την αφαίρεση των εξόδων, διαμορφώθηκαν στο ύψος των 26,9 εκατ. δραχμών. Το ποσό των καθαρών κερδών του 1989, με την προσθήκη του υπολοίπου της χρήσης 1988, ανέρχεται στα 50,2 εκατ. δραχμές. Το μικρό αυτό ύψος των καθαρών κερδών δεν επιτρέπει δυστυχώς στην Τράπεζα να διανείμει μέρος στους μετόχους, παρά την επιθυμία της Διοίκησης να ικανοποιήσει τις εύλογες προσδοκίες τους. Έτσι, από τα καθαρά κέρδη της χρήσης 1989 προτείνεται να διατεθούν 5 εκατ. δραχμές για ενίσχυση των αποθεματικών κεφαλαίων και 45,2 εκατ. για πρόβλεψη φόρου εισοδήματος.

Το 1989 η πολιτική και η δραστηριότητα της Εθνικής Τράπεζας επηρεάστηκαν, όπως ήταν φυσικό, από τις γενικότερες οικονομικές εξελίξεις και ειδικότερα από τη νομισματική και πιστωτική πολιτική. Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1989, κεντρικοί άξονες της πολιτικής της Τράπεζας ήταν βασικά, εκτός βέβαια από την καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση της πελατείας της, η προώθηση των διαδικασιών εκσυγχρονισμού και εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου της, καθώς και η δημιουργία μιας νέας μορφής παρουσίας στον ευρωπαϊκό και γενικότερα στο διεθνή χώρο.

Στον τομέα της συγκέντρωσης πόρων εφαρμόστηκε ευέλικτη πολιτική επιτοκίων, με στόχο τη συγκρότηση της ανόδου του μέσου κόστους συγκέντρωσης κεφαλαίων. Αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής ήταν η μικρότερη άνοδος των προθεσμιακών καταθέσεων σε σχέση με τις καταθέσεις ταμειευτηρίου. Η αναδιάρθρωση αυτή, σε συνδυασμό με την επιτυχή πολιτική προσέγγισης πελατείας στον τομέα των καταθέσεων όψεως, βελτίωσε την ανταγωνιστική ικανότητα της Τράπεζας.

Όσον αφορά τις χορηγήσεις στον ιδιωτικό τομέα, πολιτική της Τράπεζας ήταν η εξυγίανση του χαρτοφυλακίου της. Στα πλαίσια αυτά ικανοποίησε τις εύλογες χρηματοδοτικές ανάγκες της υγιούς πελατείας της και στήριξε πιστωτικά νέες και δυναμικές επιχειρήσεις. Ακόμη αρνήθηκε την αλόγιστη χρηματοδότηση επιχειρήσεων με υψηλές δανειακές επιβαρύνσεις, ώστε να αποτραπεί το ενδεχόμενο να γίνουν προβληματικές, και περιορίστηκε στην πιστωτική στήριξη μόνον εκείνων οι οποίες κατέβαλαν συστηματικές προ-

σπάθειες επιβίωσης, με καλή διαχείριση και αύξηση των ιδίων κεφαλαίων τους. Εξάλλου, η Τράπεζα, ακολουθώντας πολιτική αποδοτικότερης διαχείρισης των στοιχείων του ενεργητικού της, έθεσε σε εφαρμογή πρόγραμμα εκποίησης μη εκμεταλλεύσιμων ακινήτων, που έχουν περιέλθει στην ιδιοκτησία της κατά τη χρηματοδοτική της λειτουργία.

Παρά την επιτυχία της πολιτικής για συγκράτηση της ανόδου του μέσου κόστους συγκέντρωσης κεφαλαίων της Τράπεζας και βελτίωση των εσόδων από μεσολαβητικές εργασίες και στοιχεία του ισολογισμού, που διαχειρίζεται ελεύθερα, δεν κατέστη φυσικά δυνατό να καλυφθούν οι τεράστιες απώλειες εσόδων από την κρατική παρέμβαση που προαναφέρθηκε. *Χωρίς τις απώλειες αυτές η Εθνική Τράπεζα θα ήταν η αποδοτικότερη ελληνική τράπεζα.*

Η Τράπεζα όμως σταμάτησε σταδιακά να λογίζει τόκους και σε αδρανές τμήμα του χαρτοφυλακίου δανείων συνολικού ύψους 176 δισεκατ. δραχμών περίπου στο τέλος 1989, το οποίο αφορούσε οφειλές σημαντικού αριθμού υπερχρεωμένων επιχειρήσεων, για τις οποίες δεν υπήρχαν προοπτικές εξυπηρέτησης των δανειακών τους υποχρεώσεων. Εξάλλου, στα πλαίσια σχετικών αποφάσεων των νομισματικών αρχών, η Τράπεζα προχώρησε και σε ρυθμίσεις δανειακών εκκρεμοτήτων επιχειρήσεων που κρίθηκαν βιώσιμες.

Από τις εξελίξεις αυτές προέκυψε για την Τράπεζα πρόβλημα αναπλήρωσης εσόδων από τόκους ύψους αρκετών δεκάδων δισεκατομμυρίων δραχμών ετησίως. Το πρόβλημα μάλιστα προσέλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις από τη ζημιόγono λειτουργία επιχειρήσεων του ΟΑΕ και την εκ νέου διόγκωση των χρηματοδοτικών τους αναγκών. Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα από τη μια μεριά να μην πραγματοποιηθούν οι σχετικές διευθετήσεις ως προς το σκέλος των ωφελειών για την Τράπεζα, ακόμη και όσον αφορά τους τόκους των ομολόγων, και από την άλλη να δεσμευθούν πρόσθετα κεφάλαιά της, με την κλιμάκωση της πιστωτικής στήριξης προς τον ΟΑΕ, σε επίπεδα τα οποία, στα τέλη του 1989, έφτασαν να αντιπροσωπεύουν το 30% περίπου της αξίας των δανείων που μετοχοποιήθηκαν. Ας σημειωθεί ότι, για το θέμα των τόκων από τα ομόλογα, η Τράπεζα, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντα των κατα-

θετών και των μετόχων της, υποχρεώθηκε να υποβάλλει αγωγή κατά του ΟΑΕ ως πρωτοφειλέτη και του Ελληνικού Δημοσίου ως εγγυητή.

Στρατηγικοί στόχοι της Εθνικής Τράπεζας

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 απόλυτη προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί από την Τράπεζα στον εκσυγχρονισμό και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της. Η Τράπεζα επιβάλλεται να ακολουθήσει πολιτική που θα της εξασφαλίσει τον αναγκαίο δυναμισμό, για να αντιμετωπίσει το νέο σκληρό ανταγωνιστικό περιβάλλον, που ήδη άρχισε να διαμορφώνεται και θα ενταθεί ακόμη περισσότερο στο εγγύς μέλλον με την ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και την ενοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών.

Οι πρωτοβουλίες της Τράπεζας στον τομέα της εξυγίανσης του χαρτοφυλακίου της, όπως επίσης στο γενικότερο εκσυγχρονισμό της δεν θα αποδώσουν το αναμενόμενο αποτέλεσμα αν δεν συνοδεύονται από τις ευρύτερες ρυθμίσεις, που ήδη έχουν αναφερθεί για την απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την εξασφάλιση ίσων όρων ανταγωνισμού στην τραπεζική αγορά αλλά και τον *απεγκλωβισμό της Εθνικής Τράπεζας από το δεσμευτικό πλαίσιο παρέμβασης του Δημοσίου στη λειτουργία της.*

Η συνδυασμένη αυτή παράλληλη προσπάθεια, κράτους και Εθνικής Τράπεζας, αποτελεί επιτακτική αναγκαιότητα στα πλαίσια προσαρμογής της χώρας στις απαιτήσεις της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς, συνιστά ακόμη απαραίτητη προϋπόθεση για την αξιοποίηση των μεγάλων ευκαιριών δυναμικής ανάπτυξης, που προσφέρει στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα η ενοποίηση της τραπεζικής αγοράς το 1992 και η διεύρυνση του ανταγωνιστικού πλαισίου πολύ πιο πέρα από τα εθνικά σύνορα.

Η απελευθέρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος δεν επιδέχεται πια καμιά αναβολή και δεν θα αντέξει σε ημίμετρα. Αρκετά πλήρωσε τις κηδεμονίες του. Με την πεποίθηση ότι το 1990 θα είναι η χρονιά της απελευθέρωσής του που αποτελεί την προϋπόθεση της εξυγίανσης και του εκσυγχρονισμού του, ελπίζω μετά την περίοδο αυτή της σταθεροποίησης στην Τράπεζά μας να περάσουμε σύντομα σε μια νέα εποχή ανόδου και απόδοσης.

**Ο Γιώργος Αριστηνός
γράφει για το βιβλίο του
Νάσου Βαγενά, «Ποίηση
και μετάφραση», εκδ.
Στιγμή, Αθήνα 1989**

Από τον Κικέρωνα έως τον Leconte de Lisle, περνώντας βέβαια από τον Άγιο Ιερώνυμο και τον E. Dolet οι δυσκολίες της μετάφρασης εντοπίζονταν στο υφολογικό και ποιητικό μέρος, όπως αντιθέσεις ανάμεσα στην αυθεντικότητα του πρωτοτύπου και στην περιφραστική μεταφορά του, προβλήματα που ανέκυπταν όταν η κινητικότητα του κειμένου μετατρέπονταν σε νωθρότητα και δυσκινησία, όταν η αρχική λάμψη της εικόνας βάραινε και γίνονταν μουντή, όταν τέλος η μουσικότητα ξέπεφτε στην κακοφωνία. Όμως όσοι δοκίμασαν τις δυσκολίες της μετάφρασης ήταν πεπεισμένοι ότι μπορούσαν να συλλάβουν και να μεταφέρουν το νόημα του μεταφραζόμενου ακόμη και όταν όλη αυτή η προσπάθεια ήταν μια δύστροπη λειτουργία ή όταν το αποτέλεσμα δεν μπορούσε να συγκριθεί με το πρωτότυπο. Στην ουσία όλη αυτή η αντίληψη στηριζόταν στο αξίωμα, ότι η επικοινωνία είναι πάντα εφικτή, αφού υπάρχει η ενότητα της ανθρωπίνης εμπειρίας, η ταυτότητα του ανθρώπινου πνεύματος και η καθολικότητα των κατηγοριών της γνώσης.

Η σύγχρονη γλωσσολογία, έδειξε ότι οι δυσκολίες ήταν πολύ μεγαλύτερες, και εδράζονταν στις διαφορές των πολιτισμών αλλά και των κοσμοθεάσεων (G. Mounin). Το βιβλίο του Ν. Βαγενά «Ποίηση και μετάφραση» (που περιλαμβάνει εκτός από παλαιότερα, και τρία αδημοσίευτα δοκίμια) έρχεται να εισφέρει θετικά με την πρωτοτυπία αλυσέων του στο ζήτημα της ποιητικής μετάφρασης. Και ενώ στις προηγούμενες μελέτες του συγγραφέα η θεωρητική προσέγγιση του μεταφραστικού φαινομένου, ισορροπούσε στο μεταίχμιο ενός παρα-

δοσιακού εμπειρισμού και μιας υφέρπουσας γλωσσολογίας, στο μελέτημά του «Η μετάφραση των έμμετρων μορφών» η χρήση της γλωσσολογίας και του εννοιολογικού της οπλισμού γίνεται πιο εύγλωττη. Ο Ν. Βαγενάς ξεκινά από την αντίληψη ότι η μετάφραση της ποίησης δεν είναι μόνον η μεταφορά των σημαινομένων των λέξεων μιας γλώσσας με τα σημαίνοντα των λέξεων μιας άλλης γλώσσας, κάτι που ισχύει στο συμβατικό επικοινωνιακό κώδικα, όπου η σχέση σημαίνοντος και σημαινόμενου είναι αυθαίρετη ή μάλλον ανατιολόγητη σύμφωνα με τον Saussure, αλλά μια οργανική διάπλεξη των δύο στοιχείων.

Η μορφή μιας λέξης δεν μπορεί να νοηθεί χωριστά από το περιεχόμενό της, πράγμα που σημαίνει ότι το νόημα ενσωματώνεται στη μορφή ή αλλιώς ότι η μορφή ενοικεί στο περιεχόμενο ως ένα στοιχείο αναπαλλοτριωτο της βαθύτερης σύστασής του. Κάθε αποχωρισμός θα οδηγούσε σε μια διατάραξη της ενότητας τους και συνεπώς στην διακύβευση του νοήματος.

Στη μετάφραση, συνεπώς εκείνο που πρέπει να μεταφερθεί δεν είναι ούτε το σημαινόμενο, γιατί τούτο έχει εγκιβωτισθεί μέσα στη μορφή του, ούτε η μορφή, γιατί αυτή η τελευταία, δεν είναι ένα γλωσσικό κέλυφος αλλά μια υπόσταση όπου ενυπάρχει οργανικά το νόημά της.

Αυτή η διαλεκτική σχέση παράγει τη μορφή του ποιήματος. Η μορφή του ποιήματος είναι ένας γαλαξίας γλωσσικών σημείων και συνδυαστικών κανόνων με εσωτερική συνοχή και αλληλεγγύη την οποία οφείλει να εννοήσει ο μεταφραστής και έτσι ως εξιδιασμένη ενότητα, να μεταφέρει. Διαφορετικά κλονίζεται το εύθραυστο σύστημα της ποιητικής μορφής και διαταράσσεται το νόημά του.

Ας σημειωθεί ακόμη ότι η μορφή ενός ποιήματος είναι μια μονάδα, το δε νόημά της δεν είναι αυθυπόστατο αλλά συναρτάται από ποικίλους παράγοντες, όπως το ποιητικό είδος, στο οποίο εγγράφεται το ποίημα, καθώς και η μορφή της συγκεκριμένης κοινωνίας που πλάθει τη λογοτεχνική παράδοση από την οποία εκπηγάζει το ποιητικό είδος.

Το σημαντικό στη συλλογιστική αυτή είναι ότι μπορεί η μορφή ενός λογοτεχνικού έργου να διατηρείται αδιαφοροποίητη, το νόημά της όμως

δεν παραμένει αναλλοίωτο γιατί καθορίζεται τόσο από το λογοτεχνικό παρελθόν που το επάναπροσδιορίζει, όσο και από το λογοτεχνικό ορίζοντα που το τροποποιεί.

Το ποιητικό έργο δεν ενσωματώνεται εν κενώ, αλλά για να θυμηθούμε εδώ τον Η. Βίοση βιώνει το άγχος της παράδοσης, αλλά και τη δοκιμασία του παρόντος. Η προβληματική του Ν. Βαγενά που περνάει από λεπτούς λογικούς και αποδεικτικούς κόμβους, θα φτάσει στο πιο ευαίσθητο σημείο της. Στην έννοιά του μορφικού σημείου, που συνίσταται στη διάπλεξη του σημαινόντος της ποιητικής μορφής με το σημαινόμενο του. Η σχέση ανάμεσα στα δύο αυτά συστατικά είναι οργανική. Και είναι ακριβώς η ενσωμάτωση του γλωσσικού σημείου της κοινής γλώσσας στο ευρύτερο μορφικό σημείο του ποιήματος που μετατρέπεται μέσα σ' αυτή τη νέα ποιότητα σχέσεων την αυθαιρεσία του γλωσσικού σημείου, σε οργανικό στοιχείο του ποιητικού σώματος. Και όπως ο μεταφραστής της ποίησης, σημειώνει ο Βαγενάς, πρέπει να μεταφράσει ολόκληρο το γλωσσικό σημείο, έτσι πρέπει να μεταφράσει και το μορφικό σημείο του πρωτοτύπου: δηλαδή να μεταφράσει τη μορφή του πρωτοτύπου, με μια μορφή από τη δική του ποιητική παράδοση και τη δική του εποχή, η οποία να βρίσκεται με το σημαινόμενο της σε σχέση αντίστοιχη με τη σχέση, στην οποία βρισκόταν η μορφή του πρωτοτύπου με το σημαινόμενο της την εποχή που γράφτηκε το πρωτότυπο. Το συμπέρασμα είναι σαφές. Η μετάφραση της ποίησης είναι μία ανα-δημιουργία - ακριβέστερα, η δημιουργία με τα υλικά της γλώσσας του μεταφραστή, ενός ποιητικού σώματος νέου: ενός σώματος αντίστοιχου, ισόβαρου και ομοιότονου με το σώμα του πρωτοτύπου.

Οφείλω στο σημείο αυτό να επισημάνω τα εξής: ο Ν. Βαγενάς πιστεύει στη μετάφραση της ποίησης, ως ένα μηχανισμό σύνθετο, «αντιστοιχίας», όπως πολύ εύστοχα εξηγεί στα κείμενά του.

Ωστόσο η αντίληψη αυτή έρχεται μάλλον σε «ερμηνευτική» αντίθεση με τα πορίσματα της γλωσσολογίας, που θεωρεί την ποιητική μετάφραση *stricto sensu*, αν όχι ανυπερβλητή πάντως εξαιρετικά προβληματική, υπογραμμίζοντας μάλιστα ότι η δυνατότητα να μεταφρασθεί το νόημα είναι ένα εγχείρημα προ-

σφορότερο απ' ότι η μορφή (Nida).

Γιατί πώς να μεταφέρεις τις αδιόρατες αποχρώσεις των λέξεων, τη συγκινησιακή άλωση που τις στεφανώνει, τα μουσικά ποικίλματα μιας ρυθμικής που ιδιάζει σε μια προσωπική ιδιοσυγκρασία, τις συνδυαστικές συμπλοκές μέσα στη συντακτική διάταξη, ακόμη τέλος, την ίδια τη λέξη ως τυπογραφικό ίχνος;

Στην οπτική μας αίσθηση και συνείδηση, αλλιώς απηχείται το *meris* και διαφορετικά η *περιφρόνηση*.

Μήπως το παράδοξο του Μπόρχες ή του P. Menard να ξαναγράψει τον Δον Κιχώτη, είναι ίσως η πιο αυθεντική και γλωσσολογικά κατοχυρωμένη μεταφραστική λύση;

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΖΑΚ ΝΤΕΡΡΙΝΤΑ

Περί γραμματολογίας

Μετ. Κωστής Παπαγιώργης

Εκδ. Γνώση, Αθήνα 1990

Στο πολυσυζητημένο αυτό βιβλίο του ο Ντερριντά επιδιώκει να θεμελιώσει τη γραμματολογία (δηλαδή την επιστήμη της γραφής) πάνω σε νέες φιλοσοφικές βάσεις. Διαπιστώνει ότι η μέχρι τώρα κυρίαρχη αντίληψη για τις σχέσεις ομιλίας και γραφής στάθηκε δέσμια της λογοκεντρικής και ευρωκεντρικής μεταφυσικής και συνδέει την καινούργια ερμηνεία του φαινομένου της γραφής με τα προβλήματα που παρουσιάζει το ξεπέραςμα αυτής της μεταφυσικής. Συνάμα εκθέτει τις απόψεις του ανοίγοντας ένα ζωντανό διάλογο τόσο με τα σύγχρονα ρεύματα της γλωσσολογίας και της εθνολογίας (ιδιαίτερα με τον Σωσσύρ και τον Λεβί-Στρώς) όσο και με τη φιλοσοφική παράδοση τη σχετική με το ζήτημα της γλώσσας, όπως αποκρυσταλλώνεται στο έργο του Ρουσσώ.

Είναι αξιοσημείωτο ότι παρά το γεγονός ότι μας χωρίζουν 27 χρόνια από την πρώτη έκδοση αυτού του έργου (1967, *Les Editions des Minuit*) εξακολουθεί να είναι δραστικό και με τον τρόπο του επίκαιρο.

RICHARD KANNICHT

Η παλιά διαμάχη Ποίησης

και Φιλοσοφίας

Μετ. Δανιήλ Ιακώβ

Εκδ. Λωτός, Αθήνα 1988

Στην ευσύνοπτη και περιεκτική αυτή μελέτη ο συγγραφέας επιχειρεί να προσεγγίσει το θέμα του με τη μέθοδο που

εισηγείται η θεωρία της πρόσληψης (H.R. Jauss). Στην εφαρμογή αυτή η έρευνα μετατοπίζεται από το συγγραφέα και το έργο στον αναγνώστη / δέκτη του έργου. Με αυτό το πνεύμα περιγράφεται σε γενικές γραμμές και σχολιάζεται συνοπτικά ο διάλογος για την αρχαία ελληνική ποίηση τόσο στη λογοτεχνική όσο και τη φιλοσοφική έκφρασή της. Η διαμάχη ανάμεσα στη «γνώση» και την «τέρψη» ερευνάται με κριτήριο την ανταπόκριση του δέκτη, δηλαδή του ακροατηρίου, και με την αρχική παραδοχή ότι ο δέκτης είναι ο κοινωνικός φορέας της λογοτεχνικής πράξης.

ΚΩΣΤΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ
Ο Ελληνισμός της Κριμαίας.
Μαριούπολη, Δικαίωμα στη μνήμη

Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1990

Μια πολύ ενδιαφέρουσα προσέγγιση —ιστορική αλλά κοινωνικοπολιτικά επίκαιρη— του ζητήματος του Ελληνισμού της Κριμαίας ή πιο συγκεκριμένα των Ποντίων της Μαριούπολης πραγματεύεται ο συγγραφέας Κ.Φ. δίνοντας το ιστορικό βάθος του προβλήματος αλλά και τη σημερινή του διάσταση. Πάνω από 100.000 Έλληνες ζουν ακόμη στην Μαριούπολη της ΕΣΣΔ και ένα μεγάλο ποσοστό των Ελλήνων Σοβιετικών υπήκοων προέρχονται από εκεί. Πώς αντιμετωπίστηκαν από τις πολιτικές ηγεσίες κατά το παρελθόν; Πώς σκέφτεται να αντιμετωπίσει το επείγον ζήτημα της ύπαρξής τους η σημερινή πολιτική ηγεσία;

Στην ευσύνοπτη αυτή ιστορική έρευνα ο συγγραφέας επιτυγχάνει δύο πολύ σημαντικούς στόχους: να ενημερώσει τον μη ειδικό αναγνώστη και να ευαισθητοποιήσει τον ειδικό για ζητήματα μειονοτικής πολιτικής. Αν, βέβαια, υπάρξει η λέξη ευαισθησία και η αντίστοιχη συναισθηματική εμψύχηση στους αρμόδιους υποδέκτες.

ΙΩΑΝΝΙΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΤΟΣ
Ο κοινωνικοπολιτικό σύστημα της Γιουγκοσλαβίας
Εκδ. «Νέα Σύνορα», Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 1989

Σχεδόν δέκα χρόνια μετά ο θάνατο του χαρισματικού ηγέτη, Ιωσήφ Μπροζ Τίτο, πάντα εύθραυστη Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας δοκιμάζεται από ισχυρές εσωτερικές ανακατατάξεις (μετά μάλιστα από την ουσιαστική αποκήρυξη της Σλοβενίας και τη συνέχεια της Κροατίας,

δύο από τις οικονομικά ευρωστότερες δημοκρατίες). Αυτό καθιστά ιδιαίτερα επίκαιρη τη μελέτη του καθηγητή Π.Κ., καρπό επιτόπιας έρευνας.

Συμπίλημα λαών με διαφορετικές παραδόσεις (θρησκεία, γλώσσα) αλλά και διαφορετικό επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, οι Γιουγκοσλάβοι δημιούργησαν ένα ιδιότυπο σοσιαλιστικό κράτος με προεξέχον χαρακτηριστικό μια ιδιότυπη μορφή αυτοδιαχείρισης. Το βιβλίο αναλύει διαφωτιστικά τους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς της χώρας, ενώ παράλληλα παραθέτει χρήσιμα ιστορικά, δημογραφικά και οικονομικά στοιχεία.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΑΝΑΤΟΛΙ ΡΙΜΠΑΚΟΦ
Το '35 και τα άλλα χρόνια.

Μετ.: Πέτρος Ανταίος
Εκδ. Γνώση, Απρίλιος 1990

Στο μυθιστόρημα αυτό, κέντρο της αφήγησης αποτελεί η προετοιμασία και καθοδήγηση από τον ίδιο τον Στάλιν της πρώτης μεγάλης σκηνοθετημένης «Δίκης της Μόσχας» του 1936 ενώπιον των Κάμενεφ - Ζινόβιεφ και άλλων στενών συνεργατών του Λένιν που έληξε με την καταδίκη και την εκτέλεσή τους. «Εμένα, σαν μυθιστοριογράφο, σημειώνει ο Ριμπακόφ, με ενδιαφέρει πρώτα από όλα η προσωπικότητα του Στάλιν, το σύστημα των αντιλήψεων και των πράξεών του, το μυστικό της επιβολής της εξουσίας του στους ανθρώπους».

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΟΥΙΤΓΟΥΕΡΘ
Τα εννιά πρόσωπα του Χριστού
Μετ.: Σοφία Γιαννάτου
Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990

Η διήγηση του Ιωσήφ του Ιωσήφ, ενός μεσσία που σταυρώθηκε το 57 π.χ., είναι ένα βιβλίο γύρω από τη μυστική αληθινή θρησκεία που κρύβεται πίσω από όλες τις θρησκείες. Είναι μια ιστορία της πορείας και της μύησης ενός υποψήφιου στις απόκρυφες και ιερές μεταφυσικές σπουδές —από τα μυστήρια των Μάγων μέχρι την αρχαία αιγυπτιακή εκπαίδευση του Θεού - βασιλιά.

ΜΑΡΙ ΓΚΟΥΣΚΟΥ
Φθόγγοι προεκτάσεων
Εκδ. Περίπλους

Φωσφορισμοί: Τα παλιά αποτυπώματα των φύλλων / στηριξαν την ερασμία σκέψη / Όσες ιοφόρες στάμνες / όσες των δακρύων παννυχίδες!... /

Εκεί στους σταλαγμίτες του τέμπλου / κρέμεται η γύμνια της!... / Το γδάρσιμο του «πρέπει» υμνωδός / του ξεφτισμένου Οκτώβρη / Τα νάματα μια δίνη / τριγύρω στην αγρύπνια της / στοιχειώσαν τα ηλιόβγαλτα / καράβια των μνημών / Στους απάκτιους όρμους / της σκιάς των φοινίκων...

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΝΑΒΟΥΡΗΣ
Νυχτολόγιο χειρός
Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΒΕΒΑΙΑ ΧΑΡΑΖΕΙ: Κάποιος έρχεται / Από τα μέσα του σκοτάδι / Βαρύτερος απ' το κανονικό. / Όταν ιδρώνει τις νύχτες / Αμέσως φαίνεται / Πως έχει πολύ κατοικήσει / Σε σπίτια που ανατινάχτηκαν. / Τεράστια χρώματα σιωπούν. / Τίποτα δεν αντέχει παραέξω. / Μια μυρωδιά επίπλων / Που έχουνε σαπίσει / Φτάνει ως τις μέρες μας.

ΓΙΩΡΓΟΣ Χ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ
Πτωχόν μετάλλευμα
Εκδ. Εμβόλιμον, Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας

Και είναι φορές που δυστυχώς, / στην μπουραρία της πλατείας ξεχνιούνται ολοζωής / οι αρχαιολόγοι, παίζοντας τάβλι, / ή βρίζοντας τη μοίρα, / ή έτσι τέλος πάντων, γιατί δεν αγαπούν των ποιητών / τα σώματα, δεν θέλουν πλέον τάφους να εντοπίζουν, / δεν τους ετοίμασε κανείς ποτέ γι' αυτό το ρόλο.

ΤΑΣΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ
Προς την οροφή
Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1990

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ: Αυτά τα παράξενα όντα / που λέγονται λουλούδια / δανείζονται κάθε πρωί τα πουλιά / κι αρχίζουν να κελαηδούν χρώματα. / Ύστερα συλλογίζονται τη σιωπή / στις αφηρημένες ώρες του μεσημεριού / ανεβαίνουν στον ουρανό / κι ονειρεύονται τους καρπούς. / Πριν ακόμη νυχτώσει / προκαλούνε τα έντομα / και παραδίνουνε την καρδιά τους / στους πιο γλυκούς κανιβαλισμούς.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ
Ο θησαυρός των Βαλκανίων
Εκδ. Ύψιλον, Αθήνα 1988

Υποκλέπτει μήπως η λογοτεχνία τη ζωή για να στοιχειώσει τα δικά της φαντάσματα ή θα πιστέψει κανείς ότι η εξουσία της φαντασίας υπερισχύει της φαντασίας της εξουσίας; Είναι ο συγγραφέας ο χαρτογράφος που καταστρέφει αυτοκρατορίες, ή έστω το κράτος της δικής του ζωής, διεκδικώντας την αθανασία του έργου του; Ή είναι

ο συγγραφέας ο αυτοκράτορας που προειδοποιεί ότι στην τελειότητα κρύβεται η απόλυτη συντριβή;

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
«Εκ των συμφραζομένων»
Εκδ. Δόμος, Αθήνα 1990

ΨΥΧΟΣΑΒΒΑΤΟ: Περνάει πάλι απόψε, όπως πάντα, το τρένο με τους αγαπημένους μας νεκρούς πετώντας τούφες τούφες κομμάτια νύχτας απ' την καπνοδόχο.

«Με λένε Άγια Μέρα και Λησμονιά. Λησμονιά και Σιωπή. Σιωπή και Παλίρροια», σπαράζει γοερά η κόρη καθώς οι μυρωμένες ανάσες των αγαπημένων μας νεκρών σβύνουν τη φλόγα απ' το φυτίλι του χαμόγελού της.

Ο κλειδούχος ξέροντας πως αυτή είναι η κατάλληλη στιγμή, περιφέρεται μ' ένα σχοινί στα χέρια ψάχνοντας το ιδανικό σημείο για να κρεμαστεί ενώ ο σταθμάρχης παρακολουθεί τα τεκταινόμενα χαιρετώντας στρατιωτικά σε άψογη στάση προσοχής.

ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΕΚΑΣ
Κόκκινη ερωμένη
Εκδ. Στοχαστής, Αθήνα 1989

Το ενδιαφέρον αυτό αφήγημα του Μ.Μ. παραπέμπει άμεσα στα χρόνια της δεκαετίας του '70. Γραμμένο με τη μορφή των σπονδυλωτών διηγημάτων που συναπαρτίζουν τη σταδιακή ενηλικίωση του ήρωα / αφηγητή υπακούει στη γενική οικονομία, που θέτει η θεματική επιλογή του συγγραφέα: τα χρόνια της χούντας. Συνέπεια αυτής της επιλογής και ο σχετικός «εγκλωβισμός» του αναγνώστη.

BIBLIA ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ
Ποιήματα (1958-1967), τ. Θ'
Ποιήματα (1963-1972), τ. Ι'
Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1989

ΕΝΤΙΘ ΝΕΣΜΠΙΤ
Τα παιδιά που έβλεπαν τα τρένα να περνούν
Μετ.: Λιλίκα Γ. Τσουκαλά
Εκδ. Άγκυρα, Αθήνα 1990

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΧΟΣ
Λίγες Κυριακές
Αθήνα 1990

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΡΕΣ
Μακρυγιάννης. Ένας γενναίος πατριδοφύλακας
Εκδ. Καλέντη, Αθήνα 1990

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΟΥΓΟΓΙΑΝΝΗΣ
Η Πανθεσσαλική αγροτική Ένωση 1919-1925
Εταιρεία Θεσσαλικών Ερευνών, Βόλος 1990

ΜΕΣΣ ΟΤΗΝ ΕΝΗΜΕ ΡΩΣΗ

● Η άλλη εκδοχή του Πασοκικού λαϊκισμού, η «**Επικαιρότητα**», δέχθηκε προ μηνός επίθεση από την «**Αυριανή**» επειδή ασχολήθηκε δια μακρών με το **μασωνισμό**. Ο ουσιαστικός λόγος —πέραν της γνωστής διαμάχης των δυο εντύπων— είναι, ότι το Συγκρότημα του Ταύρου έχει για νομικό σύμβουλο τον Μεγάλο Διδάσκαλο της Μασωνικής Στοάς, δικηγόρο κ. **Μανέα**. Τα υπόλοιπα ας τα ψάξουν οι ρεπόρτερ της «Επικαιρότητας».

● Από Έλληνες εργαζόμενους στη Δυτική Γερμανία πήραμε το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητοί φίλοι,
Καλό το σχόλιό σας για την απάτη των Κουρήδων ως προς την ημερομηνία της ανατύπωσης της φυλλάδας τους στη Δ. Γερμανία, στη στήλη «Μέσα στην ενημέρωση», στη σελίδα 65 του από 18.05.90 με αριθμό 438 τεύχους σας, αλλά νομίζουμε πως ο σχολιογράφος στάθηκε περισσότερο στην εύθυμη και αστεία πλευρά των κατορθωμάτων του Κουρήδων και λιγότερο στο μέγεθος της παρανομίας που η πράξη αυτή καθ' αυτή συνιστά. Φυσικά τα έντυπα αυτού του είδους, το πρώτο που υποτιμάνε εξ υπαρχής, είναι η νοημοσύνη των αναγνωστών τους, τους οποίους κατά σύστημα παραπληροφορούν και φανατίζουν με τρικ και αληθοφανή ψέματα, με άλλα λόγια τους μανιπουλάρουν, όπως λένε οι Γερμανοί. Και ως προς τους αναγνώστες αυτού του φύλλου της Γερμανίας, αυτό τους εξαπατά μια φορά ακόμα, πουλώντας τους τα χθεσινά της λάχανα με σημερινή ημερομηνία, δηλαδή

τους «πιάνει κώτσους» για μια φορά ακόμα, όπως θα έλεγαν σε βάρος τους όχι και χωρίς κάποια έπαρση και οι ίδιοι οι δράστες. Αλλά τα παραπάνω, πέρα από την εύθυνη και αστεία πλευρά τους έχουνε και την ποινική πλευρά. Νομίζουμε πως η πράξη αυτή συνιστά εξαπάτηση του κοινού, των αναγνωστών της, απάτη κατ' εξακολούθηση, αθέμιτο ανταγωνισμό ως προς τις άλλες εφημερίδες και σίγουρα κάποιες παραβάσεις του νόμου περί τύπου. Γι' αυτό νομίζουμε πως το λόγο πρέπει να έχει ο εισαγγελέας, που έχει ήδη πολύ βραδύνει να επέμβει.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Κολωνία, 28.06.1990

Έλληνες εργαζόμενοι της
Δυτικής Γερμανίας

● Οι Κουρήδες έπιασαν «Κώτσους» μεγάλους και τρανούς. Τους μετανάστες θα αφήναν απ' έξω;

● «Κρίσιμη» ημέρα η σημερινή στη Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών. Γιατί; Συνεδριάζει το Υπηρεσιακό Συμβούλιο για να αποφασίσει αλλαγές στα **Γραφεία Τύπου Εξωτερικού**. Μεγάλο χτυποκάρδι. Υπάλληλοι όλων των κλάδων από Ακολουθούς Τύπου μέχρι διοικητικούς, δακτυλογράφους και κλητήρες θα ανακληθούν από το εξωτερικό ή θα μετατεθούν στην Κεντρική Υπηρεσία ή σε άλλα Γραφεία ενώ άλλοι θα πάρουν τη θέση τους οδεύοντες προς τα έξω. Καταλαβαίνετε τι γίνεται στο παρασκήνιο. Έχουν ανάψει τα τηλέφωνα. Ονόματα δεν ξέρω. Άκουσα πάντως για κάποια **Γαρουφαλή** πρώην ΚΝΕ, μετέπειτα πράσινη και νυν κυανή ή κυανίζουσα η οποία προαλείφεται για διευθύντρια του Γραφείου Τύπου Κοπεγχάγης. Έχει, λένε και «υποχρεώσεις». Είναι παντρεμένη με Δανό. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου. Προσόντα; Άγνωστα. Λέτε να είναι κι άλλοι στη δική της κατηγορία; Δεν πιστεύω. Στην Ελλάδα δεν ευδοκούν οι χαμαιλέοντες.

● Καιρό είχαμε να ακούσουμε για την Τζαμαχίρια του συνταγματάρχη Καντάφι, το «πράσινο βιβλίο» του και την «πράσινη δημοκρατία» του. Μας το θύμισε η «αποστολή» της Ντίνας Βαγενά στην Τρίπολη και τα πολυσέλιδα άρθρα της σε τρεις συνέχειες (2,3 και 4/7) στην «**Ελευθεροτυπία**». Έτσι, διαφωτιστήκαμε για τα επιτεύγματα του καθεστώτος και την επιγραφή που κοσμεί το τεράστιο έργο της Σαχάρας για να ποτίσει τον Βορρά: «Megaló andra,

megalo potami», λέει η επιγραφή. Κολυμπάτε ελεύθερα! Εκεί όπου επικρατεί η συναινεση! Εκεί όπου «η κάλη θεωρείται αντιδημοκρατικό μέσο», στη χώρα με 20 χρόνια χωρίς ξένες βάσεις. Τι θλιβερή σύγκριση με την Ελλάδα, με τη λειψυδρία, (δυστυχώς δεν έχουμε Σαχάρες), τις απεργίες, τις ξένες βάσεις και τις αόρητες εκλογές. Σαλάμ αλέκουμ.

● Έφοδος «νέων» στον Τύπο. Ο ιδιοκτήτης εκείνου του αμφιλεγόμενου «Southern College» —του οποίου το επίπεδο των παρεχομένων γνώσεων και πιστοποιητικών σπουδών πρέπει επιτέλους να αποτελέσει πεδίο ερεύνης του αρμόδιου υπουργείου— εμφανίζεται ως ο εκδότης της «**Νέας Βραδυνής**». Οι καλές σχέσεις προλειαινόνται με τις ολοσέλιδες καταχωρήσεις στον Τύπο ενώ οι ευλογίες του κ. Μητσοτάκη αποτελούν εγγύηση ότι η νέα εφημερίδα θα υιοθετηθεί ως φερέφωνο της Ρηγίλλης. Τώρα αν η ενημέρωση από την εφημερίδα είναι αντίστοιχη με την ποιότητα των «πανεπιστημιακών γνώσεων» που παρέχει το... College, δεν θα κερδίσουμε και πολλά.

● Κυκλοφορήσε το δεύτερο τεύχος του περιοδικού **ΕΛΛΟΠΙΑ** με αφιέρωμα στο ΚΥΠΡΙΑΚΟ. Στο εισαγωγικό σημείωμα διαβάζουμε:

Υπάρχει επίσης στην άλλη και πλούσια ύλη του, άρθρα για:

— τη Δυτική Θράκη και τον τουρκικό επεκτατισμό στο Αιγαίο,
— το Μακεδονικό,
— τον Ποντιακό Ελληνισμό και τον Ελληνισμό της ΕΣΣΔ,
— τον Ελληνισμό της Βορείου Ηπείρου,
— το Αρμενικό και το Κουρδικό και άλλα.

Γιώργος Ζερβίδης
τηλ. 38.12.679

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«**ΠΟΛΥΤΥΠΟ**»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«**ΕΜΕΣ ΠΡΕΣ ΕΠΕ**»
ΝΙΚΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ
ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 88
Τηλ. 51.48.983-51.23.290

- Κάθε **εנוπόγραφο άρθρο** εκφράζει τις απόψεις του **συγγραφέα του**.
- **Χειρόγραφα** δεν επιστρέφονται.

ΣΥΛΛΟΓΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. -
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 25
ετήσια: δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 28
ετήσια: δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

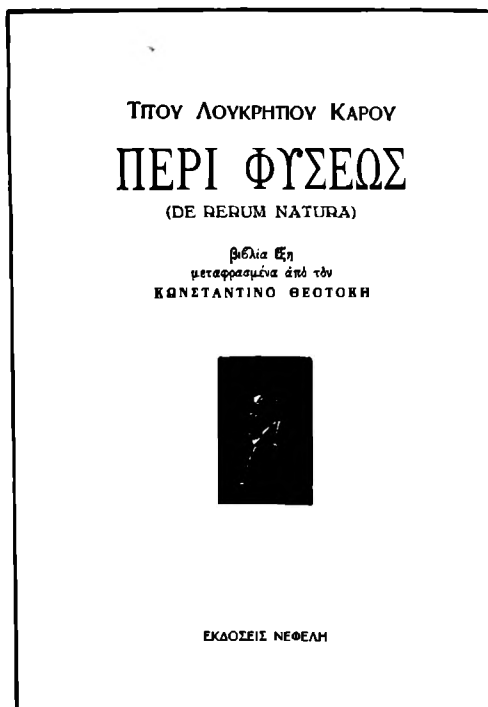
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «**ANTI**»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

ΤΙΤΟΣ ΛΟΥΚΡΗΤΙΟΣ ΚΑΡΟΣ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ

"Ένα κλασικό κείμενο τής παγκόσμιας λογοτεχνίας, γραμμένο τόν 1ο π.Χ. αιώνα από τόν μεγάλο Λατίνο συγγραφέα, πού έπηρέασε σημαντικά τήν εξέλιξη τής ευρωπαϊκής σκέψης καί λογοτεχνίας. Μέ τό έργο του αυτό ο Λουκρήτιος κατόρθωσε νά ξεπεράσει τό συνηθισμένο επίπεδο του διδακτικού έπους καί μέ παρατηρητικότητα μοναδική, φαντασία άπεριόριστη καί περιγραφική δύναμη πλούσια, νά μεταβάλει τό στοχασμό σέ ποίηση.

"Ένα έξαιρετικά έπιμελημένο βιβλίο, σέ μετάφραση Κωνσταντίνου Θεοτόκη, πανομοιότυπη έκδοση τής αντίστοιχης του «ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΕΙΜΕΝΑ».

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 'Αθήνα, Τηλ. 360.77. 44, FAX 363.99.62

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

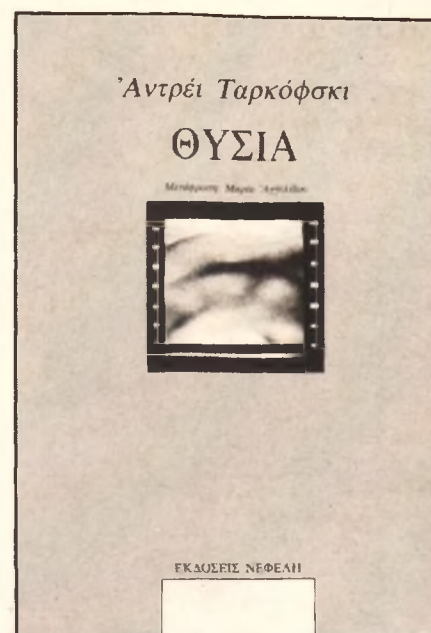

'Αντρέι Ταρκόφσκι ΘΥΣΙΑ

"Ένα σημαντικό βιβλίο του μεγάλου σκηνοθέτη καί στοχαστή. Περιλαμβάνει τίς απόψεις του συγγραφέα για τή σκηνοθετική του εργασία, τό σενάριο τής γνωστής ταινίας, όπως καί τίς αναζητήσεις καί τίς άγωνίες του 'Α. Ταρκόφσκι για τό βαθύτερο νόημα τής ζωής... «Στήν έρώτηση τί μέ έλκύει τόσο πολύ στήν ιδέα τής θυσίας ή τής προσφοράς μπορώ νά απαντήσω άμέσως, χωρίς ύπεκφυγές: σάν θρησκευόμενο άτομο μ' ενδιαφέρει προπαντός εκείνος ο οποίος, είναι ικανός νά προσφέρει τόν έαυτό του θυσία, είτε για χάρη κάποιου ανώτερου ιδανικού είτε για νά εξασφαλίσει τήν προσωπική του σωτηρία είτε καί για τούς δύο λόγους ταυτοχρόνως.

Μέ 123 έγχρωμες φωτογραφίες.

Μετάφραση: Μαρία 'Αγγελίδου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 'Αθήνα, Τηλ. 360.77.44, FAX 363.99.62

**Η Σύγχρονη Παγκόσμια λογοτεχνία
στη ... Σύγχρονη Εποχή**

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

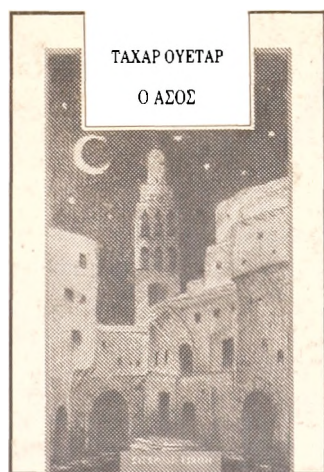
Ζ. Σαραμάγκου
Το χρονικό του μοναστηριού
Βραβείο Pen Club 1984

ΙΤΑΛΙΑ

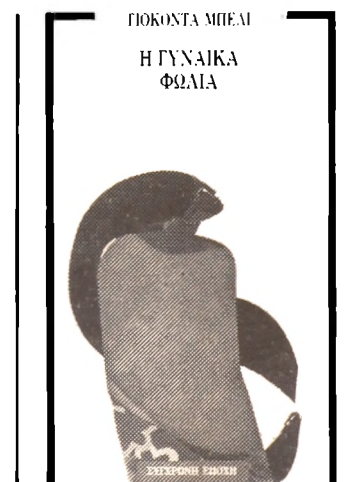
Β. Πρατολίνι
Τα κορίτσια του Σανφρεντιάνο

ΑΛΓΕΡΙΑ

Τ. Ουετάρ
Ο Άσος

ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ

Γ. Μπέλι
Η γυναίκα φωλιά

Και... Καλό Καλοκαίρι

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Ζαλόγγου 11, Αθήνα. Τηλ. 36.40.713

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: Μαυροκορδάτου 3, Αθήνα. Τηλ. 36.29.835

ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ